

Janka Kūpalas

NE RAGELIS DEJUOJA

Janka Kupala

Janka Kupała

NE RAGELIS DEJUOJA

Ėilėraščiai
Poemos•Pjesės

1

9

5

7

VALSTYBINĖ GROŽINĖS LITERATŪROS LEIDYKLA
VILNIUS

VERTĖJAI:

VYT. BLOŽĖ, A. CHURGINAS, J. GRAIČIŪNAS,
P. KEIDOŠIUS, K. KUBILINSKAS, EUG. MATUZEVI-
ČIUS, E. MIEŽELAITIS, V. REIMERIS, A. VENCLOVA,
ALB. ŽUKAUSKAS

SUDARĖ

EUG. MATUZEVIČIUS

REDAGAVO

EUG. MATUZEVIČIUS, ALB. ŽUKAUSKAS

JANKA KUPALA

PLATE 10. A. 1000.

LIAUDIES POETAS

Janka Kupala užima vieną svarbiausių vietų baltarusių literatūroje. Gausi ir šakota jo kūryba teikia stiprų estetinį pasigėrėjimą, joje atsispindi baltarusių liaudies kova iki Spalio revoliucijos, jos laimėjimai tarybiniais metais.

J. Kupalos kūrybos reikšmė, stiprinant socialistinę santvarką, ugdant komunistinę visuomenę, yra neabejotinai didelė.

Baltarusių kultūros istorijoje tragišką vaidmenį suvaidino tas faktas, kad baltarusių tauta labai anksti, dar tebesiformuojant jos tautinei sąmonei, pateko į svetimų valstybių rankas. Pradedant XIV amžiumi, Baltarusiją pakaitomis valdo Lietuva ir Lenkija. Ypatingai buvo sunkus Baltarusijai lenkų feodalo valdymo laikotarpis. Prijungimas prie Rusijos XVIII amžiaus pabaigoje sudarė palankesnes sąlygas baltarusių kultūros ir literatūros gimimui ir plėtotei. Trisdešimtaisiais XIX amžiaus metais nežinomo autoriaus buvo sukurta pirmoji satyrinė baltarusių poema „Tarasas Parnase“. Kiek vėliau iškilo ir pirmieji balta-

rusių rašytojai: V. Duninas-Marcinkievičius, Janka Lučina, o į XIX amžiaus pabaigą ir XX amžiaus pradžioje Maksimas Bagdanovičius, Jadvyginas Eš, Ciotka, Zmitrokas Biadulia, Janka Kupala, Jakubas Kolasas ir kiti.

Svarbiausi šioje plejadoje buvo Janka Kupala ir Jakubas Kolasas. Jie nutiesė baltarusių literatūros pagrindus, o vėliau, po Spalio revoliucijos, kartu su nauja, talentinga literatų karta iškėlė ją į naujas aukštumas, savitu baltarusišku balsu nuskambėjo toli už Baltarusijos ribų.

Didelė Jankos Kupalos kūrybos dalis priklauso ikirevoliuciniam laikotarpiui. Jis atėjo į baltarusių literatūrą kaip herojinių savo liaudies tradicijų atstovas, kovotojas už socialinę, politinę ir nacionalinę baltarusių liaudies laisvę. Drauge su Jakubu Kolasu į baltarusių literatūrą jis įvedė revoliucinius motyvus, formavo literatūrinę baltarusių kalbą.

Janka Kupala įžengė į literatūrą kaip socialinio ir tautinio liaudies išsivadavimo dainius. Revoliuciniai poeto žodžiai ryškiai nuskambėjo jau 1905 metais, šaukdami į kovą prieš carizmą, prieš ponus, prieš visas juodąsias reakcijos jėgas.

Šis Jankos Kupalos kūrybos laikotarpis buvo itin našus. Jo eilėraščių rinkiniai „Dūdelė“, „Guslininkas“ ir „Gyvenimo keliais“ davė pradžią baltarusių literatūros revoliucinėms demokratinėms tradicijoms, kurios vėliau tolydžio šakojosi, kaskart stipriau išreiškdamos socialinį liaudies protestą, šaukdamos į ginkluotą kovą — vienintelę priemonę laimėti, sunaikinti melo ir išnaudojimo viešpatavimą.

Janka Kupala (Ivanas Lucievičius) gimė 1882 m. birželio 25 d. (senuoju stiliumi) buvusioje Vileikos apskr., Viazynkos palivarke. Jo tėvas, kilęs iš smulkių valstiečių, Radvilo išvytų iš savo sklypo, visą gyvenimą kilnojosi su šeima iš vieno dvaro į kitą, nuomodamas ir įdirbdamas žemės sklypus.

Sunki medžiaginė būklė trukdė Domininkui Lucievičiui leisti savo vaikus į mokslą. 1889 m. Janka keletą mėnesių mokėsi Sienicos liaudies mokykloje. Vėliau tėvas persikėlė į Minską, kur ėmėsi vežikauti, svajodamas leisti sūnų į mokslus. Tačiau, negalėdamas iš vežiko uždarbio išmaitinti šeimos, jis išsikraustė į Prudiškių palivarką, kur išsinuomojo žemės sklypą.

Vėliau būsimasis poetas šiek tiek mokėsi pas „daraktorių“, klajojantį kaimo mokytoją. Pramokęs skaityti, jis toliau švietėsi pats kaip savamokslis.

Savo „Autobiografijoje“ Janka Kupala rašo: „Vargas vertė imtis kitokio mokslo, būtent — skaityti liūdną dvarininko dirvos knygą ir rašyti graudžią savo vargų knygą žagre bei dalgiu.“

Ir toliau:

„Mokslo troškimas neduodavo man ramybės, nors visi keliai į mokslą, kaip sakoma, buvo visiškai atkirsti,—viena, kas liko,—tai knygos, ir aš prie jų puldavau visa širdimi. Dieną dirbau žemę, o naktį skaitydavau ir perskaitydavau visa, kas pavykdavo gauti.“

Taip išnaktėmis prie rūkstančios balanos ar naktigonių laužo, dienos darbo nukamuotas, jis siekė mokslo, gal ir pats to nenumanydamas, ruošėsi dideliame kovotojo ir kūrėjo gyvenimui.

1897 m. Janka Kupala įstojo į Beloručės pradžios mokyklos paskutiniąją klasę, kurią po metų baigė, įsigydamas vienintelį savo gyvenime baigto mokslo pažymėjimą.

Tik žymiai vėliau, 1909—1913 m., jis gavo šiek tiek daugiau pasimokyti Černiajevo kursuose Peterburge.

1902 m. mirus duondaviui Domininkui Lucievičiui, Janka, tapęs šeimos išlaikytoju, tęsia klajoklio buitį, keliaudamas iš vienos vietos į kitą: du mėnesius jis išbūna mokytoju — „daraktorium“, dvi savaites — Radaškovičių teismo tardytojo raštininku, nesėkmingai bando gauti darbo girininkijoje, pluša nuomojamos žemės sklype, dirba paprastu darbininku degtinės varykloje, vėliau ten pat meistro padėjėju, pažindamas, jo paties žodžiais tariant, „tokį pragarą, kokio dar niekada nebuvo pažinojęs“.

„Liūdno dvaro dirvų knygos skaitymas“ ir degtinės varyklos „universitetai“, rūsti gyvenimo mokykla formavo ir grūdino Jankos Kupalos charakterį, suteikė jam platų gyvenimo pažinimą.

Šis siaubingas to meto Baltarusijos tikrovės pažinimas, tiesioginis susidūrimas su ja mokė būsimą poetą atskirti gera nuo blogo, vertė jį susimąstyti ties kiekviename žingsnyje sutinkama neteisybe, skriauda bei nacionaline priespauda.

Poetiniam jo talentui formuotis didelės įtakos turėjo baltarusių liaudies folkloras, dainos ir pasakos, kurių jis savo klajokliškame gyvenime daugybę girdėjo ir išmoko, o taip pat Nekrasovo, Puškino, Saltykovo-Ščedrino, Ševčenkos, Ad. Mickevičiaus ir Gorkio kūryba.

Rašyti Janka Kupala pradėjo apie 1903 ar 1904 metus, jau būdamas 22 m. amžiaus. Pradžioje jis rašė linksmo pobūdžio daineles. Rašė labai lengvai ir greitai, kaip pats vėliau sakydavo, iki 200 eilučių per dieną.

Revoliucinis darbo žmonių pakilimas, artėjant 1905 m. įvykiams, atsišaukimai ir brošiūros padeda Jankai Kupalai rasti savo paskirtį. „1904 metais,— rašo Janka Kupala,— patenka į mano rankas baltarusių proklamacijos ir revoliucinės brošiūros baltarusių kalba. Tai galutinai apsprendė, kad aš baltarusis ir kad vienintelis mano pašaukimas — tarnauti savo liaudžiai visa siela ir širdimi.“

Ypač paveikė Janką Kupalą 1905 m. revoliucija. Išgirdęs, kad Minsko gubernatorius Kurlovas įsakė šaudyti į darbininkų demonstraciją, jis rašo „Atsiliepimą į 1905 metų spalio 29 įvykius Minske“. Dirbdamas tuo metu degtinės varvinkle paprastu darbininku, jis rašo kovingus eilėraščius, platina revoliucinius lapelius bei brošiūras.

1905 m. gegužės mėn. laikraštis „Sievero-Zapadnyj Kraj“ atspausdino eilėraščių „Kaimietis“. Ši data ir laikoma Jankos Kupalos literatūrinės veiklos pradžia. Likvidavus minėtą laikraštį, Janka Kupala neturi kur spausdinti savo eilėraščių, nes kitiems laikraščiams jie buvo per daug maištingi. Tik 1907 m. „Naša Niva“ ėmė spausdinti jauno poeto kūrybą.

1908 m. Peterburge baltarusių draugija „Zaglianet solnce i v naše okonce“ išleido pirmąjį Jankos Kupalos eilėraščių rinkinį „Dūdelė“. Vėliau palyginti trumpu laiku pasirodo kitos jo eilių knygos:

„Guslininkas“ (1910), „Gyvenimo keliais“ (1913), poemos „Amžių daina“ (1910), „Sapnas ant pilkapio“ (1912), komedija „Paulinka“ (1913). 1913 m. jis parašė dramą „Išdraskytas lizdas“ ir komediją „Žentai“.

Pirmieji Jankos Kupalos leidiniai buvo šiltai sutikti ne tik Baltarusijoje. Žurnale „Sovremennyy Mir“ Maksimas Gorkis rašė: „Aš atkreipiu dėmesį į jauną baltarusių — labiausiai užguitos tautos Rusijoje — literatūrą, į darbą žmonių, susigrupavusių aplink laikraštį „Naša Niva“. Leisiu sau pacituoti dainą, kurią neseniai atspausdino „Naša Niva“. Žodžius parašė Janka Kupala.“ Toliau Gorkis cituoja savo paties išverstą Kupalos eilėraštį „O kas eina tenai?“, nurodydamas, kad ši daina ilgainiui gali tapti baltarusių tautos himnu.

Savo laiške ukrainiečių rašytojui Kociubinskiui Gorkis rašo: „Baltarusijoje yra du poetai: Jakubas Kolasas ir Janka Kupala — labai įdomūs vyrukai... Tiesiog rašo taip švelniai, liūdnai, nuoširdžiai. Kad taip mūsų kiams jų savybių. O viešpatie! Tai bent būtų gerai.“

Vėliau iki savo dienų pabaigos Gorkis nuoširdžiai domėjosi baltarusių literatūra, teikė jai didelę paramą.

Janka Kupala savo talentą paskyrė baltarusių liaudžiai, išreiškė amžiną jos neapykantą išnaudotojams, žadino ją iš miego, apdainavo geresnio, teisingo gyvenimo viltis. Visų nuskriausto ir niekinamo darbo žmogaus gyvenimo vaizdai, begalinis skurdas ir vargas, tamsa ir priespauda įkvėpė poetui eilutes, šaukiančias kovoti ir nugalėti.

„Tikėk tik jėga, tiktai jėga nutrenksi kančių grandines“, — nurodo jis liaudžiai, kartu principiniai atsakydamas ir baltarusių nacionalistams, kurie skelbė, kad ponai trokšta padėti baltarusių varguomenei. Ne tikėtis iš ponų pagailos, ne prašyti, o reikia pasiimti patiems tai, kas priklauso,— štai daugelio to meto Jankos Kupalos eilėraščių vedamoji mintis.

Jankos Kupalos poezija nuo pat pirmųjų žingsnių turi aiškiai klasinį pobūdį, ką pabrėžia ir patsai poetas savo 1907 m. rašytame eilėrašty „Ne jums“, sakydamas: „Ne jums, šviesieji ponai, ne, o vargšams — šitas mano žodis,— apkaustyti mes grandine ir mūsų sielvartas vienodas.“

Jankos Kupalos kūrybos pagrindinis motyvas — kova už socialinę ir nacionalinę savo tautos laisvę. Jam teko kovoti net ir dėl teisės rašyti baltarusių kalba, nes tuo metu dar buvo žmonių, nenorėjusių sutikti, kad baltarusiai iš viso turi savo kalbą, savo literatūrą, savo kultūrą, buvo gudragalvių, teigiančių, kad baltarusių kalbą ir literatūrą išgalvojo Janka Kupala.

„Jis kursto valstiečiuose neapykantą dvarininkams“, — pasipiktinęs šaukia vienas jo kritikų. Reakcinis lenkų kritikas Jankovskis rašo: „Šiuo metu sudaro tikrą anachronizmą statyti puikią ponų dalį ir mužikų nedalį vieną prieš kitą; negi ponas Kupala nepamastė apie tai?“ Baltarusių nacionalistai vėlgi įrodinėjo Kupalai, kad jis klysta, kad nėra pagrindo skaldyti baltarusių tautą į skirtingas klases, nes ji sudaranti „vieningą visumą“, be aštrių klasinių prieštaravimų.

Jankos Kupalos kūrybą atkakliai persekiojo ir carinė valdžia. Daugelis revoliucinių jo eilėraščių buvo cenzūros uždrausta, žymią jų dalį sunaikino caro ochranka, ypač kratos metu rastus „Naša Niva“ redakcijos rankraštyne. Pirmoji jo knyga „Dūdelė“ taip pat buvo konfiskuota. Spaudos reikalų komiteto rašte Peterburgo prokurorui nurodomas knygutės „Dūdelė“ maištingas, nusikalstamas pobūdis ir reikalaujama autorių ir leidėjų teisti.

Visa tai negąsdino poeto, priešingai — kaip tik rodė, kad jo pasirinkta kryptis yra teisinga, kad kito kelio tarnauti savo liaudžiai — nėra. Poetas su džiaugsmu matė savo kūrybos populiarumą liaudyje, ir tai jam buvo geriausias įvertinimas, įrodymas, kad jis teisus.

Baltarusių darbo žmonės pamėgo Jankos Kupalos kūrybą dėl jos revoliucinio turinio, dėl to, kad ji rašyta baltarusių kalba, baltarusių gyvenimo motyvais. Jo eilėraščiai sulaukė reto pasisekimo ir dėl kitų savybių: jie buvo paprasti, muzikalūs, juose buvo plačiai panaudotos liaudinės poetikos priemonės. Jo poezijos liaudiškumas, nuoširdumas, emocingumas, gili liaudinė jų išmintis, net ir pati tematika, giliai išjausta, paimta iš paties gyvenimo gelmių, suteikė šiai poezijai nepaprastą grožį, kovingumą.

Savoje klajoklio buityje Janka Kupala, gyvendamas įvairiose Baltarusijos dalyse, nuolat susidurdavo su žodine liaudies kūryba, ją nepaprastai pamėgo, ją domėjosi. Baltarusių folkloras jam padarė neišdildomo įspūdžio. Jis atmintinai mokėjo gausybę liaudies dainų, pasakų, patarlių, priežo-

džių, įvairių posakių ir šmaikščių žodelyčių. Atvykus į kaimą baltarusių lirinikams, dūdoriams ar cimbolininkams, jaunam Jankai būdavo didžiausia šventė. Jis nešdavo jiems namie nudžiautus lašinių bryzus, blynų, kiaušinių ar duonos, kad tik jam padainuotų ar pagrotų. Už tai ne kartą jį tėvas lupęs. Pats poetas savo prisiminimuose rašo apie kaimo pasakotojus, ypač geru žodžiu mini valstietį Pesliaką, kuris mokėdavęs šimtus pasakų. Šiam ariant, būsimas poetas vaikščiodavo greta žagrės, klausydamas jo pasakojimų.

„Tai šit kas tikriausiai buvo mano pirmasis mokytojas, tiksliau — mano poetinės kūrybos įkvėpėjas“, — rašo Janka Kupala.

Nuostabi, pasižyminti išmintim ir retom meninėm savybėm baltarusių liaudies kūryba Kupalai turėjo didelės įtakos, žymia dalimi padėjo susiformuoti poeto kūrybiniam talentui, jo pasaulėžiūrai, jo literatūriniam skoniui ir meniniams principams.

Kaip nurodo jo amžininkai, Kupala iš mažens ypač mėgo dainas, kuriose kalbama apie socialinę nelygybę, keliamas protestas prieš išnaudojimą, vaizduojama liaudies neapykanta ponams ir carinei priespaudai. Šie bruožai, šie motyvai, išplaukę iš liaudies kūrybos, ryškiai atsispindėjo ir J. Kupalos kūrinuose.

Šia prasme ypač paminėtinos trys poemos: „Niekam“, „Jinai ir aš“, „Pilkapis“.

Poema „Niekam“ pasakoja apie tragišką dviejų jaunų baudžiauninkų meilę. Ponas, norėdamas pasinaudoti pirmos nakties teise, pasiunčia savo pakalikus, įsakydamas prievarta atvesti jaunąją

į dvarą, o sutuoktinis kirviu nukertą jauną savo žmoną, kad ji neatitektų niekam.

Liaudies protesto balsu skamba ir poema „Pilkapis“. Jos herojus guslininkas nesiduoda kunigaikščio paperkamas, jis uždainuoja apie tai, kad rūmų rūsiuose kankinami žmonės, kad liaudis kenčia nelaimės, vargą ir badą. Supykęs kunigaikštis liepia jį gyvą užkasti žemėn.

Švelniu nuotaikingumu, nuoširdžiu liaudiškumu pasižymi nedidelė poema „Jinai ir aš“ — apie darbščią, prakilnią baltarusių moterį, jos kasdieninį triūsą prie linų grįžtės, staklių, prie sunkiųjų darbų. Jos bėlančios drobės — sakytum kelias į ateitį.

Nuo pat pirmųjų poetinių žingsnių Jankos Kupalos kūryboje juntama ta liaudies kūrybos mokykla. Su dideliu meistriškumu jis naudoja savo eilėraščiuose liaudies dainų forma, liaudies kūrybos vaizdingumu, jos kalbos turtais.

Liaudies dainų ir padavimų motyvais Janka Kupala parašė nemaža eilėraščių ir poemų. Jis žavėjosi pasakų didvyriais, iš liaudies poezijos mokėsi vaizduoti grožį, žmogaus didybę.

Savo kūryboje Kupala bene plačiausiai ir nuosekliausiai visoje baltarusių literatūroje panaudoja turtingiausias liaudies kūrybos kalbos ir poetikos priemones, siekdamas eilėraščio muzikalumo, melodizingumo. Jo poetiniais atradimais iš dalies pagrįsta ir tolesnė baltarusių poezijos raida.

Greta Jankos Kupalos — poezijos novatoriaus, naujosios revoliucinės baltarusių poezijos pradininko, stovi Janka Kupala, kaip vienas žymiausių baltarusių dramaturgijos kūrėjų. Jo komedijos ir

dramos iki šiol nepraranda savo vertės. Jis pirmas sukūrė teigiamus liaudies herojus baltarusių dramaturgijoje, įvedė į dramaturgiją revoliucinius motyvus.

Komedijoje „Paulinka“ Kupala vaizduoja konfliktą tarp dukters Paulinkos ir tėvo, kuris neleidžia jos už mylimo, bet neturtingo jaunikaičio, o perša jai pusgalvį nusususį plikbajorį. Paulinka ruošiasi pabėgti su mylimuoju, bet jos tėvas išduoda ją už žmonių kurstymus.

Šioje komedijoje Kupala-dramaturgas pavaizduoja naujus žmones, tokius, kaip Paulinka ir Jakimas, išjuokia atsilikėlius.

1913 m. Janka Kupala parašė didžios meninės vertės dramą „Išdraskytas lizdas“, jai metmenis paėmęs iš savo šeimos istorijos. Pjesės veikėjas Levonas Ziablikas tiki, kad žemės sklypelis, amžiais laistytas tėvų krauju ir prakaitu, priklauso tik jam. Tačiau dvarininkas išvaro jį ir jo šeimą lauk. Levonas neišlaiko ir nusižudo. Jo sūnus Simonas, sekdamas tėvu, atkakliai gina savo teises, kol pamato, kad teisingumas yra turtingųjų gynėjas. Tada jis padega dvarininko sodybą ir prisilieja prie kovotojų. Liaudies sąmonėjimas, perėjimas į atvirą kovą už savo teises sudaro šios pjesės esmę.

Tais pat 1913 metais Janka Kupala parašė linksmo turinio pjesę „Žentai“, kur vaizduojama, kaip du vyrai, po linksmų nugertuvių grįždami namo, per apsirikimą pataiko vienas pas kito žmoną, kur ir praleidžia naktį. Iš ryto paaiškėja klaida, kyla nedidelis šeimyninis pasiaiškinimas, kuris bend-

ram visų pasitenkinimui baigiasi jų vaikų sužadėtuvėmis. Be to, po šio įvykio vyrai pradeda labiau vertinti savo žmonas, o žmonos savo vyrus.

* * *

Šio laikotarpio Jankos Kupalos poetinėje kūryboje juntamas stiprokas romantinis pradas, romantinis tikrovės traktavimas. Apstu romantinių elementų ir pirmuoju laikotarpiu po Spalio revoliucijos, ieškant kelių į socialistinį realizmą. To meto J. Kupalos kūrybai trūksta konkretumo, revoliucija vaizduojama kaip stichinis sąjūdis, o ne sąmoninga priemonė politinei valdžiai iškovoti.

Tas pereinamasis laikotarpis ypač ryškus eilėraščių rinkinyje „Be pavadinimo“, kur galima aiškiai pastebėti, kaip poetas kas kartas giliau ir konkrečiau aprėpia tarybinio gyvenimo tikrovę. Tos tikrovės motyvai gilinami knygutėje vaikams — „Gaisrininkai“.

Dar ryškiau skamba patriotinė Jankos Kupalos poema „Iš jubiliejinių nuotaikų“, parašyta 1927 m., minint Baltarusijos TSR dešimties metų sukaktį. Joje poetas vaizduoja revoliuciją jau ne kaip stichiją, bet kaip kovą dėl proletariato diktatūros.

Rekonstrukcijos laikotarpiu poetas sukūrė puikių socialistinės lyrikos pavyzdžių, pasireikšdamas kaip plačių revoliucinių užmojų ir visuomeninio patoso dainius. Jo rinkinys „Dainos statybai“ — tai kūrybinio darbo, didžios dabarties ir dar didesnių ateities perspektyvų poezija. Poetas, įvertindamas kolektyvizacijos reikšmę, sukuria pluoštą eilėraščių

kolūkių temomis. Jis vaizduoja mechanizuotą ir elektrifikuotą kolektyvinį kaimą, kur nebyliųjų pilkapių kauburius suraižys traktorių plienas ir išaugaus derlius, balanų ir šakalių lūšnas pakeis erdvios trobos su radiju ir elektra, o sulūžusių biednioko ratų išraižytais keliais praūs automobiliai, traktoriai, išguidami seną, elgetišką, prietarais apkrestą buitį. Šie stiprūs poetiniai ateities vaizdai įkvėpė valstiečius dirbti ir aukotis.

Svarbią vietą poeto kūryboje užima Spalio revoliucijos tema. Ir jeigu anksčiau poetas vaizdavo revoliuciją kaip stichiją, kaip vergus išlaisvinančią jėgą, tai dabar ji — darbininkų diktatūra, nenugalima ir nepalenkiama socialistinė revoliucija, kuri geležine ranka nušluoja išnaudojimo ir imperializmo varžtus, sukuria gyvenimą, laisvą ir laimingą.

Janka Kupala, karštas tarybinis patriotas, išvysto plačią kūrybinę ir visuomeninę veiklą. Rašytojus jis kviečia visa talento jėga padėti kurti naują gyvenimą. Pats Janka Kupala stengiasi viską pamatyti, pažinti, visur dalyvauti, puola į patį gyvenimo srauto vidurį, semdamasis iš jo gausią medžiagą savo kūrybai. Didelę laiko dalį poetas praleidžia keliaudamas. Jis būna Vitebske, Mogiliove, Oršoje, Borisove, lanko Raudonosios Armijos dalinius, važinėja po kaimus, gyvai reaguoja į naujus poslinkius valstiečių sąmonėje, seka kolektyvinio kaimo gimimą. Jo smalsi akis neaplenkia gimstančios pramonės, net ir pačių mažųjų įmonių, kurios yra gigantiškų užmojų pradžia.

1933 m. pavasarį Janka Kupala sėjos metu nuvyksta į Paliesę, į „BTSR dešimtmečio“ (Pušų)

tarybinį ūkį. Čia jis renka medžiagą poemai „Prie Ariesės“.

Tuo metu poeto kūryboje ypač išryškėja pastangos pavaizduoti naują herojų, socialistinį darbo žmogų, skirtingą savo dvasinėm savybėm, savo psichika, savo įsitikinimais nuo ankstyvesniųjų laikų žmogaus. Tam poetas ieško naujos išraiškos, naujo skambesio, naujos poetinės kalbos ir poetinių priemonių, neatsižadėdamas tačiau ir folkloro, liaudies poetikos. Šis naujas posūkis stipriai pasireiškia poemoje „Prie Ariesės“, kuri vaizduoja Paliesės gyvenimą rekonstrukcijos metais, parodo, kaip socialistinė statyba aprėpė pačius nuošaliausius krašto užkampius.

Vėliau pabuvęs kurį metą Borisove, jo gamvkllose ir apylinkės kolūkiuose, Kupala sukuria ciklą eilėraščių kolūkine tematika ir poemėlę „Borisovas“, toliau plėtodamas pramoninę tematiką.

Poemėlė „Borisovas“ vaizduoja niūrią šio miesto praeitį, jo nedalią kunigaikščių, caro valdininkų ir ypač Vilhelmo kariaunos bei baltalenkių okupacijos metu. Kartuvės, gaisravietės ir pelenų krūvos, priespaula ir negirdėtas skurdas — visa to miesto praeitis. Tik tarybinių žmonių pastangomis Borisovas tapo laisvas, pakilo iš griuvėsių, pasipuošė fabrikais.

Kalbėdamas apie naują tarybinį Borisovą, apie šviesų, laimingą gyvenimą, poetas nurodo, kad iškovota laisvė ir laimė turi būti budriai saugoma, kad buržuaziniai grobikai nesnaudžia. Reikia būti viskam pasiruošus.

Ilgainiui Jankos Kupalos poezija prašoka gimtosios Baltarusijos ribas, įgyja visasajunginės

reikšmės, poetas atsistoja greta žymiųjų tarybinės literatūros kūrėjų. Šiuo laikotarpiu Janka Kupala, jau pilna to žodžio prasme, visuomeninis poetas, tarybinio žmogaus gyvenimo dainius. Būdingas šio meto jo kūrybos bruožas — organiška pilietinės temos visuma. Į jo kūrybą drąsiai įžengia naujas herojus, talentingai pavaizduotas tarybinis žmogus su savo socialistine galvosena, jausmais ir kitomis savybėmis. Iškyla didingi tarybinio kaimo ir nuoširdžios tautų draugystės vaizdai, poezijos tematika aprėpia kaskart platesnius barus, ji darosi dar įvairesnė, dar gilesnė. Poetas apdainuoja, kaip neaprepiamais tėvynės plotais skrenda išdidūs plieno sakalai, jūromis plaukia laivai, upės keičia savo vagas, geležinkeliai nutįsta per amžiais žmogaus kojos nepaliestus miškus ir pelkes, tyruose išauga miestai, o viršum viso to iškyla tikrojo erdvių, gelmių ir plotų šeimininko — tarybinės liaudies paveikslas.

Ieškodamas naujų formos priemonių, poetas kas kartas vis labiau gilinasi į liaudies dainų konstrukciją, surasdamas savo kūrybai naujų būdingų formų. Charakteringas vėlesnės jo kūrybos bruožas — paralelizmas, lygiagretis dviejų temų vystymas, kaip kad dažnai pasitaiko liaudies dainose.

1934—1941 m. Jankos Kupalos poeziją tematikos atžvilgiu galima suskirstyti į keletą pagrindinių grupių: kolektyvinis kaimas, tarybinis miestas, Raudonosios Armijos tema, politiniai eilėraščiai, lyrika, tarybinių tautų draugystė, išlaisvinta Vakarų Baltarusija.

Kolektyvinę kaimo buitį vaizduojančių eilėraščių tarpe svarbią vietą užima eilėraštis „Linai“,

parašytas darbo dainų stilium, ir eilėraštis „Svečiai“.

Greta temų apie kolektyvinį kaimą iškyla eilėraščiai, apibendrinantieji tarybinio žmogaus, tarybinio gyvenimo bruožų visumą. Pavyzdžiui, eilėraštis „Berniukas ir lakūnas“ vaizduoja tarybinių vaikų svajones, jų smalsų protą, jų domėjimosi akiratį.

Eilėraščiuose apie Raudonąją Armiją Janka Kupala apdainuoja tarybinių kovotojų žygius. Juose mes sutinkame ir filosofinius apmąstymus ties imperialistinio karo apkasais, ir partizanų kovas, ir nuoširdžią tarybinės liaudies meilę Raudonajai Armijai, ir kovos prieš fašistinį pavojų motyvus.

Janka Kupala gilus, subtilus lyrikas, jo eilėraščiai pasižymi emociingumu, nuotaikingumu. Tačiau net ir ten, kur poetas, rodos, apdainuoja grynai individualinio pobūdžio pergyvenimus, eilėraščiai persunkti humaniškumu, visuomenine mintimi. Ypač vertingi jo lyriniai eilėraščiai „Saulei“, „Pušys“, „Keliai“ ir kt. Tai faktiškai nėra grynai individualinė lyrika, o visuomeninių nuotaikų lyrika, socialistinio realizmo lyrika.

Jankos Kupalos eilėraščiai apie Tarybų šalį pagrįsti internacionalizmo dvasia, tautų solidarumo ir draugystės principais. Paminėtini eilėraščiai apie tarybinę Ukrainą, saulėtąją Ševčenkos tėvynę, šalį, kuri, kaip ir Baltarusija, praeityje pergyveno daug nuoskaudų, buvo nelaisvės, grandinių ir pilkapių kraštas.

Jankos Kupalos eilėraščiai apie rašytojus pasižymi giliu meniškumu, aukšta žodžio kultūra („Saulėtajam Šotai Rustaveliui“, „Maksimo Gor-

kio atminimui“, poema „Taraso dalia“ — apie T. Ševčenką jo 125-jų gimimo metinių proga.) Iš jų ypač išsiskiria „Taraso dalia“. Plataus mosto epinis patosas, turtingas, liaudies poezijos dvasia persunktas vaizdingumas ir kitos šios poemos savybės pastato ją greta geriausiųjų Kupalos kūrybinių.

Svarbus baltarusių tautai įvykis — Vakarų Baltarusijos išlaisvinimas iš lenkų ponų priespaudos rado platų atskambį Jankos Kupalos kūryboje. Šia tema poetas sukūrė pluoštą eilėraščių, pavaizduodamas išvaduotos liaudies džiaugsmą, jos entuziazmą, įsijungus į tarybinių tautų šeimą.

Tėvynės karo metais Janka Kupala savo kūrybines jėgas nukreipė prieš hitlerinių barbarų antplūdį, prieš tautų žudikus ir kultūros niekintojus. Karo pradžioje priverstas pasitraukti iš savo gimtosios Baltarusijos į Tarybų Sąjungos gilumą, jis kurį laiką gyveno Maskvoje, vėliau persikėlė į Pechičę, netoli Kazanės. Tėvynės karo dienomis Janka Kupala, karštas tarybinis patriotas, daug rašo publicistinių straipsnių, demaskuojančių fašistinių rasistinių teorijų dirbtinumą, jų prieštaravimą mokslui, sveikam protui ir istorijos dėsniams. Jo eilėraščiuose vyraujančią vietą tuo metu užima tėvynės, kovojančios už savo laisvę, liaudies, tarybinio patriotizmo ir tikėjimo pergale temos. Eilėraštis-lozungas, politinė lyrika — mėgiamiausia J. Kupalos poezijos forma Tėvynės karo metais. Tai tarytum savotiška poetinės proklamacijos rūšis, betarpiškai veikianti skaitytoją, uždeganti jį kovai su priešu.

Rūsčių ir sunkių grumtynių metu Janka Kupa-

la savo poezija žadino kilniausius, tauriausius kovos jausmus, baltarusių liaudies heroizmą, narsumą, neapykantą tėvynės pavergėjui.

Jis stiprino savo tautiečių širdyse tikėjimą pergale, kuria pats tvirtai tikėjo.

Jo svajota ir vaizduota pergalės diena atėjo. Poeto tėvynė — Baltarusija, o vėliau ir kitos laikinai okupuotos žemės buvo išvaduotos, o pats fašistinis žvėris — sutriuškintas. Taip išsipildė karščiausi poeto lūkesčiai.

Deja, tos laimingos dienos pačiam poetui nebuvo lemta suaukti. Janka Kupala mirė 1942 m. birželio mėn. 28 d., Maskvoje.

* * *

Iki pirmojo pasaulinio karo gana svarbiu baltarusių kultūros židiniu buvo mūsų sostinė Vilnius. Čia telkėsi rimtos jų kultūrinės jėgos, žiebbesi pažangūs sąjūdžiai, čia 1906 m. pradėjo eiti laikraštis „Naša Niva“.

Nenuostabu, kad ir jaunas poetas Janka Kupala patraukė į Vilnių, kuriame su pertrauka (1909—1912) išgyveno iki 1915 m. Pradžioje jis dirbo bibliotekoje „Znanije“, uoliai bendradarbiavo laikraštyje „Naša Niva“, spausdindamas savo eilėraščius, poetas, straipsnius. 1914—1915 m. jis tampa laikraščio „Naša Niva“ redaktoriumi, pasukdamas laikraštį demokratine kryptimi.

Vilniuje Janka Kupala parašė eilę reikšmingų savo eilėraščių, poemų, o taip pat komediją „Paulinka“, kuri pirmą kartą čia buvo ir pastatyta. Vilniuje buvo išleista jo drama „Išdraskytas lizdas“.

eilėraščių rinkiniai „Gyvenimo keliais“, „Amžių daina“.

Kaip ir kiti pažangūs baltarusių rašytojai ir veikėjai, Janka Kupala užmezga ryšius su kitų tautybių kultūros fronto darbuotojais, jų tarpe ir su lietuviais. Jis lanko lietuvių ruošiamus literatūros vakarus, susipažįsta ir suartėja su lietuvių rašytojais. 1910—1913 metais pasirodo ir Liudo Giros išversti jo eilėraščiai lietuvių kalba.

Vilniuje, buvusiam Baltarusių muziejuje, ilgą laiką buvo saugomi ir caro cenzūros konfiskuotų jo eilėraščių originalai, kai kurie spausdintų knygų rankraščiai. Deja, daugumas jų žuvo hitlerinės okupacijos metais.

Lietuvoje buvo šiltai paminėtas Jankos Kupalos 35-rių kūrybinio darbo metų jubiliejus 1940 m., o Vilniuje pastatyta jo komedija „Paulinka“.

1941 m. Janka Kupala aplankė jauną tarybinę Lietuvą, pabuvojo Vilniuje, Kaune. Vilniuje mane su juo supažindino Liudas Gira. Tai buvo vienintelis mano susitikimas su žymiuoju, visoje Tarybų Sąjungoje pagarsėjusiu baltarusių liaudies dainiumi. Jis paliko man gilų, neišdylantį įspūdį. Domėjosi, tikra to žodžio prasme, viskuo. Ir praeitimi, ir dabartimi, ir ateities perspektyvomis, džiaugėsi respublikos laimėjimais...

Ypač šiltos draugystės ryšius palaikė Janka Kupala su lietuviais rašytojais Tėvynės karo metais Maskvoje.

Jo populiarumas Lietuvoje išliko gyvas iki šiol, jo poezija mėgiama ir skaitoma. Jo eilėraščių pluoštas buvo atspausdintas periodikoje, o taip pat rinkinyje — antologijoje „Iš baltarusių poezijos“.

Didelį baltarusių liaudies poeto populiarinamąjį darbą atliko Lietuvos poetai, pastaraisiais metais išversdami visus svarbiausius jo eilėraščius, poemą — „Niekam“, „Jinai ir aš“, „Pilkapis“, „Prie Ariesės“, „Borisovas“, „Taraso dalia“, dramą „Išdraskytas lizdas“, komediją „Paulinka“. Tai ir sudaro šios rinktinės pagrindą.

Be to, įvairiomis progomis lietuviškoje spaudoje buvo atspausdinta nemaža straipsnių apie Jankos Kupalos gyvenimą, kūrybą, jo ryšius su kitomis literatūromis.

Eilė lietuvių rašytojų straipsnių buvo atspausdinta Minske baltarusių kalba išleistoje knygoje apie Janką Kupalą.

Nuoširdus lietuvių tautos draugas Janka Kupala lieka gyvas su mumis, savo kūrybiniu palikimu padeda svajoti ir dirbti, kovoti ir nugalėti.

ALB. ŽUKAUSKAS

Eilėraščiai

MANO DALIA

Oi dalia, sunki daluže,
Jau tokia tu visados,—
Eitum kur geriau giružėn,
Nesekiotum iš paskos!

Vai, kodėl, dalia piktoji,
Nepradžiugini širdies?
Vai, kodėl, dalia skaudžioji,
Man neatsiunti mirties?

Metų metais nėr paguodos,—
Lvg šėtonas, kankini;
Pelenais pavirsta godos —
Mano širdį džiovinii!

Ar diena, nakts tamsioji —
Nēr ramybės, jos nebus,—
Tu visur mane sekioji,
Lyg šešėlis įkyrus.

O kai noriu pabandyti
Aš gyvent šiek tiek geriau,—
Reikia tik apsidairyti:
Štai dalia atbėga jau!

Širdį drumsčia, tartum vėjas,
Ir suplėšo man svajas...
Vėl aplinkui sukinėjas,
Siunčia vėl bėdas naujas.

Ir gyventi nebemiela,
Noris dingt, pražūt tada,—
Lyg kažkas man žeidžia sielą,
Ir girdėti jos rauda.

Kartais rodos, bėgtum kristum
Į gelmes juodų vilnių,
Kad jau niekad neišvystum
Nei saulutės, nei žmonių.

Oi dalia, sunki dalužė,
Jau tokia tu visados,—
Eitum kur geriau giružėn,
Nesekiotum iš paskos!

KAIMIETIS

Kad aš kaimietis — visi žino,
Ir žemėj — po dangum plačiu —
Mane vien pašaipom dabina,—
Juk užgimiau aš kaimiečiu!

Skaityt, rašyt išmoks nespėjau,
Nesigiriu žodžiu šmaikščiu,
Per amžius aš ariu ir sėju,—
Juk užgimiau aš kaimiečiu!

Pelnau sau darbu duoną juodą,
Dažnai keiksmus, riksmus girdžiu,
Ir pailsėt vargai neduoda,—
Juk užgimiau aš kaimiečiu!

Žmona skurde, vaikai verkšlena,
Pats basas šlapdribas kenčiu,
Ir amžiais grašio nēr kišenėj,—
Juk užgimiau aš kaimiečiu!

Man graužia prakaitas blakstienas;
Nuo mažumės lig karšačių
Plūšu kaip jautis kiaurą dieną,—
Juk užgimiau aš kaimiečiu!

Dažnai liga skurde užklysta,—
Pats gydaus antpilu karčiu.
Ir daktaro aš nepažįstu,—
Juk užgimiau aš kaimiečiu!

Matyt, man žūt skirta malonė,
Lyg baubui girių šlamančių,
Ir baigt šunim žmogaus kelionę,—
Juk užgimiau aš kaimiečiu!

Bet jei gyvensiu, kaip lig šiolei,
Kol metai krausis ant pečių,
Didžiuosiuos, jog žmogus aš, broliai,
Nors užgimiau ir kaimiečiu!

Kiekvienas, kas mane pažįsta,
Išgirs, jei negimė kurčiu,
Tik vieną šauksmą, tvirtą ryžtą:
Gyvensiu, gimęs kaimiečiu!

MANO DAINOMS

Dainos, mano dainos!
Liūdesio vaikeliai,
Ar kada linksmesnē
Jums nušvis dienele?

Oi, vienodā dalia
Mums lemtis paskyrē:
Kai jūs verkiat, dainos,—
Ašaros man byra.

Jūs palikt norēčiau,
Bet jēgu man stinga,—
Su jumis teks kēsti
Dalia nelaimingā.

Jus širdy nešiojau,
Sieloj išraudojau,—
Kai vargai kankino,
Su skriaudom kovoju.

Ir dabar visur jūs,
Kur tik eisiu, lydit,—
Rudenį vėlyvą
Ir kai pievos žydi,

Vasaros laukeliais
Ir žiemos pusnynais;
Pažinau, kas vargas,
Ašaros, kankynės.

Sielvartą pasėjot —
Jį širdy nešiosiu;
Apie sunkų vargą
Daug dar sužinosiu.

Kiek besielvartaučiau,
Taip jau man atrodo:
Mes kartu gyvensim,
Mūs dalia vienoda.

Bet, o dainos, dainos,
Liūdesio vaikeliai,
Ar kada linksmesnė
Jums nušvis dienele?

[1906]

SIAUDŽIA GAUDŽIA GIRIŲ VĖJAI

.

Siaudžia gaudžia girių vėjai —
Sudreba dirvonai.
Liaudies priespaudos nešėjai,
Traukitės, tironai!

Nuaidėjo jaunos dainos
Per tėvynę plačią:
„Mūs dalia dalužė mainos!
Sveikink laisvę-svečią!“

Ir žiūrėkite, kas daros!
Pranašaut nereikia —
Bręsta noksta derlius geras
Dirvoje palaikėj.

Kur prieš poną be kepurės
Lenkėsi valstiečiai,
Kur lingavo girios niūrios
Vienvaldžio veltėdžio,

Kur viksvynai vien šlamėjo,
Buvo vienos pelkės,
Darbininkai ten suėję
Tars: „Žemele, kelkis!“

Ir prieš smurtą, prieš apgaule
Kautis pasirengę,
Kels jie vėliavą kaip saulę
Į aušrų padangę.

.

Patikėkite daina šia:
Į rytojų blaivą
Vargo bangos neša, neša
Tiesą, tartum laivą.

Tegul priešinas despotai,
Mes pasieksim savo —
Juos pakviesim kraujo puotai,
Gaus, ką užtarnavo.

Mūsų skundai ir dejonės,
Gniuždę mus kadaise,
Virs jėga, kur veda žmones
Ginti savo teisių.

Mūsų dainos, mūsų godos
Susilies į viena,
Ir skambės tėvynės plotuos
Žodžiai šie kas dieną:

„Žūkite, kas vargšą skriaudžiat,
Atimat jam duoną,
Kas uždėjot pančius liaudžiai —
Žūkite, tironai!“

1906

VERKIA MANO DAINOS

Gaudžia rauda upės,
Kai ledai pakyla;
Verkia mano dainos,
Rauda, nenutyla.

Nevaitokit, upės,
Iš krantų išėję;
Liaukitės jūs, dainos,
Ašaras vien lieję.

Kas pajėgs užtvenkti
Vandenų bėgimą?
Kas dainas nutildys,
Jei varge jos gimė?

Kartais vargas žmones
Slegia ir kankina,
Moko neapkęsti,
Plėšo tau krūtinę.

Kaip tas ažuolėlis
Be šakų, lapelių,
Kaip lakštingalėlė
Ankštame narvely,—

Taip ir aš, bedalis,
Beprasmingai žūstu,
Sunkioje nevalioj,
Tarsi medis, džiūstu.

Neturiu aš lauko
Nei mažos pirkelės;
Svetimiems tarnauju —
Senka mano galios.

Už kalnų, toli ten,
Toks platus pasaulis:
Kur tik mesi žvilgsnį,
Tiek šviesos ir saulės!

Lėkčiau į tą šalį
Sakalu sparnuotu.
Kur dalia? .. Dalužė
Man sparnų neduoda.

Ten laimingas būčiau,
Džiaugsmą vien svajočiau;
Kaip sode paukštelis,
Ten dainas dainuočiau...

Gaudžia rauda upės,
Kai ledai pakyla;
Verkia mano dainos,
Rauda, nenutyla.

[1906]

Kam sielvartaut ir ašaras vien liet,
Kam skųstis, kad likimas per nuožmus,—
Gyvent mes turim, grumtis, nugalėt,
Kad palikuonys neprakeiktų mūs.

Kreivoja varganos būties takai,—
Juos mokslo saule turime nušviest,
Kad užpelnytai mes ir mūs vaikai
Gyvenimą galėtume atšvęst.

Te pergalėn, kovojant su tamsa,
Nuves mus laisvės vėliava visus,
Laisvos dainos griaustiniais ir drąsa
Nustelbsim budelių kurčių balsus.

Valia ir mokslas nugalės vargus,
Pasėsime dalią — laimę... o tada
Gyvent pradėsime tokius mes laikus,—
Kokių tėvai nematė niekada.

TENAI

Ten kraujas liejas, rausta toliai,
Ten karti veda drąsuolius...
O jūs, kentėję tiek lig šiolei,
Čia snaudžiate, nors jie ten žus.

Sakykit man: už ką jie ėjo
Kovot ir drąsiai mirt? Už ką?
Už kokį labą sumokėjo
Šia didvyrių šventa auka?

Nežinot nieks, kad jie tą kelią
Žymėjo žygiais ir darbais —
Už tuos, kur keikia skaudžią dalią
Po caro žiauriojo rimbais.

Už tą jie ėjo, kurs maitina
Triūsų ir prakaitu turčius,
Kurs dėvi lopytą rudinę
Ir kenčia sielvartus karčius.

Jie ėjo, kad laukai pražystų
Bealkstantiems, ir išvaduot
Tą, kurs kalėjime nuvysta,
Bežemiui ėjo žemės duot.

Kad laisvėj keltųsi varguoliai,
Jie grūmės tartum milžinai...
Jūs tylit, baltarusiai broliai,
Lyg užkapoti mirtinai!

Nubuskit! Eikit ir kovokit
Su tais kovotojais greta,
Ir priešui kelią jūs pastokit,
Ir nepalūžkit niekada!

Kol budelis tas vainikuotas
Nespėjo kraujo jums iščiulpt,—
Sukilkit! Kraštas nukamuotas
Vaitoja, šaukia priešą pult.

Sukilkit, vargšai ir sermėgiai!
Štai laisvė, saulė šaukia jus!
Tiktai visi sukaupkit jėgą —
Ir laimė amžiams jūsų bus.

Nuvykite tą sapną juodą,
Širdim atbuskit ir dvasia.
Vienybės jūs varpan suduokit,
Pakilkite uola grasia!

Ir veržkitės srauja galybe,
Kur kraujas liejasi už jus,
Ir neškit nedalios kartybę,
Skriaudas atvėrę prieš visus!

Lai priešo kraujas upėm liejas
Per šias rūsčių kovų dienas,
Lai jūsų balsas nuaidėjęs
Sudaužo vergo grandines!

1906

BROLIAI, BUS DIENA...

**Broliai, bus diena, nors skriaudos
Replėmis krūtinėn sminga,—
Mūs dalia griausmu sugriaudės,
Švystelės žaibu grėsmingu!**

**Neša liūdnas vėjas žinią:
Vien tik vargas, vien nelaimės...
Ir patsai susigraudina,
Verkia jis po mūsų kaimus —**

**Verkia, skundžias, lyg raudotų
Motina, vaikų netekus...
Rodos, šauktum ir kartotum:
„O, gana — širdis išsekus!“**

**Broliai, bus diena, nors skriaudos
Replėmis krūtinėn sminga,—
Mūs dalia griausmu sugriaudės,
Švystelės žaibu grėsmingu!**

1906

DUONA

Mes vagojom vagas, mes akėjom laukus,
Kad tik būtum tu mums palanki,
Dėl tavęs neatrodė joks vargas sunkus,
Neatrodė dalelė sunki.

O sėjon eidami į smėlėtas dirvas,
Švėstu vandeniu šlakstėm tave,
Ir bijojom lietaus, išrikiavę gubas
Po rugpiūčio padange blaivia.

O viduržiemį vėl, kai speigai alkani
Mus priversdavo šalt ir badaut,
Į klojimą ryte spragilais nešini
Mes skubėjome uždarbio gaut.

Tau visa širdimi mes tarnavom šventai,
Kad tu būtum kasdien su mumis.
Kuo atsiteisei tu? Ką davei mums už tai?
Pagailėjai bėdų dienomis?

Kai už darbus, vargus, kuriuos kentėm ilgai,
Jau turėjai maitinti mus pačius,—
Tu už girių kalnų išėjai, pradingai,
Palikai iškankintus sodžius.

1906

JŪS SAKOT...

Jūs sakot, kad mano dainoj tiek liūdėjimo,
Paguodos jokios nerandu žmonėse...
Kam juoktis! Tiesa jums neteiks palengvėjimo,
Gi melo nežino manoji dvasia.

Ir taip, kaip lig šiol, savo dainą graudingąją
Dainuosiu toliau — visados iš širdies;
Matau mūsų liaudies aš dalią vargingąją,
Ir tik apie ją mano dainos aidės.

Visi teisgirs šias dainas nedalingąsias,
Tebūna kankintojui priešui baugu.
Te vergui užgimsta svajonės galingosios,
Ir brolis lai trokšta būt laisvu žmogum.

1906

ATSILIEPIMAS Į 1905 METŲ SPALIO 29 ĮVYKIUS MINSKE

Dieve, o dieve, ko betikėtis,
Jei taip atpigo šiandien pilietis?
Caro tarnai nepažįsta malonės,
Tartum į gyvulius, šaudo į žmones —
Kam šie už laisvę kovoti sujudo,
Jūroj skriaudos rasti brastą panūdo,
Kam nori duonos turėti lig valiai,
Nori teisybę atrasti bedaliai,
Nori, kad veltui šviesuolis nežūtų
Ir kad varguolis patenkintas būtų.

Nors jis ir vargšas — jam reikia vis viena
Ir apsirengt, ir apsiauti kas dieną,
Reikia tabokos, reikia degtukų,
Reikia per speigus degtinės stikliuko,
Šventėms pyrago, mėsos ir spirgučių,
Kūmo ar piršlio sulaukus — alučio...
Reikia. O caras jam duoda vien rykščių.
Vargšas nejaučia — tik rauda ir krykščia,
Tikisi gauti bloguoju geruoju
Už savo ašaras žemėje rojų.
Nors žmonės žūva už teisųjį siekį,
Eina be baimės į kovą, į priekį.

Štai kas įvyko nūnai palei stotį:
Grindinio akmenys buvo kraujuoti —
Tiek užmuštų ten ant žemės parpuolė,
Tiek sužalotų... Sudrebino to! į
Aimana, tartum per gaisrą siaubingą,
Tarp debesų netgi saulė pradingo.
Caro įsakymo tokio sulaukėm,
Jog nuo jo laisvių ir bėgom, ir šaukėm.
Daug kas įsakymu šituo tikėjo:
Galgi ir bus jis aušros paskelbėju,
Vargą sutramdys ir priespaudą skaudžią,
Gal grandines jis nuims mūsų liaudžiai?
Aišku, kas nors gal šiek tiek išsišoko...
Carberniai tąsyk be gailesčio jokio,
Lyg į šunis, ėmė šaudyt į žmones —
Štai caro laisvės ir carų malonės.

Žuvo žmoneliai už laisvę, už saulę,
Į skerdynes įvilioti apgaule.
Svarsto kiekvienas savaip rūsčią dalią:
Sako vieni — bus blogesnių dienelių;
Jeigu dabar tik iš šautuvų šaudė,
Ryt pasitiks jau patrankomis liaudį.
Sako kiti — laikas carą pakarti,
Kraują nekaltą užtenka jam gerti,—
Tartum galėtum apsieiti be caro...
Kas gi mus plaks, jei prireiktų, ko gero?
Ar kas dainuoja, ar geria, ar verkia,
Caras su juo — įsikibęs kaip erkė.
Jeigu gavai tokią laisvę, pilietį,
Greit ir už saulę turėsi mokėti.

[1906]

NAŠLĖS DALIA

Kai aš pažiūriu į mūs žemę molėtą,
Pasaulį, kur pilna klaikios netiesos,
Daina prasiveržia, godų pakuždėta,
Suvilgyta gausiai blakstienų rasos.

Aš veltui dairausi dalios žmogiškosios —
Aplinkui laimingų žmonių nematau,
O dalią našlės ir moters varganosios
Pačia atšiauriausia pasauly laikau.

Juk niekas našlės neužstoja varguolės,
Nieks negina jos nuo skriaudiko gobšaus,
O turčius galingas — teisybei ne brolis:
Nuskriausdamas vargšą, jis gėdos nejaus!

Palaukėje auga pušelė aukštoji,
Siūbuojama vėjų ir vėtrų nuožmių;
Gyvena našlė, lyg pušis vienišoji,
Kentėdama skriaudą abuojų žmonių.

Prie vyro taip pat ji gyveno vargingai,
Ne kartą suspausdavo širdį kančia.
Dabar nuo žmonių apkalbų neteisingų
Ji kenčia ir graužias be miego nakčia.

Kaip varpa, apsunkusi dirvoj vaisingoį,
Palinko po rūpesčių, vargo našta,
Bet aimanos balso, jos skundo teisingo
Kaimyno ausis neišgirs niekada.

Suskirdusios rankos, delnai jos pūslėti,
Nes duoną suteikia jai darbas sunkus;
Skriaudas ir patyčias ji turi kentėti
Ir puoselėt viltį — savuosius vaikus.

O KAS EINA TENAI?

Kur pelkės ir girios — kas eina tenai?
Minia toji juda tolyn lyg kalnai.
— Baltarusiai.

Ką gi neša jie ant pečių liesų,
Rankom kruvinom, ant kojų basų?
— Savo skriaudą.

O kur neša jie savo skriaudą tą,
Kam parodyti bus ji nunešta?
— Visai žemei.

Kas išmokė gi šiuos milijonus
Savo skriaudą nešt, išblaškyt sapnus?
— Skurdas, vargas.

Ko gi nori jie, amžiais prislėgti,
Ko gi nori jie, akli ir kurti?
— Būti žmonės.

[1907]

SAPNAS

Nepamenu gerai to laiko,
Žinau tik — buvo tai diena,
Iš sielvarto širdis paklaiko,
Kai skyriausi su gimtine.

Ėjau keliūte akmenuota,
Spindėjo saulė virš laukų.
Rasojo veidą nukamuotą
Man prakaitas — kvėpuot sunku...

Aš nusilpau. Ir kojos mano
Jau žingsnio nežengė daugiau,
Prie viešo kelio, ant kurhano,
Prisėdau aš ir užmigau.

Ir aš tada sapnus regėjau.
Jie liejos pro mane srautu!
Aš jaudinausi, aš drebėjau;
Krūtinė stingo man ledu.

Ir lyg tikrovėj kunkuliavo
Sapne gyvenimas smarkus:
Tas peilį spaudė, tas juokavo,
Tą slėgė miegas jau sunkus.

Būties dvasia sparnais mojavu,
Ir šluostė dulkes užmarštis,
Atbudę šimtmečiai rikiavos,
Iš naujo kėlės praeitis.

Ir išdavystė puolė tiesą,
Kova ten virė kruvina...
Šalis sparnus į laimę tiesia...
Ir buvo tikra tai, ir ne.

Regėjau ten karius drąsiuosius,
Mačiau bailius ir melagius,
Girdėjau pančius ten sunkiuosius,
Laisvų sūnų balsus džiugius.

Išvydus tą paveikslą visą,
Nerimo, blaškės man širdis.
Norėjau šaukt — bet neišdrįso
Laisvoji mano prigimtis.

Aš nubudau. Lemtis pagavus
Vėl nunešė savų keliu...
Ėjau. Einu. Bet, kas sapnavos,
Lig šiol užmiršti negaliu...

AŠ NE POETAS

Aš ne poetas, ne, dieve apsaugok!
Teikt man garbės tokios nieks neprivalo.
Bet dainą sudėčiau — teskamba virš lauko,
O vadinuosi aš — Janka Kupala.

Šlovę sau pelno poetai aukščiausią —
Vainikų, pagyrų jiems siūsta be galo...
Tyliai dainuoju — tylaus nieks neklauso! —
Aš kaimiškas dainius — Janka Kupala.

Įkvėpti dainiai visur giesmes kuria,
Šlovina liaudį ir gimtąją šalį.
O baltarusiai poeto neturi,
Taigi tebus juo bent Janka Kupala.

Nuskriaustas jis, nedrąsus, susimąstęs,
Daug jis gyvenime skurdo ir šalo.
Ašaras, skriaudą ir vargą terasti
Skirta pasaulyj tau, Janka Kupala.

Dainos jo mėgsta tą kalbą vargingą,
Kur buvo niekinta priešų be galo.
Te ją vadina grubia ir niekinga —
Ištikimas jai liks Janka Kupala.

Laimę retokai pasaulis yr radęs,
Vis dėlto žmonės kiekvienas ją kala.
Liaudy savojoje laimę pamatęs,
Būtum laimingas tu, Janka Kupala!

Aš nežinau, ar ilgai dar dainuosiu.
Tyko mirtis mūs gyvenimo galą.
Klaus gal praeivis: „Kas ilsis po uosiu?“
Ir išskaitys jisai: Janka Kupala.

NE JUMS...

Ne jums, šviesieji ponai, ne,
Bandau aš daineles posmuoti,—
Kas nugula širdies dugne,
Žmonėms aš noriu paaukoti...
Ne jums, šviesieji ponai, ne!

O ponai, ne dėl jūsų, ne,
Ramybės netenku aš kartais,
Kai smaugia ašaros mane,
Kai siela blaškosi apkartus.
O ponai, ne dėl jūsų, ne!

O ponai, ne dėl jūsų, ne,
Aš pražudau dienas gražiausias,—
Kovoju su kančia nuožmia
Ir nežinau, kas laimė, džiaugsmas...
O ponai, ne dėl jūsų, ne!

Ne jums, šviesieji ponai, ne,—
Aš stengiuos kelti žodžių klodą,
Pradžiugint giesme linksmesne
Mūs kraštą, skurdų ir miglotą...
Ne jums, šviesieji ponai, ne!

Ne jums tos ašaros, o ne,
Apraudu savo liaudies dalį,—
Jūs tik išjuoktumėt mane —
Šaipytis mokat, visagaliai...

Ne jums tos ašaros, o ne!

Ne jums, šviesieji ponai, ne,
Dainuoju. Nesuprasit niekad
Kančios. Ir savo krūtine
Šalti jūs brolių balsui liekat.

Negirdit šito balso, ne!

Ne jums dainuoju, ponai, ne,—
Jums tik viena duota linksmybė:
Susenti maudantis vyne,—
Ir jūsų nepaveiks teisybė.

Ji ponų nepaveiks, o ne!

Ne jums, šviesieji ponai, ne,
O vargšams šitas mano žodis,—
Apkaustyti mes grandine,
Ir mūsų sielvartas vienodas...

Ne jums, šviesieji ponai, ne!

O ponai, juk ne jums, oi, ne!..
Varguoliams aš skiriu šią dainą,
Ir jie su padėka dosnia
Per žemę pas mane ateina,—

Ne jūs, šviesieji ponai, ne!

PRIEŠ AUDRĄ

Kas tai? Tyluma, visa miega gėdingai...
Nejau liaudies jėgos sutriuškintos tapo?
Ar tuos, kas kovojo už liaudį garbingai,
Pražudė tironai, nuvarė į kapą?

Ar liaudis visai ištvermės jau neteko
Ir priešui pati ji panoro paklusti?
Ar maišto ir laisvės dvasia jau išseko
Ir jai niekados nebelemta nubusti?

Ar maža mūs broliams skriaudų padaryta?
Gal ašaras, pančius sunkiuosius pamilot?
O ne! Man kartoja širdis kažką kita,—
Aš netikiu, ne, ir prakeikiu šią tylą!

Taip esti prieš audrą tiktai vasarinę —
Ir paukštis nutyla, blausus žvilgsnis saulės,
Ir debesys tvinsta, aptemsta žydrynė,—
Sugriaudės griaustinis, ir krūptels pasaulis!

1907

PIOVĖJUI

Tuk, tuk, tuku, tuk, plaktuk!
Mužikėli, neužtruk —
Dalgį savo plak aštriau,
Dainą aš dainuoju tau.
Op, op, op!
Aš dainuoju tau.

Vyrų būta mūs tėvų,
Kol nebuvo šautuvų.
Dalgiai tapdavo kardais,
Eidavo kovot su jais.
Op, op, op!
Į kovas su jais.

Dalgį įtvare atlenks,
Kotą rankosna — ir žengs;
Mirk, ar pasiduok laiku!
Priešus piaudavo dalgiu.
Op, op, op!
Piaudavo dalgiu.

Ir pabūklai nebaisu:
Neiššaudys juk visų.
Vienas kris, tai šimtas stos,
Liaudis laimi visados.
Op, op, op!
Laimi visados.

Aštrink dalgį — tu karys.
Paskubėk tik — viens, du, trys!
Ir kovon — vos auš diena.
Gims ir man kita daina.
Op, op, op!
Gims kita daina.

Eik į kovą su žole,
Lygiai piauk, tava valia!
Tarp žaibų, audros garsų
Būk tu šienpioviu narsiu.
Op, op, op!
Šienpioviu narsiu.

Čiulba paukščiai po langais,
Geresnės dalios žvalgais...
Na, dalgelį plakti baik,
Jau pats laikas — kilk ir eik.
Op, op, op!
Nebegaišk ir eik!

NE RAGELIS DEJUOJA

Ne, tai ne ragelis
Laukuose dejuoja.
Ne, tai ne berželis
Blaškomas linguoja.

Vidur lauko plyno
Vargdienėlė verkia,
Bernužėlį mini,
Skaudžią dalią smerkia.

O, kaip jis mylėjo,
Kaip švelniai mylavo.
Laimė greit praėjo,
Godos sumelavo...

Jis į kovą drąsiai
Liaudies gint išėjo...
Kapo duobę kasant,
Didvyrį minėjo.

Ar kaitra, ar lietūs
Plauna kapo smėlį,
Nėr širdelei vietos —
Rauda mergužėlė.

[1908]

JAU ŠVINTA

Nuo Nemuno, nuo Bieloviežo, nuo gojų,
Kaimynės, kaimynai, aš sveikinu jus!
Ilgai aš palaukėm ir ežiom klajojau,
Bet kartą takelį radau per laukus.

Ko stoviu čionai aš, tikriausiai jūs žinot,
Kas aš per viena ir kaip aš vadinuos,
Kur mano tauta, kur namai ir gimtinė,—
Klausykitės poringės mano liūdnos.

Ten, kur baltarusiškas žodis skambėjo
Užguitas nuo amžių — ten mano valda;
Šiaudinėj pastogėj, draugai, prasidėjo
Prieš šimtmečius mano dalužė juoda.

Ir vertė mane po pasaulį klajoti,
Ir varė ieškot, ko nepamečiau aš.
Pažvelkite: kojos, pečiai man žaizdoti,
O žaizdos širdy — kam parodysiu jas?!

Basa... ir per gruodą — kiek aš iškentėjau!
Nuo manojo kraujo žemelė drėgna;
Su panieka jūs į rūbus šiuos žiūrėjot,
Juokinga jums buvo graudžioji daina.

Tik lauk, štai apmėtys purvais, tai apspiaudys
Visi, net ir tie, kur užaugom kartu.
Ir nuolat jie šaukė man: „Žus tavo liaudis!“
Gyvent, lyg našlaitei, man buvo skaudu.

Į girią ar lauką, kur dirvą pureno,
Ėjau visados ten, kur liaudis mana,
Su ja mes tikėjimu vienu gyvenom,
Tai buvo man tartum brangi dovana.

O metai vis ėjo. Kapų daug išdygo,
Vanduo plovė juos, jie paskendo žolėj;
Vargų nukamuoti ten amžiams užmigo —
Mūs protėvių kaulai po žemėm giliai.

Su raudančia liaudim keliaudamas kelią,
Vargau negandoj ir kaitroj, ir speige;
Kartu su varguoliais kentėjau nedalią,
Patyriau engimą su liaudim drauge.

Gimtinės laukuos mano balsą slopino,
Su liaudimi sunkų aš kryžių nešiau.
Mane atėjūnai palaidot mėgino,
Bet veltui! Gyva aš, gyva, kaip anksčiau.

Aš įveikiau viską, parkritus vėl stojau!
Gyva aš! Šalia eina liaudis mana!
Šlovingai aš viską pakėliau, kovoju,—
Nuo šiolei aš savo krašte amžina!

Ir baigias pavojai, tamsa pasitraukia,
Regėsim tuoj spindulius ryto rausvus.
Man laikas, manęs kelias didelis laukia.
Jau švinta! Jau švinta! — einu pas savus!

[1908]

BUS PAVASARIS

Nebijok, jeigu debesys niūrūs
Dengia dangų skersai išilgai,
Jeigu viską tamsa dar užbūrus,
Jeigu skraido kranklys čia nušiuręs,—
O pavasaris bus dar tikrai!

Nebijok, jeigu apdarą miškas
Svaido, mėto skersai išilgai,
Jeigu paukščių balsai jau neryškūs,
Jei baimingai tik nustraksi kiškis,—
O pavasaris bus dar tikrai!

Nebijok, jeigu dirvos attyko,
Ištuštėjo skersai išilgai,
Jei ranka nelaimingo muziko
Savo režį nepiautą paliko,—
O pavasaris bus dar tikrai!

Nebijok, jeigu laisvosios jėgos
Surakintos skersai išilgai,
Jeigu smurtas čia viską prislėgęs,
Jei mirtis kapą kasti pamėgus,—
 O pavasaris bus dar tikrai!
 O pavasaris bus!..

1908

ŠILAS

Liūdnas ir tamsvas, tamsvas ir liūdnas
Šilas, neperžengtas kojos žmogaus,
Dunkso išdides žemės galiūnas,
Šneka slapta su mėlyne dangaus.

Sklinda palaidos, kurčios dejonės,
Medžiai pabunda gyvybe budria;
Sieloje gimsta šviesios svajonės,
Noris suprasti, ką ošia giria.

Ką, apie ką tu, miške slaptingas,
Ošdamas man apsakyti bandai?
Ar tau tokia dalia nepatinka,
Ar ką negera pasauly matai?

Nerima vargšų ašaros kelia?
Priešai gal žudo ir tavo vaikus?
Gal pamatei nelaisvės nedalia?
Gal nuliūdai, kad taip kenčia žmogus?

Gal ką nors nauja vėjai kuždėjo,
Kad taip sušnaro vainikai žali?
Tai pasakyk man, ką tu girdėjai,
Miške slaptingas, dabar, jei gali!

Liūdnas ir tamsvas, tamsvas ir liūdnas
Šilas, neperžengtas kojos žmogaus,
Dunkso išdides žemės galiūnas,
Šnekasi vien su mėlyne dangaus!

GIMTASIS ŽODIS

O žodi gimtasis, o žodi galingas!
Tai lūpos kas dieną kartos.
Tavieji garsai, tartum dainos džiaugsmingos,
Širdy atsilieps nuolatos.

O žodi gimtasis, esi nemirtingas,
Be gailesčio griauti melus.
Nors rankos ir kaustė tave įnirtingos,—
Paniekinau pančius, kapus!

O žodi gimtasis, o žodi laisvasis,
Nebus lai gaidų jau liūdnuj!
Nors ūkia pelėdos, lyg piktosios dvasios,—
Gyvuoji tu šlovei žmonių.

Skambėki ir griaudėk, o užmirštas žodi,
Gimtinėje pilnu balsu
Ir mano kalbos grožį, jėgą parodyk —
Brangiausia ji man iš visų!

[1908]

BALTARUSIŲ POETUI

Teiraujies tu, koks būti turi
Poetas žemės nuskriaustos?
Privalo jis pro buitį niūrią
Ižvelgti tiesą visados.

Nepasiduok likimo valiai,
Nes saulės tau tankmė neduos.
Tu pats suraski savo kelią
Ir nepalik jo niekados.

Tegu širdis į širdį eina,
Savųjų brolių nebaisu,—
Tada tik sudainuosi dainą,
Kai ji skambės tavu balsu.

Kovok už savo žodį darnų,
Bet jo neseikėk sidabru,
Poetas — tarnas tikro tarno
Ir caras bet kokių carų.

Pažvelk ramiai į žemės plotą
Ir į žvaigždes erdvės aukštos.
Taip, kad pats dievas pagalvotų,
Įžvelk į paslaptis gamtos!

Klausyk raudų gimtosios žemės,
Lai žmonės su tavim kalbės,
Tegu daina teisybės semias
Iš kiekvienos geros širdies.

Ar linksmas, ar nuliūdes būsi,
Bet žmones kelk drąsiu žodžiu,
Aukštai virš žemės baltarusių
Žėrėki švyturiu skaisčiu!

Žiūrėk — pakils užmigus liaudis,
Vos tavo balsas suskambės,
Ir iš kartos į kartą griaudės
Galingi atgarsiai garbės!

Ir tu pajusi, kad pavirto
Erškėčiai laurų vainiku,
Ir ateities tu dirvon tvirtu
Žodžiu įaugsi, lyg daigu.

Ir keis metus nekantrūs metai,
O kapą tavo dengs šalna.
Nieks vardo neatmins poeto,
Bet amžinai gyvens daina.

NUŽYDĖJIMAS

Jau javai nepalinguos,
Dalgiai neskambės laukuos,
Dunkso pieva nelinksma,
Virpa drebulė šėma,
Alksniui lapą mesdama,
Paukščių nebėra miškuos.

Bitė, ieškanti gėlių,
Nesustos ties čiobreliu,
Paukščių išskrenda būriai,
Žemė po rūkais giliai,
Švaistos vėjas įžūliai,
Sodų nematyt žalių.

Eina jau dalia laisva...
Ar sunki ji, ar lengva?..
Ji pagąsdins, pavilios,
Bet negrįš jau atgalios,
Nors pavasario svajos
Sklidina širdis, galva.

1909

ČIA IR TEN

Jūs čia puotaujate sau, ponai,
Ir vynas liejas per kraštus.
O kas tenai, skurdžiajam kaime,
Nerūpi — abejingi jūs!

Žmonių krauju čia apšlakstytos
Kapeikos švaistomos lengvai.
O ten, varginguose kaimeliuos,
Nuo jungo vergiško — randai.

Jūs prie taurės čia susirinkot
Garbe pasidalyt pusiau...
O ten... kam tyliai duobę kasa?
Atspėti būtų metas jau!

1909

MŪSŲ DAINA

Tu griaustiniais sutrenk, tu sugausk kaip varpai,
Mūsų daina kaip ryžtas galingoji!
Tegu dreba skriaudėjai iš baimės piktai,
Tegu sklinda ji aidu griausminguoju!

Nors tavy liūdesys nuo gimimo aušros,
Mūsų daina — pati paprasčiausioji,
Bet tu mūsų, ir priešas tavęs neišraus,—
Nenešiosi tu pančių, mieliausioji!

Kaip žvaigždė danguje ar kaip sielos goda,
Tu grandinių nebūsi kamuojama;
Kaip lakštutė pilka, tu skardenk visada,
Pavergtųjų žmonių uždainuojama.

Dieną naktį bylok, laisvės daina, mums tu
Apie dalį prakeiktą, gyvenimą
Ir nors kartą paguosk krūtines nuskriaustų
Ir parodyk, kur laimė įmanoma!

Tu griaustiniais sutrenk, tu sugausk kaip varpai,
Mūsų daina kaip ryžtas galingoji!
Tegu dreba skriaudėjai iš baimės piktai,
Tegu sklinda ji aidu griausminguoju!

[1909]

Aš neraudu prie kapo pravirkęs,—
Tas, kas numirė, pabaigė kančią;
Aš neraudu dėl griūvančios pirkios,—
Ir skurde mes išmokom gyvent čia.

Aš neraudu nykiųjų arimų,—
Pripratau veltui prakaitą lieti;
Aš neraudu dėl liaudies likimo,—
Jos rytojus turės pragiedrėti.

Bet man skaudžiai krūtinę suspaudžia,
Ir aptemsta man toliai migloti,
Kai galvoju, kuo būčiau aš liaudžiai,
Jei jėgų nebeliktų dainuoti.

BROLIUI SVETIMOJ ŠALY

Ar pameni, jaunystės drauge,
Kur tu gimei, kur augai tu,—
Tą spindesį rasų palaukėj
Ir tas pūgas žiemų šaltų?

Saulutę skaisčią, mėnesieną,
Nužertą dangų žvaigždėmis,
Paukštelių giesmes giedrą dieną,
Šnekas undinių naktimis?

Ar pameni gimtinio sodžiaus
Nedrasų žvilgsnį vakarais,
Kur, tau pasauly pasirodžius,
Jaunystė pralėkė kadais?

Žilvičių šlamesį ir pievą,
Miškų aikštes, gėles laukų,
Kapų kryžius, tėvai kur miega,
Ir pilkapį senų laikų?

Ar pameni tu lūšną savo,
Kiemelį su tuinų tvorom?
Ją kažkada juk tėvas tavo
Pastatė rankomis savom.

Senus karklynus šalia kelio,
Tą atšlaitę smilčių geltų,
Paplautą tiltą ant upelio,
Liūdnas eiles beržų baltų?

Ar pameni, kaip tau, mažyliui,
Mama, ant lopšio linkdama,
Niūniuodavo lopšinę tyliai,
Dienų šviesesnių laukdama?

Tas giesmes, skambančias palaukėj,
Tuos atgarsius žmonių kalbų
Ir tįsų gaudesį varpų,
Kur, būdavo, šilais nuplaukia?

Meni tu rugiapiūtę žvangią,
Naktigones, laužų ugnis
Ir gervių vilkstines padangėj,
Gandrus ir klykiančias žąsis?

O mielas tėviškės kampeli,
Su kaimo papročiais, būdu!..
Tą seną baltarusių šalį —
Gimtinę pameni dar tu?

AŠ TOLI NUO JŪSŲ

Aš toli nuo jūsų, rėžiai jūs gimtieji,—
Prieš akis man šiandie dangūs svetimieji,
Bet širdy ir sieloj meilė jums nemažta:
Kaip seniau, veržiuosi į gimtinį kraštą!

Dar nėra pasauly tokio aukščio sienų,
Dar nėra tarpeklio žemėje nė vieno,
Kad nors valandėlei — dieną ar naktele —
Nuo manęs atskirtų baltarusių šalį!

*

Aš toli nuo jūsų... Dažnas pavainoja,
Betgi ar atspėja, ką kiti galvoja?
Kas supras tą ugnį, jūrą tą, kaip reikia,
Kur širdy man ošia ir nelaisvę keikia?

Tik tasai supras tai, kas lig nukaršimo
Vien vargus tematė, ujamas likimo;
Ką dalia piktoji nuo pat žingsnių vaiko,
Lyg rudens lapelį, po pasaulį vaiko...

*

Aš toli nuo jūsų... Nors svetur klajoju,
Bet gimtinėj godos kelias ir nakvoja:
Klegesį girdžiu aš Bieloviežo girios,
Nemuną regiu vien, kaip juo sieliai irias.

Kas svetur prie namo išaugins man sodą,
Kas man pastatydins rūmą paauksuotą,
Kad prilygtų lūšnai su giedra jos laime
Ir žaliems berželiams baltarusių kaime?..

*

Aš toli nuo jūsų... Nors ir skiria toliai,—
Vasarą ir žiemą su jumis aš, broliai!
Su jumis kenčiu aš darganą ir vėją
Ir džiaugiuos, kai rėžiai vėl pavasarėja.

Pateka čia saulė ar ji leidžias gojun,—
Apie ramų kraštą aš godas godoju;
Pamatau padangėj — žąsys sugageno,
Klausiu jas, kaip laikos baltarusiai mano.

*

Aš toli nuo jūsų... Taip likimas leido!..
Bet į jūsų dainą atsiliepiu aidu.
Iš širdies ir sielos, broliai, jums dainuoju
Ir lankau jus nuolat ilgesiu savuoju...

Nepadirbti niekam tokio dydžio grabo,
Neiškasti niekam tokio gylio kapo,
Kad užbertų amžiams,— kaip kad žmogų gali,—
Mano gimtą kraštą — baltarusių šalį!

*

Aš toli nuo jūsų... Viešpatie mieliausias!
Su jumis iš vieno lig kapų keliausiu!
Dieną, tamsią naktį klausiu prisiminęs,
Kaip jūs ten gyvenat šalelėj gimtinės.

Jei kapan atgulčiau, tėviškėn negrižęs,
Tai mano šešėlis, pasirėmęs kryžiaus,
Amžiais vis žiūrėtų — giedra ar aptemę! —
Į tėvynės šalį — baltarusių žemę!

AŠ DĒL LAISVĒS SAVOS...

Aš dēl laisvės savos
Negailēsiu galvos,
Nuo mažiausios bēdos
Ginsiu ją visados!

Jau žmonēms geriau pats
Leisiuos žemēn užkast,
Negu laisvę kada
Aš pakeisčiau bēda!

Godose ir sapnuos
Nuo vaikystės dienos
Ją širdy brandinau,
Mylima vadinau.

Ei, stauk, vėjau audros,
Garbei laisvės šventos!
Ei tu, šile, šlamėk,—
Apie laisvę dundėk!

Ei, duok, saule, kaitros
Nuo aušros lig aušros!
Tu miglas išblaškyk —
Grandines ištirpdyk!

1911

PRIE UPELIO

Vai žydėjo ievužė
Prie upelio pašlaitėj,
Vai pas seną tėvužį
Augo sodžiuoj dukraitė.

Virš ievužės pašlaitėj
Gegutėlė kukavo,
O jaunoji mergaitė
Laukė mylimo savo.

Bet nukirto ievužę
Plieno kirviai piktieji,
Laikas jot į karužę
Bernužėliui atėjo.

Prie upelio pašlaitėj
Jau ievužė nežydi,
Liūdi, liūdi mergaitė —
Nieks namo nepalydi.

Oi gedėjo gegutė
To medelio ūksmingo,
Oi vaitojo motutė,
Kad dukrelė pradingo.

Šaltos bangos nešiojo
Ievos žiedus baltuosius,
Žmonės upėj ieškojo
Paskenduolės jaunosios.

Vėlei žydi medeliai
Prie upelio pašlaitėj,
O šaltojoj žemelėj
Tyliai miega mergaitė.

TU ATEIK

Tu ateik pavasarėjant
Mėlyna gėle,
Ir, gėlių žiedam žydrėjant,
Padūmok šalia...

Tu, ir vasarą atėjus
Varpa auksine,
Man dainuoki su piovejais,
Džiuginki mane...

Tu ateik ir rudenėjant
Aukso žvaigždele,
Kai oš pušys vakarėjant
Tolimam šile...

Tu ateik ir gruodžio naktį
Saulužė švelnia
Tylią pasaką pasekti,
Atgaivint mane.

Tu ateik, kapų kertele
Aplankyk kalne,
Pasodink klevelį žalia,
Prisimink mane...

.
Tu ateik!

1911

ATSIBUSK, ŽALIA GIRUŽE...

Atsibusk, žalia giruže,
Sužydėk, sužaliuok,
Naują giesmę girios ūžia —
Atsiliepk, subanguok.

Nuskambėk per visą kraštą
Gimtose erdvėse,
Tegul laisvės viltys plasta
Tauriose širdyse.

Senos pasakos ir dainos
Teskambės, nenuščius,
Tegul viskas žemėj mainos!
Lauk sausras ir šalčius!

Tarp jaunų širdžių atraski
Tu bendrus siekimus.
Šviesų žvilgsnį tolin meski
Į kalvas, arimus.

Neški žinią per pasaulį,
Kad jau tu pabudai,—
Tepasiekia šviesią saulę
Ta žinia, tie aidai.

Ir apglėbk laukus paskui tu,
Ir sugausk lyg varpu —
Šalį varganą, užguitą
Vėl prikelt iš kapų...

1912

MANO TIKĖJIMAS

Aš netikiu stabais rinktiniais,
Niekingais ir baugiais drauge.
Paveikslais netikiu mediniais,
Tepliorių išmone pigia.

Ir netikiu aš pranašais tais,
Meluojančiais už skatikus:
Už pinigus jie los ir paistys,
Meluos ir uolesni dar bus.

Aš netikiu visų epochų
Niekingais „stebukladariais“,
Kurie kvailius apdumti moka
Pamokslais, pokštais apsukriais.

Aš netikiu tylą koplyčių,
Iškilusių kraujų klane;
Jos laisvės dvasią gniaužia tyčia
Ir smaugia smurto grandine.

Kiek nori gali gražbyliauti
Ta sukčių kaimenė nuožmi...
O aš tikiu tik savo liaudim,
Tik tėvyne ir savimi.

[1912]

DRAŠUS BŪK! ..

**Drąsus būk! .. Ir jungo daužyki varžtus!
Eik priekin ir veski pakėlęs kitus.**

**Drąsus būk! Ir žodžiais tuščiais netikėk!
Tik savo jėgom pasikliauki — ir tiek!**

**Drąsus būk! Nors priešo sukaustytas tu,—
Grandinės nebaido kareivių tvirtų!**

**Drąsus būk kaip vėjas, kaip laisvė šventa,
Nes vengia drąsiųjų tamsa ir skriauda.**

**Drąsus būk kaip vėtra jėgos didelės,
Drąsus būk, ir tavo tiesa nugalės.**

DEPUTATAI IR PILIEČIAI

Sėdo Dūmon dūmot dūmų
Mūsų deputatai.
Prasidėjo kaip širšyne
Jų karšti debatai.

„Keist įstatymus senuosius!“—
Vienas pasišiaušia;
Kitas rėkia: „Mūsų žemėj
Viskas kuo sklandžiausia!“

Kas teišus, kas neteisingas —
Čia sunku atspėti.
Viena aišku, kad piliečiams
Reikia tik tylėti...

1913

NEIEŠKOK

Neieškok tu savo laimės
Miestuos svetimuos ir kaimuos;
Nei už girių, už ūksmingų,
Nei už vandenų audringų
Neieškok tu savo laimės!

Rasi laimę ne pirktinę
Ten, kur tau motulė pynė
Dainą, plaukiančią lyg upė,
Kur lopšelj tavo supo,—
Laimę tau suteiks gimtinė!

Neieškok draugų širdingų
Tarp žmonių tuščių, niekingų;
Neieškok iš ponų tarpo,
Nei prie lengvo, balto darbo,—
Ten nėra draugų širdingų!

Juos greta — sakau tau drąsiai —
Už tvoros, prie pirkios rasi,
Bandą kur ganei po lauką,
Kur per dieną dalgį traukei,—
Tik mokėk ieškot — surasi!

Neieškok, brolau, tėvynės
Už kalnų ar vandenynuos,
Palmių svetimų pavėsy,—
Nors ir džiaugsies, nors liūdėsi,
Nesurasi ten tėvynės!

Rasi ją čia pat ir veikiai,
Tik mokėk ieškot, kaip reikia,
Tik paklauski savo sielą,
Ir išgirsi balsą mielą,—
Ir tėvynę rasi veikiai.

[1913]

JAUNIMUI

Mūs jaunimas — tėvų mūsų žemės,
Engiamos mūs gimtinės viltis.
Išsigiedrina skliautas aptemęs,
Nuo žibintų nušvinta naktis.

Tu pažadink užmigusias širdis,
Vesk jas laisvės plačiuoju keliu —
Nuo kapų, kur vien aimanos girdis,
Ligi saulės karštų spindulių.

Ir nuo bočių milžinkapio seno,
Nuo pasiektos viršūnės žalios
Tu išvysi, kuo liaudis gyvena —
Šeimininkė savosios dalios.

Ir nebaisūs tau priešai įnirtę,
Jų klasta ir gudrybė visa.
Jau pakyla per kovą ir mirtį
Ir žaibų, ir griaustinio tiesa.

Ženk, jaunyste, sutriuškinus priešą,
Sielvartaut ir liūdėti tu mesk!
Kelk žibintą! Į ateitį šviesią
Baltarusijos vardą nunešk!

[1914]

TEISME

Jus, knygiai, pats save čia teisti paprašau,
Tad teiskite pagal įstatymų raides!
Nors nesileidau jums sutrypt savo širdies,—
Dėl jūs kaltės buities nelaisvėn patekau!

Prakeikiau jūsų šeimą veidmainių skurdžių
Ir nelenkiau galvos prieš mielus jum stabus,
O jei išsprūsdavo dejavimas slogus,—
Aš keikiau vien save ir priežastis kančių!

Žemų niekšavimų patyriau aš gana,—
Kantrybės ir skriaudų taurė jau išgerta,
Bet išdavystė neteršia manęs pikta!

Man sielą sunkina tik nuodėmė viena:
Teisėjai, ne iš akmenio širdis mana!
Nejau dėl to ji gali būti pasmerkta?

TĖVYNĖ

Sujungtas su žeme ir su tavim, dangau,
Ir nenutraukiama gija ta amžinoji:
Kaip sūnų saugoja mane šalis gimtoji —
Čia siela ir širdim aš saulę pamilau.

Su lopšine daina, iš motinos širdies,
Čia viską pamilau akiraty gimtinės,
Ir pats čionai jaučiuos dalim brangios tėvynės,
Ir saugau spindulius širdy gimtos žvaigždės!

Taip, žemę šią galiu gimtąja aš vadinti,
Netrokštu kito krašto aš jėga paminti,
Čia, lyg prie motinos, glaudžiuos prie jos karščiau!

Bet jeigu priešai man užgaulią miestų mintį,—
Jie mano tėviškę užgautų ne mažiau,
Tuomet tai būtų man jau šimtąkart skaudžiau!

1915

1915-TASIS PAVASARIS

Štai kaip atėjo žemėn jis — pavasaris žieduotas
Su vainiku žaliu, žiedais ir kuždesiu beržų!
Vienintelis iš pirmtakų — jisai, nors vainikuotas,—
Nešluosto ašarų žmonėm, nedžiugina širdžių!

Ne deimantais žėruodamos čia tyros rasos žvilga
Ir ne lietaus prilaistyti laukai lašų gajų,—
Čia žemę raudonuodamas valstiečių kraujas vilgo,
Ir žemė, apleista žmogaus, vien permirkus krauju.

Jis ne saulutę atvedė palaiminti mūs triūso,
Ir ne aušrelę uždegė virš sodžiaus šelmėnų,—
Gaisrų pašvaistėm nušvietė visur sodybas mūsų,
Sau puotą papuošė ugnim naikinančių liepsnų!

Visai ne taip, kaip būdavo, išeina sėt sėjėjas,—
Jį šiandien veda į rėžius vien pareiga žmogaus:
Sėjos atlikti apeigų jis be vilties išėjęs,
Vien sėja įpročiu senu, netikras, kas čia piaus.

Nenori medeliu žaliu lūšnos papuošt kaimietis,
Kaip puošdavo seniau, vos tik gegužis čia atklys.
Paklausk: „Nejaugi papročius sūnus pamiršo
tėtės?“ —

Sakys: „Nepamiršau — dabar varge tėvų šalis!“

Kasdien ateina su vaikais į vieškelį kaimietė,
Po pilku kryžium pikelės ji stovi čia ilgai:
Ji baigia, kažko laukdama, akis net pražiūrėti
Ir kažką nori vis išgirst, klausydama liūdnei...

Mergelė palaidom kasom, išbėgusi į girią,
Apglobus beržo liemenį, dainuoja sau liūdna,
Jog nesuprasi iš dainos — ar jos bernelis mirė,
Ar ji sužieduotuvių čia atėjo kelt viena...

Ir gandras, grįžęs po žiemos iš žemės piramidžių
Pasigrožėt tėvų lizde vasarvidžio kaitra,
Nuliūdęs dairosi aplink ir stebisi po skrydžio:
Negali vietos atpažint, ir lizdo nebėra...

Vien žvėrys, iš miegų pabudinti, miškuos
puotauja, —
Juk mūšio plotuose dabar jiems bus maitos ilgai,
Krankliai vaišinas laukuose, suradę grobį naują...
Kad žemė skausmo liūdesy, — nerūpi jiems tatai!

Tai štai kaip čia atėjo tas pavasaris negeras.
Kaip liepą, žemę motiną supurtė jis piktai.
Ugnim žėruoja įrašas jo vėliavoje: „K a r a s“,
O jo linkėjimai — vien kraujas, maras ir gaisrai!

PALIKIMAS

Jis dar iš protėvių senų —
Brangus, neatiduotinas,
Tarpe savų ir svetimų
Jis kaip glamonė motinos.

Sakmes man seka apie jį
Tamsoj pušynas ošiantis,
Pavasario laukai žali
Ir ąžuolas suluošintas.

Man visad jį primins garnys,
Snapu užgrojęs liepoje.
Primins tvora ir šulinys,
Kurie išgriuvę vėpuoja.

Primins ėriukai, į namus
Kai eis, ar bliaus ganykloje.
Ir varnų triukšmas neramus,
Virš kapinių kai klykauja.

Aš dieną šviesią ir nakčia
Dairaus, patyręs nerimą:
Ar tebėra tas lobis čia,
Ar jo tranai sau neima.

Aš sieloj jį gyvoj nešu,
Kaip brangią šviesą-švyturį,
Kurs tarp bedugnių ir tamsų
Parodo kelio vidurį.

Su juo mūs mintys visada,
Sapnai sapnuojas dieviški.
Tą palikimą, lobį tą —
Vadinam b r a n g i a t ė v i š k e.

MANO MOKSLAS

Per vargą neteko man mokslo ragauti,
Ir buvo knyga man perdaug tolima.
Mylėt savo kalbą, mylėt savo liaudį
Be knygų ir mokslų išmokė mama.

Gimtos Baltarusijos šykštūs arimai
Įpratino žemę mylėt nuo mažens,
Ir kaimų vargingų žili padavimai
Širdy man gyveno ir visad gyvens.

O dvasiai sparnus davė to'umos šviesios,
Ją šaukė viliojo nerimt ir ieškot.
Kaip ryto vaivorykštė, saulėn ji tiesės,
Lyg pasaka-vasara, sirpo miškuos.

Kerų apsvaiginta, kvapų užliūliuota,
Tarytum burtingam svajonių sapne,
Ji šventė pavasario švintančią puotą,
Dainavo ne lūpom — visa krūtine.

Malūno gūdus gaudesys palei upę,
Srauniųjų upokšnių ošimas ramus
Šią dainą pagimdė, liūliavo ir supo,
Jai davė visus livingriuosius rimus.

Prie vieškelio ošę beržai žaliasparniai
Ir tolstantys atgarsiai gervių aidų
Šiai dainai harmoniją suteikė darnią,
Melodiją vedė be tono klaidų.

Suvilniję želmens nuo krašto lig krašto
Ir žydinčios pievos, apsupę sodžius,
Dainoms nešykštėjo spalvų anei raštų,
Išmokė vainikais išpinti žodžius.

Ir šnarančios varpos, su saule pakirdę,
Ir svyrantys sodai prie pirkių žemų
Negirdima muzika liejos į širdį
Ir pynės su skundais žmonių skriaudžiamų.

Mąslus gaudesys šimtamečių pušynų
Senovinę sakmę man sekė ramiai,
Užmigusią godą krūtinėj gaivino
Ir įkvėpė dainą gyvent jos gelmėj.

O saulė, pakilusi rytmetį ankstų,
Jai suteikė galią gaivių spindulių,
O vėjas, kurs milžinus topolius lanksto,
Sparnus dovanojo skrajot ereliu.

Ir davė šiai dainai jėgas neregėtas
Ir žagrė, ir dalgis, ir kirvis žmogaus,
Užgrūdino kaitros, speigymečiai, lietūs —
Ir griaudi daina griauستiniu iš dangaus.

Ir taip aš be mokslo, be knygų ir rašto
Ieškojau lemties dovanos atkakliai.
Dabar mano dainos po gimtąjį kraštą
Plasnoja, tarytum laisvi sakalai.

AUKŠTYN!

O paukščiai laisvieji, o broliai sparnuoti,
Aukštyn! Jau pats laikas mum saulę pasiekti,
Pagrobt skaisčią saulę ir degt, ir liepsnoti,—
Mes turim ereliais pasaulį aplėkti!

O paukščiai laisvieji, o ainiai drąsuolių,
Padangėn! Kur audros, kur griaudžia, žaibuoja...
Ištieskim sparnus — nebijokime tolių,
Ir skriskim į laimę keliu mes naujuoju!

O paukščiai laisvieji, dainų jūs valdovai,
Po vėliava grožio ir laisvės didinga —
Kelionėn! Trūnijančią sieną išgriovę,
Atskeiskim tautom savo dainą ugningą.

O GEGUTĖ VIS KUKAVO...

Kai pasauly gimė Janka,
Kai motutė ji liūliavo,
Jis lopšy verkšlenti ėmė,
O gegutė vis kukavo:

„Mik, brangus, ku-kū, ku-kū,
Ir nebus tau taip sunku!“

Kai paaugo mūsų Janka,
Rageliu jau tirlirliavo,
Laikas piemenaut atėjo,
O gegutė vis kukavo:

„Eik ganyt, ku-kū, ku-kū,
Ir nebus tau taip sunku!“

Kai užaugo mūsų Janka,
Sėjo jis rėželį savo
Ir ant lauko dainą traukė,
O gegutė vis kukavo:

„Sėk javus, ku-kū, ku-kū,
Ir nebus tau taip sunku!“

Kiek bepiovė, kiek besėjo,
Vis tarytumei ne savo,
Janka sėjo — žmonės piovė,
O gegutė vis kukavo:

„Piausi dar, ku-kū, ku-kū,
Ir nebus tau taip sunku!“

Kai visai paseno Janka,
Kai visai nusikamavo,
Sekė pasakas anūkams,
O gegutė vis kukavo:

„Mesk plepėt, ku-kū, ku-kū,
Ir nebus tau taip sunku!“

Kai į kapą vežė Janką,
Žmonės verkė aimanavo:
„Ak, ko numirei, artojai!“
O gegutė vis kukavo:

„Mik, brangus, ku-kū, ku-kū,
Ir nebus tau taip sunku!“

ERELIUKAMS

I

Suplasnokit, ereliukai,
Smarkiai ir jaunai kaip vėjas,
Kur dienų kapai išblukę,
Apsnūdimas sutrūnėjęs!

Su žaibais šviesaus griaustinio,
Dundančio aukštoj padangėj,
Jūs paskelbkit naują žinią,
Negirdėtą žemei brangiai!

Į rankas jums dalgę davė
Ir plieninį kalaviją
Vėtros, seną buitį šlavę,
Vienos kitą daužę, viję.

Praeitis žiauri čia dūko,
Rimbais žmogui čiažė strėnas.
Reik nušluot ją, ereliukai,—
Te jos neminės nė vienas!

Mušė valanda didžioji
Žengt į laimę liaudžiai mūsų.
Iš juodos duobės kelk koją,
Brangi tauta baltarusių!

Sveikink šviesų laisvės rytą,
Nuostabiam rately sukis!
Mūs dalia nesuvaržyta,
Nesukaustytas mūs ūgis!

II

Davė jums dalia laisvoji
Piautuvą ir Kūjį,
Kad nevengtumėt pavojų
Ir kovų žiauriųjų.

Kad laimėtos laisvės tiltu
Žengtumėt kiekvienas,
Kad rūsčia vilnim pakiltut
Jūs pavojaus dieną.

Suūžė ir suriaumojo
Vėtros pasaulinės...
Patale nepramiegojom
Laisvės mes ugninės!

Davė jums tėvai, senoliai
Arklą ir akėčias,
Kad iūs artumėte, broliai,
Kada saulė šviečia,

Kad išartų, išakėtų
Visi dirvą savo,
Kad auksinį grūdą sėtų,
Lauktų vešlaus javo,

Kad aplinkui dirvos gaustų,
Užtų ir šnarėtų,
Kad greta jaunystė siaustų
Ir plačiai skambėtų.

Jums dalges senoliai davė,
Šveitriai išpustytas,
Kad išeitūt kirsti javo,
Kai išaušta rytas.

Dalgė te usnis kapoja
Ir dagius šienauja,—
Te nuodais jie nežaloja
Mūsų kūno kraujo!

Te jūs dalgės skamba žvanga
Ir skambėt netyla,
Tekrečia rasas už lango,
Drumsčia amžių tylą!

Jums iš protėvių paliko
Puikios, skambios dainos.
Jos lig šiolei neišnyko —
Tegu aidi, mainos.

Jas dainuokit, nenutilkit,—
Laimė jūs nedingo,
Tartum bangos siauskit, kilkit
Jūroje audringoj,

Kad jų balsas išmėgintas
Kuo toliausiai plauktų
Ir tautas dar surakintas
Jos į laisvę šauktų!

1923

UŽ VISKĄ

Už liaudies duotą laimę
Jos tėviška ranka,
Už tą namelį kaime,
Už duoną su druska —

Aš liaudžiai užmokėjau
Čia iš širdies visos.
Šaukiau ją kaip mokėjau
Į šviesą iš tamsos.

Aš žadinau jos galią,
Kai būdavo kraupu,
Ir rodžiau laisvėn kelią
Tarp kryžių ir kapų.

Mačiau žmonių nelaimę
Ir gyniau laisvę jų.
Eiles gimtajam kaime
Rašiau širdies krauju.

Įdėjau savo dalį,
Kad liaudžiai būt geriau — —
Ką dainiaus jėgos gali,
Aš viską padariau.

1926

DAINA STATYBAI

Jau istorikas naujas keliauja,
Išmintingas, jisai tuoj ateis,—
Jis papasakos nuostabią, naują
Sakmę, žvaigždės kaip skrieti neliauja,
Žmones, įvykių prasmę atskleis.

Jis papasakos tai, kaip didinga
Bo'ševikų tikroji tiesa
Tą įstatymą kūrė teisingą,
Kurs gyvenimą daro laimingą,
Nuo kurio nyksta, sklaidos tamsa.

Kaip tvirtoji ranka iškapojo
Priešingas proletarams klases,
Kaip šauniai darbininkai kovojo
Ir kaip priešiškos gaujos sustojo
Prieš gretas mūs, šaunias ir drąsias.

Rekonstrukcija vykti pradėjo
Laukuose, fabrikuos, mintyse.
Mūsų žmonės kliūtis nugalėjo,
Nors juos prakeiksmu priešai lydėjo,
Lyg mirties ir žuvimo dvasia.

Praeity darbas buvo — vergovė,
Bet žmogus štai su berno sėmėga
Šitą pažiūrą seną sugriovė,
Ir nuo šiol darbas — mūsų tvirtovė,
Reiškia jis mūsų šlovę ir jėgą.

Aro sparno mes girdime toną —
Mūsų jaunajai kartai jis rodo,
Kaip iš stiklo, iš plieno, betono,
Iš degtų molio plytų raudonų
Kyla rūmai ir bokštai tarp sodų.

Kaip suradę darbe savo dalį,
Darbu žmonės mūs pasiekė daug ko,
Soclenktynėmis savąją šalį
Statė, puošė kiekvienas, kiek gali,
Dykumoj šviesūs miestai išaugo.

Paskui traktorių traktorius slenka
Ten, kur buvo vien rėžiai valstiečių...
Mes išėjom į žygį nemenką —
Išnaikinti ežias šiandien tenka,
Kaimą saulė naujoji nušviečia.

Ir kaip partija mūsų šaunioji,
Sunaikinusi seną pasaulį,
Atkakliai ilgą kovą kovojo,
Viską ateičiai didžiai aukojo,
Mūsų pergalei šviesiai kaip saulė.

Jau istorikas naujas keliauja,
Išmintingas, jįsai tuoj ateis,—
Jis papasakos nuostabią, naują
Sakmę, žvaigždės kaip skrieti neliauja,
Žmones, įvykių prasmę atskleis.

1931

PIRMYN VIS, Į PRIEKĮ!

Į galvą, drauguži,
Tvirtai įsidėk:
Pirmyn vis, į priekį!
Atgal — nė per tiek!

Girdi,— lyg ir siaučia
Audra po laukus,
Lyg viesulas laužo
Galingus miškus.

Mašinos lyg vėjas
Praūžia lengvai;
Žydruojančią jūrą
Vagoja laivai.

O vandenys upių,
Dumblus nešdami,
Į jūrą srovena
Drumsta vilnimi.

Lėktuvai skrajoja
Drąsiau už paukščius,—
Už jokių sargybų
Jie ten neužklius.

Tad, mielas drauguži,
Atgal nežiūrėk.
Pirmyn vis, į priekį!
Atgal — nė per tiek!

AŠ TIKIU...

Tikiu — turi permainos
Būti vis viena:
Tarybiniai želmenys
Pagal Dunojų
Pakils, subanguos
Pagal Vislą ir Seną,
Visur, kame dirbantį
Dar išnaudoja.

I dulkes pavirs ten
Karūnos ir sostai,
Bus galas ten doleriui,
Sterlingui, frankui.
Tikiu — sukilimų
Liepsna greit nušluos ten
Baroną, prelata
Ir viešpatį bankų.

Į savo rankas
Ten paims darbininkai
Turtus, kurie ponams
Priklauso dar šiandie.
Ir saulėti rūmai
Pakils ten didingai,
Juose bus džiugu
Darbo žmogui gyventi.

Išraus su šaknim
Įsikūrę kolūkiai
Ponus, kur it piktžolės
Išsikeroję,—
Kad augtų, žaliuotų
Javai tenai puikiai,
Kad vargo nereiktų
Kentėti artojai.

Bažnyčias visas,
Mahometą ir Kristų,
Jėhovą ir Budą —
Tą praeitį niūrią,
Kaip amžinas dulkes,
Nušluos, nuvalys tuoj —
Įves darbininkai
Tenai diktatūrą.

Ir baltosios, juodosios,
Gelsvosios rasės
Į laimę nuties tenai
Kelią sau vieną.

Karai ten užges
Ir išnyks tenai klasės,
Neliks ir valstybes
Ten skiriančių sienų.

Niujorkai ir Londonai,
Prahos ir Romos,
Berlynai, Paryžiai,
Šanchajai, Hanojai
Tokias pačias vėliavas,
Skaisčiai raudonas,
Iškels, kaip virš mūsų
Šalies plevėsuoja.

Pakelkit jas drąsiai
Aukštyn į padangę,
Nematę ten laimės
Vargdieniai bedaliai,
Kur duonos kąsnelio
Uždirbt neįstengia,
Kur prakaitą lieja
Veltėdžių saujelei.

Ir žemė visa
Sudrebės po mūsų kojom,
Nuo jūros lig jūros
Daina ims skambėti čia:
„Te darbas naujuosiuos
Laukuos mūsų gyvuoja!
Ir žvaigždės komunos
Pasaulį tešviečia!“

Tikiu — turi permainos
Būti vis viena:
Tarybiniai želmenys
Pagal Dunojų
Pakils, subanguos
Pagal Vislą ir Seną,
Visur, kame dirbantį
Dar išnaudoja.

1932

REIKIA DAINŲ MUMS

*Pirmajam Tarybinių rašytojų sąjungos
suvažiavimui*

Reikia dainų mums ne tų, kur kadaise
Caro nelaisvėj vos girdimu aidu
Gaudė, bevargstant mums priespaudą baisią,
Švilpiant žandaro bizūnui ties veidu.

Turi jos būti kaip laisvė, kaip saulė —
Dainos plačiosios Tarybų Tėvynės,
Paukščiais kad skristų per visą pasaulį,
Nešdamos laimę žemelei gimtinės.

*

Reikia dainų mums, kurios kolūkietį
Linksmą prie traktoriaus vairo lydėtų,
Ar kolūkietę, jai einant ravėti,—
Reikia dainų, kad kolūkiuos aidėtų.

Armijos mūsų šlovė nemarioji
Prašo sudėti jai dainą plieninę
Apie kovas ir narsumą herojų,
Apie karius, kurie saugo Tėvynę.

*

Reikia dainų mums savų, o ne priešo,
Vedusių klystkeliais svają ir mintį.
Reikia mums tų, kur kovotų už tiesą,
Tų, kurios veržtųsi tamsą naikinti.

O kad klausyti mums būtų jų miela,
Tam, kad jos būtų ir džiaugsmas, ir ūpas,—
Duokime joms proletarišką sielą,
Tautinės formos papuoškim jas rūbais.

*

Reikia dainų, kur perkūnu dundėtų,
Reikia veržlių, lyg pavasario srautas,
Ardantis pančius ir priespaudą kietą,
Laisvinąs žemę. Vargstančios tautos

Laukia dainų, kurių aidas kovingas
Siektų melsvus neapbrėpiamus tolius,
Žiebtų gaisrus sukilimų galingus,
Keltų kovon jungą velkančius brolius.

*

Reikia dainų, kurios siektų padangę,
Tartum skridimas drąsių stratostatų,
Tų, kur erdves išmatuot pasirengę,
Kelią nutiest tarpplanetinį platų.

Arktikos jūros ledinės didvyriams
Turime himną sukurt nemirtingą.
Žado neteko pasaulis, patyręs
Žygdarbį tokį, nors žygių nestinga.

*

Reikia dainų nuoširdžių, tyrutėlių
Garsinti mūsų dienų nemarumą,
Kad praeities nelemtosios šešėliai
Mums neužtemdytų rytdienos rūmo.

Turim sukurt epopėją mes garsią,
Kokią sukūrė štai čeliuskiniečiai,
Odėm išgarsinti šlovę ir narsą,
Žygį didvyrių — Tarybų piliečių.

*

Reikia dainų, kurios širdžiai ir jausmai
Magnitogorsko didybę primintų
Ir Dnieproheso nerimstantį gausmą,
Ir Bielomorską žydrąjį, gimtą.

Duokime ritmą joms platų, kovingą —
Te jis lyg pulsas epochos atrodys,—
Tokį mums įkvepia liaudis šlovinga,
Tokį mums įkvepia partijos žodis.

SAULEI

Vai tu, mano saule,
Taip gražiai sušvitus!
Kur buvai, kai spaudė
Bėdos nematytos?

Kai nuo pat vaikystės
Neradau aš laimės,
Kai mane sekiojo
Rūpesčiai po kaimus,

Kai tėvelis mirė
Šitoj negerovėj
Ir kai jojo kapą
Darganos išplovė,

Kai ėjau aš vienas,
Nežinodams kelio,
Storapilviams ponams
Lenktis ligi kelių,

Kai mane kamavo
Vargas, apgavystė,
Kai skurde nuvyto
Žydinti jaunystė.

Vai tu, mano saule,
Taip gražiai sušvitus!
Kur buvai, kai spaudė
Bėdos nematytos?

1935

ALIESIA

Oi kukavo gegulė
Žalioj girioj girelėj,
Supo pirkioj motulė
Savo mažą dukrelę.

Aidas gaudė ir ošė
Dieną naktį pušyne,
O motulė prie lopšio
Traukė tylią lopšinę:

„Mik, užmik, balandėle,
Miega paukščiai nutilę,
Mik, užmik, mano gėlė,
Liūlia-lylia, oi lylia.

Mik be rūpesčių, vargo.
Neprailgs — paūgėsi,
Į pasaulį taip marga
Tu išeisi, Aliesia.

Dailiai verpsi ir ausi
Baltas drobes raštuotas,
Ir jaunystėje lauksi
Savo laimės svajotos.“

Oi kukavo gegulė
Žalioj girioj girelėj.
Nežinojo motulė,
Kas paskirta dukrelei.

Kai dukrelė sužydo,
Kai išaugo Aliesia,
Ji lyg paukštė išskrido
Į padangę, į šviesią.

Tartum paukštė ji kėlės
Su sparnais, su galingais,
Virš brangios tėviškėlės,
Viršum žemės laimingos.

Upė upę pakeičia,
Ir miškai žemėj kiūto,—
Ji vejon nusileidžia,
Apglėbta parašiuto.

Ar, nebodama aukščio,
Tiesiai saulėn ji kyla
Ir sparnais plieno paukščio
Supa debesį žilą.

O mama prie langelio
Rymo dieną naktelę,
Bet negrįš prie ratelio
Iš po saulės dukrelė.

Oi kukavo gegulė
Žalioj girioj girelėj.
Ar žinojo motulė,
Kaip garsi bus dukrelė!

BERNIUKAS IR LAKŪNAS

Lakūne, kai skrisi, būk geras,
Paimk su savim ir mane.
Aš vyras, žinai, neišgveręs,
Jau moku skraidyti sapne.

Atsimenu motinos žodį,
Kad jau septintieji baigti.
Tau gali mažoka atrodyt,
O man tai skridimui — kaip tik.

Namai pakyrėjo, įgriso —
Vaikų vien darželį lankyt!
Norėčiau išskrist ir, iš viso,
Pasaulio bent kiek pamatyt.

Paimk, nes seniai aš svajoju
Ištirt, ko dangus toks gilus,
Kaip mėnuo padangėj nakvoja,
Kaip brenda lokys per šilus,

Kaip žvaigždės pernakt spinduliuoja
Ir kam jos užgęsta rytais,
Kaip melsvosios upės vingiuoja
Į jūras plačiaisiais kraštais.

Aš jūrą norėčiau išvysti,
Laivus prie Tėvynės krantų,
Į tolimas aukštumas skristi,
Virš Kremliaus apsukti ratu.

Ir ten iš toliausių padangių,
Iš erdvių plačių, mėlynų —
Pasveikinti Staliną brangų,
Labų palinkėti dienų.

Pakilę į aukštį didžiulį,
Skraidysim sveiki ir linksmi.
Kelionėje, mielas bičiuli,
Gali pasikliaut manimi.

LINAI

Kai pavasaris žaliai
Dengė klonius, kalnelius,
Mūs plačiam lauke giliai
Aš pasėjau linelius.
Liejo šilumą dangus,
Laistė lietūs, dargana.
Jausmas giedras ir brangus
Gimė sieloj su daina.

Oi, linai, linai rasoti,
Jūs plaušuoti, paaukštuoti!

Kai pradėjo augt linai,
Gležną galvą saulėn tiest,
Aš ravėjau juos tenai
Nuo rytelio lig nakties.
Ir įstrigo man tada
Už linus širdin giliau
Tas, ko klauso brigada,—
Aš Michasj pamilau.

Oi, linai, linai rasoti,
Jūs plaušuoti, paaukštuoti!

Kai pražydo mūs linai
Lyg ugnelėm mėlynai,
Tai jokie kiti linai
Neprilygo jiems pilnai.
Nors ruduo — linarovys,—
Aš pavasariu kaistu,
Skaito pėdus Michasys,
Žvelgia vis žvilgsniu keistu.

Oi, linai, linai rasoti,
Jūs plaušuoti, paaukštuoti!

Kai ėjau aš mušt linų,—
Smėlis, akmenis — net baisu.
Pasižiūriu, kad einu
Ne viena — su Michasiu.
Dunda jaujoj bildesys,
Nuobodu smūgius skaičiuot,—
Tik priėjo Michasys,
Apkabino ir — bučiuot.

Oi, linai, linai rasoti,
Jūs plaušuoti, paaukštuoti!

Kai aš klojau linelius
Ant pievelės, ant žalios,—
Bučiavau kelis kartus
Jį pati be paliovos.
Jo širdim visa esu,
Žemė — rojus man skaistus,
Nors ruduo, o taip šviesu,
Džiaugsmas liejas per kraštus.

Oi, linai, linai rasoti,
Jūs plaušuoti, paaukštuoti!

Išbrukau linus šauniai,
Kedenau aš juos plonai,—
Sublizgėjo dyvinai
Šilko sruogomis linai.
Liko stogą tik uždengt,
Žaidžia saulės spindesys...
Stato trobą mums gyvent
Mano mielas Michasys.

Oi, linai, linai rasoti,
Jūs plaušuoti, paaukštuoti!

1935

SENIEJI APKASAI

Į raizgalynę susirangę klaikią,
Apžėlę apkasai prie Dniepro vandenų,—
Mirties dvelkimą, rodos, jie išlaikė
Ir miržus rūsčių kovos dienų.

Už carą ir už tuos, kur karaliauja,
Pagrobę bankus, fabrikus, laukus,
Patrankoms griaudžiant, žmonės liejo kraują
Ir, aidint varpui, rado sau kapus...

Užmerk akis, ir dienos tos atplaukė
Iškils paveikslais degančiais, rūsčiais;
Tu pamatysi mirtį vėl ir mūsų lauką,
Ir vėl atakon žuvusieji eis.

Oi jūs, senieji apkasai užžėlę,
Ir vėl aš neapykanta degu,—
Kad ten už pasienio stulpų ir vėlei
Pelnus planuoja sąskaiton draugų;

Kad vėl ten jie — sapiegos ir radvilos,—
Pamiršę pamokas prie Dniepro, prie plataus,
Kur likę dar kapai jų nykūs, gilūs,—
Karu vėl nori žemę mūs nusiaust;

Kad hitleriai visokie iš Berlyno,
Žudikai — rudmarškiniai alkani,
Pasmerkę mirti savąją tėvynę,
Vėl paskandinti nori mus ugnį.

O Dniepras plaukia, nuplaukia į tolį...
Taika tau, apkasų gamtovaizdi gūdus!
Mes prieš žemėje nuo prieš generolų
Kryžius nukabinėsime ir kardus!

PARTIZANAI

Partizanai kai ėjo mušt ponų,—
Jiems ūkai prasiskyrė virš klonių,
Ir drasuoliams kalnai davė kelią,
Jiems takus švietė žvaigždės, saulelė.

O kai prieš jį tuntą sudaužė,
Nuošaly susikūrė sau laužą,—
Laikas jiems pailsėt, pamiegoti
Ten, kur šlama beržai garbanoti.

Išdavikas tarp jų atsirado,
Jis artyn tamsumoj priešus veda,—
Didis gausmas mišku nuaidėjo,
Debesiai ėmė slinkti juodieji...

... O laužavietėj — saujos žarijų,
Smilksta kaulai tenai apangliję...
Ir vilkai kaukia girioj žaliojoj,
Išdaviko jie kaulus nešioja — —

Kai drąsuoliai ponus nugalėjo,
Pagiriai dainomis jų skambėjo,—
Partizanams kalnai davė kelią,
Jiems takus švietė žvaigždės, saulelė.

1935

SVEČIAI

Jie pas mane su dainomis užėjo,
Džiaugiaus sulaukęs aš svečių retų —
Ko'ūkio pirmininko ir melžėjų,
Brigadininkų ir piemens kartu.

Ir štai — mūs žemės šeimininkai deda
Ant mano stalo dovanas: kelias
Linelių saujas ir kvietainį, medų
Ir žydinčias jų laukuose gėles.

Susėdom mes už stalo, už turtingo.
Ant jo — pyragas, gėlės ir medus...
Giedojo čia lakštingala, galingai
Lėktuvas ūžė danguje virš mūs.

Tokios garbės, kurią man šiandien teikia,
Nelaukiau savo amžiuoj niekad, ne,
Kad su druska ir duona štai pasveikint
Manęs ateis, ir bus tai ne sapne.

O apie ką mes šnekučiuot pradėjom?
Kalbėjom apie reikalus visus,
Kaip prakaitą senajam kaime liejom
Ir koks naujasis kaimas mums šviesus.

Apie žiemas, pavasarius ir savo
Darbadienius ir derlių mūs šaly...
Už lango pušys šakomis lingavo,
Ir kūrė laužus piemenys toli.

„... Valstybei duodame, kas reikalinga,
Ir kertam mišką, taisome kelius,
Gerai gyvenam, nieko mums nestinga,
Seniai vargus pamiršę, vargelius.“

„Tiktai, gal būt, užtvenkt reikėtų upę,
Kad būtų čia malūnas, tvenkinys;
Vandentiekį įvesti tvartuos rūpi
Ir vietoj girdyt karves ir avis.“

„Keturklasės mokyklos nepakanka,
Reikėtų dešimtmetės mums vis tiek.
Kad mūs vaikai, kurie mokyklą lanko,
Toliau uoliai galėtų mokslo siekt.“

Kalbējom mes, kad daug jau padaryta
Ir daug pasiekta mūsų šalyje...
Gaidys miegot ant laktos jau užskrido,
Mėnulis patekėjo danguje.

Armonika užgrojo. Ir pradėjo
Jaunimas šokti. Net visi namai,
Jiems įsisiautus, ūžė ir drebėjo,
Ką besakyti — sukosi linksmi!

Išėjo, ir linksmybė čia išseko,
Ir aš sau pagalvojau: juk drąsos
Jiems paprašyt mane nebeužteko,
Kad aš sukurčiau dainą apie juos.

1935

PUŠYS

Pušys galingosios,
Šlamat nuo vėjo!
Daug jūs pavasarių
Jau palydėjot!

Žalios viršūnės vis
Ošia, siūbuoja,—
Klausant to šlamesio,
Siela svajoja.

*

Žvelk į Kareliją,—
Žemėj šiaurinėj
Žiemą ir vasarą
Stiebias pušynai.

Žvelgsi pietų pusėn —
Krantą ten puošia,
Krymą kalnuotąjį
Pušys apjuosia.

*

Tolimos, artimos,
Visad jūs žalios!
Šlamate kalbate,
Mielos seselės!

Vėjas vienodai jus
Glosto, siūbuoja,—
Klausant to šlamesio,
Siela svajoja.

1935

MŪSŲ ŠVENTEI

Tu plačiai duris atverki,
O gimta šalele,
Pasitikti Spalio ženki —
Su daina į kelią!

Nors rudens metu mes švenčiam
Šventę mūs didingą,—
Ji pavasariu pražysta
Kaimuose laiminguos.

Ei, vaikinai, ei, merginos,
Komjaunuoliai žvalūs,
Jūs žiedais, džiaugsmu ir laime
Puoškit gimtą šalį!

Priešaky mums saulė žėri —
Ateitis, svajonės...
Vis geriau, linksmiau gyvena
Čia kas dieną žmonės.

Stengėmės ne veltui dirvoj,
Cechuos, prie mašinų,—
Mūsų pergalių didžiųjų
Kas šlovės nežino?!

Ne sapne ir ne svajonėj —
Prieš akis dainuoja
Mūsų sakalai-lėktuvai
Erdvėj mėlynojoj.

Mes įėjom ir ištyrėm
Žemės gelmę juodą
Ir savai šalelei brangiai
Daugel turtų duodam.

Gimėm žemėj sėti džiaugsmą,
Laimę, tiesą, saulę,
Ir nuo pikto, ir nuo blogio
Išvaduot pasaulį.

Mūsų svajos, mūsų dainos
Šviečia, skamba naujos,
Mūs rytojaus neužtemdys
Pikto priešo gaujos.

Nušviesti auksinės saulės,
Saulėn mes žygiuojam.
Tai šlovė tėvynei didžiai,
Jos tautom — herojėm!

Ir tam sakalui Kaukazo,
Kurs aukštai skrajoja,
Kurs iš Kremliaus mums nušviečia
Saulėtą rytojų.

SVEIKI...

Sveiki, laisvieji mūs poetai,
Priimkit žodį iš manęs!
Tegul Tarybų žemė gieda
Visas sukurtas jūs dainas!

Mes turim gražią, puikią šalį,
Ji amžinai gyvens šviesi,
Joje tiesa klestėti gali,
Kuriai tarnaujam mes visi.

Sveiki, laisvieji mūs poetai!
Nebėr vergijos jau baisios,—
Žmogus sudaužė jungą kieta,
Išsivadavo iš tamsos.

Dainas mes tokias čia dainuojam,
Kad vėjui jos laisvam prilygs.
Ir niekam jų pasauly kojom
Sutrypt, sumindžiot nepavyks!

Sveiki, laisvieji mūs poetai!
Šiandieną sveikina karštai
Visa Tėvynė numylėta
Jus, žodžio meniško meistrai!

Išmynėm erškėčiuotą kelią,
Laikų didžiųjų siekdami.
Dabar be baimės plakti gali
Širdis krūtinėje rami.

Sveiki, laisvieji mūs poetai,
Draugystė riša mus tvirtai!
Gyventi gera neregėtai
Čia po laiminga kometa.

Brangusis Stalinas vairuoja
Į laimę šalį sumaniai,
Čia žmonės liovėsi raudoję,
Išnyko vargas amžinai.

Sveiki, laisvieji mūs poetai,
Draugingų, broliškų tautų!
Kaip primena spalvingą žiedą
Tėvynė mūsų šiuo metu!

O jeigu vėlei suliepsnotų
Tėvynės mylimos keliai,
Kiekvienas mūs į mūšį stotų
Kovot be baimės atkakliai.

Sveiki, laisvieji mūs poetai,
Jums liaudis nori padėkot,
Nes kuriat liaudžiai numylėtai,
Kaip liepė Leninas dainuot!

Kad amžinai daina skambėtų,
Pilna pavasario šviesos!..
Sveiki, laisvieji mūs poetai,
Nuo Baltarusijos visos!

1936

ISPANIJA BUS LAISVA!

Užplūdo jau maras Grenadą,
Ispanijoje baisiosios dienos,—
Ir girdi kovų kanonadą
Sevilijos senosios sienos.

Fašistinės letenos kapą
Respublikai laisvajai kasa,
Sumanė nužmiejį satrapai
Įkalinti liaudį jos drąsia.

Lėktuvų tenai atgabena
Italai, o vokiečiai — tankų,
Kulkosvydžių... Žūna ispanai,
Ispanės nuo išgamų rankų.

Išdidusiam Londone lieja
Į ugnį aliejų iš naujo,
Ir tyčiojas lordai skriaudėjai
Iš liaudies kančių ir iš kraujo.

Ten saulė paraudusi šviečia,
Krauju nudažyti ten kloniai,
Ten keliasi kataloniečių
Plieniniai karių batalionai.

Asturijos didvyriai šaunūs
Už laisvę išeina į kovą:
Ten liaudis herojiškai kaunas
Prieš nuožmią fašistų vergovę.

Neskaito frankistai, kiek krito
Vaikų nekaltų, kiek sušaudys.
„Mirtis jums, prakeikti banditai!“—
Atkeršyti šaukia jiems liaudis.

Ir šaukia į kovą Madridas:
„Pirmyn, kas nenori vergauti!“
Kovoja ispanai išdidūs,
Norėdami laisvę atgauti!

Ten keliasi liaudis į kovą,
Nes laisvės mintim ji gyvena:
Ispanai sutriuškins vergovę!
Vergovę sutriuškins ispanai!

KRITIKOS IR SAVIKRITIKOS TEMOMIS

Epochoj kritikų teisingų
Ir savikritikų karštų
Mes kritikuojuame griausmingai
Klaidas ne savo, o kitų.

Dulkelę mažą, ir ne vieną,
Pamatom draugo akyje,
Kai kartais, net ir giedrą dieną,
Nematom rąsto savoje.

Be žodžių, šypsnių, išdidumo
Pamatom kitame iškart
Mes tokį jo klaidų arštumą,
Jog maža tam ir pasikart...

O kartais ir save mes plakam,
Žinia, dažniausiai dėl mados,
Ir sau, kas malonu, tesakom,
Kitus gi pliekiam visados.

Ar Parnase tokiem kūrėjam? —
Šis — negabus, tas — be ugnies...
Mes viską žinom, pastebėjom
Tame, kas mums ne prie širdies!

Aš — literatas, talentingas,
Man šlovę suteikė daina!
Jis... agitatorius žodingas,
Sienlaikraštinis rašeivà...

Nuo antpuolinių Rappo teisių
Mes dar atpratom nevisai
Ir vienašališkai nuteisiam:
Kitus — griežtai, save — mažai...

*

O kritikai? .. Ant knygų džiūsta,—
Citatų, išnašų meistrai;
Vieni — be gailesio išplūsta,
Ką vakar liaupsino karštai...

Kiti, žiūrėk — tinklan papuolė —
Sutrikus sąvokoms staiga:
Kairėn, tai dešinėn jų šuolį
Vairuoja vien tik uodega...

Pažiūri. Kas? Lyg stigtų šulo:
Ką pasakys — vis atbulai...
O jei parašę ką įsiūlo,—
Ir patys juokiasi mielai...

O kritike, klaidų rinkėjau!
Numok, skaitytojau, ranka:
Nei principų ten, nei idėjų
Nerado jo kakta buka.

Kaip boba per kūčias, jis buria —
Ką plūst, o ką pagirt turės...
Visur tik sau naudos težiūri,
Kitam tetrokšdamas duobės...

*

Mes sielų inžinieriai esam,
Meistrai mes polėkių, jausmų.
O kokį matą sielom rasim,
Kodėl mūs raštuos taip ramu?

Stebi klajojančią figūrą:
Nei plikė, nei šarma plaukuos...
Suprask, kad geras, tą natūrą,
Prarūgusią šlovės sapnuos!..

Jis, nesuspėjęs nieko gera
Tėvynės labui padaryt,
Intrigą rezga, drąsiai bara,
Kaip žvirblis kelio vidury...

*

Meistrai... O savo mes negalim
Pagydyt sielų nuo ligos,—
Čia lopome, ten vinį kalam
Ir laukiam maršų pagarbos!

Orkestre, grok! Rašau poemą,
Scenarijus, dramas, eiles...
O kokią parenki joms temą,
Ar šeimininkas myli jas?

Mūs šeimininkas — tas, kas sėja,
Kas nuima laukus kviečių,
Kas plieną grūdina ir lieja,
Nutrenkęs jungą nuo pečių!

Prozaikai, poetai rimų,
Tarnaut jūs liaudžiai paskirti!
Pamiršę savo pašaukimą,
Kam jūs čia būsite verti?

Dangus ir žemė tam jums duota,
Kad kurtumėt jūs iš širdies!
Kodėl gi jų neapdainuoti?
Ko laukiat, ieškote, išties?

Gyvenimas kely nesnaudžia,
Prie upės stiebias jovarai.
Kilimą žemei saulė audžia,
Žvaigždėm žėruoja vakarai.

Lyg upė bėga metai sraunūs,—
Skolingi liekam jiems dažnai
Mes — sielų inžinieriai šaunūs,
Mes — liaudies ir šalies tarnai!

Aplinkui viskas dunda, gaudžia —
Nežino poilsio diena,
Džiaugsmu pasaulis apsisiaučia,
Užgimsta godos ir daina.

Pavasaris dainuot atėjo,
Tėvynė puošiasi žiedais.
Gyvenimas kasdien gražėja
Kūryba, pergalėm, darbais!

SAULETAJAM ŠOTAI RUSTAVELIUI

Ir saulė, ir kloniai, kalnai ir gruzinė,
Ir vynuogių vynos, mėnulis, aušrinė,
Laimingi aūlai ir šviesiosios saklės!..
Laisvai čia srovena dainelės ir sakmės!

Ratuotos bitutės uolienomis skrenda,
Raliuoja aviganiai, ganantys bandą.
O Gruzija! Skardžiai Elbruso snieguoti!
Saldu su tavim ir gyvent ir dainuoti.

Tikrovė ir pasaka su Rustaveliu
Gyvena, apgobtos kalnynų šešėlio.
Tai gali paliudyt padangių erelis,
Panteros ir meškos, žmogus ir žvėrelis.

Per kalnus ir klonius, per šimtmečių kliautis
Į Stalino erą atsinešė liaudis
Tautos palikimą ir sielą jos šventą,
Mintis Rustavelio ir tyrą legendą.

Tekėjo ir nuteka metų šimtinės,
O laisvos ir narsios gruzinų krūtinės,
Ir laimei, ir džiaugsmui gyvent prisikėlę,
Per amžius širdy išnešios Rustavelį.

Ar saulė, ar mėnuo pakalnes nudažo,
Lyg mergiškos pasvajos, sakmės Kaukazo,
Skambėdamos įkalniais, šlaitais ir gojais,
Toli Rustavelio dainas išnešioja.

Ir saulė, ir kloniai, kalnai ir gruzinė,
Ir vynuogių laukas, mėnulis, aušrinė,
Laimingi aūlai ir šviesiosios saklės!..
Kaip eikliai čia srūva ir dainos, ir sakmės!

1937

GENACVALE

Apsnigti gūbriai kalnynų
Lig padangių galvas kelia...
O žemai — šimtais gėlynų
Tu man moji, genacvale.

Myliu vandenį Cchaltubos,
Kiek širdis mylėti gali.
Tavo pasakiškas rūbas
Man toks mielas, genacvale.

Tavo šypsena man švietė
Ir lyg saulė rodė kelią.
Aš tavim džiaugiaus, kalniete,
Aš gėrėjau, genacvale.

Grįšiu liūdnas, nusiminęs
Vėl į gimtąją šalelę,
Tavo spindinčios mėlynės
Aš ilgėsiuos, genacvale.

Ir sapnuosiu aš kiekvieną
Tavo klonį ir upelį,
Grožį tavo mėnesienų,
Tavo veidą, genacvale.

Naktį šiltą, naktį žvainą
Tau sudiev tariau, mergele...
„Suliko“, žavingą dainą,
Padainuok man, genacvale!

1938

MAKSIMO GORKIO ATMINIMUI

Akių tavo saulė spindėt nesiliauja,—
Sušvito ir spindi kas dieną šviesiau ji.
Ar žydi gegužis, ar niaukias žiema,
Ji žiba, pasauliui visam šviesdama...

Tu vargšą bedalį nelaimėje guodei,
Kovoį kasdieninėje kelią jam rodei,
Kad tako tiesaus nepamestų žmogus,
Kad laisvės ir laimės surastų raktus...

Tavoji mintis — kaip padangių mėlynė,
Kaip toji platybė laukų begalinė;
Laisva ir sparnuota kaip aras jinaį,
Lyg saulė tamsoį — ji spindės amžinai.

O balsas tavasis — gilus ir širdingas,
Tarytum skambėjimas lyros dainingos,—
Girdžiu jį dabar, kaip tuomet praeity,
Kai nuolat visi mes girdėdavom jį.

Be poilsio šaukė jis sūnus Tėvynės
Į kelią didžios stalininės gadynės,
Jis mokė juos galvą pakelti aukščiau
Ir kalt savo širdį už varį kiečiau!

Mane pamatei tu, šaunus sakalėli,
Kai dengė mūs žemę tamsybių šešėliai,
Kai plyšo iš skausmo ir pykčio širdis,
Ir rodės, kad niekad aušra nenušvis!

Užguitas tempiau aš tada savo dalią;
Dar nieks nežinojo manųjų dainelių,
Bet tu išgirdai mano pirmus posmus,
Pagyrei mane ir davei man sparnus.

Iš sodžių gimtųjų tie posmai atėjo,
Kur siautė įstatymai caro piktieji.
Aš klausiau dainoj: „Kas ten eina toksai?“
„Į kovą, pirmyn!“ — tu man tuoj atsakei.

Šiandieną pasikeitė tėviškė mano:
Be vargo ir ašarų liaudis gyvena.
Dainuoja laiminga šalis! Kur dairais,
Visur žydi spalys gegužio žiedais.

Vaikai Baltarusijos, laisvėn pakilę,
Draugams nuoširdiems taria padėką gilia,
Paskyrė ir tau jie daug žodžių šiltų,
Didysis bičiuli gyvųjų tautų!

MŪSŲ JAUNIMAS

Nėr nuostabesnio kaip mūsų jaunimas!
Kaip tau dainos nepaskirti?
Kalmus nuversti esi tu užgimęs,
Karštą paveldėjęs širdį.

Priešo gaujų kauksmą piktą ir gūdų
Tu nuo vaikystės pažįsti.
Žino mirtis tavo narsųjį būdą,
Drąsią ir šaunią jaunystę.

Kelią kovos praėjai tu garbingai,
Pergalę skelbia trimitai,
Tiesiasi kelias — jaunam šeimininkui,
Žėri žvaigždėm nematyta.

Vaiskūs gegužiai žydi, nužydi;
Tavo jaunystė palieka.
Laimę su liaudim eini tu statyti
Mielas, šlovingas, kaip niekad.

Debesis plėšyt vaivorykštė ima,
Mėlyną skliautą apjuosus...
„Sūnūs ir dukros narsaus komjaunimo!“ —
Taip mes vadinam šauniuosius.

KELIAI

Bolševikų partijos XVIII suvažiavimui

Nuo Kremliaus sienų raudonosios
Maskvos keliai į laimę eina.
Ir milijonai mūs laisvosios
Šalies žmonių, šalies didžiosios,
Dainuoja laisvo darbo dainą.

O iš šalių — dirbtuvė, kaimas,
Ir sodai žydi, vaisiais svyra.
Dainuoja, kupini palaimos,
Miškai ir kalvos, ir atšlaimas
Pavasarinį rytą tyrą.

Čia upės, ežerai žėruoja,
Siūbuodami laivus didingus.
Baltoji jūra neramioji
Į tolį Baltijon banguoja —
Jai neša vandenį draugingus.

Lyg seserys, apsikabinę,
Maskvos ir Volgos upės rieda,
Bangoj jų supasi žydrynė,
Srovė jų liejas begalinė,
Širdis, jom užiant, giesmę gieda.

Jau amžiams Vo!ga vandeninga
Ir Terekas, ir Dniepras — draugas.
Šaly laisvoj, šaly galingoj
Žvaigždė raudona ir liepsninga
Jų platų kelią švies ir saugos.

Ir milijonai žengs. Kas gali
Iškreipti kelią mūs didingą?
Ne, vėtros nepajėgs mūs šalį
Sugriaut, sulaužyt mūsų valią,—
Mes einame keliu teisingu.

Keliai, keliai per gimtą žemę!
Daina į širdis randa taką.
Jau žiemos baigėsi sutemę,
Aušra naujoji dieną lemia,
Naująja laime širdys plaka.

Mums grindė Leninas didysis
Kelius, ir Stalinas juos tiesia,—
Jų kartos tolimos laikysis,
Kurios kovot ir žengti ryšis
Į tolumą palaimos šviesią.

Keliu žmonijos nuostabiuoju,
Nuo Kremliaus, nuo Maskvos saulėtos
Per sriautą ir laukų plačiuoju,
Draugai, komuna jau žygiuoja
Įamžint laimės mūs planetoj.

SVEIKA, MASKVA!..

Sveika, o Maskva, tu pavasario žiede,
Ir žvaigždės ties Kremlium senuoju!
Mes giesmę tau gražią, Maskva mūsų, giedam,—
Giesmė apie laimę byloja.

Joj sakom, kiek vargo mums teko pakelti,
Kaip slopom vergijos mes naktį;
Kaip kentėme badą žiemos rūsčiam šalty,
Tamsoj pasmerktieji apakti.

Sveika, o Maskva, mūs išlaisvinus šalį!
Džiugu su tavim mums gyventi.
Tavęs laisvos tautos užmiršti negali,
Kaip dainos negali pasenti!

Linksmi tave sveikina versmės ir gojai,
Sodybos kolūkiniam kaime:
Dėkojam tau, sostine mūsų šaunioji,—
Turtingi mes duona ir laime.

Sveika, o Maskva! Tu šiandieną pasauliui
Švieti darbo liaudies paguodai,—
Tu nuostatus duodi, prilygstančius saulei,
Ir kelią į laimę nurodai.

Ir pačiai kaip saulei paskirta žėrėt tau,
Ūkus tamsoje išsklaidyti.
Tai sveikinam Maskvą — pavasario žiedą
Ir Kremlių, ir Staliną didį!

RUGSĖJIS

Ištrauka iš ciklo

„Vakarų Baltarusijos motyvais“

Pamenu — skrido virš žemės rugsėjis,
Nekurkė varlės, ir paukščiai nutilo,
Vyto palangėj žiedai nužydėję,
Moterys baigė kast bulves prie šilo...

Pirkioj skala smilksta rūksta iš tyko,
Liepa virš stogo palinkusi šlama,
Kūdra, apžėlus maurais, jau užmigo,
O tolumoj — šūviai drebina žemę.

Užvirė pirkioj šneka prie švieselės,
Vėjas, girdėti, už lango krabždena,
Motina, tėvas, vaikaitis, senelis —
Kalbasi, viena viltim tegyvena...

Skrenda iš tolo griaudimas kautynių,
Tautos pavasario godą svajoja,—
Tiki: į Vakarus laisvė auksinė
Joms iš Rytų teateis taip lauktoji!

*

Gaudžia trimitai! Žygiuoja kolonos,
Eina kariuomenė, laisvės nešėja,
Vėliavos šviečia mūs žemei raudonos,
Stalino saulė ir mums patekėjo!

Ponai, kurie baltarusius čia engė,
Nešdinas bėga — ruja ta plėšrioji,
Amžiams jų akys nuo saulės apspango,
Varnos jų kaulus niekingus kapoja.

Šiandien dalužė, dalia nuostabioji
Štai iš Rytų mūsų žemėn atėjo,
Leidžias ant pievų, laukų ir šilojų,
Nerimą veja, linksmybę pasėja.

Laisvas artojas dėkos ryt širdingai,
Eidamas traktoriaus naujo vairuoti,—
Darbas jam bus ne vergovė niekinga,
Laimė jis taps jo krašte išvaduotam!

PADAINUOKI MAN, MERGELE...

Padainuoki man, mergele,
Kaip tu tarnavai pas poną,
Kaip kentėjai sunkią dalią,
Dievą meldavai malonių...

Jaunos rankos grubo,
Lig nakties plušėjau;
Pono balsą grubų
Net sapnuos girdėjau.

Oi, sunki dalelė
Jau skirta iš anksto,—
Kaip laukų žolelė,
Šiaurūs vėjai lankstė.

Padainuoki man, mergele,
Kaip rugius ir vasarojų
Piovei ponui visagaliui,
Ką tada dainoj godojai.

Oi, sunku merginai
Piauti pono lauką,—
Sielvartai kankina,
Laimė jos nelaukia.

Oi, sunku jai vargti,
Ponui turtą krauti,
Dieną naktį verkti,
Lenktis, pataikauti.

Padainuoki man, mergele,
Kaip tau ponas atmokėjo —
Lauk išvarė, lyg šunelį,
O aplink žiema ir vėjai...
Padainuoki man!..

PARAGAVOM MES PONŲ MALONIŲ¹

Paragavom mes ponų malonių,
Iškankino žiaurioji vergovė.
Kas dar vakar atrodė svajonė,
Šiandien saulėta virto tikrove.

Vėjas, būdavo, lapą nešioja,
Tirštą rūką padangėmis gena,
Niekad pilnu balsu negiedojo
Ten lakštutė ant seno kurhano.

Ošė smulkūs nebrandūs rugučiai,
Ir jų skundas per ša'į keliavo.
Bieloviežo giria ošė rūsčiai,
Augustavo miškai ten siūbavo.

¹ Eilėraštis skirtas Vakarų Baltarusijos išlaisvinimui.

Dniepras, Nemunas jau šnekučiavos
Su Bugu tolimuoju kaip broliai.
Ir, vilnims Nemune subangavus,
Jas pavolgio išgirsdavo toliai.

Ir anapus šitos ponų sienos,
Kur stovėjo stulpai su ereliais,
Aušo nuostabios didžiosios dienos,
Kaupės liaudies nepaprastos galios.

Jautëm mes širdimi ir girdëjom
Iš tos pusės ateinantį aidą.
Tik žinios tos išgirsti skriaudëjam
Jų kvatojimas piktas neleido.

Kantriai laukëm, kaip laukia iš karo
Grįžtant motina savo sūnelio,
Valandos, kai gyventi liks gera,
Kai išgirsim prasmengant nedalia.

Ir išvydome laisvę vis vien mes:
Iš Rytų ji atėjo sugriauti
Grandines ir kalëjimų sienas
Ir į laimę išvest mūsų liaudį.

Paragavom mes ponų malonių,
Iškankino žiaurioji vergovė.
Kas dar vakar atrodė svajonė,
Šiandien saulėta virto tikrove.

1939

SU NAUJA DAINA...

Su nauja daina, svajonėm
Eisi arti lauko;
Mano broli, engtas ponų,
Laimės tu sulaukei.

Dirvą jau dabar užsėsi
Vien grūdais rinktiniais;
Nuoskaudų nebekentėsi
Laukuose gimtinės.

Godose toli skraidysi,
Virš kalvų ir girių,
Daugel naujo pamatysi,
Ko dar nepatyrei.

Ir šviesus tau bus pasaulis,
Džiugios tavo dienos,—
Nebetemdys laisvės saulės
Grotos, niūrios sienos...

Ir, kaip tikras šeimininkas,
Tu namus žiūrėsi;
Ir patenkintas, turtingas
Skurdo ne kentėsi.

Ir užmirši liūdną godą,
Jausi — žaizdos gyja...
Bus grūdų pilni aruodai,
Tvarte bus galvijų.

Skriausti teisės nieks neturi,—
Mušti ponai mėgo:
Užmiršai nuvožt kepurę,
Tuoį lazda — sermėgiui ..

Kartais gal ir prisiminsi
Iškentėtą vargą.
Žmogumi dabar vadinsies,
O ne pono vergu.

Nedalia bus amžiams dingus,—
Laisvėje nuo šiolei
Prisikėlęs ir laimingas
Tu gyvensi, broli!

AŠ LIAUDŽIAI UŽ DAINĄ DĖKOJU

Kad liaudis varge ir nevalioj,
Kad liaudis pakils iš grandinių,—
Pats kęsdamas sunkią nedalią,
Dainon visa tai aš įpyniau.

O liaudies ir sakmės, ir godos
Man teikė jėgų ir tvirtumo,
Jaunystė dainom vien tik guodės,
Jai niekas nerodė meilumo.

Su liaudim daina mano ėjo
Į darbą — po lauką klajojo;
Prakeiktą vergiją minėjo
Ir drąsino, guodė artoją...

Skriauda mano širdį kankino
Ir žudė be laiko jaunystę...
Sudužo — nebėr tų grandinių,
Naujai mano dienos pražysta.

Praėjo laikai iškentėti,—
Ir mintys, ir godos kitokios.
Širdis liovės verkt ir liūdėti —
Čia skamba ir dainos, ir juokas.

Man šlama pušynai žalieji
Ir ošia berželiai prie kelio.
Nebėr mūsų žemėj skriaudėjų —
Radau aš pavasario dalią.

Šiandieną su liaudim laiminga
Į šventę einu koja kojon.
Aplinkui laukų tiek derlingų —
Javai, tartum jūra, banguoja.

Ir širdį kažkas saulėn kelia,
Išaugo sparnai mano dainai.
Nors protėviai ilsis žemelėj —
Laimingai gyvena jų ainiai.

Aš sveikinu naująjį rytą!..
Aš liaudžiai už dainą dėkoju,—
Aš ją dainavau, kai dar švito,
Pavasarij šiandien dainuoju.

Aš liaudžiai dėkoju širdingai —
Ištvert, nepalūžt ji padėjo.
Lai niekad jėgų man nestinga
Pirmyn eit, kur toliai šviesieji.

BALTARUSIJOS PARTIZANAMS

Partizanai, liaudies sūnūs,
Sakalų karta šauni!
Muškit priešą atėjūną,
Mūsų žemėje težūna
Karo šunys alkani.

Prie griuvėsių, prie kraujuotų,
Prie išplėštų židinių
Tegu varnas kelia puotą
Ir, sukviėtęs veislę juodą,
Tegu kaulus drasko jų.

Lai ir Hitleriui-menkystai
Varnos širdį iškaupos.
Liaudies kerštą tepažįsta
Veislė budelių fašistų,
Muškit juos be atvangos.

Priešas ruošė liaudžiai kapa,
Smaugė moteris, vaikus,
Vaiduokliu-pabaisa tapo,
Dieną nusiaubė nuostabią
Piktas žmogžudys klaikus.

*

Partizanai, liaudies sūnūs,
Sakalų karta šauni!
Muškit priešą atėjūną,
Mūsų žemėje težūna
Karo šunys alkani.

Jums linkiu šviesaus narsumo,
Jus į pergales šaukiu,
Lai žmogėdrų išdidumą
Nupučia, tarytum dūmą,
Kulkos rankų jūs sunkių.

Aš girdžiu, kaip vaikas klykia,
Rauda motina sena,
Kaip gaisravietėj išlike
Varpos audžia godą tykią:
„Į šunis žiūrėt gana!“

Už seselę dainininę,
Brolį, nusiaubtus namus,
Kilkite jėga galinga,
Ir tegu visur aptinka
Priešą kerštas jūs nuožmus.

*

Partizanai, liaudies sūnūs,
Sakalų karta šauni!
Muškit priešą atėjūną,
Mūsų žemėje težūna
Karo šunys alkani.

Remia liaudis baltarusių
Jūsų darbus ir žygius,
Lai pavojai vengia jūsų,
Pergalė džiaugsminga mūsų —
Jūsų šventas kelias bus!

Tautos stebi mūsų kovą,
Mato Stalinas, kaip mes,
Baimę iš širdies išrovę,
Už teisybę šventą stovim,
Gindami savas žemes.

Mes Tėvynės skaistų rytą
Valome, kad būt švarus;
Priešams nebeteks matyti,
Kaip mūs girios, lankos žydi,
Koks mūs rytmetis skaidrus.

Partizanai, liaudies sūnūs,
Sakalų karta šauni!
Muškit priešą atėjūną,
Mūsų žemėje težūna
Karo šunys alkani.

PAKILO LIAUDIS

Pakilo didvyrė mūs liaudis baltarusių —
Seneliai ir vaikaičiai rankon ginklą ima,
Išgirdę didįjį kvietimą laisvės mūšiui,
Išgirdę mūsų vado Stalino šaukimą.

Ne, Hitlerio gaujoms, ne, žmogžudžiams fašistams
Neteks ilgai nekaltą liaudies kraują gerti!
Ji kėslus budelių ir juos pačius pažįsta,—
Užteks sausų šakų čia jiems visiems pakarti.

Kaip žiloje senovėj, liaudis vėl kovoja
Už žemę gimtąją, už savo laisvę šventą.
Linkiu tau pergalės, o liaudie mūs laisvoji!
Linkiu sumušus priešą vėl taikoj gyventi!

Te geležim pavirsta mūsų duonos kąsnis,
Te juo paspringęs atėjūnas miršta!
Ir šaltinėlio gėlojo vanduo tyrasis
Baisiais nuodais gerklėj jo tepavirsta!

Didžioji rusų liaudis tau pagalbon žengia,
Su ja drauge ir kitos tautos kaujas drąsiai,
O draugas Stalinas jau pergalę mūs rengia
Prieš kruvinų fašistų „gryną rasę“.

Kaip žiloje senovėj, liaudis vėl kovoja
Už žemę gimtąją, už savo laisvę šventą.
Linkiu tau pergalės, o liaudie mūs laisvoji!
Linkiu sumušus priešą vėl taikoj gyventi!

[1941]

Poemos

N I E K A M

(Iš baudžiavos laikų)

I

Saulė nusileido,—
Baigėsi darbai,
Apgaubė sodybas
Vakaro sparnai.

Pirkiose šešėliai
Slankioja pilki,
Žiburio reikėtų —
Vakarai ilgi.

Traukite balaną,—
Prie šviesos smagiau.
Noriu tart, vyručiai,
Ko dar nesakiau.

Pasakoti noriu,
Apsakyt žadu
Apie sunkią dalią
Baudžiavos metu.

Tik klausykit tykiai,—
Nevalia kalbėt.
Tylit... Bet nuo ko man
Pokalbį pradėt?

II

O šauni godele,
Palydėk, eime
Baltarusių plotais,
Tėviškės žeme.

Tu man apsakyki
Apie tuos laikus,
Kaip gyveno mūsų
Baudžiavos žmogus;

Kaip kerojo vargas
Po lūšnas prastas,
Kaip triukšmingai ponai
Keldavo puotas;

Kaip mirtis klabeno
Velkę nuolatos,
Niekad neišklausius
Skundo nei raudos...

Dingo, nebegrižo
Tie laikai pikti,
Tik paliko amžiams
Liaudies atminty.

III

Tarp ūksmingų girių
Ir kalvų žemų
Įsikūrė kaimas
Su šimtu kiemų.

Žmonės šito kaimo —
Šaltis ar lietus —
Ponui lažą ėjo
Ištisus metus.

Ponas valdo kaimą
Bizūnu rūščiu,
Klaiksta vargšai žmonės
Nuo verksmų graudžių.

Jei tik kas suklydo —
Rykščių gaus šimtus,
Jei tik nusidėjo —
Marš į rekrutus...

Tėvas aria, sėja,
O sūnus — muštre...
Turi dukros, žmonos
Ponui šokt dvare...

IV

Tartum prieš nelaimę,—
Kaimo pakrašty
Užgimė mergaitė,
Nuostabiai grakšti.

Augo ir pražydo
Rože Aliona.
Na, tad ir pamilo
Tomą mergina.

Nieko prieš ir Tomas —
Džiaugėsi ir jis,
Aliona jam buvo
Tikras radinys.

Taip mylėtis lemta
Vienąkart jauniems.
Tik skirta, mat, buvo
Laimė ta ne jiems.

Šilas verkė gaudė
Pasakom liūdnom...
Ak, Alioną ponas
Sekė pasalom!

V

Kartą išsipuošę —
Lyg šventa diena —
Ėjo melsti poną
Tomas, Aliona.

Puolė jam po kojom
Rūmuose jie štai:
„Leisk, šviesiausias pone,
Susituokt šventai...“

Ponas tarė: „Leidžiu,
Kelkit vestuves...
O kada jungtuvės?“—
„Gi per Petrines!“

Tomas su jaunąja
Grįžta į namus...
Koks gerutis ponas,
Koks jis malonus!...

Grįžo jie laimingi,
Be vargų naštos,
O juos tykiai vijos
Bėdos iš paskos...

VI

Klegesys ir triukšmas
Menėse pilies:
Sulėkė magnatai
Iš visos šalies.

Ant stalų, skanėstais
Gausiai nukrautų,
Užsieniniai vynai
Liejosi srautu...

Pasigėrę svaidė
Aibes tauškalų,
Net iš gėdos žmonos
Dingo nuo stalų...

To jiems tereikėjo!
Likę be žmonių,
Šaukė šeimininkui:
„Duok mergų jaunų!..“

Pataikaut sveteliams —
Pareiga sena...
Jis ir pats galvoja
Užt su mergina...

VII

Jau žmona ir vyras,—
Štai jaunieji mūs
Grižta iš bažnyčios,
Vyksta į namus.

Jis žodelį taria,
Žiūri į akis,
O jos veidu žaidžia
Laimės spindulys...

Bet, matyti, laimė
Nusigręš nuo jų:
Blogos žymės lydi
Juos visu keliu.

Peršoko jiems kelią
Kiškis du kartu,
Varnas sukranksėjo,
Sukdamas ratu...

Glaudžias viens prie kito
Mūs jaunavedžiai...
O, kad jiems nelinktų
Nuo vargų pečiai!

VIII

Virš sodybų žvaigždės
Žiebiasi skaisčiau,
Ir žvangučiai žvanga
Vis arčiau, arčiau...

Parvažiavo! Dulkės
Apgaubė ratus...
Išlipa jaunieji,
Eina pro vartus.

Vedasi jaunasis
Jaunąją greta.
Takas ba'tas, baltas —
Drobė patiesta.

Laimina tėvai juos
Drebančia ranka,
Vaišina jaunuosius
Duona ir druska.

Muzika nestygsta —
Užčioja namus...
Kviečia vaišių stalas
Svetelius linksmus.

IX

Sėdasi jaunoji,
Tomas — prie žmonos,
Iš šalių — tėvukai,
Gentys jo ir jos.

Geria, valgo, šneka,—
Rūpesčių jokių.
Smuikas ėmė griežti
Ir viliot šokiu.

Linksmas jaunikis,
Nuotaka linkma,
Švyti akyse jų
Saulės šiluma.

Varge!.. Pilnas kiemas
Poniškų sargų...
Braunasi į pirkia,
Kaip ruja vilkų.

„Ei, Aliona! — šaukia,—
Į išgertuves!
Mums įsakė ponas
Rūmuosna parvesti!“

X

Žmonės net nutirpo,
Siaubo pritrenkti.
Oi, tai nepraėjo
Ta bėda rūsti!

Žino, kam Alioną
Išveda būrys;
Žino — ponas niekšas,
Žino — jis žvėris.

Sudrebėjo Tomas,
Perbalo skruostai.
Negi viskas baigta?
Ką gi reiškia tai?!

Argi tam Alioną
Vežė į namus,
Kad galėtų niekinti
Ją žvėris nuožmus?

Kaip pakels jis gėdą,
Kur akis padės?!
Sokęs griebė Tomas
Kirvį iš kertės.

XI

„Ei jūs, pono kurtai! —
Šaukė jis rūstus,—
Kaip ir jūsų ponas,
Esat niekšai jūs!

Veltui, nėvidonai,
Bėgote risčia:
Aš žmonos neleisiu
Išsivist iš čia!

Lai rūsy supūsiu,
Katorgon išveš,
Bet neteks Alionos
Nei jisai, nei aš!..“

Ir staiga, nespėjus
Mirktelėt akies,—
Smigo jos krūtinėn
Kirvis lig širdies...

Krito kaip liepelė
Nėgyva žmona,—
Kraujuose paplūdus
Guli Aliona.

XII

Taip nutrūko šventė
Šios jaunos poros...
Pilkšo medžio kryžius
Už kapų tvoros.

Ant kapelio šalto
Nuo laikų dulsvų
Auga liekna liepa
Su žaliu klevu.

Klosto klevą, liepą
Patalais žiema,

Šaltis ten nakvoja,
Dangstosi šarma.

Vasarą medeliai
Apdaruos žaliuos,
Klauso saulė, vėjai
Jų kalbos tylios...

Žmonės čia ateina,
Kai graži diena;
Žmonės juos vadina:
„Vyras ir žmona“.

XIII

Daug prabėgo metų,
Metų nebylių,
Daug kas jau apaugo
Dyklaukių švyliu.

Bet legendos ėjo
Gyvos per kartas
A ie neteisybę,
Vargą ir skriaudas.

Iš senolių — ainiams,
Iš tėvų — vaikams,
Jie gi mums paliko —
Šių dienų laikams.

Šitą nutikimą
Metais nelemtais
Man toks seneliukas
Pasekė kadais.

Norite žinoti,
Kas gi su Tomu,
Kaip gyveno, guodės
Savo likimu?

XIV

Jį grandinėm vietoj
Apkalė tarnai.
Sibiro rūdymuos
Liko amžinai.

Jo jau nebematė
Tėviškė šviesi,—
Prie karučio mirė
Pančių žvangesy...

Na, o ponui — kas gi?
Ilgus dar metus
Valdė visą sritį
Girtas ir sotus.

Betgi, kai neliko
Baudžiavos tvarkos,
Sako, pasikorė
Ponas ant šakos.

Sako, tuščia rūmuos,
Tik vidur nakties
Ten vaiduokliai vaikšto,
Keršto šaukdamies...

PILKAPIS

I

Baltarusių krašte, tarp kemsynų, miškų,
Ten, kur upė sraunioji vingiuojas,
Snaudžia dunkso paminklas senovės laikų —
Aukštas pilkapis apsamanojęs.

Jo viršūnėje ažuolas supa šakas,
Sausaziedžiai apraizgė krūtinę;
Ir atklydęs ten vėjas niūniuoja raudas,
Ir atodūisiais praeitį mini.

Per Kupalą ten paukščiai užgieda linksmi,
Per Pilypą vilkai ten klajoja;
Dieną saulė paleidžia kasas dyvinai,
Naktimis aukso žvaigždės žėruoja.

Daugkart plaukė juodi debesų kamuoliai,
Ir grumėjo perkūnų griaudimas,—
Praeities atminimas — jis miega giliai...
Beišliko toksai padavimas.

II

Gal prieš šimtmetį kokį, ■ gal ir kelis
Ant kalvos, ten prie upės vingiuotos,
Lyg pamėklė, bolavo paniurus pilis,
Rūsčiai žvelgė į tolimus plotus.

Jos papėdėje — driekės pušynai žali
Ir juodieji arimai barkšojo,
Gūžės pirkios, nutriušę kaimeliai keli,
Kur gyveno bedaliai artojai...

Kunigaikštis tenai, lyg dvasia atgrasi,
Toj pily didžią valdžią turėjo;
Ar norėjo, ar ne — bet jam lenkės visi,
Nes neklaužadų jis negailėjo.

Mėgo tyčiotis, bausti prastus žmonelius;
Nesiliovė dvariškių siautimas...
Telkės maldos žmonių ir jų skundas tylus,
Augo brendo rūstus prakeikimas.

III

Kartą puotą iškėlė valdovas pily —
Vestuves vienatūrės dukrelės...
Skrido muzikos aidas nuo kalno toli,
Liejos vynas, tekėjo upeliais.

Lyg į sueigą, pulkas svečių išdidžių
Iš kraštų tolimų suvažiavo.
Žmonės niekad nematė tiek rūbų gražių —
Vien šilka, briliantai žėravo!..

Bepuotaujant praėjo diena ir naktis,
Griaudė muzika, taurės putojo;
O linksmybių ir valgių visiems per akis:
Ko tik geidė svečiai — nestokojo.

Kuo čia dar pajvairint šaunias vestuves?
Kuo įprasminti puotą kilmingą?
Trečią dieną valdovas įsakė atvest
Garsingiausią krašte guslininką.

IV

Pažinojo tą dainių aplinkui visi:
Išausta jo daina širdį būrė;
Kiekvienam ta daina, tartum saulė šviesi,—
Apie ją žmonės pasakas kūrė.

Sako — vos tik užgauna jis guslių stygas,
Vos tik pradeda gaidą vedžioti,
Tyla tuopos, ir vyšnios nuleidžia šakas,
Ir naktis nevilioja miegoti...

Klausos elnias eiklus, voverytė skubri,
Tyli paukščiai, giria nebegaudžia;
Ir tarp krūmų nurimsta upelė vingri,
Savo pelekus žuvys suglaudžia...

Ir nuščiūva undinės, girinis grasus,
Putpelytė prabilti nedrįsta;
Ir visiems, kas išgirsta tuos guslių garsus,
Laimės žiedu papartis pražysta.

V

Atgabeno greit dainių plačiųjų laukų
Ten, kur pokylis gaudė triukšmingas,
Pasodino pavėsyje klevo šakų,
Plytų slenkstį pilies ištaigingos.

Ant pečių jo — rudinė, namie išausta,
O plaukai, tartum sniegas, pabalę,
Virš liepsningų akių — susimąščius kakta,
Skambios gyslės padėtos ant kelių.

Pirštais braukia stygas, jas užgauna įsiai,
Ruošias dainai ir derina gaidą;
Sklanda aidas, nuplaukia tarp sienų garsai
Ir numiršta skliaute išsisklaide...

Jau suderino, dainai pasiruošė jis;
O puota jojo žvilgsnio netraukia;
Sėdi dainius pats baltas, lyg ta obelis,
Kunigaikščio įsakymo laukia.

VI

„Ko tyli, dainiau girių ir dirvų plačių,
Kurs garbe mano kaimuos garsingas?!
Tu pagrok, padainuok malonumui svečių —
Kunigaikštis neliks tau skolingas!

Padainuosi visiems tu širdingai, linksmi —
Dukatus savo rankom žarstysi;
Bet jei tavo daina nepatiks kam čionai —
Kanapinę sau virvę nuvysi.

Mano šlovę ir galią turėtum žinot...
Tavo garsą man teko girdėti,—
Kaip tu man, taip aš tau sugebėsiu dainuot...
Na, jau laikas, senioke, pradėti!“

Dainius klausės magnato tylus ir rūstus;
Sužaibavo jo akys senyvos.
Ir suvirpo styga, vos pajutus pirštus,
Ir pravirko jo gyslės, kaip gyvos.

VII

„Tau garbė, kunigaikšti! Esi tu garsus!
Bet ne tokią tu godą godoji,—
Nepapirks dainiaus auksas, sidabras šviesus,
Nei šių rūmų linksmybė girtoji.

Tavo auksu save pražudyčiau piktai;
Guslių niekas sukaustyt negali:
Juk daina teatsako prieš dangų tiktai,
Ji — kaip saulė, kaip skrydis erelio.

Ten matai, kunigaikšti, girias ir laukus,—
Jų klausau, jie paguodžia krūtinę;
Tu galingas nubaušt, tavo kirvis sunkus,—
Tik godų nesukaustyt grandinėm!

Tu rūstybe garsus, kaip ir tavo pilis,
Ji niūriai, lyg kalėjimas, žvelgia;
Kaip šio slenksčio plyta, ir tavoji širdis;
Drėgno rūsio šalčiu siela dvelkia.

VIII

Pažiūrėki, valdove, į savo valdas:
Ten varguoliai vos pavelka kojas;
Ar klausei apdainuojant vargus ir bėdas,
Ar žinai, kaip gyvena artojas?

Pažiūrėk į duobes ir į požemius tuos,
Kur po rūmais liepei įtaisyti:
Broliai kenčia tenai tamsoje, lyg kapuos,
Jiems nei saulė, nei žvaigždės nešvyti...

Viską nori tu auksu pridengti slapčia...
Bet pažvelk: jis nepaslepia visko,
Ant šio aukso — žmonių kruvinoji kančia,
Neištrinsi — ji dega ir tviska.

Išpuošti briliantais aksomai, šilkai —
Tai nublizginti plieno grandiniai,
Tai išnarplioti kartuvių kilpų mazgai,
Tai valdovo rietimai rinktiniai...

IX

Po turtingu stalu krinta kaulai balti,—
Tai varguolių kauleliai ten mėtosi;
Vynai guodžia tave, iš toli atvežti,—
Tai juk ašaros, liaudies pralietos...

Šičia, tavo pily, prabangos su kaupu,
Plytos, marmurai kambarius kloja,—
Tai paminklai, tai plytos bevardžių kapų,
Akmenyj čia širdis dar liepsnoja...

Tu linksmosios čia muzikos, šokių klausai;
Jum visiems tesvarbu apsvaigimas,—
Ar girdi, kad tai prakeiksmo plaukia garsai,
Tau ir tavo vaikams — prakeikimas?!

Išbalai, kunigaikšti, drebi vis labiau!
Ir svečiai, ir dvariškiai aptyko...
Ką gi, laikas už dainą atlyginti jau!
Tu atleisk, jei daina nepatiko."

X

Akyse kunigaikščio — rūstybės banga;
Jo svečiai apsigando, nutilo...
Jis dar svarsto — ir trinktelia kardu staiga,
Net skliaute aidas žvangiai suskilo.

„Ei, klausyk, saulės broli, tave aš kviečiau
Juk ne tam į šią puotą garbingą!..
Tu beprotis! Kad ko, už beprotį pikčiau!
Išpenėtas sermėgių nieksingų...

Kaip drįsai tu čionai, tartum koks niekdarys,
Šmeižti poną, niekų pritauskėti?
Nesidžiaugs, kas mane apkalbėti išdrįs,
Mėgstu dosniai tokiems apmokėti.

Moku aš atsilygint visiems iškiliai;
Tū nenori dukatų auksinių...
Senį gyvą su guslėm užkaskit giliai!
Ne dangaus,—mano galią težino!..“

XI

Ir tuoj puolė prie dainiaus tarnai tekini,
Jam ir guslėms piktai jie grūmojo;
Ir jį nuvedė ten, kur upelė srauni,
Statų skardį apjuosus, vingiuoja.

Trijų sieksnių ten iškasė duobę tarnai,
Trijų sieksnių — ir plačią, ir gilią...
Žilą dainių užbėrė žemelėm tenai,
Trijų sieksnių kalnelį supylė.

Jam neišskobė karsto iš eglės senos,
Nieks neapverkė, nieks neraudojo;
Guslės neskamba, ne — bet jos dar pabylos...
Nors tyla aukštą kapą užklojo...

O pilis pasinėrė linksmam klegesų:
Aidi muzika, juokas triukšmingas;
Daug juk vyno puikaus — kunigaikščio rūsy!
Ten puota, ten vestuvės kilmingos.

XII

Daug praėjo dienų, vijo metai metus...
O ant kapo, kur dainius gulėjo,
Ažuolėlis išaugo, lapojo vešlus,
Nesuprantamą žodį šlamėjo.

Daugel metų nusinešė jau praeitis...
Žmonėse padavimas netyla:
Vienąkart per metus, kai aplinkui naktis,
Iš to pilkapių dainius pakyla.

Ir sustingusiais pirštais jis brauko stygas,
Jos pabudintos skamba ir žvanga;
Vis dainuoja kažką, ko gyvi nesupras,
Ir į mėnesį žvelgia, į dangų...

Sako, vargo tasai niekada nematys,
Kas atspės, ką tas dainius dainuoja...
Situo reikia tikėt, jei taip sako širdis...
Juk mums pilkapiai daug ką byloja.

1910

J I N A I I R A Š

1. SUSITIKIMAS

Ją sutikau laukų bekraščių ploty,..
Ji nežinojo, kur jai eit toliau,
Ir aš taip pat... Kur kelią sužinoti?
Kuria kryptim pasukti pagaliau?

Ir, lyg paklydę naktį pakeleiviai,
Dūmojom mes: kas kelią pasakys?
Klausydami, kaip girios ošia gaiviai,
Mes viens kitam žiūrėjom į akis.

Stovėjome. Kerėjimas žavingas,
Apglėbęs mus lyg sapnās nuostabus,
Šnabždėjo man: „Su ja tu būk laimingas!“
Šnabždėjo jai: „Tegul jis tavo bus!“

Ir amžinai sujungė mums rankas jis
Ir laimino gyventi daug šviesiau,
Kartu įveikt visas kliūtis sunkiąsias,
Bendra dalia pasidalint pusiau.

Vestuvių himną tyliai jis užgrojo,
Jo priesako mes klausėmės abu,
Ji — nuotaka su drabužiu baltuoju,
O aš tamsiu vestuviniu rūbu:

„Te jūsų neįveiks jokia piktybė,
Tegul širdžių jums žaizdos nepalies,
Te jūsų nepalauš audrų galybė,
Paslėpt kurhanas šaltas negalės!“

Ir ruošdamas gėlių ir vaisių puotą,
Ištaręs tokius priesako žodžius,
Kaip debesėlis rytmetį rasotą,
Pradingo jis, palikęs laimei mus.

Ir ėjom mes, kur žavūs burtai šaukė,
Be perstogės keliavome ilgai.
Aušrų gaisai rytų padange plaukė,
Ir slėpė mus šešėlyje miškai.

2. PIRKIOJE

Tu būki šemininkė mano namo,
Bus gera mums čia laimėj ir varge.
Krikštasuolėn prisėsk, dievaite mano,
Aptarsim savo ateitį drauge.

Pati matai — mūs rūmai neprabangūs,
Juos savo rankom pastačiau kadais,
Pats sienas surenčiau, sudėjau langus
Ir stogą pats užsidengiau šiaudais.

Atlaso nesurasi čia ant sienų
Ir asloj turkų kilimo brangaus,
Kuris akis žavėtų tau kas dieną,
Išsiuvinėtas spalvomis dangaus.

Aš mūrininko nekviečiau iš tolo
Statyti krosnies. Pažiūrėk gerai —
Pats nudrėbiau iš smėlio ir iš molio,
Po to triskart nubaltinau švariai.

Prisiobliavęs sau lentų pušinių,
Pats lovą sukaliau, pats pastačiau.
Mes pasiklosim patalą pūkinį,
Kad būtų čia miegoti mums minkščiau.

Širdžių ugnim ir laime pasidžiaugę,
Nakties tamsoj čionai vienu vieni
Paiusime, mieloji mano drauge,
Kad esam mudu dar artimesni.

Virš mūsų švies vaivorykštė spalvota,
Mirgės auksiniai žerintys žaibai,
Ir į aukštų padangių melsvą plotą
Pakils svajonės tartum sakalai.

Lai meilė amžina krūtinėj rusi
Ir veda laimėn saulėtu taku,—
Tu mylima šeimininke man būsi,
O aš tavų namų šeimininku.

3. PAVASARĖJANT

Kur tik žiūri — kalneliai jau pajuodavę,
Jau sniegas tirpsta, varva nuo stogų.
Upeliai vėl dainuoja kaip dainuodavo,
Ir saulėj džiūsta skiauturės vagų.

Žibuoklės skelbia — jau pas mus pavasaris,
Nedrąsiai jos atmerkia akutes.
Jos žiūri, melsvos mūsų vargo ašaros,
Perdien į saulę, naktį — į žvaigždes.

Virš lygumų, pavasarį pražystančių,
Jau Paukščių takas parveda lėtai
Žaismingas virtinės sparnuočių grįžtančių —
Juos šaukia vėl namo seni lizdai.

Aukštos padangės šviesulys liepsnojantis
Jau ritas žymiai ilgesniu taku,
Ir pluoštas saulės spindulių žėruojantis
Gelsvais lineliais gula ant laukų.

Jie užsuka į mūsų pirkią tykiąją,
Nors jos langeliai ir visai žemi,
Linksmi nušviečia mūsų krosnį nykiąją,
Ant jos mažais zuikučiais žaisdami.

Ant patalo jie prie pagalvių glaudosi,
Mus pabučiuoja bučiniu tyliu —
Taip tik vėjelis su bitelėmis gaudosi
Sodely vasarą tarp avilių.

Pabusk, pabuski, balandėle, kelkimės,
Pratrinki užmiegotąsias akis,
Apie likimą savo pasitarkim mes,
Ką ši diena mums naujo pasakys.

Jau dirvos skrandą numeta skylėtąją,
Žibuoklės jau pabunda iš miegų.
Pakilk, pakilk, saulele numylėtoji!
Užgrok, pavasari, šimtais stygų!

4. STAKLĖSE

Prie staklių sėst norėjo mylimoji,
Norėjo austi lino drobeles.
Nebuvo staklių, ir aš sugalvojau
Pats savo rankom jai padirbt stakles.

Muštuvą naujintėlį padariau.
Pakojas klevines išobliavau,
Iš beržo ištašiau riestuvą gerą,
Naujus stovus jai sustačiau kaip dera,

Suradęs obelį, šakotą, kieta,
Išobliavau šaudyklę jai iškart
Ir, turguje nupirkęs tankų skietą,
Tariau: „Gali, mieloji, nytis vert!“

Ir sėda į stakles mieloji mano,
Klapsėti ima savo muštuvu,
Ir staklės dirba — siūlas siūlą gena,
O aš turiu pritrinti jai šėivų.

Ir taip sutartinai dabar mes dirbam,
Ji audžia sau, o aš trinu šeivas.
Žiūriu į ją, ir man širdis suvirpa:
Ji turi tokias nuostabias rankas!

Ausk, mylima! Ne veltui kaista kraujas.
Šaudyklė nardo kaip žuvis vikri.
Tik kad metmuo kur nors netrūktų naujas,
Kad ataudas nekliūtų vidury!

Lai muša skietas naują mūsų rūbą —
Rietiman bėga drobė pro rankas,
Kaip upeliukas, kurs į jūrą skuba,
Kaip takas, nuvingiuojąs per lankas.

Skubėk, takeli, bėk tolyn, drobinė,
Per lygią lanką dobilų žalių,
Skubėk tolyn per žydinčią gimtinę
Lig sentėvių milžinkapių žilų.

5. GALVIJŲ IŠGINIMAS Į LAUKUS

Nuslinko į daubas žiemos sniegai
Ir upėmis į jūrą nugurgėjo.
Pragydo vyturiai. Pirmi daigai
Ganyklose jau rodytis pradėjo.

Jau galvijus į lauką laikas gint.
Ir mes juk turim jaunąją žaliukę.
Mokėjom ją su meile išaugint —
Ji visas turtas mūsų mažo ūkio.

Tačiau jos šeimininkė paryty
Dar neskubėjo ją išgint į žolę,
Apie karvutę savo ji pati
Atlikinėjo apeigas senolių.

Su vandeniu, su duona ir druska
Aplinkui karvę tris kartus apėjo
Ir, saulėn ją atgrėžusi ranka,
Dar nuo ligų visokių užkalbėjo.

Ir, gabalėlį stiklo tris kartus
Pamerkusi į skaidrųjį šaltinį,
Ji ištarė nelaimes ir vargus
Nubaidantį žodelį paskutinį:

„Šviesioji saule, mėnesie naktų
Ir žvaigždės, tamsią naktį nesutemę,
Kas tik rasele beriat ant žiedų,
Nušviečiate ir vandenį, ir žemę,

Pašildykit, kad želtų greit veja,
Nepagailėkit, galvijus pašerkit,
Kad sočiai prisiestų lankoje,
Ganyklą — tvirtu aptvaru aptverkit.

Ir nuo karaliaus girių ir laukų
Juos saugokit ir ginkit nuo sūnų jo
Ir nuo vampyro kruvinų nagų,
Ir nuo žmonių — nuo jų akių piktųjų.“

6. LAUKŲ APŽIŪRĖJIMAS

Plati mūs žemė! Bočių palikimo
Aprėpti nei apžvelgti negali.
Miškai ir krūmai, pievos ir arimai,
Ir vos pakilę želmenys žali.

Mes eisim ten su tavimi, brangioji,
Į mano petį švelniai tu palink...
Mes nuo kalvelės, kur čiurliai lakioja,
Pasidairysim po laukus aplink.

Ir kaip vaikai du, užmiršti pasaulio,
Žiūrėsime į nušvitusius tolius,
Sustoję kur užuoganoj prieš saulę,
Kartu aptarsim būsimus derlius.

Rėželių daug. Kad taip visus užsėjus,
Kaitros išvengus, liūčių ir ledų,
Paskui laiku su piautuvu išėjus,
Pristačius dviese saulėtų pėdų!

Tėvų žeme taip einam ranka rankon,
Užuoganas apžvelgdami, ir vis
Tai sėjai, tai arimui dirvą renkam —
Ir tikim — derlių akys mūs išvys.

Ir ant kalvelės mes susėdom dviese,
Kur stovi kryžiai, svirdami žemyn.
Pro juos pažvelgę į mūs žemę šviesią,
Mes sielomis pakilome aukštyn.

Ir šlovinom ramaus dangaus mėlynę,
Kad į save ji traukia mūs godas,
Ir padėką mes siuntėm begalinę
Likimui už mūs laimę ir kovas.

Rankas į saulę ir į žemę tiesėm
Ir laiminome gluosnius ir gėles.
Mes vien tik mirčiai prakeiksmo linkėsim,
Kuri sustatė kryžių čia eiles.

7. MIRUSIŲJŲ PAGERBIMAS

Pagerbt velionių ėjom į kapus
Su atgavėnių liekanomis rankoj.
Taip iš senovės daroma pas mus,
Kai mirusiuosius giminės aplanko.

Ir mūsų guli čia tėvai žili.
O suplaukė žmonių didžiausios minios.
Po kryžiais jie, paskendę sopuly,
Čia linkčiojo, kaip varpos rudeninės.

Apžėlė akmens samanom šiurkščiom,
Virš jų berželiai ir pušaitės verkė.
Tik koplyčia akiduobėm tuščiom
Tartum sena pilis į žemę žvelgė.

Nuošalyje susėdome ir mes,—
Jos motinėle priglaudė čia smėlis,—
Ir tarė ji, palinkus prie manęs:
„Tu vienas man likai, broluži mielas...”

Ant kapo ašaros jai iš akių
Pabiro tartum žirniai pro jos delnus,
Lyg verktų pats dangus su ja sykiu
Virš tos liūdnosios ašarų pakalnės.

Suskaudo širdį man. Krušos ledais
Pabirę žemėn ašaros sutvisko...
O aš maniau — jas išverkiau kadais,
Sausom akim galiu žiūrėt į viską.

Ir tėvas, ir brolelis jau kapuos,
Ir seserys seniai tenai jau guli,
Tik tai manęs už nuodėmės pas juos
Lig šiol neleidžia žemė, mūs motulė.

Ir taip galvojau aš liūdnai liūdnai,
Prisiminimai širdį man graudeno,
Ir ištariau aš lygiai kaip jina:
„Tu man viena likai, sesute mano!“

8. ARIMAS

Jau mano arklas gali versti vagą,
Pats padariau jam kelmą gera,
Išaštrinau, pritvirtinau noragą
Ir žagrę prikaliau kaip dera.

Negaišdamas tik pakinkyki arklį,
Tik ilgu botagu suplieki
Ir, krūtine užgulęs sunkų arklą,
Žingsniuok gilia vaga į priekį.

Iš ryto pusryčius pasigaminom,
Ne per sočiausius, tiesą tariant,
Duonele mes pusiau pasidalinom —
Skani ji, vandenėlį geriant.

Štai aš lauke. Saulutė veidą glosto,
Arkliukas sau lėtai žingsniuoja,
Ir gula žemės juosta paskui juostą,
O aš smagiai vaga linguoju.

O baltarankiai, jūs, kuriems neteko
Čia padirbėt ant tų arimų,
Jums nieko darbas šis, tur būt, nesako,
O mums kaip širdys plakti ima!

Pavasarij ir rudenį miglotą
Mes darbštūs ariam ir akėjam —
Į mūsų išpurentą dirvų plotą
Jum savo grūdus mes pasėjam.

Šventu artojas laiko šitą metą,
Kai aria jis laukus ir sėja.
Jo siela laisvėje virpėt įprato,
Kaip medžio lapija nuo vėjo.

Tad kas ką galit, žmonės, arkit, sėkit,
Te saulė šildo jau pasėtą barą!
Ir pasisekimu tvirtai tikėkit —
Jums vasara duos derlių gerą!

9. DROBĖS BALTINIMAS

Aš kultuvę jai dailią ištašiau.
Ji ėjo audeklo velėtų,
O aš rietimą paskui ją nešiau
Į mūsų paupį gėlėtą.

Į vandenį pamerkus rietimėlį,
Basa ant liepto atsistojus,
Jinai aukštyn sijoną pasikėlė
Ir kultuve vikriai darbuojas.

Jau išvelėtą drobę vėlei klostė
Ir vėl raukšlių išlygint kėlės,
Ir apsitaškė mano raudonskruostė,
Tartum rasa darželio gėlės.

Lyg kibirkštys purslai į viršų tiško
Ir, virš vandens gražiai sušvitę,
Lyg po lietaus vaivorykštė virš miško,
Užgesę vėl į upę krito;

Pabirdami ant rankų jos ir kojų,
Ją visą ugnimi nudažė,
Karoliais ant krūtinės suliepsnojo,
Dabino mano paukštę gražią.

Taip kultuve ir vandeniui velėjo
Mieloji audimėlį savo,
Paskui jį ant pečių sau užsidėjo
Ir vėl į krantą nulingavo.

Ir, nešant jai, vandens upeliai šviesūs
Nuo jos pečių žemyn sruveno.
Vikriai į žolę audeklą patiesus,
Ji tarė: „Šviesk, saulute mano!

Baltėkit, mano audeklai rasoti,
Kaip mėnuo paryty išbalęs,
Kaip baltas pienas rusvame ąsoty,
Kaip rugio nokstantis šiaudelis!“

10. SĖJA

Dirva pradžiūvo — ką tik apėjau ją,
Gali jau sėti nors šiandieną —
Pažert po lauką grūdus pilna sauja,
Kaip mokė mūs tėvai kiekvieną.

Iš atsargų, mūs slepiamų trobelėj,—
O jų visai nedaug bebuvo,—
Atsvėrėm porą gorčių į maišelį,
Kurį jinais pati pasiuvo,

Ir sėti išėjau. Jinai stovėjo
Čia pat, greta, pačioj palaukėj.
Auksinė saulė danguje spindėjo,
Vėsus vėjelis gaiviai plaukė.

Ir aukso lietumi į drėgną dirvą
Grūdai pabiro man iš saujos —
Į žemę tą, kurią gerai įdirbau
Aš, žemės tos artojas naujas.

Ji ant ežios stovėjo lyg liepelė —
Mačiau aš žvilgsnį jos pagarbų,—
Skaisčiu grožiu nušvitę jos veideliai,
Atrodo, laimino mūs darbą.

Į dirvą krisk miegoti, aukso grūde,
Bet neilgai tave slėps žemė,—
Pakils į saulę želmenys atbudę —
Jiems būt rugiais likimas lemia!

Kad tik lietus pasėlių neišlytų,
Kad tik kaitra neišdžiovintų,
Kad tik kruša rugių neišdaužytų,
Kad varpos grūdą išaugintų.

11. DARŽO RAVĖJIMAS

Aš tvėriau ganiavą tvora, jina! ravėjo daržą;
O prižiūrėjo ji gražiai kiekvieną daigą savo,
Ravėjo piktžoles gajas — te augt daigams
nevaržo —
Ir dainą, kaip mergaitės mūs pavasarį, dainavo.

Viršum čerešnės mūs sode čirkšliukai žvirbliai
skraidė,
Vėjelis lėkdamas laukais želmenėlius siūbavo,
Užtraukė iš širdies jina! pavasarinę gaidą,
Tą dainą, ką mergaitės mūs pavasarį dainavo.

P a v a s a r i n ė d a i n a

Vai paėmė pavasaris iš saulės raktus,
Atrakino jais drėgnąją žemę
Ir išleido į šviesą gaivias žoleles,
Berželius žaliais aprenge rūbais.

Kur tik jis ėjo, visur laukuose
Prisėjo, pribarstė gėlių,
Už devynių girių ginė upelius,
Giesmininkams laisvę gražino.

Oi eisiu aš, eisiu žaliojon lankon,
Nusipinsiu gėlių vainikėlį,
Lakštuosiu tenai su lakštutėm kartu
Į širdį pavasarį šauksiu.

Ateik pas mane, sušildyk mane,
A kabinki, kaip mylimas draugas,
Mano sieloj pavasario aguonėlę pasėk,
O į širdį pasėk meilės kvietį,—

Kad dalužė žydėtų aguonėle,
Kad kvieteliais mei'ė pakiltų,
Kad brangusis mylėtų visa širdžia mane —
Kad myluotų savo laimę seklyčioj.

*

Šlamėjo sodas ties pirkia, daina į tolį liejos,
Tartum lakštingalos giesmė, kurios čia nieks
nevaržo.

Sūpavo beržus ir egles pavasarinis vėjas...
Aš tvėriau ganiavą tvora, jinais ravėjo daržą.

12. OBELYS ŽYDI

Obelys pražydo mūs sode,
Jų rūbai už visų balčiausi.
Bitinėlis maudosi žiede
Ir zvimbis dūzgia palei ausį.

Šventėje šviesioj su ja greta
Po balta obelim susėdom.
Vakaro raudonio nušviesta
Mirgėjo ji kiekvienu žiedu.

Lengvas vėjas judino šakas,
Žiedai žemyn iš lėto snigo,
O paukšteliai užvedė šnekas —
Šį vakarą ilgai nemigo.

Rojum virto sodas šis puikus.
Adomas — aš, jinai leva čia.
Medžiai mums nupynė vainikus,
Vėjelis man pripiršo pačią.

Paukščiai mums užgrojo vestuves,
Mes sveikinom bitele — svočią,
Vaiva davė mums visas spalvas
Vestuvių patalui paklot čia.

Tylūs mes gulėjom žolėje,
O nuo šakų žiedeliai snigo.
Žemė mums atrodė lyg svaja,
Melsva padangė toly nyko.

Mylima, kiek laimės šilimos
Davei tu mano širdžiai jaunai!
Tu kaip saulė mūs gimtuos namuos,
Kuri myluoti nepaliauna.

Apsvaiginki bučiniu švelniu,
Tvirtai priglauski savo brangų,
Tapsime dievais mes tarp žmonių,
Mes žemėje sukursim dangų.

13. PIEVOSE

Mes išėjome, kur žydinti veja
Margu kilimu mirgėjo nuo rasų,
Kur dar dalgis neuliojo žolėje,
Kur žiedai spindėjo žvaigždėmis dausų.

Mūsų sielos, susijungę amžinai,
Skuba po nakties į saulėtus laukus
Pamatyt, kaip žydi pievos dyvinai,
Pamatyt, kuo džiaugias žemėje žmogus.

Priešais margaspalvė šypsos mums lanka,
Žydinčios ramunės, pienių burbuliai,
Ir žvangučiai žvanga — nors ir skink ranka,—
Tarp margų žiedelių skraidžioja drugiai.

Šniokščia akmenėtas upeliukas čia,
Mirga jis iš tolo žydrio varsomis,
Ajeruos kažką man kužda paslapčia,
Tartum veidrodyj saulutę neša jis.

Skinam mes gėles ir pinam vainikus.
Ak, kokia graži tu, pa-uošta žiedais!
Ant mielos galvos vainikas toks puikus!
Stovi tu kaip deivė palaidais plaukais.

Mes susikabinę einame veja,
Brendam, ligi kelių skęsdami žieduos,
Karštis plieskia veidą, karštis širdyje —
Gal koks nors medelis kur pavėsį duos.

Vis daugiau sruvena gyslomis liepsnės,
Vis švelniau glamoni mums žolė kelius —
Vis karščiau krūtinė ilgis mylimos,
Apsuka mums galvas svaigulys tylus.

Ir per lanką bristi kojom vis sunkiau,
Susiliejo lūpos mums galų gale,
Prie viens kito mes prisiglaudėm tvirčiau,
Susimaišėme su saule ir žole.

14. PASAULIO GROŽIS

Pavasari! Kiek tu mums laimės duodi,
Kiek džiaugsmo tu neši su savimi!
Tu mūsų sielą įkvepi, paguodi
Ir uždegi mūs širdis ugnimi.

Kaitria šviesa užliejęs visą žemę,
Pasveikina užmigusius kraštus,
Pasistatei sau palapinę žalią,
Išaudei staklėm livingrius raštus.

Žiūrėk, koksai gražus tu, čia atėjęs
Žieduotom pievom ir vešliais laukais! —
Dangus ir žemė, ir sparnuotas vėjas
Dainuoja tau, ir aš kartu su jais.

Ir žemės vėl gaisravietė atbudo,
Pražilęs miškas ištiesė pečius,
Upeliai kliukti ir čiurlent sujudo,
Margi paukšteliai čiulba po medžius.

Ir kyla godos į padangių mėlį,
Lyg kad norėtų dangui apsakyt
Apie šviesiosios šventės gražumėlį,
Kuri naujai mus užburia kasryt.

Tad skriski, goda, į dangaus žydrynę,
Tu būk tvirta, žavi ir maloni,
Tu audrą paprašyk sparnų plieninių
Ir duok mums valią, grūdintą ugny!

Savoj šaly ir už tėvynės sienų
Aš savo mielą šlovinsiu daina,
Kad priespaudoj nežuvus, ji šiandieną
Žydėtų kaip gėlelė amžina.

O valios daug man geležinės reikia!
Už mylimąją keršyti žadu.
Juk pančiuose ji duso šitiek laiko,
Tiek iškentė ji vargo ir skriaudų!

PRIE ARIESĖS

I. VIETOJE ĮVADO

Daug dainų sukurta
Ir godų godota
Apie mūs Paliesę,
Pelkę samanotą.

Bet neapdainuoti
Liko komunarai,
Kaip komuną steigė,
Kėlė raistams karą.

Kaip jie atkeliavę
Nebylion vietovėn,
Visai mūsų šaliai
Kūrė naudą, šlovę.

Pasakos, dainelės
Man girdėt neteko,
Kad ir komunarės
Ėjo į ataką,

Kaip klampiausioj pelkėj
Dirbo susikaupę,
Mergiškojo grožio
Ir jėgų netaupė.

Didvyrių herojų
Nieks neapdainavo,
Kaip su raistais grūmės,
Pelkę užkariavo.

Prieš sunkiausias kliūtis
Nepabūgę ėjo
Ir nelygiam mūšy
Pergalę laimėjo.

Ir girdėt neteko
Man naujų dainelių,
Kur taip šiandien skamba
Po Paliesės šalį.

II. APIE PRAEITĮ

Ant griauimedžio seno
Kranklys sukranksėjo...
Paliesei vaidenas
Jos metai praėjo.

Rods, vakar čia buvo
Vien raistai, pelkynai,
Maurynėse puvo
Išgulę meldynai.

Žmogus neišeitų,
Į pelkę patekęs,
Prarytų jį raistų
Žiurbėjančios akys.

Giedrojanč, lynojant
Žvėris dūlinėjo,
Ir šnypštė piktoji,
Ir žąsys gagėjo.

Lokys susigūžęs
• Sau leteną žindo,
Ir sėlino lūšis,
Iš guolio išlindęs.

Pajutę šernieną,
Vilkai nerimavo,
Per naktį, per dieną
Čia žvėrys triukšmavo.

Raistynuos be kelio
Judėjo lyg burtuos
Siaurukai laiveliai —
Nebylūs ir kurtūs.

Bet pavasarėjant
Pakils dar Paliesė,
Matys priartėjant
Ji vasarą šviesią.

Lakštutė beržyne
Čiulbės savo dainą.
Ir garsins birbynė,
Kad laimė ateina.

Kukuos ten gegutė
Beržely prie kelio,
Skaičiuos ten močiutė,
Kiek vargti metelių...

Ir vėl lyg paliegus
Nutyla Paliesė.
Užmiega jos jėgos,
Kimsus pasitiesę.

Nuvargę čia žmonės,
Juos smaugia šios plynės!
Kančioj be malonės
Įdubo krūtinės.

Salelėj smėlėtoj
Lūšnelės tarp liūnų,
Lyg išdagų vietoj
Milžinkapiai tūno.

Uželsi į trobą —
Ten nazines ado;
Krepšius susilopę,
Eis gintis nuo bado.

Dar kupstai įšalę,
Vos sprogsta berželiai,—
Medinė žagrelė
Jau kelia smiltelę.

Pelkynai čia žmogų
Lyg kalinį saugo.
Tamsu po jo stogu,
Ir prietarai auga.

Čia baudžiavos metų
Daina ir legenda
Per tyrulį platų
Su grauduliu skrenda.

O protai atbukę
Byloja iš sena,
Kad čia paliešiukai,
Ne žmonės gyvena.

III. TRIUKŠMAS, BRUZDESYS APLINK

1

Triukšmas, bruzdesys aplink,
Lyg drebėtų žemė.
Jau Paliesė nuošali
Baigė buitį ramią.

Paukščiai kyla pro ūkus,
Išsigandę klykia.
Mato jie žmonių pulkus,—
Ko? Iš kur atvykę?

Ukrainos štai sunai,
Starobino žmonės
Lyg prekymetin nūnai
Traukia į šiuos klonius.

Ir jaunimas čia guvus,
Ir barzdočiai buklūs
Neša rankoj kastuvus,
Kirstuvus ir piūklus.

Kažin kas įvyks raiste!..
— Veizėsime netrukus! —
Ketvirtadienį ryte
Šaipės paliešiukas.

O sekmadienį anksti
Pirmos pušys griuvo.
Raisto marmalai skysti
Dribo nuo kastuvų.

Triukšmas nuaidi guviai,
Tarsi vakarojant.
Pelkę perrėžia grioviai,
Kirviai sušvytruoja.

Dumblinam vandenyje
Žmonės durpes kasa.
Verda kraujas širdyje,
Darbas kelia drąsą.

Žino jie: kaip kitados
Nebebus čia niekad,
Ir atneš didžios naudos
Pelkės šios ir lieknai.

Už kanalo — kaip stygõs —
Vėl kanalas plyti.
Nei pradžios, nei pabaigos
Niekur nematyti.

Baimės apimtas žvėris
Dairos nusiminęs,
Skuodžia, kiek jėgų turįs,
Per liūnus, kemsynes.

Rods, tik pirmus hektarus
Vakar apmatavo,
O kaip mat griovių barus
Myliomis skaičiavo.

Kur tik mēstersi žvilgsniu,
Sausumos plytēja,
Ir sėja lētu žingsniu
Į raistus artēja.

Juosiasi grioviais tiesiais
Tolumos apsiūkę.
O tu būrei: — Neišeis! —
Paikas paliešiuke.

Paliešiukui nematyt
Iš trobos belangės,
Kad ateis diena skaisti,
Kad nušvis padangės.

Laisvo darbo suburti,
Glaudžiai susitelkę
Žmonės, darbštūs ir tvirti,
Užkariavo pelkę.

Tiesiasi kanalai,
Plačios magistralės,
Teką vandenėlis
Upėm ir upeliais...

Teką į Ariusę
Per liulyną plyną,
Neliesti dirvonai
Užgula pelkyną.

Darnios magistralės
Prasiskynė kelią,
Bet dar teks tau vargo
Atsikąst, žmogeli! —

Kol dirva paversi
Šį durpyną juodą,
Kad javai žaliuotų,
Traktoriai dainuotų,

Kad gličioj klampynėj,
Jūra subangavęs,
Oštų ir šlamėtų
Auksagrūdis jėvas.

Lūkčioja Paliesė,
Kad ateitų žmonės,
Neįpratę melsti
Iš gamtos malonės.

Ilgisi Paliesė
Savo šeimininkų,
Smogiamų brigadų,
Rankų — darbininkų.

Jie ateis netrukus,
Laužus susikurs čia,
Išvaduos iš raistų
Gyvatyną kurčią,

Nes pasklido garsas,
Nulėkė per kraštą,
Kad galybė lobių
Šioj dykynėj rasta.

IV. KOMUNA

1

Pavasarij į tuos raistus
Atvyko septyni.
Septyniasdešimt gi penki —
Vėliau — parudeny.

Daugiausia vyrų davė mums
Samaros daliniai;
Jie pionieriai su stažu,
Jauni, ne tinginiai.

Atvyko raistų užkariaut
Frunziečiai kaip klevai,—
Idirbti miegančias dirvas
Tarybiškai, savaip.

Čiangaro gi divizijos
Aštuonetas karių
Atvyko dirbt pavasarį
Čionai visu būriu.

Masino juos nauja tvarka,
Šviesioji ateitis.
Tikėjimas gerais laikais
Juos vedė ir viltis.

Nebaidė jų, jaunų drąsių,
Kaitra, lietus, speigai,
Rudens drėgmė, šalta migla,
Šalna, ledai, sniegai.

Kalvelė ta Zabolote
Iš seno praminta,
Kur komunarų pirmąkart
Įsirėmė pėda.

Vadino raistais, papelkiais,—
Vardų nebeužteks! . .
Bet bolševikai viską keis
Šitam nūdžiam krašte.

Kirvius, skliutus, palapines
Atsinešė kartu.
Vieningai, lyg viena šeima,
Pradėjo pult raistus.

Vieni ravėja kelmynes,
Pakišdami mietus,
Kiti po atviru dangum
Gamina jiems pietus.

Sienojus suveža treti,
Baraką teks statyt,
Kol vasara — tiek tos bėdos,
Bet va — žiema arti.

Ilgėja, plečias skynimai,
Ir traukiasi giria!
O palapinės seka juos —
Kitų namų nėra.

Po žingsnio žingsnis! Ir nauji
Hektarai įveikti.
Giedrėja išplėsti barai,
Saulutės apšviesti.

2

Kiek užmojų, svarbių darbų,—
Jie dega rankose degte!
Ką reiškia dirbt bendrai! Tur būt,
Tą matome tik šiam krašte.

Jau, rodės, niekas neužklius,
Kelk su daina ir dirbk su ja.
Bet voras paspendė tinklus
Ir komunarų šeimoje.

Ir žvilgsnių pastebi niūrių,
Ir nusikeikiant jau girdi.
Jauti iš mostų kai kurių,
Kad telkias nuosėdos širdy.

Esą, komunoj — netvarka,
Ne taip, kaip reikia, negerai!
Pradėjus aiškint, kas ir ką,
Iškilo prieštarių kerai.

Iš čianganiečių aštuonių
Penki vyrukai — nebe kas.
Dar baudžiavinių kalinių
Grandinės raizgė jiems rankas.

Jiems komuna — vieni niekai,
Vis negerai ir negerai!
Net savo gūžtą lyg vilkai
Jie susisuko atskirai.

Skyrium jie vaikšto. Iš tiesų,
Net akyse nesutinki!
Ir kelia nerimą visų
Šie atsimetėliai penki.

Ir darbas jų — tiesiog velniop,
Nors mesk paėmęs už tvoros.
Ką sėji — piausi rudeniop,—
Iš to nebus kūlės geros.

Lyg darbas laužtų jiems rankas —
Sukčiauja, dairosi, kas bus.
Galop net užvedė šnekas,
Kad duotų atskirus sklypus.

Bet netgi ir savam sklype
Suvangę rausias kaip sliškai.
Jei šitaip stengsitės darbe,—
Pavasariop jums bus nekaip!

Galop jau komuna visai
Jėgų pristigo ir kantros;
Geriau lai dirvonuos kemsai,
Nei piktžolės keros.

Ir renkasi — jauni, seni —
Nauja kovotojų karta,—
Ir tarias įpykio pilni
Su Modzinu kaip visada.

Seniūnas — jis. Trumpai drūtai
Prabilo: „Komuna, draugai,
Tik tiems, kurie čia dirbs rimtai!
Ji luinių neglobos ilgai.

Ir ko verti! Jie duonos tik
Mums sugadina nemažai;
O šiaip vien tvarsos paraisty
Nudribę, lyg pelų maišai.“

V i e n a s i š p e n k e t o:

Tai kaipgi čia?
Kamuokis, dirbk,
Raiste miegok,
Maurynėj mirk.

Nei pamiegot,
Nei valgyt duos.
Ap!ink uodai,
Smirdįs vanduo.

V i e n a s . i š k o m u n a r ų:

O ko gi jūs norėtut?
Gal kepinių korėtų?
Lyg vestuves užkliuvę,
Degtinės po gertuvę?

Ant stalo — kalnas sklindžių
Ir lašinių — dvisprindžių?
Kad patalai pūpsėtų
Ir dirbti nereikėtų?

A n t r a s i š p e n k e t o:

Žinai, mums tu miglos
Nepūsk jžūliai!
Matai, kiek tos žemės? —
Laisvi pašaliai.

Ta pelkė į gerklę
Įstrigo seniai.
Čia kojas išlūžtu
Net patys velniai!

V i e n a s i š č i a n g a r i e č i ų (*penketui*):

Ne, šitaip elgtis mūs draugėj
Stačiai koktu ir sarmata!
Ne čiangariečiai jūs dabar,
Nors buvot jais kažin kada.

Jus priėmė čia kaip gerus
Į kolektyvą komuna,
Kad noru eitute laisvu
Į pelkes dirbti su diena.

Lai Modzino žodžius parems
Ir mano nuomonė tvirta:
Juk skaudžiai išdavėte mus,
Tad jums komunoj — ne vieta!

Antras iš komunarų:

Na, ką čia mes juos glostysim,
Aplinkui tupinėsim?
Be komunarų šitokių
Kaip nors gyvent galėsime.

Ne mums su šiais atskilėliais
Broliautis, žemę dirbti:
Su brigada nevykėle
Pats metas išsiskirti.

Trečias iš komunarų:

Komunistams vadovaujant,
Žadiname žemę.
Mus sustiprina vienybė,
Mus valstybė remia.

Viską šeimininko akys
Turi pramatyti.
Kas čia drįsta komunarų
Tvarką suardyti?

Kas laikys pravaikštininką,
Tinginį nedorą?! .
Pasiėmęs savo mantą,
Nešdinkis, kur nori!

S e n i ū n a s M o d z i n a s :

Draugai, netriukšmaukit!
Būrys — ne didžiausias,
O triukšmo ir šauksmo,—
Net spingčioja ausys.

Bet viena man aišku
Iš to, kas kalbėta:
Šie slunkiai komunoj
Prarado jau vietą.

Geriau,— kaip tas sakė,—
Vėliau negu niekad!
Tad spręskite patys:
Ar vyt, ar paliekam?

Kas siūlo pašalint,
Pakelkite ranką.
Kas — prieš? Susilaikė?
Nėra! To pakanka.

*

Penki čiangulariečiai,
Dykūnai, rajūnai,
Turėjo su gėda
Palikti komuną.

Ketvirtas iš komunarų:

Į pasą įrašykim,
Vieningai susitarę,
Tegu šalis sužino,
Kokie jie komunarai.

- - - - -

O likę čiangulariečiai,
Trys vyrai, trys pirmūnai,
Dorai ir sąžiningai
Darbavosi komunoj.

3

Lyg kalnas, slėgęs kukšterą,
Su tais šalin nuslinko.
Kaip vienas puolė lygumas
Komunos darbininkai.

Ir mintys praskaidrėjusios,
Ir darbas vyksta darniai,
Nuo tos dienos komunoje
Nuščiuvo pykčiai, barniai.

Netilo ligi išnakčių
Čia darbo ritmas gaudęs.
Nieks niekam neprikaišiojo —
Tokia jau darbo liaudis.

Išplėštas baras plečiasi,
Šaknis ir šiekštus rauna,
Sienojus piauna lentpioviai,
Lentas į šūsnis krauna.

Vieni durpynus purina
Ir sėją pasitinka,
Kiti gi stato trobesius
Paliesės šeimininkam.

Savaitės bėgo, mėnesiai,
Ir ėmė vyrai būkštaut,
Kad jaunoje komunoje
Kažko tarytum trūksta.

Pamatė jie, kad moterų,
Kad šeimininkių stinga.
Sunku gyventi žmoniškai
Be rankų rūpestingų.

* * *

Pasitarti susiėjo,
Modzinas pirmininkauja,
Paslaptینگai pažiūrėjo,
Matos, turi kažką nauja.

— Tarsiu žodį, trumpą, drūtą, —
Tarė jis kiek išsiblaškęs,—
Mūs komunai, kaip bebūtų,
Reikia moterų, ir taškas.

— Reikia! Reikia! — suklegėjo,
Šypsena nušviečia veidus.
Per pušynus nuaidėjo
Tenorų ir bosų aidas.

— Kas už tai? Rankas pakelkit! —
Modzinas balsus skaičiavo.
Taip, kaip niekad susitelkę,
Prieš nė vienas nebalsavo.

— Va kaip,— vėl seniūnas tęsė,—
Paeiliui namo nuvykę,
Parsivežkit geltonkasę
Mergužėlę ar žmonikę.

Kas ten turi mantą, dubą,
Teparduoda pasitaręs.
Su jumis te šičia skuba
Tik jūsiškės komunarės.

Jeigu vedęs — vežk žmonelę,
Priegalvj, kaistuvą, dukną,
Jei nevedęs — vesk mergelę,
Gero tėvo gerą dukrą.

Tokią prakalbą išgirdę,
Vedę vyrai ir nevedę
Skirstosi, atgavę širdį,
Tarsi būtų laimę radę.

Jei vedybos, tai vedybos,
Ką gi, vesti — ne pro šalį!
Žmonos aptvarkys sodybas,
Jos pagražins šį kampelį.

O ir pelkėje, ko gero,
Dirbant jos pralenks net vyrus.
Jeigu nori — daug padaro
Moteriškė užsispyrus.

* * *

Aidi klega aplink...
Aplaidžia užėjo?! —
Tai komunoj perpus
Žmonės pagausėjo!

Ir darbai spėresni
Dukart pasidarė,
Pelkėj tarsi spiečius
Spinta komunarai.

Prasidėjo nauji
Trisdešimti metai.
Ar jie gausą atneš?
Ar vargelį žada?

Dienos, tarsi vanduo,
Bėga, tirpdo sniegą.
Ir pavasaris jau
Rodo savo jėgą.

Ošia vešlūs šilai,
Dainos nuskardena,
Virš laukymės aukštai
Vyturiai čirena.

O komunoj, žiūrėk,
Šventė prasidėjo:
Tris hektarų šimtus
Traktorius apsėjo.

Vaikštinėja rimti
Po apsėtą barą...
— Kaip čia ūkį išplėst? —
Svarsto komunarai.

Kiek pavaikštę barais,
Grižo vėl į liekną:
Rauna krūmus ir kupstus,
Nieks neatsilieka.

4

Daug jau padaryta:
Kur tik užmatai,
Išskvarbyta pelkės,
Kyla pastatai.

Kluonai ir karvidės,
Trobos — kiek toliau
Eilėmis sustojo...
Net kvėpuot lengviau.

Įrengė malūną,
Varomą garu,
Lentpiūvę pastatė
Tuo pačiu žaru.

Girnos mala miltus
Iš brandžių javų,
Piūklai raižo rąstą
Tarsi skustuvu.

Lėntpiūvėje triūsė,
Piaudamas rąstus,
Senis Borisenka,
Blaivas ir darbštus.

Pakiša sienoją
Ir — žiūrėk — lenta!
Neišlaikė laimės
Jo ranka tvirta.

Slystelėjo kartą
Storas lentgalys,
Bloškė Borisenką,
Ir sukniubo jis.

Tartum pentim smogė
Jam be pagailos...
Susibėgo žmonės,
Imas už galvos.

Nunešė ant narų
Skaudama širdim;
Tris paras vargšelis
Grūmės su mirtim.

Mirė, kad gyvuotų
Žemėj komuna;
Jam daugiau nerūpi
Darbas ir žmona.

Ant jo kapo krito
Ašara — rasa.
Karį apraudojo
Bendrija visa.

Modzinas prabilo,
Apmirė laukai:
„Ko tu, komunare,
Ko mus palikai?

Atkovotoj žemėj
Pailsėk lengvai!
Mūs šeimoj ne vienas —
Su mumis buvai.

Tu juk Raudonosios
Armijos karys.
Pulkas tavim guodės,
Džiaugėsi būrys.

Kam gi užgesai tu,
Drauge, taip anksti?
Tu nešei sargybą
Šičia, paraisty!

Te lengva tau būna
Tėviškės smiltis.
Palikai mums sūnų,
Jo bus ateitis.

Jis tave pakeis čia,
Niekad neišduos,
Ir žygiuos į priekį
Laimėj, neganduos.

Vadovaus brigadai,
Visad pirmas bus...
Tad miegok žemelėj,
Drauge nuostabus!“

Ir užbėrė karstą
Gelsganu smėliu,
Ir supylė kapą,
Atnešė gėlių.

Rauda komunarės,
Stovi šalimai.
Gaila komunaro,
Kritusio ūmai.

Ir močiutės senos
Srūbavo ilgai:
— Oi, kam gi mirei tu?
— Mus kam palikai?

5

Trobesius tik stato,
Rauna apušrotus,
Plečias ir didėja
Išvalytas plotas.

Mokykla komunoj,
Elektra, lopšelis,
Amžinai užgeso
Dūminančios skalos.

Ganosi karvučių
Kaimenės nemažos,
Žvingauja žirgeliai,
Ir žaliuoja ežios.

Pakaimėn pažvelgsi,
Pereisi per kelią,
Kiek akim aprėpsi —
Vien laukai laukečiai.

Prie pačios Ariesės
Traktoriai ropoja,
Diskais durpes raižo,
Paverčia kapojais.

Kanapes, kopūstus,
Mėlynžiedį liną
Į šią sūdrią žemę
Sėja ir sodina.

Senžemiai šnairuoja
Čia į pelkę rūščią,
Pelkėj užderėjo,
Drūtžemyje — tuščia.

Viskas auga, stiepias,
Veši, tarsi sodas.
Šiandien pažiūrėjus,
Viskas lengva, rodos.

Tarsi čia nuo amžių
Buvo aguonynas,
Pats dirva pavirto
Liulantis pelkynas,

Eilės šios paliudys
Ir gamta vasarė,
Ką darbštieji žmonės
Raistuose padarė.

Tūkstantis trys šimtai
Pelkėtų hektarų
Buvo išskvarbyta
Rankom komunarų.

* * *

Aš pats ten buvojau,
Stebėjau jų sėją,
Ir buitį komunos
Gera apžiūrėjau.

Kažką itin naują
Radau tame kaimė,
Atrodė, ten darbas
Pats vyksta savaime.

Nes kaip bežiūrėjau,
Ir va kaip, ir šitaip,
Ten prievartos, smurto
Nė kiek nematyti.

Taip pat nematyti
Griežtos vadovybės...
Tai kaip ten be ponų,
Be keiksmo, piktybės?

Ir dar kažką tokio
Aš pats pamačiau ten,
Ką tarsi miražą
Priims svetimtautis.

Tą visai žmonijai
Turiu pasakyti:
Ten liūdno piliečio
Neteko matyti.

Mačiau aš komunoj
Gyvenimą darnų,
Be skundų, dejonių,
Be rietenų, barnių...

6

I „Pušų“ kolūkj —
Bėgiai tarsi strėlės —
Iš komunos eina
Siauras traukinėlis.

Žiemą komunarai
Tiesė gelžkeliuką,
Per didžiuosius plotus
Traukinys nurūko.

Stigo inžinierių,
Ir tiekėjų stigo,
Patys neišmanė
Šio svarbaus dalyko.

Gelžkeliuko reikia —
Tiek tik težinojo,
Jis — kaip burnai duona,
Lietūs — vasarojui!

Daug klabent reikėjo,
Daug kalbėti teko,
O tie Minsko centrai —
Nieko neatsako.

Susirinkę svarsto,
Kalbasi ir tarias,
Gelžkelis nuvijo
Miegą komunarams.

Imti inžinierių,
Kad jis planą duotų,
Gero nedaugiausia,
Tik brangiau kainuotų.

Vėlgi savo galva
Tiesiant tokį kelią,
Galima tik žalą
Padaryti šaliai.

Už tokia išdaigą,
Už valiūkų mostą
Nieks galvų, kaip žinot,
Paplaukiui neglosto.

Kalba ir nuščiūva,
Vėl nutraukia tylą,
Juokias ir nuliūsta,
Kartais barnis kyla.

Stojas Adziarycha,
Sako — pirmai pradžiai:
„Gelžkelį turėsime,
Nors prasmegčiau skradžiai!

Aš esu gamykloj
Kažkada tarnavęs,
Dantračius dėlįjęs,
Spyruokles nitavęs.

Tai ir gelžkeliuką
Gal nuklot galėsiu,
Viską padarysim
Mes savoį Paliesėj.“

Jam nurodinėjant,
Vyrai dirbo narsiai...
Sugulė pabėgiai,
Lyg kopėčių skersiai.

Ant jų tiesės bėgiai,
Lyg ant smuiko stygos.
Ei, važiuok, komuna,—
Kelias ilgas, lygus!

Dirbo Adziarycha,
Vyrus pasikvietęs,—
Karo atsarginis
Ir raudonarmietis.

Ne koks inžinierius,
Mokslo neragavo,
Jis — tik komunaras,
Iš akies matavo.

Kad ir neprityrę,
Vis tik komunarai,
Per liulynus, pelkes
Gelžkelį išvarė.

* * *

Nutįso septynis
Kilometrus bėgiai.
Vagonai su vėju
Čia lekia pratėgiui.

Statytojai rašo
Ir prašo gražiuoju,
Tegu gelžkelėlio
Priimt atvažiuoja.

„Atvykę įtraukit
Į valdišką turtą,
Įteisinkit kelią,
Komunos sukurtą.“

Daug specialistų
Priimti atvyko,
Bėgius apžiūrėjo,
Burnoti įniko:

— Tai kaip čia? Kas leido? —
Iš karto pradėjo.—
Kas planą sustatė?
Ir kas prižiūrėjo?

— Kas žemę išskyrė?
Kas nutiesė kelią?
Kur papkės ir bylos?
Kur raštai rašteliai?

Burbėjo ir barės,
Pikti, susikrimtę,
Bet ką padarysi:
Turėjo priimti.

* * *

Sušvilpė du kartus
Linksmas garvežėlis,
Nudundėjo laukais
Naujas traukinėlis.

Rieda dunda pirmyn,
Lenkia pelkes-liūnus,
Skuba jis į Pušis
Iš pačios komunos.

Iš Pušų — atgalios
Per kemsynų plotus.
Kiek čia džiaugsmo vislems,
Gera, kad žinotut!

Tai rimta parama,
Ne vaikų žaislelis,—
Ūkiui eina talkon
Geležinis kelias.

Gegužėle raiba,
Tu nustok kukavus.
Mes vadinam „gegute“
Traukinėį savą.

7

O prie upės, prie Ariesės
Tikras sukilimas:
Iš pietų ir šiaurės vyksta
Prieš raistus puolimas.

Komuna ten griovį kasa,
Tiesia raistais traktą;
Paliešiukas rymo vienas,
Vis dar raukia kaktą.

Nesigraužki, mielas dėde,
Liūdnas gale lauko,
Tavo laimei, tavo daliai
Komuna išaugo.

*

Ir motorlaivis Ariesėj
Vageles vagoja.
Stovi luotas tarsi gelda,
Dūmeles dūmoja.

Luotas baigia savo amžių,
Liūdnas, nusimineš,
Nes motorlaivis Paliesę
Drebina plieninis.

Atsikvėpęs šimtajėgis
Nieko nesibijo.
Pasigražino Ariesė
Raudonom lelijom.

*

Darbo tempai prie Ariesės
Kas diena spartėjo,
Komunarai, komunarės
Ūkj prižiūrėjo.

Šičia gerbiami spartuoliai,
Puikūs darbininkai,
Jų vardus kiekvienas žino
Myliomis aplinkui.

Jiems čia šviesios laimės žaros
Jau užgest negali...
Nuolat plečia jie komuną
Ir vaikų lopšelj.

*

O prie upės, prie Ariesės
Ten spaliukai auga.
Pionieriai, komjaunuoliai
Savo garbę saugo.

Auga pamaina jaunoji,
Bręsta komjaunuoliai,
Iš širdies jie dirbs komunai,
Kaip tėvai ir broliai.

Niekam nesileis nuskriausti,
Jeigu audros kiltų.
Jiems pasaulis — gimtas namas,
Saulė šviečia, šildo.

*

O prie upės, prie Ariesės
Trobos — lig pat pelkės,
Dvilkcioja sakais sienojai,
Kvepia šviežios kalkės.

Sienos — skliutais nuskliutuotos,
O stogai — skardiniai,
Stalas, grindys nuobliuotos,
O langai — sieksniniai!

Dieną saulė skaisčiai šviečia,
Elektra — per naktį...
Viša šita komunarai
Patys pasistatė.

*

O prie upės, prie Ariesės
Šaunūs komunarai
Sotūs ir linksmi gyvena,
Stebuklus padarę.

Savąją komuną tvarko.
Klesti ji, gražėja.
Dainos aidai:
„Jei užpultų
Priešai nelabieji,

Jei į kitą darbą šauktų,—
Rūstūs, susitelkę
Eisim sausint šautuvėliais
Ko klampiausią pelkę.“

V. TARYBINIS ŪKIS

1

Marijino pelke,
Pašaly užburtas,
Niekas netikėjo,
Koks esi mums turtas!

Marijino pelke!
Kiek čia grožio tūno!
Čia tarybų ūkius
Kūrėm ir komuną.

Marijino pelke,
Raistai ir ardonės!
Iš jūs maistą semia
Gyvuliai ir žmonės.

* * *

Eina sklinda kalbos
Vis apie komuną,
Kur taip greit iškilo
Iš klampynų, liūnų.

Skamba per pasaulį...
O čia pat netrukus
Prie komunos gimė
Tarybiniai ūkiai.

Štai Pušų kaimely,
Suvis netoliese,
Milžinas išaugo,—
Neatsistebėsi!

O Zagalėj — antras
Ten, užu Ariesės,
Pelkėj sukiestėjo,
Našios dirvos tiesias.

Apie pusė šimto
Tūkstančių hektarų!..
Vien tik tokie skaičiai
Įspūdį padaro.

Vis tik aš nenoriu
Garsinti Zagalę:
Ją pakritikuoti
Būtų ne pro šalį.

Velyk patylėsiu...
Nes čia vis dar dvelkia
Neplėštais kūlynais,
Nesuarda pelke.

*

Pušys, mano Pušys,
Jūs tiek metų augat,
Daug ką iškentėjot,
Ir stebėjot daug ką!

Ir carų sauvalę,
Kruvinąjį lažą...
Vasarų daug matėt
Ir žiemų — nemaža.

Matėt liaudį kenčiant,
Žvėriškumą aklą,
Išrengtus lavonus,
Grandines ant kaklo.

*

Pušys, mano Pušys,
Kaip toli jūs siekiat,
Nors nelengva buvo
Augti šitam liekne.

Bet išties išaugot
Čia per porą metų.
Išdidžiai iškėlėt
Jūs vainiką platų.

Ar mėnulis šviečia,
Šypsosi saulutė,
Jums padangė žėri,
Malonu čia būti.

*

Pušys, mano Pušys,
Į jus rado kelią,
Kaip tenai komunoj,
Plačios magistralės.

Įlomiuose telkšo
Tvenkinių nemaža.
Per laukus nubėga
Vagos ir drenažai.

Keičiasi durpynai,
Į kuriuos dar vakar
Žmonės vengė sukti
Savo vargo taką!

Šiandien jau mašinos
Išvagoja raistą,
Aparia kemsynus...
Stačiai daros keista!

2

Aš tarybiniame ūky
Daug nesikrapštysiu,
Tai, ką matęs ir girdėjęs,
Imsiu aprašysiu.

Apie brigadas pirmūnes
Pakalbėti verta,
Apie traktorius, artojus
Gal jau kitą kartą...

Čia aprašymą pradėsiu,
Kaip sakmes ar dainą.
Paklausykite, kas norit,—
Man tik taip išeina!

Už kalnų, erčiųjų tolių
Iš maurynių raugo
Tarsi burtais naujas kraštas
Kilo ir išaugo.

Supo liūnai, nebebuvo
Kelio nei takelio,
O dabar štai veši dirvos,
Sodrios pievos želia.

Ir laukai laukeliai lygūs,
Kaip obliuotas stalias.
Tik kur ferma pastatyta —
Truputį kalnelis.

Nuo žvalaus pavasarėlio
Iki pažiemukės
Traktorius lauke dainuoja,
Linksma, nors aprūkęs.

Traukiniai du suvažiuoja
Į Pušų stotelę,
Garvežiukai užtūtuoja —
Net girdėt Zagalėj!

Atgabena, atbildena
Bėgiais traukinė'is
Ūkiui — traktorių, mašinų
Ir trąšų pasėliams.

Išbildena, išgabena
Visko daug kas dieną:
Daug javų, daržovių, bulvių,
O daugiausia šieno.

Daug gėrybių, daug vertybių
Ūkyje suburta,
Neįstengsi suskaičiuoti,
Kiek sukrauta turto.

Šičia ne kokia Liubanė,—
Miestas — ne miestelis:
Ir tvarka, ir žmonės džiaugias,
Laimės — iki valios!

Kaip puiku: išilgai gatvių
Išrikiuotos dubos,
Tartum sostinėj šviesiojoj
Pastatytas klubas.

Felčeris ir ligoninė,
Daktaras net savas.
Čia ir vaistinė, ir vaistai,
Kam sunegalavus.

Ir akušerę, taip sakant,
Pribuvėją turim.
Nes čia tempai, čia nemiega
Vyrai su kepurėm.

Jaunesni mokyklon eina
Prietemėlę tylią,
Nes čia šviesą žmonės mėgsta,
O tamsos nemyli.

Buvę vargšai — čia studentai
Šiandien pirmutiniai.
O kai pažvelgia studentės,—
Sudreba krūtinė.

Darbininkams, darbininkėms
Vargo nepatirti,
Turi muilo ir skalbyklą,
Turi savo pirtį.

Žmonės pluša, dirba darniai,
Draugas remia draugą,
Nes tarybos juos išugdė
Be ponybės raugo.

Šviesą tiekia elektrinė,
Šviečia visas kraštas.
Savas radijas čia veikia,
Telefonas, paštas.

Baigsiu, nes perdėm negali
Lietis šios eilutės...
Ten mažiau yra šešėlių,
O daugiau saulutės.

VI. VIETOJ IŠVADŲ

Ūkis augs, kaip reta,
Stiebsis komuna,
Kils abu kas metal,
Kas miela diena.

I šią pelkių kertę
Žmonės atkeliaus
Ir dirvas įvertins,
Patarimų gaus.

Buitimi laisvūne
Jie nusistebės
Ir didžių herojų
Nepamirš garbės.

Saulė, mėnesėlis,
Žvaigždės ir dangus
Apžiūrės pasėlius,
Pievas ir laukus.

Ir mūs liaudies dainiai
Daug dainų sudės,
Naująją Paliesę
Sveikins iš širdies.

Darbą, heroizmą
Paminės daina,
Kaip socializmą
Kūrė komuna;

Komunistams saugant,
Švito ateitis,
Gimė ir užaugo
Čia nauja buitis.

Nors ne kartą priešai
Patyliukais kenks,
Komuna Paliesėj
Šimtmečius gyvens.

1933, gegužis

BORISOVAS

Paminklo Leninui atidengimo progą

1

Tolyn Beriozos upė teka,
Miškais ir pievom vinguriuoja;
Jai tyliai gluosniai kažką šneka,
Krantuos seni šilai žaliuoja.

Drėgme maitina dirvą našią,
Gamyklų troškulį malšina,
Ir sielius ant pečių ji neša,
Laivus dundenančiom mašinom.

Tolyn didingai ji srovena,
Daubas ir aukštumas apjuosus;
O kaimai, miestai jau iš seno
Nusagstė jos krantus žaliuosius.

Čionai Borisovas iškilęs
Į tėkmę žiūri ir godoja,
Ką vandenys Beriozos gilūs
Jam apie praeitį byloja...

Kniaziai čia, karaliai,
 Kažkada ponavo,
 Dienos tos negriš jau,
 Kai carai gyvavo.

Grotos temdė saulę,
 Sunkūs pančiai griaudė,
 Kruvinosios žaizdos
 Varstė vargšę liaudį.

Karo, bado dienos
 Ašarom apkarto,
 Pėdsakai dar liko
 Švedų, Bonaparto...

Drumstė upę žirgas
 Vokiečio grobiko,
 Vilhelmo kareivos
 Atminty išliko.

Grobė kultūringai,
 Gailestis — į šalį:
 Paskutinę skrandą
 Nusivilk, bedali.

Nors neilgą laiką
 Plėšė ir uliojo,
 Hitlerio gentainiai
 Kraštą nuteriojo.

Atmeni tu, mieste,
Neužmirši šito,
Kai po jungu žmonės
Iškankinti krito.

Mena komjaunuolis,—
Neseniai tai buvo,—
Kaip juoda nelaisvė
Žmonelius užgriuvo.

Ponai plėšė miestą,
Amaru praėjo,
Mušė, korė, šaudė
Ir padeginėjo.

Dėl garbės Šeptickis
Kraustėsi iš proto,
Geležim, kankynėm
Kėlė kraujo puotą.

Bet ugnim sudegint
Mūs šventų idėjų,
Kaip javų ant lauko,
Jis nebesuspėjo.

Jūsų šviesenybe,
Ponas generole,
Jūs žiaurusis batas
Nebetryps mūs brolių.

Kartuvių, pogromų
Laikas jau praėjęs,
Jais nesigėrėsi,
Kaip kadais gėrėjais.

Laisvas proletaras
Į smūgius tavuosius
Rūsčiai ir vieningai
Smogti pasiruošęs.

3

Nunešė Berioza
Kraują į jūružę,
Su krauju tuo — vargą,
Sunkiąją dalužę

Moterų, vaikučių,
Kur našlaičiais liko,
Miestų ir sodybų,
Kur visai išnyko...

Bet jau atsikratė
Miestas okupantų,—
Bolševikams dirbant,
Virsta jis gigantu.

Iš griuvėsių stiepias
Nebe toks, koks buvęs;
Čia kas metai kyla
Fabrikai, dirbtuvės.

Kaminų vėl dūmai
Sklaistosi padangėj,
Užgaudė sirenos
Po šalelę brangią.

Kombinatas naujas
Flečias ir šakojas,—
Prieš pasaulį visą
Miestas juo didžiuojas.

Mūs ugnelę šviesią,
Degtukus puikiuosius
Užsienis nupirkti
Visad pasiruošęs.

Čia stropi, ryžtinga
Darbininkų klasė!
Tik Šalyj Tarybų
Tokią tesurasi.

Ji palaiko, remia,
Kas naudinga, nauja;
Brangiajai tėvynei
Iš širdies tarnauja.

Frontuose ji guldė
Savo galvą jauną,
O dabar tėvynei
Didį turtą krauna.

Ji valdžia didžiuojas,
Jai jėgų nestinga —
Stovi ji prie staklių
Patvari, ryžtinga.

4

Fabrikuos ir cechuos
Kalba darbininkai:
„Turim pastatyti
Leninui paminklą!

Jis — bičiulis, vadas,
Dienąnakt kovojo
Už likimą liaudies,
Šviesųjį rytojų.“

Darbininkai cechuos
Tarės ir kalbėjo;
Svarbų nutarimą
Priėmė suėję.

Kiek kuris uždirbo,
Kiek kiekvienas gali,
Su didžiausiu noru
Nešė savo dalį.

Su senais iš vieno
Ir jaunimas ėjo,
Ir ne rublį, rodės,
Čia kiekvienas dėjo,

Bet širdies dalelę,
Kad visam pasauly
Leninas gyvuotų —
Darbo liaudies saulė.

Ir iškilo parke
Vado monumentas,
Kad per amžių amžius
Su mumis gyventų.

5

Taip Borisovas senasis
Mirė — gimė naujas,
Jau gaisravietės išblėso,
Dingo pančiai, kraujas...

Seną miestą smaugė vargas,
Audros griovė, pliekė...
Tu, Borisove naujasis,
Neužsnūsk — budėki.

Neužmiki tu ramybėj,
Nors giedra žydrynė,—
Užsienyj klastingas priešas
Mums karu grasina.

TARASO DALIA

Tarasui Ševčenkai atminti

1

Eina garsas iš Padnieprio
 Apie didžią šlovę,
Apie Ukrainoj mūsų
 Klestinčią gerovę.

Ir Taraso pranašautą
 Šviesią liaudies dalį
Čia kiekvienas šiandien mato,
 Ja didžiuotis gali.

O ta laisvė, kur Tarasas
 Kitkart susapnavo,
Šiandien virš plačiosios stepės
 Saule sužėravo.

O ta laimė, kur Tarasas
 Tegalėjo trokšti,
Šiandien šviečia laisvai šaliai
 Aukšto Kremliaus bokšte.

Ir geru žodžiu šiandieną
Didį sūnų mini
Ukraina prisikėlus —
Saulės Ukraina.

2

Kai jis gimė — aukštos žvaigždės
Nešvietė padangėj,
Priespauda dantim kaleno,
Piktas vargas engė.

Ir naujagimį motulė
Verkdama liūliavo,
Nes jaunamartės tuo tarpu
Nelinksmai dainavo.

Kai paaugo, atsistojo
Jis ant savo kojų,
Ponų slenksčiai, ponų staktos
Kelią jam pastojo.

Reikia linkčioti prieš poną —
Piktąjį galiūną,
Ir ne kartą skaudžios rykštės
Čaižė jauną kūną.

Engelgardtai, engelgardtai!
Jūsų nebebus čia —
Ukraina atmokėjo
Už nelaisvę rūsčią.

Koks baisus tai buvo metas!
 Lyg po tamsų kapą,
 Žmonės blaškės nusimine,
 Krito tartum lapai.

Ir sunku aušros tikėtis,
 Laisvės viltys mažta!
 Slegia naktys Ukrainą,
 Slegia visą kraštą!

Ir grandinės skamba žvanga
 Po tą naktį juodą:
 Ponai žmogų, kaip galviją,
 Perka ir parduoda.

Perka, maino, dovanoja
 Ir ant kortos stato;
 Galo ašaroms, nelaimėms
 Niekur nesimato.

Argi plunksna aprašysi
 Tokią baisią dalią?..
 Viskas baigės. Vienos dainos
 Ją priminti gali.

Taip sukaustytas grandinėm
 Ir Tarasas gimė.
 Tas laimingas, kas nematė
 To rūstaus likimo!

Teko senąjį pasaulį
Man taip pat pažinti.
Aš sudeginčiau metus tuos,
Jei kas sugrąžintų.

Bėgo metai, ir Tarasas
Topoliu išaugo.
Ir draugai tada išpirko
Iš vergijos draugą.

Kada ponas išpirkimą
Ėmė gobšo sauja,
Ant dukatų sužėrėjo
Ašaros ir kraujas.

Kraujas baudžiavos valstiečių,
Kur laže kankinos,
Kraujas tėvo, kraujas vaiko,
Kraujas Ukrainos.

5

Baltarusijos kaimeliais
Karieta dardena,
Paskui poną ir vaikas
Sostinėn bidzena.

Tai Tarasas — didžio pono
Vargšas liokajukas.
Apiplyšęs ir nudryžęs
Jo švarkelis striukas.

Baltarusijos berželiai,
Pakelėm sustoję,
Ukrainiečiui vaikinukui
Viršūnėlėm mojo.

Ir šilai, ir upeliukai
Ošė sakmę ramią,
Ir jaunuoliui buvo gera
Žvelgt į plačią žemę.

Matė trobas šiaudastoges,
Pasėlius šykštokus,
Matė iškankintus žmones,
Kaip gimtinėj, tokius.

6

Vai, kodėl Taraso dainos
Muzika jausminga
Baltarusiuos atsiliepia,
Jų širdin įsminga?

Kam gi Ukrainos vėjas,
Nešdamas jų aidą,
Baltarusijon atlėkęs,
Viršum pirkių skraido?

Baltarusis, ukrainietis —
Bendro vargo broliai.
Bendras jiems erškėčių kelias —
Jie abu varguoliai.

Jie abu po vargo jungu
Ligi karsto linko,
Ir abu ne kartą laukė
Ryto spindulingo.

Kaip gyveno, kaip kentėjo
Ir kaip jėgos nyko,—
Vien milžinkapiuos lig šiolei
Ta sakmė išliko.

7

Ir pamilo mergužėlę,
Pamilo Tarasas,
Sužavėjo jį Oksanos
Tyros akys, kasos.

Svetimųjų bandą ganė
Jie po stepę mielą,
Ir rytais abu bėgiojo
Į upelį gėlą.

Apie ką drauge svajojo
Šie jauni varguoliai,
Žino vien platusis Dniepras,
Žino stepių toliai!

Ir Tarasas ligi karsto
Apie ją svajojo,
O jo akys — ligi karsto
Mylimos raudėjo.

Bet išsivežė Tarasą
Iš gimtinės ponas,
Ir svetur jina išėjo
Užsidirbti duonos...

8

Kas gi pamanyt galėjo,
Kad vergijoj šitoj
Saugojo Taraso siela
Lobį nematyta?

Nei carai, nei gobšūs ponai,
Viską susigrobę,
Iš krūtinės neišplėšė
Šito didžio lobio.

Ogi jo didžiausias lobis,
Jo didžiausias turtas
Buvo nuostabios jo dainos,
Širdimi sukurtos.

Jūroje daina neskendo,
Ugny neliepsnojo,
Nieks supančiot negalėjo
Jai sparnų nei kojų.

Tapė jis taip pat paveikslus,
Bet, kiek benorėjo,
Iš natūros nutapyti
Laimės negalėjo.

Ir Tarasas neužmiega,
 Akys nesimerkia:
 Kur žiūri — vaikučiai klykia,
 Motinėlės verkia.

Smaugia ponai Ukrainą,
 Mindo caro koja,
 Žūsta priespaudoj, vergijoje,
 Rauda ir vaitoja.

„Kart ponus! Carams engėjams
 Nukapoti galvas!“
 Tai Taraso žodžiais gaudžia
 Lygumos ir kalvos.

Iškentėtą savo skausmą,
 Pergyventą vargą
 Jis surašė ir paleido
 Į pasaulį margą.

Šaukė jis ieškoti laisvės
 Ir nebevergauti,
 Šaukė laimėn, šaukė saulėn,
 Šaukė savo liaudį.

Ir Taraso žodžiai plito
 Knygom ir be knygų,
 Ir baudžiauninkams į širdis
 Jie giliai įstrigo.

Laukė žmonės, laukė laisvės,
Nešdami vargelį;
„Tiesą kalba mums Tarasas
Apie liaudies dalį!“

Kruvinus ponus ir carą,
Žiaurią jo palydą
Siaubas apėmė, kai šlovę
Taraso išvydo.

Suka galvas, kaip Tarasą
Jiems nubausti ščia —
Ar lauke ant aukšto kalno,
Ar tėvulio gryčioj?

Ir jie nubaudė Tarasą
Nebyliu kankintis,
Kad žmonių nebepasiektų
Jojo dainos-mintys.

11

Katorgon nelengvas kelias,
Sielvartais nuklotas,
Žmonių kaulais visas grįstas,
Ašarom mazgotas!

Ir pikta dalia nuvarė
Tuo keliu poetą —
Per girias, laukus ir klonius,
Vieškeliu dulkėtu.

Nykuma. Tyli dykynė.
Kraštas lvg išmires.
Tik žvėris liūdnam sustaugia
Alkanas, sustiręs.

Štai kur ištrėmė Tarasą
Kraugeriai satrapai!
Gyvą žmogų, gyvą dainių
Užkasė į kapą.

Ir Taraso baisią kančią
Akmenys težino,
Jojo raudą nešė vėjai
Ir atgal gražino...

12

Kali jis tvirtovėj Orsko...
Caro įsakyta,
Kad nei plunksnos, nei teptuko
Rankoj nelaikytų,

Kad nepieštų ir nekurtų
Jis dainų maištingų.
Taip kentėjo laisvės dainius
Katorgą siaubingą.

Skrenda tėviškėn svajonės
Iš to kapo juodo.
Budeliai ką nors rašyti
Nė krauju neduoda!

Dainos gyslose srovena,
Veržiasi iš lūpų.
Niekšai popierių sudraskė,
Teptukus išlupo!

Ir Tarasas vysta džiūsta
Be mielos tėvynės,
Po carizmo rimbo smūgiais
Klumpa nusiminęs.

13

Šitokios bausmės nė vienas
Būtų neišlaikęs!..
Vyko į namus Tarasas,
Ištrėmimą baigęs.

Caro priespauda pakirto
Visą jo sveikatą.
Ne į dangų, o į kapą
Jis žiūrėt įprato.

Tik dainas, dainas skambiąsias
Jis širdy brandino
Ir dainom godom minėjo
Gimtą Ukrainą.

Ir krauju jis būtų rašęs
Vėl dainas iš naujo,
Bet piktadariai iš gyslų
Išsiurbė jo kraują.

Viską kraugeriai išgėrė,
Nepaliko nieko!
Lai kančios tos atminimas
Amžiais gyvas lieka!

14

Ir Tarasas neišlaikė.
Didis dainius žuvo.
Dniepro vilnys suvaitojo,
Ašarom pasruvo.

Bėkit jūron, Dniepro vilnys,
Neškit srovę gėlą!
Apsakykite pasauliui
Šitą baisią gėlą!

Verkė verkė Ukraina,
Liūdesy gedėjo,
Kada brangų savo sūnų
Į kapus lydėjo.

Ir prie mėlynojo Dniepro
Jam supylė kalną,
Kad matytų Ukrainą
Tartumei ant delno.

Miega tam kalne Tarasas.
Metų metai mainos,
Neužmiega, gyvos lieka
Liaudyje jo dainos.

Ech, Tarasai, jei pabustum,
 Keltumeis iš kapo,—
 Pamatytum Ukrainą —
 Kuo ji šiandien tapo!

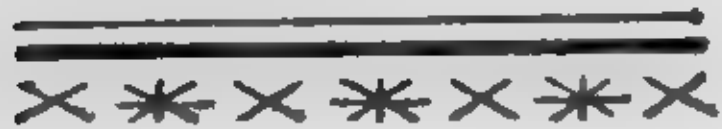
Pamatytum, kokios ugnys
 Stepėj šiandien plasta,
 Ir sudėtum naują dainą
 Apie Dniepro kraštą.

Virš laisvosios tavo žemės
 Saulė skaisčiai šviečia,
 Amžiams jungo nusikratė
 Tavo ukrainiečiai.

Nei carų nebėr, nei ronų —
 Laisvė ir lygybė,
 Ir stebuklas prie stebuklo —
 Džiaugsmas ir kūryba!

Niekas sielvarto nei vargo
 Šičia nebežino.
 Ech, kobzariau, pažiūrėtum
 Tu į Ukrainą!

Pjesës

2828

18.11.18

PAULINKA

DVIEJŲ VEIKSMŲ KOMEDIJA

VEIKĖJAI:

Sciapanas Krynickis, šlėktelė, 45 metų;
Alžbieta, jo žmona, 40 metų;
Paulinka, Krynickių duktė, 19 metų;
Prancisius Pustarievičius, Krynickio svainis, 50 metų;
Agata, jo žmona, 43 metų;
Jakimas Saroka, mokytojas, 26 metų;
Adolfas Bykovskis, 24 metų;
Svečiai, muzikantai.

Veiksmas vyksta ikirevoliuciniais laikais, Krynickių namuose

PIRMAS VEIKSMAS

Erđvi svetainė. Į dešinę nuo publikos — langai į sodą, arčiau prie orkestro — stalas, šalimais stalo — suolai ir taburetės, viršum stalo — nebrangi pakabinama lempa, ant sienos — šventųjų paveiks-lai. Į kairę — durys priemenėn, arčiau prie orkest-ro — skrynia. Priešais — siena ir durys į šoninę kamaraitę; į dešinę nuo kamaraitės, pasienyje, antklode užtiesta lova, galvūgalyje aukštai sukrauti išpurenti pagalviai, į kairę — kampe — krosnis, ant sienos — šautuvas, senovinis laikrodys su pasvarais ir keletas pigių piešinių.

Laikas — rudens vakaras prieš Pokrovą

I scena

P a u l i n k a (viena). Liekna ir gana daili mergina. Apsirengusi kukliais, bet švarutėliais pirktiniais drabužiais, be skarelės, plaukuose įsmeigta keletas šukų. Sėdi ant lovos ir rūpestingai siuva iš pirktinės medžiagos palaidinukę. Uždangai pakilus, P a u - l i n k a dainuoja:

Oi, mane vilioja traukia,
Kur mielasis aria lauką;
Oi, mane vilioja traukia!

Jis ten jaučius varinėja,
Aš gi ašaras vis lieju;
Jis ten jaučius varinėja.

(Paliaudama dainuoti.) Ė-ė! Nesidainuoja kažko šiandien. Širdužė kažkodėl virpa, lyg būtų ją kas netikėtai pabaidęs. O gal daina čia kalta? Dievaži, pati nesusivaikau, kas man. Imsiu savo daliai pamėginsiu kitą. Tik kokią? Aha!... *(Dainuoja.)*

Ko gi, ažuole žaliasis,
Vis linguoji?
Ko gi, mielas bernužėli,
Vis dūmoji?

(Dainuodama eina prie lango, pasižiūri, paskui vėl sėda.) O visgi kažkas maudžia širdį. Ir ko gi jai, vargšelei, trūksta? Gerti valgyti, ačiū dievui, pakanka; kartais tėtė duoda keletą grašių ir suknelėms... Tai ko gi čia, rodos, benorėti?.. Oi, oi, kaip liūdna! Rodos, susigriebtum už galvos ir pabėgtum iš trobos! Jau temsta: tuoj nebus galima siūti, o šiandien trūk plyšk reikia baigti. Ryt Pokrovas. Milkališkėse mugė... Ai, ai! Kad bent ateitų tas, kurį taip norėčiau šiandien pamatyti.

(Sėda prie lango ir, nemesdama siuvinio, ima dainuoti:)

Oi, iš Baltarusių žemės skrido žąsys,
Tūpė jos, plasnojo ties žilu Dunojum!

Tūpė jos, plasnojo, drumstė vandenėlį
Ir išskyrė mudu pačioj jaunystėlėj.

Geriau būtų žąsys dingusios per nieką,
Negu mūsų meilė, kur negrįš jau niekad.

(Pažvelgusi pro langą.) Na, be žiburio jau visai nebegalima siūti! Reikia įžiebtį lempą. Temsta ir temsta, artėja naktis, o jo kaip nēr, taip nēr! O juk žadėjo, nenaudėlis, tikrai ateiti. *(Ieško degtukų ir įžiebia lempą.)* Ir kuo gi jis taip tėtėi nepatinka? Nuo tada, kai pastebėjo, kad jis lipšniai į mane žvilgčioja, lyg juoda katė tarp jų būtų perbėgusi. Jis — nieko, bet tėtė — gyvą jį suėstų. Na ką gi — tėtė savo, Jakimas — savo, o aš — savo. Pažiūrėsim, kas laimės: tėtė, aš ar jis. *(Pagalvojusi.)* Sakė ateisias šiandien, kad ir kažin kas. „Reikia, girdi, šiaip ar taip nuspręsti. Mes, sako, ne vaikai — turim savo protą ir galim patys susitvarkyti. Tik tai tu, sako, Paulinka, turi būtinai su tuo sutikti, antraip, sako, pražūsime, kaip užnuodytos pelės. . .“ *(Pašokusi.)* Oi! Kažkas eina. Jis, jis, tikrai jis!

II scena

Paulinka, Jakimas

Jakimas. Štai ir aš! Labas vakaras tamstai, gražioji Paulinka. Tai ką, aukseli mano neatsižiūrimasis, prisilaukei manęs neapkenčiamo? *(Dai-*

rydamasis į šalis.) Ar nieko nėra? (Kalbėdamas prisiartina prie Paulinkos, sveikinasi ir nori ją apkabinti.)

P a u l i n k a (gindamasi). Oi, oi, liaukis! Visi namie, visi namie, tik Jakimui — tai ne visi namie, nes jis naktimis pas jaunas merginas vaikšto. Bus, bus dabar tau pirties iš tėvučių. (Trepteldama koka.) O leidimą ar turi taip vėlai lankytis?

J a k i m a s (sėsdamas). Turiu, turiu, patarškėle tu mano, čiulbuonėle! Sakyk tik greičiau, balandėle mano besparne: tavo tėvas namie, ar ne? Juk pati žinai, kokia su juo mudviejų meilė.

P a u l i n k a (sėsdama siūti). Oi, kur čia nežinosi: nelyginant šuns su kate. Bet būk ramus, kaip dievo užantyje. Abu išvykę į miestą ir, tur būt, vėlai grįš: šio to parduoti pasiėmė ir nusipirkti kai ko galvoja. Matai, ryt po mugės užvažiuos svečių. (Apkabindama Jakimą, netyčia randa kišenėje knygą.) O kas čia? (Sunkiai, skiemenimis skaito pirmąsias M. Gorkio „Dainos apie Sakalą“ eilutes. Paskui Jakimas paima iš jos knygą ir pats skaito.)

J a k i m a s. Ta-a-ip! Vadinasi, atseit, vakarėlis bus?

P a u l i n k a. Taip, taip! Vakarėlis tai bus, tik ne visi į jį pateks.

J a k i m a s. Ech, Paulinka! Tu vis savo; man ir taip širdis apkarto, lyg kokių metėlių joje būtų prisėta, o tu savo žodžiais dar druskos užberi. Tyčia imsiu ir ateisiu. O ką jie man padarys?

P a u l i n k a. Daryti nieko nepadarys, bet ir tu nieko nepadarysi, nebent sugadinsi.

J a k i m a s (*sukdamas sukting*). Ar leisi man tamsta panele Paulinka, čia užsirūkyti?

P a u l i n k a. Oho, iš kur toks mandagumėlis? Kai šalia merginos, rankoms ir nesiklausęs duoda valią, o užsirūkyti tai jau leidimo prašo. Užtat neleisiu, ir gana!

J a k i m a s. O aš rūkysiu.

P a u l i n k a. O aš neleisiu! (*Meta siuvinį ir nori atimti papirosą. Kurį laiką jie erzelioja, vaikosi viens kitą po kambarį ir netyčiom išmėto pagalvius ant lovos.*)

J a k i m a s (*bėgiodamas*). Na jau gana. gana, Paulinka! Daugiau be tavo leidimo niekam nebe-
duosiu valios.

P a u l i n k a. Na, jei taip, vadinas — taika!

Sėdasi. Jakimas rūko, Paulinka siuva

J a k i m a s (*patylėjęs*). Paulinka!

P a u l i n k a. A? Ką, ponas Jakimai, užmiršai mano vardą?

J a k i m a s. Kur tau, ne! Tik norėčiau, aukseli, rimtai su tavimi pasikalbėti.

P a u l i n k a. O-o! Žinau aš tas rimtybes. Visų pirmiausia klausimas, ar aš tave myliu, paskui — ar labai stipriai, o paskui — ar aš esu pasirengusi padaryti viską, ko juodbruvys Jakimas įsigeis, o jau paskui, paskui... ir pasileis, kaip neteptais ratais... Ką, ar netiesa?

J a k i m a s. Tiesa, tai tiesa, bet viskam turi būti galas.

P a u l i n k a. Na, tai klausau tamstos. O gal ir naują giesmelę mums užtrauksite. Bet tik viena sąlyga: arba labai linksmą linksmutėlę, kad kiltų

noras levonichą šokti, arba tokią liūdną, liūdną, kad pasiklausius jos kartą, kitą, keberiokšt stačia galva į sietuvą! Štai šitaip! (*Parodo ir vos nenugriūva. Jakimas sugriebia ją ir pasodina ant suolo.*)

J a k i m a s. Tai nuo tavęs priklausys, tu mano saulele. Kokios panorėsi, tokia ir bus giesmelė: linksma, džiugi, kaip žydrasis dangus, arba skriūdi, liūdna, kaip rudeniniai debesys viršum šitos juodos žemės. (*Patylėjęs.*) Oi, oi! Ir kiek ilgai visai tai truks? Kiek laiko, lyg koks sausvėjis, mus džiovins ir kankins?

P a u l i n k a (*juokdamasi*). Tik reikia sakyti — ne mus, o mane. Man tai gera, linksma ir taip lengva, lengva ant širdies... kad...

J a k i m a s (*priekaištingai*). Paulinka!

P a u l i n k a (*užsidengdama burną ranka*). Na, na, tyliu, jau tyliu... kaip bebalsė žuvis.

J a k i m a s (*lyg pats sau*). Kada, kada ateis ta valandėlė, kuri mus suriš amžinai, ir jau niekada nesiskirsime? Kada? .. Kada? ..

P a u l i n k a. Cha-cha-cha! Po švento nebuvėlio. Labai jau mano tėtė įširdo ant tavęs nuo to laiko, kai sužinojo, kad mudu mylimės. Na, o be tėtės sutvarkyti šis reikalas bus labai sunku.

J a k i m a s. Sunku, tai sunku, bet nėr to blogo, kuris neišeitų į gera. Jei, pavyzdžiui, mes su tavimi padarytume taip. Nutaikytume patogią valandėlę, kai senukas bus atlyžęs, susiimtume už rankų, prieitume prie jo, atsiklauptume ir prabiltume: taip ir taip, gerasis mūsų tėveli, aš myliu Paulinką, o aš myliu Jakimą — labai, labai stipriai, taip, kad vienam be antro mums nėra gyvenimo, na ir pra-

šome — nuraminkite mūsų širdeles, leiskite mums susituokti...

Paulinka. Ė-ė! Ne ten tu, mano kvaišeli Jakimka, nusukai! Taip įsipainiosi į bučių, kad nė pirmyn, nė atgal. Jeigu turėtume reikalą tik su močia, tai dar kaip nors, šitai jau ne kartą esu tau sakiusi, bet su tėvu — tiesiog bėda, tikras vargas. Nors kuolą jam ant galvos tašyk — nieko neišgausi. „Kad nė ant slenksčio nedrįstų pasirodyti — makaulę, sako, suskaldysiu, biaurybei!“ Va, ir daryk su juo, ką nori! Jei įmanytų, tai ant pirmos pasitaikiusios drebulės tavo pakartų. Na, ir kaip tokiu atveju rasti drąsos — eiti, pulti ant kelių ir prašyti sutikimo?.. Tokią pirtį užkurs ir tau, ir man sykiu su tavimi, jog ir vestuvės iš galvos išgaruos.

Jakimas. Taip, tai taip! Bet aš vis neprarandu vilties — o gal atlyš. Juk buvo metas, kad mylėjo mane ir netgi bėdoj kai kada padėdavo.

Paulinka. Kas buvo — pražuvo. Padėdavo, kol nepastebėjo, kad reikia ir dukterį atiduoti, o kai tik prie šito priėjo, štai čia ir prabilo jo šlėktiška puikybė. Dabar kitą giesmę traukia. Peilį galanda... aštrų peilį galanda tikrasis mano tėtušis tam, kurį kažkuomet pats mylėjo ir kurį aš pamilau... (*Stodama, karštai.*) Ir per amžių amžius mylėsiu. (*Eina ir pataiso pagalvius, paskui ją — Jakimas, apkabina ją. Apsikabinę abu sėdasi ant lovos.*)

Jakimas (*patylėjęs, lipšniai*). Paulinka!

Paulinka (*juokdamasi*). Vėl užmiršai, kuo aš vardu?

J a k i m a s. O tu ir vėl savo... Klausyk, brangute, gal jau nutarei pasielgti taip, kaip aš tave esu prašęs? Juk tu pati, aukseli, ne kartą man esi kalbėjusi ir dabar kalbi, kad tavo tėvas kaip beprašomas nesutiks. Vadinas, pati supranti, kad kitos išeities mums nėra. O šitaip, kaip aš siūlau, būtų visų geriausia. Ką, bene mes pirmieji ar paskutiniai? Janka Lukašonakas su savo Zose taip padarė, Ignasius Maniakovskis su savo Daminisia, ir daug kitų... Tėvai iškart paširsta, paširsta, o paskui, žiūrėk, ir atlyžta — žinia, tėvų širdis. Štai ir mudu su tavimi, brangute, tokiu būdu patys susikursime savo laimę ir niekieno malonės neprašysim. Tik tu sutik, ir viskas bus gerai. Aš jau, prisipažįstu, kalbėjausi su šventiku. Ryt jis atvyksta į Mikališkes laikyti pamaldų ir apsinakvins pasodėje. Na, o mes pas jį... viens, du — ir baigta.

P a u l i n k a. Galvoti tai aš galvoju, bet kažkaip baugu. Gal geriau būtų dar truputėlį palaukus, o čia taip greitai, staiga... Kad neapsijuoktume.

J a k i m a s. Kokia tu negera, Paulinka! Tu tuo jau: baugu, baugu, palaukti, palaukti! Šitaip ir visą savo jaunystę pralauksi. O juk galima taip gražiai, taip gražiai gyvenimą susitvarkyti, kad tik būtų noro ir ištvermės.

P a u l i n k a. O jei sučiups? Tokios gėdos aš nepakelčiau, žmonės akis išbadytų, niekur nebūtų galima pasirodyti. Jau ir dabar kiek visokio purvo paslaugieji kaimynai ir kaimynės ant mūsų drabsto, o ką pasakytų, jei mums šitai, saugok dieve, nepavyktų?

J a k i m a s. Nebijok, aukseli, nesučiups! Viskas sklandžiai pavyks. Ryt pas jus vakarėlis, po vakarėlio visi taip kietai sumigs, kad nors iš patrankų šaudyk, nieko negirdės. Aš viską gerai suruošiu, tu tik susirišk būtiniausių daiktų ryšulį, o paskui — akimirka, ir tu mano visam amžiui.

P a u l i n k a (*dėdamasi pikta*). Ne aš tavo, o tu mano visam amžiui!

J a k i m a s. Na, tegul bus taip, kaip Sorė pasakė. Bet visa tai tik tuo atveju mums pasiseks, jeigu tu sutiksi su tuo, ko aš tave prašiau ir prašau.

P a u l i n k a (*pagalvojusi, juokdamasi*). Na, sutinku iki... rytojaus, o tada pažiūrėsime.

J a k i m a s (*pralinksmedamas*). Seniai taip reikėjo, mano purienėle. Ryt vakare, kai tik visi suguls, aš lauksiu tavęs sode po langu. Tu praversi langelį, ryšulėlį po pažastėle ir — strykt iš pirkios į sodą, kaip gaidys!..

P a u l i n k a. Tai tu, kaip gaidys, o aš kaip...

J a k i m a s (*pertraukdamas*). Kaip višta.

P a u l i n k a. Ne kaip višta, o kaip gegutėlė.

J a k i m a s. Kaip gegutėlė pro langą purpt! O gaidys — capt, o šventikas šlakstytuvu — šlakst! O paskui...

P a u l i n k a (*juokdamasi*). O paskui ir vėl — purpt! (*Mosuoja rankomis, norėdama išsivaduoti. Jakimas stipriau prispaudžia ją prie savęs, norėdamas pabučiuoti: ji lyg ginasi, paskui apkabina jo kaklą, ir jie ilgai, karštai bučiuojasi.*)

J a k i m a s. Ak, kad šitaip visą gyvenimą ir kiekvieną minutę.

P a u l i n k a. Oho! Tai įsismaguriavo!.. Dantis padžiausi, kol atsidžiaugsi. (*Įsiklauso.*) Oi, kažkur bilda! Ar tik negrįžta mūsiškiai iš prekymečio!

J a k i m a s (*įsiklausydamas*). Taip, kažkas važiuoja!

P a u l i n k a (*liūdnai*). Taigi, Jakimka, tau jau metas — purpt!

J a k i m a s (*stojasi atsidusdamas*). Nieko nepadarysi — metas! Ak, šitie tėvai! Ir kodėl gi negimsta pasaulyje dukterys be tėvų?..

P a u l i n k a (*keldamasi*). Ak, vos neužmiršau. Ar tu man atnešei, ką buvai žadėjęs?

J a k i m a s. Kaipgi, atnešiau, aukseli tu mano. (*Išima iš kišenės nuotrauką ir atiduoda Paulinkai.*)

P a u l i n k a (*įsižiūrėdama į nuotrauką, linksmai*). Tai gerai! Vietoj vieno dabar turiu du: vieną, kuris pats vaikštinėja pas merginas ir rankoms valią duoda, ir antrą, kuris pritinka nešiotis... užantyje. (*Juokiasi.*)

J a k i m a s (*grožisi ja, pačiumpa ir bučiuoja*). Ak tu, gegutėle mano neatsižiūrimoji!

P a u l i n k a (*gindamasi*). Na, na, gaideli! Nesikarščiuok, paspėsi su ožkomis į turgų. (*Išgrūda Jakimą iš kambario.*) Marš namo! Viens, du, trys!..

J a k i m a s (*tarpdury*). Neužmiršk, Paulinka — ryt!.. (*Išeina.*)

III scena

P a u l i n k a (viena)

P a u l i n k a (*pataiso lovą, paskui žiūri į nuotrauką, bučiuoja ją ir slepia užantyje. Prispaudžia*

rankas prie krūtinės). Na ir ką, gera? Šilta? .. A? ..
Prie pat mergiškos širdelės... Tikriausiai girdi,
kaip jinai, vargšėlė, spurda. Gera tau. čia, kaip
niekur niekam! .. Bet ne, ne! Taip nedera. Dar kiek
ankstoka... Poryt — kas kita. O dabar... (*Eina
prie šventojo paveikslo.*) Geriau pasėdėk, sakalėli,
už paveikslo. Sėdint šitaip už dievo pečių, mažiau
ateis į galvą nuodėmingų minčių, negu lepinantis
čia, (*rodo*) jaunos merginos užantyje. (*Dainuoda-
ma prisiartina prie sienos, paslepia nuotrauką už
paveikslo ir, lyg niekur nieko, sėdasi siūti.*)

O kuo gi tavo, mergužėle,
Galvelė užimta?

IV scena

Paulinka, Sciapanas, Alžbieta

Sciapanas (*įgėręs, įeina iš priemenės ir
dainuoja*).

Kur mes einam, kur važiuojam,
Karčiamos nelenkiam;
Kur užeinam, užvažiuojam,
Ten išgert nevengiam.

Alžbieta (*deda pirkinius ant skrynios ir vel-
kasi. Sciapanui*). Nejuokink tu žmonių. Išgėrei, tai
eik gulit!

Sciapanas. Tylėk, boba! .. Mieloji draugu-
te, tu nieko neišmanai... Ilgas plaukas — trumpas
protas. (*Dainuoja.*)

Oi, tai vyras, tai jam tinka —
Jis į plūgą žmoną kinko,
O antra: „Tik nepalik
Ir mane greičiau kinkyk!”

(Siekia apkabinti Alžbietą.)

Alžbieta (atstumdama). Ak tu, supuvęs kopūstkoti! Gal ir dar ko įsigeisi?..

Sciapanas (imdamas trepinėti).

Senis pupas kėlė,
O bobelė sėjo...

Paulinka. Tėte! Gana jau!.. Geriau nusi-
renkite ir gal ko nors užvalgysite.

Sciapanas. O gal iš tiesų, mano brangute...
Kad taip rūgščių ir karštų kopūstų... *(Nusimeta viršutinius drabužius ir deda ant skrynios.)*

Mesiu gunčę ir batus,
Vyžom ausiuos tyčia;
Ir gudruolis, ir kvailys —
Ponas savo gryčioj.

(Sėdasi už stalo.)

Paulinka (metusi siuvinį ant lovos, Alžbietai). Mama, išimkite iš skrynios staltiesę, o aš atnešiu jums valgyti.

V s c e n a

Sciapanas ir Alžbieta

Alžbieta (išimdama iš skrynios staltiesę).
Su kuo tu taip prisilaižei?

Sciapanas (*įsidegdamas pypkę*). Aš ir su šiuo, aš ir su tuo, o tu, mieloji draugute, įspėk — su kuo?

Alžbieta. Ogi kipšas tave žino, su kuol!

Sciapanas. Ar aš nesakiau, kad tau čia (*bakstelia pirštu į kaktą*) ne visi namie. Tai klausyk: su žentul!

Alžbieta (*nustebusi*). Su žentu?

Sciapanas. Taip, taip, mieloji draugute. Kas svotą, kas svočią vilioja, o Sciapanas Krynickis su ženteliu ulioja.

Alžbieta (*dengdama stalą*). Teisybė visgi sakoma, kad degtinė žmonėms galvą sumaišo. Kada gi tu spėjai jį prigyventi? .. Duktė dar netekėjus, o tėvas jau žentą beturįs!

Sciapanas. Jei ir neturiu dabar, tai ketvirtadienį turėsiu. Jis, matai, dar tik ruošiasi aplink mūsų Pauliną apsisukti, o kad slidžiau eitų, jis pirma apie mane apsisuko.

Alžbieta (*sėdasi*). Iškart būtum taip sakęs. O kas jis toks?

Sciapanas. Adolfas Bykovskis!

Alžbieta. Ė-ė! Galvoju, kas čia toks būtų! Pasirodo, nieko doro. Vien tik ir važinėja apsiuos-tinėdamas, kuri mergina daugiau kraičio turi, o pats plikas kaip tilvikas.

Sciapanas. Kraitį uostinėja, nes turi uoslę. O vis dėlto mums čia tikras sklindis, ir dar grie-tine užpiltas. Man jis pats, mieloji draugute, gyrė-si, kad jo ūkis šimtakart geresnis negu visų čio-nykščių ūkininkų. Sakėsi vien tik už arklį šiomet sumokėjęs trejetą šimtų. „Tuo pačiu žirgu, girdi,

rytoj užlėksiu pas jūsų malonybę iš mugės.“ (*Graibosi po kišenes; pats sau*). Kurgi ji dėjosi? (*Alžbietai.*) Ar tu, boba, nematei knygelės, kurią šiandien nusipirkau? Kur ji būtų dingusi?

Alžbieta. O ką, bene aš ganau tavo knygelės? Gal pragėrei su tuo savo žentu.

Sciapanas (*eina prie skrynios, susiranda rudinėje knygelę ir pasideda ją už šventojo pažeikslo, kur Paulinka pasidėjo nuotrauką*). Mieloji draugute, tu nemanyk, kad aš kokį šlamštą žentu išsirinkau. Ryt jis atvyks — pasižiūrėsi, tai iškart kitaip užgiedosi. Vienu žodžiu, vaikinas: šlėktiškos kilmės, su fasonu, su visokiais mandagumėliais ir taip toliau...

VI scena

Paulinka, Sciapanas, Alžbieta

Paulinka (*įeidama su dubeniu, šaukštais ir duona po pažastimi*). Apie ką, tėtė, čia kalbate — kad ir toks mandagutis ir visa kita? (*Deda valgiant stalo ir sėdasi siūti.*)

Sciapanas (*valgo*). Labai, tamstele, esate smalsi! Daug žinosi, mano brangute, greit pasensi.

Paulinka (*prašo*). Pasakykit, pasakykit, tėveli!

Sciapanas. Aha! Nei padėjus, nei pakepus — lašiniai bobulei kvepia. Jei taip, mano brangute, tu įsigeidei — pasakysiu. (*Pagarbiai.*) Vadi-

nas, šitas mandagutis ir su visokiais fasonais ponaitis — mano žentas.

Paulinka (*suprunkščia iš juoko*). Žentas?

Sciapanas. Jis, vadinas, dar ne visai žentas, bet netrukus juo bus.

Paulinka. O kuo vardu šitas... šitas, na, kaip jis... tas, kuris kažkuomet bus tėvelio žentas?

Alžbieta. Ogi šitas, tas... tu tikriausiai kada nors esi jį mačiusi... Adolfas Bykovščikas.

Paulinka. Bykovščikas?

Sciapanas. Taip, taip! Ponas Adolfas Bykovskis!

Paulinka. Tai negi tu, tėte, dėl jo antrą dukterį žadi parūpinti, o gal pats už jo tekėsi, kad pasidarytum iš jo sau žentą?

Sciapanas. O tu kas? Laužas?

Paulinka. Laužas ne laužas, o už griovos tik jau neisiu.

Sciapanas. O diržas kuriam galui?

Paulinka. Kuriam tik norit, bet tik ne už vyro varyti.

Sciapanas. Mano brangute, pažiūrėsim, kai dugną dėsime.

Alžbieta (*valgo; Sciapanui*). Valgyk geriau, užuot pilstęs iš tuščio į kiaurą. Kai atvažiuos pirštis, tada pamatysim.

Paulinka. Ne nuo šiandien, tėte, žinai, už ko aš tekėsiu, arba visai netekėsiu.

Sciapanas (*pakitėjusiu veidu, mesdamas šaukštą ant stalo*). Ką?.. Už ko?..

Paulinka (*atsistoja ir eina lovos link*). Už ko? Už Jakimo!

Sciapanas (trenkia kumščiu į stalą). Ty-
lėk, nevala! Pasakiau syki, kad šitas nenauda ne-
sirodytų mano namuose, kad nė vardo jo neiš-
girsčiau niekad... šito netikio, šito... streikininko!
Na, ir neužmiršk to, mano brangute...

Paulinka (apmaudžiai). Kam niekus taukš-
ti? Jokių streikų jis nedarė ir nedarys.

Sciapanas (įnirtęs degasi pypkę). Tegu vel-
niai jį griebia, kad kokią valandą neprasitarus,—
darė ar nedarė. Nei žinot, nei regėt jo savo na-
muose nenoriu, šito chamo, šito pasturlakos!

Alžbieta. Paulinka, nudenk stalą!

Paulinka (metus ant lovos siuvinį, eina prie stalo). O ar taip jau seniai bučiavaisi su juo, tėte?

Sciapanas. Mano brangute, nesipainiok
akyse, nes ir tave su tuo šlamštu išguisiu iš namų.

*Paulinka su dubeniu eina prie durų; netikėtai
durys atsiveria, ir į kambarį įgriūva Pranci-
sius Pustarievičius, įkandin ir jo žmo-
na. Prancisius netyčia išmeta dubenį Pau-
linkai iš rankų*

Paulinka. Ai! Ką gi jūs dabar, dėde, pada-
rėte?

VII scena

Prancisius. Mažmožiai, vieni niekai, panie
dobrodzieju! Pagarbintas Jėzus! Taip sakant, at-
pirksim, atpirksim, o tai kaipgis!

Sciapanas ir Alžbieta. Per amžius.

Alžbieta. Širdelės jūs mano! Nejaugi dar vis iš prekymečio keliaujate? Juk, rodos, anksčiau už mus išvažiavote?

Prancišius. O tai kaipgis, kumelė, taip sakant, paklydo, panie dobrodžieju!

Agata. Negi šitas girtuoklis, šitąjį anąjį, grįžo kada nors laiku namo? Juk jis kaip skudurininkas, šitąjį anąjį, šlaistosi pavieškelėm.

Prancišius. Panie dobrodžieju, tavo reikalas bobiškas — tylėti! Aš, taip sakant, buklus, o tai kaipgis, suvokiu, ką ir kaip darąs.

Alžbieta. Betgi sėskitės, mielieji!

Agata. Šitąjį anąjį, kur čia besisėsi! Naktis čia pat, prie tvoros kumelė, pusvarstis į namus, o šitas apuokas žvairaakis, šitąjį anąjį, neištvėrė nesudrumstęs žmonėms ramybės. (*Sėdasi, jos pavyzdžiu — ir kiti.*)

Sciapanas. Ė, ką čia! Išmiegosim! Ačiū dievui, naktis ne Petrinių, o Pokrovo.

Paulinka (*rinkdama šukes*). Ryt svečių bus, o dėdelė paskutinį dubenį sukūlė. Reikės mugėj porą atpirkti.

Prancišius. Mažmožiai, panie dobrodžieju, mažmožiai! Dubenį paminėdami, taip sakant, išgersim. (*Susiranda kišenėje butelį, patraukia iš jo ir vėl slepia atgal.*)

Alžbieta (*juokdamasi*). O jeigu taip ir mums, svaineli, duotum šito žinduko pačiulpti. Lyg mes su svaine kokios pagramdukės...

Paulinka (*išeidama su šukėmis*). Oho! Šitų švėstų lašų dėdė nė mirštančiam neduotų, o ką jau mums. (*Išeina.*)

VIII scena

*Sciapanas, Alžbieta, Prancisius,
Agata*

Prancisius (Paulinkai išeinant). Mažmožiai, panie dobrodzieju. Jaunutė dar, jaunutė! Rykštelės, taip sakant, reikia, o tai kaipgis!

Agata (Alžbietai). Ką, svainele, šitąjį anąjį, gero pirkaisi mugėje?

Alžbieta. Šį bei tą. Pažiūrėkite, jei norite. Nieko įdomaus. *(Keliasi, abi eina prie skrynios ir žiūrinėja išklotus ant jos pirkinius.)*

Prancisius (Sciapanui). Ar girdėjai, svaini, ką, panie dobrodzieju, šiandien žmonės šnekėjo?

Sciapanas. Ne, ne, mielas drauguti, negirdėjau — laiko nebuvo! O kas?

Prancisius. Taip, taip, o tai kaipgis! Sako, panie dobrodzieju, prancūzas Borisovo linkui einęs — kepurės ir pirštinių, kurias kažkuomet tenai palikęs. Keturias šimtines tūkstančių kariuomenės su savimi vedasi ir, taip sakant...

Agata (pataisydama, iš vietos). Ne keturias šimtines tūkstančių, o keturis šimtus tūkstančių...

Prancisius. Mažmožiai, panie dobrodzieju. Vis tiek eina, o tai kaipgis. Spyruoklinę bažnyčią su savimi nešasi, panie dobrodzieju.

Agata (iš vietos). Šitąjį anąjį, nesineša, o mašina, kur oru lakioja, šitą bažnyčią vežasi.

Sciapanas ir Alžbieta (nustebinti). Ajajai! Oru spyruoklinę bažnyčią vežasi!..

Agata. Taip, taip, šitąjį anąjį, savo ausimis girdėjau.

Sciapanas. Štai kada viskas aukštyn kojomis išvirto! Kai pastatys šitą spyruoklinę bažnyčią, tada jau ir mūsiškiai gali kokio palengvėjimo tikėtis. Ačiū dievui, ačiū dievui! O štai mano vieturė dukrelė, mano šeimininkėlė susipainiojo su šituo... su šituo bedieviu, ir nors kuolą jai ant galvos tašyk.

Prancisius. Jaunutė, taip sakant, o tai kaipgis. Beržinės košės būtų ne pro šalį, panie dobrodziejū.

Alžbjeta. Labai sunku su dabartine jaunومه. Toks pasileidimas apėmė žmoniją, kad neduokdie! Vietoj maldaknygių skaito, kažkokius tauškalus. Visų galvose vėjai švilpia. Va, man pasakė kažkuomet: eik už Sciapano — aš ir išėjau be jokio vaido su savo tėvais.

Agata. O tikrai, tikrai, šitąjį anąjį! Ir maniškis kai pasipiršo man, velionis tėvas ir sako: tekėk, vis tiek niekas geresnis tavęs neims; aš pagalvoju, šitąjį anąjį, ir ištekėjau. (*Žiūri abi į savo vyrus, paskui viena į kitą, nusišpiauna kiekviena savo pusėn ir vėl ima žiūrinėti pirkinius.*)

Prancisius. Taip, taip, panie dobrodziejū, seniau kitaip buvo. (*Susiranda buteliuką ir geria, o po to duoda Sciapanui.*) Tiesą sakant, niekai buvo, o tai kaipgis, o tu, svaini, išgerk, kad kas buvę, būtų pražuvę.

Sciapanas geria. Prancisius pritūri buteliuką, kad tasai neišgertų per daug

Sciapanas (*perbraukdamas ūsus ir nusišpiaudamas*). Gerklę degina, kad ji sudegtų!

Prancisius (slėpdamas buteliuką). Aha, degina, o tai kaipgis, ir dėl to, taip sakant, kad svetima, panie dobrodzieju.

Abu užsirūko

Alžbieta (Agatai). O rytoj, svainele, būsite mugėje?

Agata. Na, reikės gi kaip nors nukulduoti.

IX scena

Tie patys ir Paulinka

Paulinka (įeidama, Alžbietai). Gal, mama, sūrį paslėgtumėt, antraip ligi rytojaus neišsisluoguos.

Alžbieta. Suspėsim... Leisk man su teta pašnekėti.

Paulinka. Eikit, eikit, mamule, o aš už jus tetą pašnekinsiu.

Agata. Eikite, svainele, šitąjį anąjį, nekreipkite dėmesio į mane. Mudvi čia su Paulinka palauksime jūsų.

Alžbieta (išeidama). Na, kaip sau norite.

Paulinka ir Agata sėdasi ant skrynios ir gyvai apie kažką šnekučiuojasi

X scena

Paulinka, Sciapanas, Prancisius, Agata

Sciapanas. Ar žinote, svaineli, šitasai... tāsai... kaip čia jis... o kad jį kur... (Paulinkai.)

Paulinka, kaip pavadė to, kurs mane šiandien girdė?

Paulinka (*iš vietos*). O iš kur aš galiu žinoti, kas tėvelį girdė?

Sciapanas. Nagi šitas, o kad jis prasmegtų... žentas, žentas!

Paulinka (*prisimindama*). Kaip čia jis, na, kaip čia? Lyg Bulius, Bulevičius, rodos...

Sciapanas. Aha, tas, tas. Bet ne, ne taip. Bykovskis, mano brangute, štai kaip. Ponas Adolfas Bykovskis. (*Prancisiui.*) Matai, svaineli, jis, atseit, aplink mano Paulinką sparną rėžia. Kaip tau atrodo?

Prancisius (*susirasdamas buteliuką*). Mažmožiai, panie dobrodzieju. Taip sakant, buliukas, o tai kaipgis, ir nieko daugiau. (*Geria ir duoda degtinės Sciapanui.*)

Sciapanas (*išgėręs*). Rytoj, atseit, atvažiuos apsiuostinėti, kaip ir kas, todėl pritiktų ir svaineliui su saviške užsukti pas mus. Galgi, miegas drauguti, derėsime, tai kokį žodelį įterpsi. Žiūrėkite, atvažiuokite.

Prancisius. Mažmožiai, panie dobrodzieju. Galima ir ateiti. Tiesą sakant, arti, o tai kaipgis, viens du — ir čia.

Sciapanas. Viens du. viens du, tik kad nebūtų slidu — lyg ir lietus telkiasi.

Paulinka (*iš vietos*). O arklį, tėtė, pagirdei?

Sciapanas. Ne, brangute mano. Tuoju einu. (*Prancisiui.*) Gal sykiu su svainiu pasiėjėtume? Aš savąjį pagirdysiu, o svainis saviškio pasižiūrėsi, ar gerai pririštas.

P r a n c i s i u s. Mažmožiai, panie dobrodzieju. Tiesą sakant, žmonelė pavėžės, jei kumelė pabėgs. (*Agatai.*) Ar ne tiesa, bobel?

A g a t a (*iš vietos*). Kas — ar ne tiesa?

P r a n c i s i u s. Taip sakant, jei kumelė pabėgs, tai tu mane ligi namų pavėžėsi, panie dobrodzieju.

A g a t a. O kad tu, šitąjį anąjį, šunkeliais važinėtum! Eik greičiau, pažiūrėk! Aš ir pati buvau pamiršusi.

S c i a p a n a s. Eime, drauguti mano. (*Apsikabina ir svyrinėdami išeina. Dainuoja.*)

Ko mums nedainuot,
Balso nepaduot,
Jei gryčioj savo
Viskas yr tvarkoj? ..

XI s c e n a

Paulinka ir Agata

P a u l i n k a. Bet jeigu aš jį myliu, tetule!

A g a t a. Maža, vaikeli, kad jį, šitąjį anąjį, myli, o jei tėvas nenori, tai pagalvok, ką pasakys žmonės, jei eisi prieš tėvų valią.

P a u l i n k a. O kas man žmonės? Juk ne jie už mane su juo gyvens, o po mano mirties juk ne jiems reikės už mano nuodėmes kentėti. Pakalbės, pakalbės, na ir liausis, liežuvius atsikūlę.

A g a t a. Kaip žinaisi, mano vaikeli. Ką gi aš, šitąjį anąjį, nieko patarti negaliu.

P a u l i n k a (*sunėrusi rankas ant kelių*). Kad jis toks geras, toks protingas, jog nė žodžiais neapsakysi.

A g a t a. Jie visi geri, kol nepaima mergaitės į savo rankas, o kai paima, tada jau kitoniškai, šitąjį anąjį, užgroja, o tu šok pagal jo dūdele. Ir maniškis; kolei piršosi man, buvo romus kaip veršelis, o kai vedė, tikras vilkas pasidarė.

P a u l i n k a (*tarsi negirdėdama Agatos žodžių*). Knygelių man atnešdavo... Taip nuostabiai apie viską pasakodavo... kaip reikia gyventi, kaip reikia visus žmones mylėti ir daug daug ką. O myli jis tuos žmones visai ne taip, kaip mes juos mylime. Kad žinotumėt, kiek mano tėtutis yra prišnekėjęs apie jį nebūtų dalykų, kiek apjuodinęs, o jis kad nors ką... „Žinia, sako, žmogus: jam ar pasirodė, ar nepatiko kas — štai ir tūžta. Mūsuose, sako, viskas ne taip, kaip reikėtų. Mūsiškiai, sako, žvėrys: vieni kitus puola, vieni kitus piudo, vieni kitus gilia, neapkenčia. Iš mažumės, sako, pripranta gyventi neapykantoje, iš mažų dienų juos to moko namuose ir žmonėse. Akli, sako, akli visi. Vienas kito neužjaučia, nors visus juos slegia tas pat skurdas ir visokios bėdos.”

A g a t a. Girdėjau aš, girdėjau apie jį ne kartą. Sako, jau labai, šitąjį anąjį, protingas ir geras.

P a u l i n k a (*pagyvėjusi*). O ką, ar ne tiesa? Ir viskas būtų gerai, jei ne tėtutis: daryk su juo, ką nori...

A g a t a. Reikia, vaikeli, palaukti, o gal, šitąjį anąjį, atsileis, ir viskas bus gerai.

P a u l i n k a. Treti metai, tetule, laukiame, ir nieko doro nematyti. Treti metai virpėdama laukiu valandėlės, kad tik su juo pasimatyčiau. Pasikarsiu, tetule, pasikarsiu, jei mane su juo išskirs!..

A g a t a (*žegnodamasi*). Vardan dievo tėvo ir sūnaus! Šitąjį anąjį, ką gi tu Paulinka? Dievo būjokis tokius žodžius prieš naktį kalbėti! Tfu! Motina švenčiausioji!

P a u l i n k a (*rodydama*). Kad va čia, tetule, taip širdį gelia, jog nebegaliu gyventi. Toks jis mielas, toks paslaugus... (*Isižiūrėdama tolumon.*) Kai jiedu su tėte dar sutardavo, ateis, būdavo, vandens man atneš, malkų paskaldys. Nežiūrės, kad mokslus ėjęs, o dabar pats moko ir didelius, ir mažus. Niekad blogo žodžio iš jo negirdėjau. Žinote, tetule, tiesiog norisi su kuo nors apie jį kalbėti ir galvoti, galvoti be galo. Ir kodėl aš tokia nelaiminga? (*Ašarojama.*) Tikras tėvas nori mane atplėšti nuo to, kuris dabar man mielesnis už viską — už gyvybę, už gimtuosius namus, už visą pasaulį. Ir kodėl aš tokia nelaiminga?

A g a t a (*prispausdama prie savęs Paulinką, pro ašaras*). Nurimk, mano vaikelį, nurimk. Neverkauk, neliūdėk, brangute! Kaip nors viskas susiklostys. Aukščiausiasis, šitąjį anąjį, maloningas, ir tavo sunkios dalelės neužmirš.

P a u l i n k a (*lyg atsikvošėjusi*). Na, tebūnie kas bus — aš savo pasieksiu arba dingsiu, kad nė ženklo neliks.

A g a t a. O visgi pasakyk man, vaikelį, ko taip tavo tėtušis ant jo užsisėdo?

P a u l i n k a. Kad... kad Jakimas iš prasčiokų.

XII scena

*Paulinka, Agata, Sciapanas,
Prancisius*

Prancisius (už durų). Mažmožiai, o tai kaipgis. Niekur nepradingo! Žinau, tiesą sakant, namo parbėgo, panie dobrodzieju.

Sciapanas ir Prancisius įeina į kambarį.

Sciapanas. Ir reikėjo svainiui taip netvirtai ją pririšti, ir dar tokioj tamsybėj.

Agata (susizgribusi). Ką pririšti?

Prancisius. Kumelę, kumelę, panie dobrodzieju. Juk ne tave, o tai kaipgis.

Agata. Tai kurgi kumelė?

Prancisius (susirasdamas buteliuką). Tiesą sakant, kur buvo kumelė, dabar ten tuščia kertelė, o tai kaipgis, panie dobrodzieju.

Agata (puldama kumščiais Prancisių). Tai kogi tu. nekrikšte, atsisėdai, šitąjį anąjį, lygu savo-pirkioj?

Prancisius (traukdamas iš buteliuko). Mažmožių mažmožiai, o tai kaipgis. Pakrikštysim, tiesą sakant, panie dobrodzieju, jeigu nekrikštyta.

Agata (nori išplėsti buteliuką, Prancisius neduoda). O aš va, šitąjį anąjį, kai pašventinsiu šita plėčkele per galvą, tai nė savųjų nebepažinsi, tu nelaimingasis „o tai kaipgis“ (*verkia*), o dieve-mano, tėve dangiškasis! Už ką nubaudei mane, šitąjį anąjį, šituo girtuokliu, šituo slunkium, šituo čiaupasnukiu, šituo... šituo...

XIII scena

Tie patys ir Alžbieta

Alžbieta (*ībēga, laikydama rankoje sūrmaišelī su varške*). Kas čia jums atsitiko, mano mīlieji?

Paulinka. Dėdės kumelė pabėgo, ar gal kas pavogė. (*Sėdasi ant lovos ir siuva.*)

Alžbieta (*Prancisiui*). Tai ko gi, svaineli, laukiate? Bėkit greitai namo — ji tikriausiai ten, nebe pirmiena su ja.

Agata. Negi, šitąjį anąjį, sutrūnijusį kelmą pastumsi iš vietos? Sėdi štai, antikristas, kad jam kandys kulnis pragraužtų, ir iš vietos nejuda.

Sciapanas (*degdamas pypkę*). Nesirūpinkit, svainele. Niekur ji nedings. Gerute mano, ji namie, tikriausiai namie.

Agata. O tu, svaineli, nekaišiok, šitąjį anąjį, savo nosies, kur tavęs neprašo. (*Prancisiui.*) Eime! Girdi, ar ne? ..

Prancisius (*kildamas*). Mažmožiai, panie dobrodzieju, mažmožiai. Aš turiu galvą. Ant tavęs, tiesą sakant, o tai kaipgis, parjosiu namo.

Agata (*išsivesdama Prancisių*). Likit sveiki! Pagarbintas Jėzus! Tai pridarė rūpesčio stipena, sugriuvėlis šitas!

Išeina, paskui juos — Alžbieta su sūrmaišeliu.

XIV scena

Paulinka, Sciapanas

Sciapanas. Tegu skradžiai nueina tokie svainiai. Bet garbė dievui, dvi skylės nosy — ir baigta: atsikratėme jų.

Paulinka. O ar seniai tėvelio bėris pabėgo iš Lužankos, o tėtis pėsčias parplūkei namo?

Sciapanas. Kas buvo — pražuvo, ir daugiau, mano brangute, nebus, kaip žmonės sako.

Paulinka. Pažiūrėsim. Ryt mugė.

Sciapanas. Nebijok, mano brangute. Kumele aš pagausiu, bet žiūrėk, kad ir tu pagautum man tokį žentą, apie kurį šiandien aš tau kalbėjau.

Paulinka. O kas jis — arklys ar jautis, kad aš turiu jį gaudyti?

Sciapanas. Ne arklys ir ne jautis, o taip sau melžiamas galvijas.

Paulinka. Tai jūs, tėte, jį ir melžkite, jeigu jis toks melžiamas, o aš nė negalvoju.

Sciapanas. Nieko, nieko, mano brangute. Pagalvosi, kai beržinės košės paragausi. Štai kad tik geras oras būtų, nes jis sakėsi nevyksias į mugę, jeigu lis lietus.

Paulinka. Negriebs jo velnias! Ne cukrus, neištirps.

Sciapanas. Mano brangute, kaip pasakysiu, taip ir bus. Dvi skylės nosy — ir baigta. Reikia tik sužinoti, ar ryt bus geras oras. Pirkausi šiandien kalendorių — baltarusišką, kaip sakė pardavėjas. Pasiteiravau, ar rašoma jame apie orą, tai pardavėjas sako, kad jame apie orą rašoma

daugiau negu apie ką kita. Vadinas, sužinosime teisybę. (*Eina ir ištraukia iš už paveikslo kalendorių; iš ten nukrinta ant grindų ir nuotrauka.*)

Paulinka, pašokusi nuo lovos, bėga jos pakelti, bet nespėja

Sciapanas (*keldamas nuotrauką*). O čia kas?

Paulinka (*mėgindama atimti*). Tai mano. Atiduokite man, tėtė!

Sciapanas. Aš klausiu, kas čia?

Paulinka. Lyg nematote?

Sciapanas (*su pašaipą*). Cha-cha-cha! Jakimas!... Kad tu prapultum su juo. (*Nori perplėšti, Paulinka neduoda.*)

Paulinka (*pro ašaras*). Atiduokite, tėveli, atiduokite, neplėšykite! Nesityčiokite iš jo...

Sciapanas (*atstumdamas nuo savęs Paulinką*). Atsikabink nuo manęs, nenaudėle. Aš jums parodysiu meilikausis...

Priemenėje beldimas. Įeina Prancisius, Agata, paskui juos Alžbieta. Paulinka stovi panarinusi galvą, rydama ašaras, pašydama pirštais prijuostę

XV scena

Paulinka, Sciapanas, Alžbieta, Prancisius, Agata

Prancisius. Mažmožiai, panie dobrodzieju. Sakiau aš, o tai kaipgis, kad, taip sakant, niekur nedings.

A g a t a (*erzina*). O tai kaipgis! Pats kumelę, šitąjį anąjį, pastatė pašiūrėje, o ieško patvoryje. Be reikalo tik rėplinėjome, pėdsakų beieškodami.

A l ž b i e t a. Na, ačiū dievui, kad bent atsirado. (*Sciapanui*.) Ką tu ten vartalioji rankose?

S c i a p a n a s (*kyšteldamas fotografiją Alžbietai į veidą*). Te, te! Pasigėrėk, kokias dovanas gauna tavo dukrelė!

A l ž b i e t a (*prisidengdama ranka veidą*). Ko baksnoji?.. Tiek pat ji mano, kiek ir tavo.

S c i a p a n a s. Meluoja! Jeigu ji būtų mano, tai ir būtų tokia kaip aš.

P r a n c i s i u s. Parodyk, parodyk, panie dobrodzieju, kas čia per paukštelis.

S c i a p a n a s (*rodydamas*). Te, žiūrėk, svaineli! Pasveikink mane su tokia dukterėle ir su šituo, su šituo eretiku!

P r a n c i s i u s (*žiūrinėdamas*). Ėhė! Tai čia tas gudragalvis, mokslingasis, raštingasis... Taip sakant, Saroka, o tai kaipgis.

S c i a p a n a s. Taip, taip! Jakimas Saroka.

A g a t a (*Sciapanui*). Šitąjį anąjį, parodykite ir man, svaineli.

P r a n c i s i u s (*Agatai*). Tu, panie dobrodzieju, boba ir nekišk savo smalsios nosies. Žiūrėk savo sijono, o tai kaipgis. O mes, teisėjai, nuspręsim... teisingai ir greitai.

P a u l i n k a (*nueidama prie Alžbietos, lipšniai*). Mamyte, paimkit ją iš tėtės.

A l ž b i e t a. Ką gi aš jam, vaikeli, padarysiu? Dar muštis pradės...

Sciapanas (*Prancisiui*). O tu teisingai, svaineli, kalbi. Surengsim teismo dieną paskutinę — nuteisim mes šitą šlykštynę. Tik kaip?

Prancisius. O taip, panie dobrodzieju: stražnikus pašaukti, ispraunikui pranešti. Taip sakant, inkvizicijos teismą padaryti: per pusę čekšt — ir baigta! O tai kaipgis!

Paulinka (*prišokdama prie Sciapano ir bučiuodama jam ranką, pro ašaras*). Tėveli, atidukit! Nesityčiokit iš jo! .. Juk jis jums nieko blogo nėra padaręs...

Sciapanas (*tulžingai*). Gult man tuoj, kaip matai, jei tik tokį beradai! Gult! (*Plėšo nuotrauką.*)

Paulinka (*verkdama kniumba ant suolo*). Tėte, pražudyti mane norite, prievarta iš namų išvaryti.

Prancisius (*susirasdamas buteliuką*). O dabar, taip sakant, išgersime, mirusius paminedami, o tai kaipgis. (*Geria.*)

Paulinka (*pakilusi nuo suolo, šoka prie Prancisiaus*). Gerk savo kumelės pakasynas, o ne žmogaus, kurio nė puspadžio nesi vertas. (*Išplėšia ir trenkia į grindis buteliuką.*) O tai kaipgis!

Prancisius (*išskėsdamas rankas, nustebintas, kaip ir kiti*). O-o-o! ..

U Z D A N G A

ANTRAS VEIKSMAS

Ta pati svetainė kaip ir pirmame veiksmė. Už stalo sėdi: Sciapanas, Alžbieta ir svečiai — trys vaikinai ir trys merginos. Vyrai sėdi viename stalo gale, o moterys — kitame. Geria arbatą, pildamiesi į lėkšteles, užkandžiauja. Vaikinai juokauja su merginomis, mėčiodamiesi duonos gumulėliais. Kairėje pusėje (žiūrint iš publikos), prie kamarėlės sienos, sėdi du muzikantai ir, derindami instrumentus, tyliai šnekučiuojasi. Šalia durų į priemenę, prie skrynios, ant taburetės, stovi virtuvos; Paulinka, išėiginiais pasirėdžiusi, sukinėjasi aplink svečius. Truputį pasikeitęs jos veidas; protarpiais ji atsidūsta ir vogčiom žvilgčioja į langą; tuo pat metu ji stengiasi būti linksma ir žvitri. Uždangai kylant, Paulinka neša arbatą.

I scena

Paulinka, Sciapanas, Alžbieta, svečiai, muzikantai

Paulinka (statydama arbatą prieš Sciapaną). Kaip čia yra, kad tėčio žento taip ilgai nei

regėti, nei girdėti? Ar tik nesuuodė jis, kad aš bekraitė?

Sciapanas. Mano brangute, neliūdėk. Nebus Jono, sulauksi šėtono.

Paulinka (*šaipydamasi*). Maža kada kas bus... Tačiau jeigu mane it magnetas ėmė traukti į šitą Bul... Bulevičių... Kaip čia jis?

Sciapanas (*pabrėždamas*). Bykovskį.

Paulinka (*eidama prie kito stalo galo*). Gal, Adele, dar stiklinėlę?

Adelka (*viešnia*). Ačiū, jau pagėriau.

Alžbieta. Betgi prašau! Ko čia varžytis! Pamelė Adelė vos porą teišgėrė.

Adelka. Kad daugiau nebesinori.

Paulinka (*paimdama stiklą*). Išgersi, išgersi, Adelka, sutilps.

Alžbieta (*pastūmėdama svečiams valgį*). Valgykite, sveteliai, valgykite. Štai sūris, sviestas, kumpis! Šiandien neblogai padirbėjome, polką ir levonichą bešokdami.

Svečiai (*vaišindamiesi*). Ačiū! Ačiū! Valgome!

Sciapanas. Ką turim, tuo vaišinam. Duona mūsų — burna jūsų. Atleiskite tik jau, draugučiai mano, kad degtinės nėra. Bet čia aš nekaltas. Norėjau paimti Mikališkėse, tai lyg tyčiom monopolis visą dieną buvo uždarytas.

Muzikantas (*į šalį kitam*). Meluoja ir neparausta. Pats mačiau, kaip po pamaldų butelinius mišparus prie monopolinės laikė.

Kitas muzikantas. Klausyk tu jo! Šykštuolis, ir tiek.

Paulinka (*pastačiusi stiklinę Adelei; vienam iš svečių*). Gal ponas Vincentas dar išgertų? ..

Vincentas (*staltiesės kampe šluostydama sis lūpas ir kaktą*). Lyg jau ir ganėtų, bet kad panelė Paulinka taip gražiai prašo, tai galima ir dar stiklinėlę.

Paulinka (*eidama su stikline, publikai*). Šitas jau penktą stiklinę sriaubia.

Sciapanas (*Alžbietai*). Ar tik tu gražiai Pustarievičius užkvietei? Dėl ko jų taip ilgai nėra?

Alžbieta. Jei ir nebūčiau pakvietusi, vis tiek būtų atvažiavę. (*Pašaipiai.*) Tur būt, taip sakant, kumelė paklydo.

Vienas iš svečių. Kažkodėl mugėje nebuvo Jakimo Sarokos? O, būdavo, gašnaujasi — tiesiog prašyte prašosi su kipšu į draugę vedamas!

Paulinka (*statydama arbatą*). O ponui Banadisiui pavydu, kad pats nesugeba apsitaistyti, nors ir būtų iš ko?

Svety s. Užuoť mėtės pinigūs drabužiui, jau geriau kam nors paskolinsiu.

Paulinka (*sėsdama ant lovos*). Ir procentukus gerus nulupsiu, kad anam per kulnis nu-diegtų!

Svety s (*patenkintas*). Che-che-che! Panelei Paulinkai vis dar piktumas nepraėjęs, kad aš kažkuomet šitam ponui Sarokai nė už kokius procentus neskolinau.

Paulinka. Nė kiek jam tuo nepakenkėte. Radosi žmonių, kurie paskolino jam ir be procentų

ir suteikė progą išvykti į mokytojų kursus. Jis dabar niekieno malonės nebereikalingas.

Viena iš viešnių. Žinoma, ne! Toksai žmogus niekada neprapuls.

Sciapanas (*ligšiol klausėsis, ką kiti kalba apie Saroką*). Mano draugučiai, liaukitės apie šitą kiauliaganį kalbėję. Apkarto man šitos kalbos apie jį daugiau už kartų ridiką. Ar kalbėsit apie jį, ar nekalbėsit — vis tiek nieko nebus. Aš jau radau jam kelią.

Paulinka (*sunerimusi*). Kokį kelią?

Sciapanas. O tu, mano brangute, nesiklausyk, ausis pastačiusi, o geriau svečių žiūrėk. Dvi skylės nosy — ir baigta.

Valandėlę tyla. Paulinka apeina svečius, siūlydama arbatos, bet visi atsisakinėja

Alžbieta. Ką gi, atleiskite, sveteliai! Nenorėjote gerti ir valgyti, paskui patys gailausite.

Sciapanas. Atleiskite, atleiskite, mano brangučiai, tik paskui nesakykite: visko buvo — tik prašymo nebuvo.

Svečiai (*kildami iš užstalės*). Ačiū, ačiū, ponui šeimininkui ir poniai šeimininkei! Pasistiprinome, garbė dievui, kad geriau nė nereikia.

Paulinka (*kildama nuo lovos*). Prašome, panelės, čion persėsti, ponai kavalieriai, pasiimkite taburetes ir štai čia pasėdėkite, o aš tuo tarpu pavaišinsiu arbata mūsų muzikantus.

Sciapanas ir Alžbieta (*kildami iš užstalės*). Kaipgi, reikia, reikia!

Merginos sėdasi ant lovos, vaikinai šalimais ant taburečių; tarpusavyje juokauja

Alžbieta (eidama į muzikantus). Eikite šen, mieliaji, išgerkite po arbatos stiklinėlę.

Muzikantai. Ačiū, ponია! Mes šiandien jau gėrėme.

Alžbieta. Maža kas kada buvo, o pasistiprinti dabar reikia. (Ima instrumentus ir sudeda juos ant skrynios, susodina muzikantus už stalo ir sėdasi pati; Paulinkai.) O tu, vaikeli, įpilk muzikantams arbatos!

Sciapanas (įsidegdamas pypkę). Atleiskite tik, mano brangučiai, kad degtinės nėra.

Muzikantai. Gyvi būsim ir be šitų lašelių.

Pasigirsta beldimasis priemenėje

Sciapanas. Na, matot, kažkas pagaliau pasirodė. Reikia eiti pažiūrėti, nes gali ir durų neatitaisyti. (Eina.)

Vienas iš svečių. Duok, dieve, neženotą, bet bagotą.

Viena iš viešnių. Vesdinsim!

Paulinka (statydama muzikantams arbatą, prieina ir žiūri pro langą į šalį). O, koks tamsumėlis!

Vienas iš svečių. Ko panelė Paulinka taip žvalgosi?

Paulinka. To paties — neženoto, betgi bagoto.

II scena

Tie patys ir Adolfas Bykovskis

Sciapanas (*susitikdamas Adolfą duryse*). A-a! Pagaliau mielas svetelis pasirodė! Ko gi taip ilgai vertei mus laukti, mano branguti?

Adolfas (*kabindamas apsiaustą ant sienos prie slenksčio*). Tegul bus pagarbinti šitie namai!

Keletas balsų. Per amžių amžius!

Adolfas (*sveikindamasis su Sciapanu*). Atleiskite, kad truputį pavėlavau. Tačiau dėl to eržilas kaltas. Kad pasileido nuo kalno, ties Pritikais, mane išmetė ir ašį sulaužė, turėjau pasiieškoti kito vežimo; dėl to ir suvėlavau.

Vienas iš muzikantų (*i šalį kitą*). Kad jį plynios! Ir koks kipšas jį nešė? Arklys vos kojas pavelka, ne kaip kitaip.

Antras muzikantas. Žinoma. Mano paties akyse pamokėjo pavasarį už kažkokią dvėsną trisdešimt rublių, ir toji, mat, paneš jį!

Sciapanas (*Adolfui*). Prašau, prašau toliau: kaip bebuvo, visi į krūvą.

Adolfas. Ačiū, ačiū, tamstele. Prašau mani mi nesirūpinti. (*Eina, su visais sveikinas; bučiuoja Alžbietai ranką, stovėdamas šonu į ją ir nesilenkdamas.*)

Alžbietė. Prašau poną Adolfą už stalo, prašau! Arbatos gal išgersite ar ko nors užkąsite? (*Paulinkai.*) Paulinka, įpilk ponui Bykovskiui arbatos!

Adolfas (*sėsdamas prie stalo iš antros pusės, prieš muzikantus, ir įsidegdamas papirosėlį*). O kas gero, tamstele, girdėti?

Sciapanas (*sėsdamas prie stalo*). Kas čia pas mus girdėti? Sena boba karsto vengia, jauna tekėt nesirengia.

Adolfas (*patenkintas*). Che-che-che! Seną reik į duobę versti, o jauniklę reik priversti.

Alžbieta (*Sciapanui*). Nueik, pažiūrėk, ar gerai pririštas pono Bykovskio arklys.

Adolfas. Nesirūpinkite, aš jį gerai pririšau.

Sciapanas. Mano branguti, nors ir pririšai, bet šieno tikriausiai nedavei. Mes taip papratę: svečiams kaip yra, o gyvulį reikia gerai prižiūrėti.
(*Išeina.*)

III scena

Tie patys, be Sciapano

Paulinka (*statydama prieš Adolfą arbatą ir pati sėsdamasi atokiau*). Tai kaip ten buvo, poną Adolfą arklys pakalnėn nešė?

Adolfas. O kaipgi! Tris šimtines pavasarį paklojau ir tiek, va, rūpesčių prigyvenau. Bet mano namuose su viskuo šitaip! Mano karvės kiekviena verta po visą šimtinę rublių; kai pradės vasarą zylioti, tai nė geru žirgu jų nepavysi.

Paulinka (*gudraudama*). Tikriausiai ir pono Adolfo avys taipogi zylioja?

Adolfas. Taip, taip! Turiu penkiolika senių ir dvidešimt jauniklių. Kai stoja kaitra, tai jos kone visos taip ir sukinėjasi vienoje vietoje.

Paulinka (*eidama arbatos, sau, į šalį*). Avių liga jas kamuoja, bet ir jam pačiam čia (*rodo pirštu į galvą*) ne kitaip, tai ir mano, kad avys zylioja.

A l ž b i e t a. O kokį šiomet ponas Adolfas nuėmėt derlių?

A d o l f a s. O nieko sau. (*Per akis meluodamas.*) Rugių prikirtau apie dvejetą šimtų kapų, avižų taip pat dvejetą šimtų, miežių — apie šimtą.

V i e n a s i š s v e č i ū. O kiek gi pono žemės?

A d o l f a s. Taip apie pusantro valako.

S v e t y s. O miško yra?

A d o l f a s (*šluostydamas skarele kaktą*). O kaipgi, yra — gal pusvalakis, jei ne daugiau. Pušelė į pušelę!

S v e t y s. O pievų yra?

A d o l f a s. Yra, yra! Prie pat upelio, irgi gal pusvalakis. Žolė kaip tymas.

M u z i k a n t a s. Tai pono ariamos žemės viso tebus pusvalakis?

A d o l f a s. Na taip! Geras pusvalakis!

A l ž b i e t a. Mūsų ariamos žemės, tur būt, bus apie trejetą valakų, ir tai mes tiek neprikirtome.

P a u l i n k a (*sėdasi su arbata prie stalo*). Matyti, ponas Adolfas geresnis šeimininkas negu mes.

A d o l f a s. O, mano ūkis nieko neapviltų. Mano ir žmona bus geresnė kaip visų.

V i e n a s i š s v e č i ū. Tik kad nepakliūtų kokia su nartu.

P a u l i n k a. Įdomu, ar ponas Adolfas jau suderėjo sau tokią?

A d o l f a s. Tai kolei kas sekretas.

P a u l i n k a. O man ponas Adolfas ar nepasakytų?

A d o l f a s. Taip, bet pirmiausia tėtei su mama, o po to jau tamstytei į pačią auselę.

Paulinka (*ima jo stiklinę*). Gerai, gerai! Ponas Adolfas, lyg žinodamas, kad aš truputį priekurtė.

Adolfas. Priekurtė?!

Paulinka (*eidama arbatos, į šalį*). Reikia širšinę už nosies pavedžioti, kad ir dešimtam pasakytų, kaip žmona perkama.

Alžbieta. Ponas Bykovskis pas mus, rodos, pirmas kartas?

Adolfas. Išties — pirmas!

Viena iš viešnių. Tai ponui reiktų seną bobą pabučiuoti.

Vienas iš svečių. Ponas Adolfas geidžia tik jaunų ir turtingų, o senos jam ne galvoj.

Adolfas. Tiesa, tiesa! Mane tik prie jaunų traukia.

Alžbieta (*į šalį*). Na ir kvailas jisai, kaip matyti.

Paulinka (*paduodama Adolfui arbatą*). Kas jus traukia? Brangios karvės, ar brangios kumelės?

Alžbieta. Na jau ne! Poną Bykovskį traukia tik jaunos merginos.

Adolfas (*gerdamas arbatą*). Taigi, taigi. Tik jaunos merginos.

Paulinka. O ar neiškils jam nuo to votis ant liežuvio?

Alžbieta. Ką tu? Negi ponas Bykovskis arklys?

Muzikantas (*į šalį, kitam*). Arklys, ne arklys, bet, matyti, geras galvijas.

Adolfas (*Paulinkai*). Panelė Paulinka vis man komplimentus sako.

P a u l i n k a (*išsiblaškius*). Taip! Komplimentus. (*Muzikantams.*) Pasistiprinkite, pasistiprinkite, muzikantai! Nes padai jau niežti — taip ir norisi treptelti su ponu Adolfu levonichą.

A d o l f a s. Fi! Aš nešoku tokių prasčiokiškų šokių.

M u z i k a n t a i (*Paulinkai*). Ačiū! Jau pasistiprinome kaip reikiant. Dabar jau galima ir sudrožti ką nors panelei. (*Sėdasi į savo vietas ir styguoja instrumentus.*)

P a u l i n k a (*Adolfui*). O kokius šokius jūs šokate?

A d o l f a s. Erštpolkę, padėsponą, manližę, padėskatrę. (*Pasikelia iš užstalės, bučiuoja Alžbietai ranką; Paulinkai.*) Na ką gi? Gal pamėginsime su panele?

P a u l i n k a. Aš šitų įmantrių šokių ne tik nemoku, bet nesu niekad mačiusi.

A d o l f a s. Nebijokit! Aš išmokysiu panelę visai šokti. (*Ima Paulinką už rankos, muzikantams.*) Sugrokite mums erštpolkę!

M u z i k a n t a i. Mes nemokame.

A d o l f a s. Na, tai padėsponą!

M u z i k a n t a i. Pirmąkart tokį girdime.

A d o l f a s. Tai gal padėskatrę mokate?

M u z i k a n t a i. Ir šitą pirmąkart girdime.

P a u l i n k a (*tarytum gailaudama*). A-jai-jai! Še tau, kad nori! Taip ir neišmokysiu šitų poniškų šokių.

A d o l f a s. Nenusiminkite. Aš tralialiuosiu liežuviu, o jūs, panele Paulinka, tik įsiklausykite ir išdarinėkite kojomis tą pat, ką ir aš.

Paulinka. Vadinasi, šoksime pagal liežuvį?

Juokas. Adolfas tralialiuoja liežuviu ir nevykusiai sukinėjasi su Paulinka

Adolfas (rodydamas). Štai šitaip, štai taip! Dešinę koją šen, kairę ten, galvą ties kairiu petimi, o nugarą — į duris! Štai šitaip, štai taip! Viens, du, trys, dešinėn, kairėn...

Visi žiūri į juos ir juokiasi

IV scena

*Tie patys ir Prancisius, Agata,
Sciapanas*

Prancisius (girtas). Pagarbintas Jėzus! O tai kaipgis, panie dobrodzieju.

Keletas balsų. Per amžių amžius!

Prancisius (dirsteldamas į Paulinką ir Adolfą). O čia, taip sakant, kokie išraitymai? Kaip cirke, ar beprotnamy?

Vienas iš svečių. Tai ponas Bykovskis moko panelę Paulinką naujamadiškų šokių.

Prancisius ir Agata nusirengia

Prancisius. Sukitės, sukitės, kaip švento Liavento ligos apimti. Sukitės, sukitės! Viens, du, trys, o tai kaipgis!

Adolfas (toliau rodo Paulinkai). Štai šitaip, štai taip! Dešinėn, kairėn! Viens, du, trys! Į čia, į ten, koja kojon! Viens, du, trys!

Paulinka (ištrūkdama). Ne, vis tiek nieko neišeina. Netinku aš mokslui.

Adolfas (pasodina Paulinką). Tai tik pirmą kart sunku, o paskui eis sklandžiai, lyg per sviestą. (*Vaikščioja po kambarį, vėdindamas veidą skarele.*)

*Prancisius, Agata, Sciapanas sėdasi už stalo,
Alžbieta paduoda jiems arbatos*

Prancisius (degdamas su Sciapanu pypkes). Tiesą sakant, panie dobrodzieju, kumelė iš kelio išklydo, ir todėl truputį suvėlavau. Bet tai mažmožių mažmožiai. Užteks dar laiko, o tai kaipgis!

Agata. Ką ten velnią — išklydo! Kol apvažinėjo, šitąjį anąjį, visą apylinkę, kaip padegėlis, tai ir vidunaktis vos neužklupo. Šitąjį anąjį, ko nepametęs ieškojo.

Prancisius. Tu, boba, tiesą sakant, tylėk, o tai kaipgis! Tu niekad nieko nesuvoki, ogi aš turiu galvą. Aš, panie dobrodzieju, žinau, ką daryti — kurėjau, ten ir atėjau. (*I svečius.*) O jūs, jaunieji, nekreipkite dėmesio, o tai kaipgis, šokite, panie dobrodzieju, kol kojų neatmušėt.

Paulinka. O tiesą dėdė sako. Kas mums gali šokt neleisti, kam gi veltui laiką gaišti! (*Muzikantams.*) Sugrokite, meldžiam, polką, bet tokią, kad visas pasaulis imtų trepsėti!

Muzikantai groja polką. Visi, be senųjų, šoka. Adolfas su Paulinka, kiti svečiai — kas su kuo. Už stalo Prancisius su Sciapanu vaišinas degtine iš buteliuko, kurį atsinešė Prancisius

A d o l f a s (*šoka dainuodamas*).

Su vėžiu žuvelė šoko,
Petruška su pastarnoku,
O svogūnas vis stebėjos:
Petruška — tokia šokėja!

P a u l i n k a (*atsakydama*).

O už krosnies, kamaraitėj,
Variokus merginos skaitė;
Pusę talerio priskaitė,
Nusipirko jaunikaitį.

A d o l f a s.

Mergužėle mylimoji,
Į svečius aš atvažiuoju;
Ir žirgų nepagailėsiu,
Kad pabūtume tik dviese.

P a u l i n k a.

Darže miežis želia tankiai,
O mane Jakimas lanko,
Auk, mieželi, kuo tankesnis,
Būk, Jakimai, kuo spartesnis!

A d o l f a s.

Štai lakštingala, balandis
Medyj tupinėja;
Su viena einu pavaikščiot,
Kitą nužiūrėjau.

P a u l i n k a.

Veski greitai, netingėki,—
Būt ponu galėsi:
Su viena kiaules ganysi,
Su kita penėsi...

A d o l f a s.

Dirvos — ištisas kūlynas,—
Nei prajoti, nei praeit.
Nosį užrietė merginos —
Net sunku prie jų prieit.

P a u l i n k a.

Jei esi toks katalikas,
Nesikibink ir valdykis,—
Kas tampys man už sijono,
Gerą niuksą gaus į šoną!

S c i a p a n a s (*baigus šokti*). Bravo, bravo, ponas Adolfai! Tinki prie tanciaus, kaip zakristijonas prie ražančiaus.

P r a n c i s i u s (*patraukdamas iš buteliuko*). Mažmožiai, o tai kaipgis! Taip sakant, nors kišenėje nė grašio, užtat kojos pačios neša. Jei dar jam pridėjus mano galvą, tai jau būtų visai gerai, panie dobrodzieju.

A g a t a. Liaukis pagaliau tu, šitąjį anąjį, kaip malūno girnos liežuvio malti! Šoka — tegul šoka! Tu su savo pagaikščiais taip nesugebėtum.

A l ž b i e t a (*Prancisiui*). Gal, svaineli, ko nors užkąstumėte?

P r a n c i s i u s. Mažmožiai, o tai kaipgis. Taip sakant, užkąsiu, užkąsiu. (*Svečiams.*) O jūs, panie dobrodzieju, linksminkitės, kol šeimininkas iš trobos nevaro, o tai kaipgis.

P a u l i n k a (*Adolfui*). Gal ponas Adolfas sudainuotų mums ką nors? Girdėjau, kad turite labai gražų balsą.

A d o l f a s (*sustodamas*). Èè! Ką ten gražus! Taip sau. Žinoma, geresnis kaip kitų.

K e l e t a s b a l s ų. Tai prašome padainuoti. Mes visi prašome.

A d o l f a s. Jei taip labai prašote, galima. O kokią panelę norėtų?

P a u l i n k a. Vis viena kokią! Na, kuri ponui Adolfui geriau išeina.

A d o l f a s (*dainuoja nesklاندžiai, vėdindamas skarele veidą*).

Gulbelės skraido,
Balandėliai plauko;
Iš tos mūsų meilės
Maža ko belaukiu.

P a u l i n k a. Taigi, kad nėra ko laukti.

V i e n a s i š s v e č i ų. Argi „balandėliai“ plauko, o „gulbelės“ skraido?!

A d o l f a s. Na, jei pertraukiate, tai visai nedainuosiu.

A l ž b i e t a. Tegul ponas Bykovskis nekreipia į juos dėmesio: žinia — pienburniai! Ką jie išmano!

P a u l i n k a (*pasižiūrėjusi pro langą*). Atleiskite, ponas Adolfai! Man nejučia žodis ištrūko.

K e l e t a s b a l s ų. Atleiskite, atleiskite! Prašome, prašome! Daugiau taip nedarysime!

P r a n c i s i u s. Taip sakant, panie dobrodziej, užsuk dar savo rylą: visai kaip gramofonas triūbiji, o tai kaipgis.

A d o l f a s. Na gerai, padainuosiu! Bet jeigu dar nors kartą pertrauksite, tada išžiėsiu ir visai nebedainuosiu. Dainuokite tada patys!

K e l e t a s b a l s ū. Ne, ne! Nepertraukinėsim!

A d o l f a s (*dainuoja*).

Žiūriu beprasmingai — šaltoji skara,
Juodoj mano sieloj — kankynė tikra.

P a u l i n k a (*springdama juoku*). Argi ponas Adolfo siela juoda?

V i e n a s i š s v e č i ū. O kodėl ponas beprasmingai žiūri į ją?

A d o l f a s (*paniurdamas*). Daugiau jums ne-dainuosiu, nors atsiklaupę prašytumėt. Dainuokit patys, kad tokie gudrūs! (*Atsisėda.*)

P a u l i n k a. Ir sudainuosime, jei ponas Adol-fas toks nenuovokus, kad ir juokų nesupranta. (*Į šalį*) Ech, greičiau visa tai pasibaigtų!

V i e n a s i š s v e č i ū. O iš tikro sudainuo-kime visi drauge.

P a u l i n k a (*Adolfui, viliojamai*). O ponas Adolfas mums padės?

A d o l f a s. Nė negalvoju.

K e l e t a s b a l s ū. O ką mes dainuosime?

P a u l i n k a. „Ko gi, ažuole žaliasis, vis lin-guoji?“

A d o l f a s. Fui, muzikiška!

P a u l i n k a. O ponas Adolfas gal norėtų, kad mes užtrauktume kokią nors „manližę“?

P r a n c i s i u s. Tiesą sakant, o tai kaipgi, jei jau tokios poniškos veislės, užsikimšk ausis linų kuodeliu, panie dobrodzieju!

Sciapanas (Prancisiui tyliai). Mano drauguti, neerzink jo! Jis, matai, kaip jau esu sakeš, sparną režia prie mano Paulinkos. Jei imsi šaipytis, tai jis gali dar atsimesti, o aš stengiuosi jį prijaukinti.

Paulinka. Na tai ką? Sutinkate?

Keletas balsų. Sutinkame! Sutinkame! O paskui kitą.

Paulinka. Tik sutartinai. Žiūrėkit, kaip aš taktą rankomis paduosiu.

Keletas balsų. Gerai, gerai!

Dainuoja. Paulinka, liūdnai šypsodamasi, diriguoja, paskui ir Prancisius prisiartina su buteliu ir į taktą juo mojuoja; muzikantai pritaria grojimu

Ko gi, ažuole žaliasis,

Vis linguoji?

Ko gi, mielas bernužėli,

Vis dūmoji?

Prancisius (visiems baigus dainuoti). O dabar, o tai kaipgis, užtraukim „Ko man nedainuot“, panie dobrodzieju.

Adolfas. Vėl muzikiška!

Prancisius. Taip, muzikiška, o tai kaipgis! O jūsų malonybė, taip sakant, palaikyk savo poniškąją kiaulių pusryčiams.

Agata (prieina ir tempia Prancisių už skverno). Liaukis tu jau, šitąjį anąjį, paikiojęs!

Prancisius. O tai kaipgis, atsikabink nuo manęs, panie dobrodzieju.

Paulinka. Na, sudainuosim „Ko man nedainuot, balso nepaduot?“

Dainuoja taip pat, kaip ir pirmąją dainą

P r a n c i s i u s (baigus). O dabar, taip sakant, „Sėmenėlė“, panie dobrodzieju.

K e l e t a s b a l s ū. Sėmenėlė, sėmenėlė! (*Dainuoja.*)

Išperėjo sėmenėlė dukreles,
Išperėjo ji septynias mažules...

A l ž b i e t a (kai nutilo). Atsipūskite, mielieji, bent kiek, gal jau labai pavargote. (*Prancisiui.*) Eikite, svaineli, už stalo, gal ko užkąsite, nes ir jūs prisidėjote.

P r a n c i s i u s (sėsdamas). Tiesą sakant, mažmožiai, o tai kaipgis. Jauniems reikia parodyti, parodyti, panie dobrodzieju, ir jie viską sugebės... tik reikia teisingai juos pamokyti! (*Nugerdamas iš buteliuko, Sciapanui.*) O tu, svaini, laikykis, o tai kaipgis. Jiems neduosiu, jie dar geltonsnapiai, suspės.

S c i a p a n a s. Teisybė, teisybė, svaineli! Jų laikas dar nepraėjo. (*Geria.*)

P a u l i n k a (svečiams). O ką dabar mes veiksime? Jau pagėrėme, tai gal vėl pašoksime?

P r a n c i s i u s (užkandžiaudamas). Taip sakant, lukterėkite, aš tuoj sukomanduosiu, panie dobrodzieju, ko ir kaip imtis, nes aš turiu galvą, o jūs nieko neišmanote.

P a u l i n k a. Gerai, luktersim. (*Adolfui.*) Ko taip ponas Adolfas pasipūtė, lyg pelė kruopose arba lyg ant krosnies per ilgai kirmijęs?

V i e n a i š v i e š n i ū. Ponas Adolfas, matyti, įsimylėjo.

Adolfas. Na tai kas, kad įsimylėjo?

Prancisius (*kramtydamas*). O dabar, taip sakant, visi levonichos šokti, panie dobrodzieju!

Visi. Levonichą, levonichą!

Adolfas. Vėl mužikiška!

Paulinka (*prisigerindama, Adolfui*). O mes su ponu Adolfu treptelsim levonichą, treptelsim iš tiesų! Atleiskite man, netikėlei, gal jau nė nepasiseks su jumis taip linksmai pašokti.

Adolfas. Na, ne taip jau labai aš pykstu. Jeigu taip norite, eime — kas čia tokio?

Prancisius (*muzikantams*). Taip sakant, rėžkite, panie dobrodzieju! (*Alžbietai.*) Mes su svaine treptelsim, o tai kaipgis!..

Sciapanas (*Agatai*). O mes su svaine, brangute mano!

Muzikantai groja levonichą. Moterys truputį priešinasi, bet paskui eina šokti; jas pasekdami, išeina šokti ir kiti svečiai. Paulinka su Adolfu

Prancisius (*dainuodamas*).

Oi, Levonicha Symonicha, žiūrėk,
Duonos druskos tu Levonui negailėkl
Oi, Levonicha Symonicha, ai-ei!
Kam kopūstų laužyti ėjai?

Alžbieta.

Nors žolėm kopūstai jau apžėlė,
Su tavim ravėt neis mergužėlė.
Su kopūstais tais greičiau pranyk,
Mano tu jaunystės nežudykl

Sciapanas.

Oi, Levonicha, žmonele mana,
Marškinių neplauni — ir gana;
Nei plauti jie, nei kočioti,
Tik šilkeliais apvedžioti.

Agata.

Oi, tėvuli, dieverėli tu,
Veski mane pamažėli tu,
Tik manęs neveski rugienėlėm,
Vesk mane tu pakelėlėm;
Per rugienas man kojelės neis,
O taku jos bėgti pasileis.

Adolfas.

Oi, tai bėgčiau, tai skubėčiau,
Kad tik mielą paregėčiau.
Tai aš dumčiau, tai aš risčiaus,
Kad tik prie mielos prikrisčiau.

Paulinka.

O kai aš pas mctinėlę gyvenau,
Kaip vyšnelė jauną veidą sarpinau;
Su piktu gyventi kliuvo mužiku,—
Kaip nuvytusiai liepelei, man trošku.

Adolfas.

Tu, liepele, dailiai išaugintoji,
Tu, liepele, vėjų neišskintoji;
Šakos dar nelaužytos, nedrykstančios;
Mūsų mergos vietoj nenustygstančios.

Paulinka.

Tu nevesk manęs į šilą, į scdelį,—
Tu mane nuvesk vėl pas tėvelį;
Tu nevesk, kur ošia miškas neramus,—
Mane veski pas tėvelį, į namus!

P r a n c i s i u s (*baigus šokti, Sciapanui*). Taip sakant, na, ir uždavė man tavo boba garo, o tai kaipgis. Net kojas pakirto, panie dobrodzieju.

S c i a p a n a s. Ir taviškė, mano drauguti, neatsiliko, vos dusulio man neįvarė.

A g a t a. Abu jūs, šitąjį anąjį, kaip kalvio dumplės, nepaslankūs, tai ir rodosi, kad kas jums uždavė garo.

A l ž b i e t a. Teisybė, svainele, teisybė. Jiems tik aplink butelį sukinėtis, o ne levonichą su tokiomis žvitriomis moteriškaitėmis šokti.

P r a n c i s i u s. Aha, taip sakant, puiku, kad svainelė, panie dobrodzieju, priminė. (*Susiranda buteliuką ir vaišinas su Sciapanu.*)

P a u l i n k a (*Adolfui*). Ar patiko ponui Adolfui mūsų prasčiokiškas šokis? Kiek aš pastebėjau, levonicha jums geriau sekasi negu koks „padėskat-rė“. Ir pritarti sklandžiai mokate.

A d o l f a s (*tariamai kukliai*). Šį tą esu bent kiek pramokęs.

V i e n a s iš *s v e č i ū*. Metas mums jau susiprasti. Iš tiesų jau netoli vidurnakčio.

K e l e t a s *b a l s ū*. Taip, taip, metas judintis namo!

P a u l i n k a (*lengviau pasijutusi, į šalį*). Ačiū dievui! .. (*Į svečius.*) O gal dar pašoktume?

A l ž b i e t a. Kam toli, tai žinoma, bet kam arti, tai nepakenktų dar pasilinksminti.

K e l e t a s *b a l s ū*. Ne, ne! Jau vėlu, ir jau metas!

P a u l i n k a. Na, tai tegu muzikantai sugros paskutinį maršą, kad visiems linksmi sapnai sapnuotųsi ir visi kietai kietai miegotų.

Sciapanas. O tai nepakenks. (*Muzikantams.*) Ką gi, brangučiai mano, sugrokite dar ką nors su svečiais atsisveikinant, o paskui — dvi skylės nosy, ir baigta.

Muzikantai groja maršą. Svečiai rengiasi, atsisveikina ir išeina, o paskui juos ir muzikantai

V s c e n a

Paulinka, Adolfas, Sciapanas, Alžbieta, Prancisius, Agata

Sciapanas. Štai ir pritilo mūsų pirkioj, nebėr jau kam šokti.

Prancisius. Taip sakant, mažmožiai, o tai kaipgis. Buvo, panie dobrodzieju, triukšmo, ir bus triukšmo!

Agata. Taip, taip, šitąjį anąjį, kai bus Paulinkos vestuvės.

Paulinka. Ė-hė! Mano vestuvių niekad nebus, vadinas, ir triukšmo niekad nebus.

Adolfas. Negi jūs, panele, manote, kad vestuvėms tėvai jaunikio neras?

Paulinka. Ras neras, o mano vestuvių niekas neregės.

Sciapanas. Tai dar, brangute mano, pažiūrėsim. Savo pirkioj aš dar kol kas šeimininkas, o ne svetys! Duonos pilnas aruodas ir taukų ne vienas puodas.

Prancisius. Tiesą sakant, mažmožiai, o tai kaipgis. Taip esti: čia vestuvės, čia laidotuvės, panie dobrodzieju — tas tą padengia.

Agata. O tu, „o tai kaipgis“, prikąsk savo

liežuvį ir nesikišk, šitąjį anąjį, kur tavęs neprašo. Prisilakei, prisisprogai, tai ir tylėk!

Alžbieta (Agatai). O kas gi čia tokio svainele? Juk svainis nieko blogo nepasakė. *(Paulinkai.)* Nukraustyk stalą, vaikeli.

Prancisius. Tiesą sakant, ar kiaulės ėdė, ar šlėktos vaišinosi — šitaip stalias, o tai kaipgis, atrodo, panie dobrodziejū.

Paulinka. Gerai, mamyte, tuoju. *(Adolfui.)* O ponas Adolfas man padės?

Adolfas. Jeigu tik pataikysiu, tai kodėl gi ne?

Nukrausto stalą, indus deda ant taburetės, prie virtuvo

Alžbieta. Jūs, vaikeliai, indus geriau suneštumėt į antrąjį galą.

Paulinka. Tiek to, aš paskui pati sunešiu, o dabar... *(suktai dirstelėdama į Adolfą)* aš bijau su ponu Adolfu viena eiti į kitą galą!...

Adolfas (nešdamas indus, į šalį). Regis, mergiščia įsispytrėjo į mane iki pat ausų.

Paulinka (eidama prie stalo, į šalį). Ir ateik tu man dievui į galvą sutverti tokį velnio pagaikštį.

Prancisius (Paulinkai). O iš tiesų, taip sakant, geriau sargauti, negu vagiliauti, panie dobrodziejū.

Agata (Prancisiui). O tu tuščiai nemalk, bet galvok, kaip namo parsigauti.

Prancisius. Panie dobrodziejū, tai ir eisim, kas čia, taip sakant, ypatingo.

Abu atsisveikina ir išeina. Alžbieta padeda nukraustyti stalą

VI scena

*Paulinka, Adolfas, Sciapanas,
Alžbieta*

Paulinka. Ne taip, ponas Adolfai, imate stiklines; štai šitaip reikia. (*Rodo.*) Na, ir vikrus! Nelyginant jautis karioj.

Adolfas. O panelė Paulinka vis man komplimentus sako.

Paulinka (į šalį). Kvailiui spiauk į akis — lietus lyja, pasakys.

Alžbieta (Sciapanui, kuris snūduriuodamas baksnoja nosimi stalą). Ką tu, taboką svarstai? Eik gulti. Čia tau ne smuklė!

Sciapanas (pro miegus). Draugute mano, aš pasversiu, tu nupirksi. Miegas — neblogas daiktas. Tuo geros kalėdos, kad pabaigtos bėdos — tik drybsok paėdęs. (*Lįsdamas iš užstalės, Adolfui.*) Branguti mano, atleisk... Linksminkis šit su Paulinka, o aš truputį paknarksiu... Šiandien maniškė dar prieš šviesą pakėlė... (*Pasivėdėja Adolfą į šalį.*) Na tai ką? Kaip manė Paulinka... patinka?

Adolfas. O, puiki mergina! Nors šiandien imčiau ją.

Sciapanas. Na tai ir apsisuk aplink ją, tik drąsiai: ji mergina sukalbama, nors gal kiek ir riečia nosį.

Adolfas. Che-che-che! Aš prie kiekvienos moku prisigerinti.

Sciapanas. Tai gerinkis, branguti mano. (*Atsisveikina ir išeina į kamaraitę.*)

VII scena

Paulinka, Adolfas, Alžbieta

Alžbieta (valydama stalą). O tu, Paulinka, gal paloši kortomis su ponu Adolfu?

Adolfas. Bet kad ir man laikas krapštytis namo.

Paulinka. Negi poną Adolfą kas kanda, kad reikia krapštytis? Dar spėsime, juk jūsų žirgas — ne juokai!..

Adolfas. O, mano žirgas puikus!

Alžbieta. Na, tai ko skubėti?.. Tai tik mums, seniems, kaip sakoma, viena šneka: pavargei ir ant šono.

Paulinka (į šalį). Dar ko gero apsinakvins, tai būtų bėdos! *(Balsu.)* O šiandien oras neblogas. Neį mėnuo šviečia, tai retai pasitaiko per Pokrovą. Ponui Adolfui bus patogiu vykti namo.

Adolfas. Nors ir blogas oras būtų, man art — erzilas akimirka nuskries.

Alžbieta (Paulinkai). Na, tai pasidairyk kortų ir paloškite dar valandėlę su ponu Adolfu, o aš, tur būt, eisiu pas senį. Šiandien prisitepenau per dieną.

Adolfas. Prašau, prašau, ponია! Nekreipkite dėmesio į mus jaunos.

Alžbieta. Na, einu.

Adolfas (bučiuodamas Alžbietai ranką). Ne-trukus kilsiu ir aš, tik štai išlošiu kokį sykį „gaspadorių“ prieš panelę Paulinką.

Paulinka. Pažiūrėsim, kas ką aploš? (*ieško kortų.*)

Alžbieta išeina į kamaraite

VIII scena

Paulinka, Adolfas

Adolfas. Ko panelė ieško?

Paulinka. To, ko dar neturiu. Kortų.

Adolfas (*žvilgterėjęs į langą*). Ogi štai jos — ant palangės.

Paulinka (*į šalį*). Maniau, kad nepastebės; kortų nesuradusi, gal būčiau greičiau iš trobos išgrūdusi. (*Adolfui.*) Na, jeigu yra, tai palošim. (*Dirstelėdama langan.*) O ką?

Adolfas. „Gaspadorių.”

Paulinka. Vadinas, „kvailį”?

Adolfas. Na-a, taip sako prasčiokai. (*Padaliną kortas.*)

Paulinka. O kaip ponas Adolfas mano, kas mes tokie? Juk taip pat prasčių giminės.

Adolfas. Pirmąkart girdžiu!

Paulinka. Ir ponas Adolfas prasčių giminės.

Lošia kortomis

Adolfas (*nustebintas*). Ir aš?!

Paulinka. Taip, taip! Kažkuomet visi buvo prasčiokai, todėl dabar ir kiekvienas žmogus kilme prasčiokas, nors ir dedasi kai kas ponu ar grafu. Bet ką čia ir kalbėti! Adomas su Ieva, ir tie buvo prasčiokai.

A d o l f a s (*nustebintas*). Adomas su Ieva?

P a u l i n k a. Ir Nojus, ir Jėzus...

A d o l f a s. Ką aš girdžiu? Iš kur jūs, panele Paulinka, viską žinote?

P a u l i n k a. Ne, to tai nepasakysiu!

A d o l f a s (*maldauja*). Prašau pasakyti.

P a u l i n k a. Ne su ta kertate! Tai vėpla!

A d o l f a s (*pasitaisęs*). Pasakykite!

P a u l i n k a (*nekantriai*). Na, gerai. Paklauskite Jakimą Saroką — jis jums viską pasakys. (*Adolfas pralošia.*) Ponas — kvailys! Ponas — kvailys!

A d o l f a s (*pataiso*). Gaspadorius! (*Dalina kortas.*)

P a u l i n k a (*į šalį*). Koks ten gaspadorius, jei kvailys?

A d o l f a s. Ką panelė Paulinka sako?

P a u l i n k a. Sakau: taip, gaspadorius. (*Kiek patylėjusi, į šalį.*) Apie ką ir kalbėti su šituo veršiu? Ir dar, lyg nelaimei, neišeina! (*Adolfui.*) Beje, ponas Adolfas nori vesti?

A d o l f a s. Oi, baisiai noriu. O panelė Paulinka nori tekėti?

P a u l i n k a. Oho! Ir kaip dar noriu!.. Jei pasiseks, tai gal dar šiandien ištekėsiu.

A d o l f a s. O aš dar nė su jūsų tėveliais nieko nekalbėjau apie tai.

P a u l i n k a. Apie ką?

A d o l f a s. Na, apie tai, kaip aš vesiu, o panelė Paulinka tekės už vyro. (*Pralošia.*)

P a u l i n k a. Ir vėl ponas — kvailys! Vėl kvailys!

A d o l f a s. Gaspadorius!.. (*Dalina kortas.*)

Paulinka. O gal jau užteks? Kažkodėl miegas ima. (*Žiovauja, pakyla ir žvilgčioja į langą. Į šalį.*) O ką, jeigu atėjo?

Adolfas (*nenugirdęs*). Kas neatėjo?

Paulinka. Aš sakau, kad tik lietutis neuž-eitų. (*Su tariama užuojauta.*) Man taip gaila, taip gaila pono Adolfo, kad jis neperšlaptų — net čia kažkas dreba. (*Rodo į krūtinę.*)

Adolfas. Ir man panelės Paulinkos taip pat gaila, ir dabar, ir paskui...

Paulinka. Kaip tai — paskui? Kai ponas Adolfas ir vėl kvailiu liks?

Adolfas. Ne, ne! Tada, kai būsim... kai būsim... na, kaip čia pasakius?

Paulinka. Ir vėl suktybė! (*Pataiso.*) Šitaip buvo, o šitąją reikia kirsti, o šitą aš metu, ir ponas Adolfas vėl kvailys! Kvailys! Kvailys!

Adolfas. Gaspadorius!

Paulinka. Vis tiek, nors ir gaspadorius, bet kortos rodo, kad kvailys!

Adolfas. Tebūnie taip! Už tai, kad panelė Paulinka mane aplošė, imu ir išeinu. (*Pakyla.*)

Paulinka (*apsidžiaugusi, į šalį*). Susiruošė pagaliau.

Adolfas. Labos nakties panelei Paulinkai! Prašau laukti — atvyksiu atsakymo.

Paulinka. Pasiimkite geriau jį dabar!

Adolfas. Ką tokį?

Paulinka. Ogi tą atsakymą.

Adolfas. O panelė Paulinka vis juokauja. (*Atsisveikina. Išeidamas, į šalį.*) Tai bent mergina — visais atžvilgiais! Vienu žodžiu, kaip šimt-rublinė kumelė. Tokia žmona — kaip tik man!

IX scena

Paulinka (viena)

Paulinka (neramiai). O gal geriau, kad jis ir neateitų! Taip viduje kažkaip viskas virpa... Ir kam aš jam prižadėjau? Geriau būtų buvę palaukti! Kas daryti? (*Vaikštineja nuo lango prie lango ir žvalgosi.*) Ir nelabasis mane pakurstė sutikti! (*Lyg nuliūdus, lyg linksma.*) O gal neateis?.. (*Liūd-nai.*) O jeigu neateis, vadinas, nebemyli jis manęs daugiau. Ne, geriau tegul ateina, o jau paskui, kas bus, tas bus. Paburti reikia. (*Buria pirštais.*) Ateis, neateis, ateis, neateis, ateis... (*Linksmi.*) Ateis, ateis! O dabar — myli ar nemyli? Na, šitai reikia paburti kortomis. (*Ima ir išdėsto kortas.*) Myli, nemyli, prie širdies glaudžia, po velnių siunčia, myli, nemyli, prie širdies glaudžia... (*Linksmi.*) Taip, taip, myli, prie širdies glaudžia! Jeigu jau kortos taip parodė, reikia ruoštis. Bet pirma turiu pasiklausyti, ar senukai miega. (*Prisiartina ir klausosi prie kamarelės durų.*) Miega, net knarkia, tarytum milą plėšytų. (*Prieina, žiūri pro langą, užsimąsto.*) Ką pasiimti? Aha, reikia pasižiūrėti skrynioje. (*Atidaro skrynį, rausiasi joje; randa karolius, tinkinasi.*) Štai! Šituos reikia pasiimti — prie veido man jie tinka. Naują suknelę taip pat reikia pasiimti. Visa tai surišim į skarą. (*Išskleidžia skarą ir dedasi savo daiktus.*) A-a, ir batelius turiu pasiimti, nes kuo gi apsiavusi aš su juo bėgsiu? Liemenėlę irgi pasiimsiu — kas gi ją čia dėvės?.. Ir, ir... daugiau, berods, nieko! (*Suriša, eina prie lovos. Už lango girdėti čezėjimas. Paulinka nuščiū-*

va.) Oi, kažin kas atėjo! (*Linksmi.*) Atėjo mano mielas, atėjo! Visgi kortos teisybę sakė. (*Eina prie lango.*) Kas ten?

Pritilęs balsas iš už lango. Aš... Aš!...

Paulinka (*įsistebeilydama į langą, į šalį*). Ničnieko nematyti! Tai tamsumėlis! (*Į langą*). Kas — aš?

Balsas. Aš!... Aš!... Argi nepažinai?

Paulinka. Lukterk minutėlę. Aš tuoj. Tik susirišiu pagalvėlę ir antklodę.

Balsas. Betgi man nieko nereikia!

Paulinka. Maža, kad nereikia, o aš pasiimsiu... (*Greitai prieina prie lovos, suriša pagalvę ir antklodę į paklodę*.) Na, viskas paruošta. (*Atidaro langą ir išmeta ryšulius*.) Priimk, o paskui — ir mane! (*Pati sau*.) Reikia iš kamarėlės pasiimti viršutinius drabužius ir skarelę, bet taip, kad senukai neprabustų. (*Prisuka lempos šviesą ir eina į kamarėlę. Po kurio laiko išeina iš tenai apsirengusi*.) O dabar reikia ir pačiai iššokti. (*Greitai eina prie lango. Kamarėlėje girdėti krebždesys*.) Ak, kažkas atsikėlė!

X scena

Paulinka, Sciapanas

Sciapanas (*išbėga iš kamarėlės, apsisiautęs antklode*). Kas čia? Kas čia lenda vidurnaktį? Alžbieta! Alžbieta! Greičiau! (*Paulinka, persižegnojusi, šoka pro langą. Sciapanas pastebejo*.)

Gelbėkit! Vagis! (*Bėga prie lango ir nutveria Paulinką už kojos.*) Alžbieta! Greičiau čionai! Šautuvą duok!

XI scena

Paulinka, Sciapanas, Alžbieta

Alžbieta (*išbėga apsisiautusi antklode, kaip ir Sciapanas; visa dreba*). Motinėle švenčiausia! Kas čia darosi?! (*Grabalioja sieną.*) Tuoju, tuoju nešu šautuvą. (*Sugriebia laikrodžio svarsčius, laikrodis džergždamas krinta nuo sienos ir sudūžta.*) Ai! Ką gi aš padariau!

Sciapanas (*laiko Paulinką už kojų, Alžbietai*). Kur tavo negerovė nunešė? Greitai išsuk dagtį ir padėk traukti!...

Alžbieta (*bėga prie lempos.*) Tuoju, tuoju!

Paulinka (*persisvėrusi per langą*). Trauk, broliuži, smarkiau!

Alžbieta (*išsukusi dagtį, bėga prie Sciapano*). Dievuliau mano! Juk tai Paulinkai! Iš kur tu ištraukei vagį?

Sciapanas. Draugute mano, nemalk liežuviu, o padėk man traukti — ten kažkoks niekšas ją laiko už rankų.

Paulinka. Smarkiau, smarkiau, broliuži!

Alžbieta (*padėdama traukti Sciapanui*). Ką gi tu, vaikeli, apkvaišai, ar ką?.. (*Itraukia Paulinką pro langą į trobą.*)

Sciapanas. Na, brangute mano, kurgi taip išsirengei skristi?

Paulinka (*atsirėmusi ranka į stalą, nudelbusi akis*). Aš!... Aš!... norėjau už vyro eiti!

Sciapanas ir Alžbieta. Pro langą?

Paulinka. O kas belieka, jei tėtis su mama neleidžiate pro duris?

XII scena

Tie patys ir Prancisius, Adolfas, Agata

Prancisius (*be kepurės, už apykaklės laikdamas Adolfą, įgriūva į kambarį*). Taip sakant, panie dobrodzieju, vagi, vagi pagavau, o tai kaipgis.

Agata (*tempdama ryšulius*). O kaipgis, šitąjį anąjį, su šitais ryšuliais šalia jūsų lango murdėsi.

Paulinka, Sciapanas, Alžbieta. Ponas Bykovskis?!

Prancisius. Taip, taip, panie dobrodzieju, Adolfas, Adolfas! Vagis, taip sakant, o tai kaipgis!

Sciapanas (*Adolfui*). Tai, vadinasi, tu norėjai man dukrą išvogti, vagičiau, branguti mano!

Adolfas (*mikčiodamas ir nesuprasdamas, kas čia darosi*). Aš... aš... išklydau iš kelio ten pasodėje, norėjau panelę Paulinką pro langą paklausti, kaip išvažiuoti...

Prancisius. Taip sakant, vagis, vagis! Ryšulius iš trobos pro langą tempė. Gal ir mano kepurę pavogė?

A g a t a. Tu, girtuokli, šitąjį anąjį, greitai ir galvą pamirši. Jau iki namų parsivilko ir tik tada apsižiūrėjo kepurę užmiršęs.

P r a n c i s i u s. Taip sakant, o kam boba, jei ne viskam saugoti? Bet vagi, panie dobrodzieju, sugavau, o tai kaipgis.

S c i a p a n a s (*Paulinkai*). Tai, vadinas, brangute mano, su juo norėjai pabėgti, kai sužinojai, kad tą nenaudėlį, tą biaurybę už proklamacijas suėmė!

P a u l i n k a (*dusliu balsu*). Dieve mano, dieve mano! Jakimką suėmė!

S c i a p a n a s (*patenkintas*). Che-che-che! Dabar šitas prasčiokų išpera nebesivalnios mūsų takais.

P a u l i n k a. Jakimką suėmė! Mano sakalėlį brangiausią suėmė!

S c i a p a n a s (*Adolfui*). O tu, branguti mano, nedorėli, apgavike, lauk iš mano pirkios, kad tavo nė kojos čia nebūtų! Negalėjo kaip pridera, krikščioniškai — su piršliu, su užsakais — mano dukterį paimti, bet kaip vagis norėjo pro langą išvilkti! Lauk! Lauk!

A d o l f a s. Aš... Aš... tik norėjau kelio pasiklausti...

P r a n c i s i u s (*išrišdamas ryšulius*). Taip sakant, vagis, panie dobrodzieju! Pagalvius ir merginos drabužius pro langą išvogė. Pas uriadniką, marš! Pas uriadniką, vagičiau, o tai kaipgis!

P a u l i n k a. Jakimką suėmė! Mano aušrelę skaisčiąją suėmė! (*Klaikiu balsu.*) Cha-cha-cha! Žvėrys akieji! (*Krinta kaip pėdas ant žemės. Sq-myšis. Šauksmai: „Vandens, vandens!“*)

P r a n c i s i u s. Taip sakant, panie dobrodzieju, aš turiu lašų. (*Suranda kišenėje buteliuką ir šlaksto degline Paulinkai veidą.*)

A g a t a (*prišokdama prie Prancisiaus*). Šitąjį anąjį, ar pakvaišai?..

S c i a p a n a s (*paniuręs*). Draugučiai mano, dvi skylės nosy — ir baigta!

U Z D A N G A

1912

IŠDRASKYTAS LIZDAS

PENKIŲ VEIKSMŲ DRAMA

VEIKĖJAI:

Levonas Ziabliskas, pagyvenęs valstietis, 50 metų amžiaus, šlubas;

Marijė, jo žmona, gyvenimo iškamauta, liesa, irzli moteris, 48 metų amžiaus;

Simonas, 24 metų

Zoska, 18 metų

Danilka, 14 metų

Alionka, 8 metų

Jurka, 7 metų

Elgeta, apie 70 metų amžiaus;

Ponaitis, 23 metų;

Nepažįstamasis, 35 metų;

Dvejetas dvariokų.

} Ziablikų vaikai;

Veiksmas vyksta 1905 metais. Pirmas veiksmas — Ziablikų pirkioje, kiti keturi — ant tos pačios pirkios griuvėsių

PIRMAS VEIKSMAS

Veiksmo laikas — Kupalos šventės išvakarėse. Vidurdienis. Ziablikų pirkia. Marilė — serga: čia sėda, čia vėl gula lovoje. Danilka, sėdėdamas asloje, dirba smuiką. Elgeta, žilas, apsikarstęs krepšiais, su lazda rankoje, sėdi ant suolo

I scena

Marilė, Danilka, elgeta

Elgeta. Taip, taip, šeimininke! Visada bėda: bėdą veja, tik niekada nereikia pasiduoti. Praeis — ir vėl bus viskas gerai. Kadais ir ant mano galvos nelaimės iš visų pusių griuvo, o dabar... Ech! Ką ir bekalbėti! Gyvenu sau, ir jokio vargo nepažįstu. Krepšį ant pečių, šakotą lazda į ranką, ir einu saukeliais takeliais, lyg nieko nebuvę. Taip, taip, šeimininke!

Marilė (*sunkiai bepakalbanti*). Betgi tik pagalvoki, dėdule. Ar maža visokių bėdų, o čia dar šita liga prikibo. Vasara ne už kalnų, greit prasidės šienavimas, rugiapiūtė, darbo per akis, o

tu gulėk, lyg už atgailą kokią, čia prie patalo pri-
rakinta. Geriau tegul jau giltinėle priglobtų galvelę
mano nelaimingąją, nors vietos pirkioje neužimčiau!
Ne taip aš pavasarius sutikdavau ir praleisdavau,
kaip man šiais metais nutiko, oi. ne taip, patsai
žinai! (*Kosti.*) O dar šitas bylinėjimasis maniškio
su dvaru... Taigi, neduok viešpatie! Visas ūkis
vėjais nuėjo. Jau nebežinai žmogus, nė kur sau-
lelę sutikti rytoj reikės. O dievuli tu mūsų teisin-
gasis, už kokias sunkias kaltes tu mus baudi? Oi,
kaip slopu man! Paduok man vandens, Danilka!
(*Danilka paduoda.*)

D a n i l k a. Teisybę motulė sako: netikęs gyve-
nimas žemėje. Štai ir mane nelaimė ištiko: se-
nąjį smuikėlį, kurį iki šiolei turėjau, tėvas iš pik-
tumo sudaužė, o dabar ir daryk ką nori. Oi,
negreit sau naują tokį pasidirbsiu... Na, bet kai
pasidirbsiu, tai kad užgrosiu, visas pasaulis ste-
bėsis!

E l g e t a. O kurgi jūsiškis, šeimininke?

D a n i l k a. Tėtė į dvarą nuėjo prašytis, kad
dar bent kiek palūkėtų ir neišmestų mūsų iš čionai.

M a r i l ė. Taip, taip! Šiandien tenka išsikraus-
tyti, o maniškis dar nieko neišsistengė.

E l g e t a. Blogai, vai blogai, jeigu šitaip su-
siklojo. Lengviau nevalgius gulėti negu savo kam-
po neturėti.

D a n i l k a. Tau, dėdule, tai gerai: išmes iš vie-
nos pirkios — į kitą eini.

M a r i l ė. Ligi paskutinės valandos manėm, kad
žemę mums pripažins, o išėjo atvirkščiai...

E l g e t a. Taip, taip, šeimininke. Žmogus šau-
do, o velnias kulkas gaudo.

M a r i l ě. O pamatytum tu maniškį, dėdule: paskutiniu laiku kad įsikalė sau kažką į galvą — mažne iš proto eina. Pajuodo visas, sukrito, baltakiuoja, tupinėja iš kertės į kertę kaip nesavas. Bijaus, dėdule, oi, bijaus, kad jį, saugok dieve, kas pikto neištiktų.

I I s c e n a

Tie patys ir S i m o n a s

S i m o n a s (*įeina su kirviu ir padeda jį ant suolo*). Ar tėvas dar neparėjo?

M a r i l ě ir *D a n i l k a*. Dar ne.

S i m o n a s. O dėdė vis dar tebevieši pas mus!

E l g e t a. Taigi, sūneli. Su tavo motinėle apie jūsų reikalus užsišnekėjome. Kaip matau, nelengvi jums bus šie meteliai.

S i m o n a s. Et, nieko, dėdule. Dar kolei nors šiek tiek galėsime, nepasiduosime gyvi vilkui į nasrus. Pamatysi!

E l g e t a. Labai jau narsiai, sūneli, šneki... Galgi ir nepasiduosį vilkui į nasrus, bet gyvenimas suims į savo leteną, ir kaip dar suims! Ne tokie galiūnai ir drąsuoliai nusilenkia jo malonei ir nemalonei. Taip, taip, sūneli! Mūsų narsybė — tai viena, o gyvenimas — kita. Gyvenimas visada ima viršų.

S i m o n a s. O mudu su tėvu nepasiduosime. Ir ką tuomet gyvenimas mums padarys?

E l g e t a. Tavo tėvas jau silpnas.

Simonas. Na, tada man jėgų į valias — už jį, už save, ir už mus visus.

Elgeta. Duok dieve, duok dieve, kad šitos jėgelės užtektų tau iki gyvenimo galo. Bėda tik, kad žmogaus galia ne visada į gera veda.

Simonas. Aš nė negalvoju su savo galia į valkatas ar plėšikus išeiti.

Elgeta. Šito, sūneli, aš tau nė nesakau, tik jaunystė lieka jaunyste. Juk ir pats jaunas buvau!

Marilė. Jo neperkalbėsi, dėdule. Jau tokio neperkalbamo būdo gimė. Kad ir galvą padės, o savo turi pasiekti.

Danilka. Tu, Simonka, į mane nusidavęs: aš irgi, nors galvą padėsiu, o sau naują smuikėlį įsitaisyčiau!

Simonas. Koks apsigimiau, toks ir būsiu, o skriaudžiamas nesileisiu, nors ir žemė aukštyn kojom apsiverstų. Gaila — laiko nėra ilgiau apie tai kalbėti. Einu, gal tėvą sutiksiu. Kniečia sužinoti, ką ten jam dvare pasakė.

III scena

Marilė, Danilka, elgeta

Elgeta. Oi motin, motin! Aukštai pakilti nori tavo sūnelis, tik kad žemai nenukristų.

Marilė. Sunku man su juo susitvarkyti. Iš mažumės jau toksai: tik užgimęs, o jau save parodė — krūties neėmė, be pieno augo. Aš tada dvaran žindytoja parsisamdžiau.

Elgeta. Tikriausiai dėl to ir išaugo toksai. O dvare, regis, didelės permainos prasidėjo.

M a r i l ė. Taigi, dėdule, — permainos. Kai tik sugrįžo tolimuose kraštuose pasimokęs jaunas ponaitis, viskas aukštyl kojoms virto — visus činšininkus ėmė valyti. Nelaukia, nė kol teismas baigsis, o iš anksto už visus užstatus deda ir keldina; ir su mumis taip atsitiko.

E l g e t a. Žinau, žinau, šeimininke! Seną tvarką griaua, o naujos, geresnės, kaip nematyt, taip nematyt.

D a n i l k a. Kaip matau, aš vienas naujai tvarkai nauju savo smuikeliu pagriešiu.

I V s c e n a

Tie patys ir Z o s k a

Z o s k a (*įeina su gėlėmis rankose*). O! Dėdulė mūsų aplankyti atkiūtino.

E l g e t a. Taigi, taigi, mano dukrele! Dievo žodžiu jus pasveikinti užsukau, su juo netrukus ir toliau kiūtinsiu.

Z o s k a (*sėsdama prie senio*). Gerai, kad aš dėdę radau, prašyti kai ko noriu.

E l g e t a. Klausau, dukrele mano, klausau. Che-che-che! Maniau, kad tik aš turiu prašyti, o čia, žiūrėk, ir mane kažko nori prašyti. Che-che-che! Dar išponėsiu, šitokios garbės sulaukęs.

Z o s k a. Dėdė vis juokiasi iš manęs, o aš paprašysiu tik to, ko visi žmonės tavo nuolat prašo.

D a n i l k a. Tai, va, ir dingio dėdės puikybė!

Z o s k a. Štai tau, dėdule, gėlių puokštelė, o tu paprašyk dievą... sveikatėlės...

Elgeta. Kam, dukrele mano: tėveliui, motulei, o gal?...

Zoska (*pasilenkia prie elgetos, kad motina ir Danilka negirdėtų*). Pasimelsk, dėdule, už mūsų ponaičio sveikatą...

Elgeta. Gerai, vaikeli! Aš už visus meldžiuos, už ką tik paprašoma, už gyvus ir mirusius. Tiktaĩ ką aš su tavo gėlėmis veiksiu?

Zoska. Ogi kai būsi, dėdule, bažnyčioje, paveikslėiį apkaišyk.

Danilka. Arba prie savo krepšio prisek, kad gražesnis būtų.

Elgeta. Tavo teisybė, sūneli. Kai gražiau atrodys, tai gal ir primes daugiau.

Zoska. Kad tik ne akmenų, dėdule.

Elgeta. Che-che-che!... Visaip pasitaiko, vaikeliai mano, visaip. Tas duonos, tas akmenį — kiekvienas ką nors įmeta. (*Keliasi išeiti.*)

Marilė. Ar jau, dėde, palieki mus?

Elgeta. Jau, šeimininke, jau! Nenusėdžiu aš ilgai vienoje vietoje. Ir taip iš kiekvieno vis po lašelį žmogaus vargo pasiimu, kad ir panešti suku. O kas būtų, jeigu ilgiau kiekvienoje troboje pasėdėčiau? Che-che-che! Viso geriausio liekantiems! Garbė Jėzui Kristui!

Visi. Per amžių amžius!

V s c e n a

Marilė, Zoska, Danilka

Zoska (*sėsdamasi ant lovos prie motinos*). Motule, ar matote, kokios gražutės gėlės?

M a r i l ě. Matau, matau, bet lyg pro rūką: akys kažkuo aptrauktos. Bet kur tu vis lakstai? Vis nenustygsti.

Z o s k a. Nenusėdžiu, aš, motule, pirkioje: tvanku čia kažkaip, tai ėmiau ir nubėgau į pievas. Vaikštinėjau aš ten, palei upelį, ir gėlės tau šitas skyniau; juk, kol buvai sveika, labai tu jas mėgai!... Ak mamyte, kaip puiku dabar pievose! Žolė žaliuoja, gėlės žydi! Oi, kaip gražiai žydi! O alksniai ties upeliu taip šnera, taip šnabžda lapeliais, lyg kažką labai gražaus norėtų tau papasakoti! Mamute! mamute! Tu bene užsnūdai? Ar girdi, ką tau sakau?

M a r i l ě. Girdžiu, mieloji, girdžiu, nors ausyse ūžia, lyg kokiamе malūne.

Z o s k a. Saulutė skaisčioji šviečia ir šildo ak, kaip šviečia, kaip šildo saulutė! O paukšteliai kad čiulba, kad ulba! Taip šilta, taip gražu pasaulyje! Mama, o tau kaip?

M a r i l ě. Man, vaikeli, šalta ir baugu.

Z o s k a. Nekalbėk taip, motule, nes ir man nuotokių žodžių darosi šalta ir baugu... Taigi! Priskyniau, vadinasi, aš tau gėlių, priėjau prie upelio, pasilenkiau ir žiūriu į vandenį, lyg į veidrodėlį, o ten kita tokia pat atsispindi. Įsispoksojau aš taip, o čia mane tik čiupt kažkas per liemenį! Aš rėkti,— ištrūkau, žiūriu — ogi ponaitis iš dvaro. Ir kad ims mane globstyti ir bučiuoti! Aš sykį pasimuisčiau, kitą ir ištrūkau. O koks jis gražutėlis, kad būtum, motule, mačiusi!

M a r i l ě. Žinia, ponaitis! (*Į šalį.*) Aš gi jį savo krūtimis išžindžiusi esu, kaip ir ją, o jis mat... (*Zoskai.*) Per daug neįsileisk tu su juo, dukrele!

Z o s k a. Aš gi nieko, motule. (*Pauzė.*) Bet kad tu žinotum, motule, kokį aš sapną šianakt sapnavau! Nori, aš tau papasakosiu.

D a n i l k a. Papasakok, Zoska, papasakok! Aš irgi labai mėgstu sapnus sapnuoti. Tik lukterk, aš mažuosius pašauksiu — tegul ir jie pasiklausys. (*Išeina ir netrukus grįžta su Alionka ir Jurka.*)

VI s c e n a

Tie patys ir Alionka su Jurka

D a n i l k a (*Alionkai ir Jurkai*). Na, sėskitės, vaikai! Tik ramūs būkit! Zoska sapną papasakos. (*Alionka ir Jurka susėda ant žemės prie motinos lovos.*) Na, pradėk, Zoska! Klausomės!

Z o s k a. Rodosi man, kad štai užėjo į mūsų pirkia kažkas visai nepaprastas — ant galvos mėnuo, o rankose saulę laiko; įėjo ir sako: „Gana čia jums sėdėti, gana nykti, eikšките paskui mane!“ Iš sykio mes lyg ir išsigandome, bet paskui — nieko. Jis taip švelniai pasižiūrėjo į mus, ir pasirodė man, kad jo akyse ašaros sublizgėjo. Suėjome mes visi — tu, tėtis, aš, Simonka, Danilka ir mažyliai, na ir patraukėme paskui jį, ir namus ir visą savo ūkį pametę. Mes tik išėjome, o jis ir sako: „Kas besidėtų prieš jūsų akis, o atgal neatsigręžkite, eikite paskui mane vis pirmyn ir pirmyn.“ Ėjom mes taip, ėjom, ogi žiūrim — aplink mus kažin kokia baisi pelkė: angys, šliužai, žalčiai, lyg kokiam katile, tik knibžda, tik rangosi...

D a n i l k a. Vaje! Šliužai ir žalčiai?!

Z o s k a. Bet paliesti mus bijo: jis, mat, juos saule atbaido — jie tik rangosi, tik šnypščia. Praėjome mes šitą žalčių pelkę, einame toliau — ogi įėjome į tamsut tamsutėlę, niūrią girią. Vėjas šakose kad ūžia, kad švilpia, visoki žvėrys kaukia, dantimis kalena, ant mūsų šoka...

D a n i l k a. Vajetau! Žvėrys visoki! Kaip kraupu! Aš tikriausiai būčiau numiręs iš baimės.

Z o s k a. Bet paliesti mūsų nedrįsta, jis ir šituos, kaip anuos žalčius, vis saule nubaido. Perėjome mes šitą žvėrių girią, einame — ir išėjome į plačią plačią smėlynę — vien tik vėjas čia aria ir akėja, ir tik kur-ne-kur alksnelis, gluosnis ar drebulėlė be lapų barkšo. O po tuos medelius — iš vieno į kitą — kažkokie juodi paukščiai skraido, tokie baisūs, kad sunku ir apsakyti! Prie mūsų skrenda, nagus išleidžia, snapus žioja, lyg norėtų visus mus sudraskyti ir praryti.

D a n i l k a. Oi, kaip baisu! Gerai, kad bent manęs neprarijo.

Z o s k a. Bet nieko: jo, mūsų vadovo, ir saulės jie bijo. Perėjome ir šitą paukščių lauką — einame vėl. Ir sustojome pagaliau ten, kur vaivorykštė nusileidžia. Tada jis ir vėl sako: „Eikite paskui mane šituo spalvotu takeliu!“ Nustebome, bet ką darysi — patraukėme toliau. Ir kylame mes vis aukščiau ir aukščiau, pranokome ūkus ir debesis, ligi pačių žvaigždžių užsikorėme, o paskui Paukščių taku nuo žvaigždės ant žvaigždės liuoksim, vis toliau traukiam, ir žvaigždės, kad ir šviečia — nedingina: lyg per k'okias gėles žengiame...

D a n i l k a. O kojų ar nesubadė šitos žvaigždės?

Z o s k a. Taip ir atėjome į kažin kokią puikią šalį, kokios aš nei gyvenime nesu mačiusi ar girdėjusi, nei sapne sapnavusi. Kaip tom žvaigždėm, kuriom mes keliavome, taip čia gėlėmis perdėm nubarstyta; sodai kažkokie nemūsiški, visur žydi. Ir kad žydi, vai žydi — kur kas gražiau nei mūsų obelys ir vyšnios! O šituose soduose supasi rojaus paukščiai — lyg briliantais ir deimantais jų plunksnos nusagstytos; o jau gieda!.. Milijonas mūsiškių lakštingalų taip nepagiedotų. O sodų slėniais upeliai bėga, o vanduo kad vaivaruoja, lyg saulės spinduliai bažnyčios žvakidėse. Einame mes šituo rojaus sodu ir einame, ogi dirst: rūmai stovi nematyti neregėti; o spindi — lyg iš pačios saulės padaryti: sienos už auksą auksingesnės, stogas it vienu žaibu dengtas! Įėjome į šituos rūmus, į šalis dairomės — ir ką gi? Pačioje šlovingiausioje vietoje sėdi patsai išganytojas, šalia — dievo motina, šventasis Jurijus, Mikolka, Ilja!

D a n i l k a. Net ir Ilja su Mikola! Tai bent nuostabu!

Z o s k a. Ir daugybė visokių šventųjų, didelių ir mažų! Prisiartinome prie išganytojo, o jis, toks meilutis mums sako: „Gana jums žemėje kančias kęsti, atėjo metas sykiu su manimi viešpatauti! Šventasis Petras, — ir čia parodo mums tą patį mūsų keliavedį, — globos jus per amžių amžius!..“

Pauzė

D a n i l k a. Na, o toliau kaip buvo?

Z o s k a. Nieko! Tada aš pabudau.

D a n i l k a. Gaila, kad mes ten nepasilikome. Ten gal ir smuikelį būtų padėję greičiau įsitaisyti.

Z o s k a. Motule, ar tu viską girdėjai? Kaip tu galvoji, geras sapnas ar ne?

M a r i l ė. Kodėl negirdėsiu? Geras sapnas, labai geras sapnas! Dievas mūsų, matyti, dar neužmiršo, o aš maniau...

Z o s k a. Štai ir tėtė pareina.

Įeina Levonas ir sėdasi už stalo. Alionka ir Jurka išeina

VII scena

Marilė, Zoska, Danilka, Levonas

L e v o n a s. Na ką? Kaip motina?

Z o s k a. Nieko! Šiandien mama lyg ir truputį linksmėlesnė!

M a r i l ė (*užsikosėdama*). Pagaliau ir tu parėjai! Ką gi ten girdėjai?

L e v o n a s. Ką girdėjai, ką girdėjai! Seną giesmę: nenusileidžia. Šiandien kraustys. Jau ir vežimus parengę turi.

M a r i l ė. Tai visgi šiandien! O aš iš patalo nepasikeliu. Kaip čia bus?

L e v o n a s (*suirzęs*). Nieko! Kaip kokią kunigaikštienę išneš. Nesirūpink dėl to.

Z o s k a. O kaip su pasėliais? Tai negi mums nė nusipiauti neduos?

D a n i l k a. Na, ir kvailė! Nepiausime — darbo mažiau bus. Jau ir taip man šitas ūkis iki kaulų smegenų įsiėdė: tiek ir tematai — dirbk ir dirbk!

M a r i l ė. Tai kur mes dėsime?

Levonas. Ogi niekur! Į plyną lauką eisime!..

Marijė. Gal pas kurį kaimyną kol kas persikrausčius. Ar nesiprašei?

Levonas. Prašiausi, maldavau. Vienuose vietos nėra, kiti bijo, dar, girdi, ko gero, atsakyti teks: su teismu ir įstatymais ne juokai.

Zoska. Tai kaip bus, tėtė?

Levonas. Kaip bus, taip ir bus! Tu, Simonas ir Danilka bernauti eisit, o aš su motina ir mažaisiais per žmones — duoneliauti. Štai kas bus!

Danilka. Ir aš eisiu elgetauti. Nenoriu bernauti.

Zoska (*kimiai*). Tarnauti eisime!..

Marijė. Elgetomis išeiti!.. Dieve, dieve!

Levonas (*tarytum pats sau*). Samdiniais ir elgetomis! Cha-cha-cha! Ziablikai eis bernauti ir elgetauti! Tėvai ir proseniai ant šitos žemelės gyveno. Amžiais gyventi manė. Činšą mokėjo, ponui dvare atidirbdavo, lyg pačią baudžiavą; kelmus rovė, kūrėsi... amžiais manė gyventi, o dabar! Dabar sūnui ir vaikaičiams teks pas svetimus tarnauti, teks elgetauti... ūkininko sūnui ir vaikaičiams. Cha-cha-cha! (*Eina prie slenksčio, atsigeria vandens ir vėl sėda.*)

Marijė. Sakiau, kad nieko iš to nebus! Negi vargdieniui su turtingu bylinėtis? Kol turtingas suliesės, vargšas ir kojas paties. Ištikus kaimus tokių, kaip mes, iš pirklių į laukus išgrūdo — be pasėlių, be jokios mantos.

Levonas. O kodėl sentikiai išlošė, nors ir vėliau už mūsų tėvo senelį Barkuose įsikūrė? Kodėl?

Marilė. Matyti, teisės jiems kitos.

Levonas. Negi ne tie patys žmonės?

Marilė (*kosėdama*). Tie patys, o, matyti, ne tie patys. Jei nebūtum klausęs šito savo advokato Klepatovskio, tai jei ir būtų išvarę, bent ūkelį būtų palikę, o dabar...

Levonas. Kas dingo — nebesugrąžinsi! Nėra ko sau ir kitiems širdies gildyti!

Marilė. Lengva pasakyti! Penkerius metus bylinėjosi. Paskutinį arkliuką ir karvę šiais metais pardavė. Paskutinę karvutę!

Zoska. Ir mano telyčaitę, kurią man mama pačiai kraičiui augintis atidavė...

Levonas. Kam čia minėti, ko nesugrąžinsi! Kiekvienas būtose dienose gudrus. Aš tikrai teisybę norėjau rasti. Cha-cha-cha! Pakvaišau ir teisybės ieškojau! (*Apsižvalgęs po pirkia, truputį patylėjęs, niauriai, sielvartingu balsu.*) Senolio pirkia, kaip ir jis, vargšas, perseno, naują reikėjo statyti... Su tėvu rąstus tampėme... patrūko senukas, pasimirė... tada vienam baigti teko... Sunku buvo vienam, bet šiaip taip susidorojau, tik koją pagadinau, luošas likau. (*Dirsteldamas pro langą.*) Su seneliu sodą diegėm... Išmanė velionis, kaip su medeliais apsieiti... pats mokėjo skiepyti. Išaugo sodelis. Su tėvu jau per kiekvieną Spasą turėdavome ką šventinti... Su žemele buvau susigyvenęs, kaip su tikra motina. Kiekvieną dirvos akmenėlį, kiekvieną lankos krū-

melį iš mažumės žinojau, kaip savo penkis pirštus... Šituose režiuose gyvulius ganiau... ariau, sėjau, kirtau. O čia — teismas! Laukan išvaro! Palikti pirkią, iš kurios tėvą ir motiną į kapus vežiau, palikti lauką, kurio kiekvieną žemės saują kruvinu prakaitu palaisčiau! Ech, ech! Ir ją aš turiu be niekur nieko užleisti? Žmogus it medis suauga su žeme; nukirsk medį — išdžius, atimk žmogui žemę — pražus.

D a n i l k a. Tai reikėjo atpirkti, tėtė, šitą žemę iš poño.

L e v o n a s. Taigi, atpirkti! O ar įstatymas leidžia tokiems, kaip aš, pirkti? O činšą mokėdamas, lyg aš neišsipirkau šitos žemės? Bet ką tu išmanai...

M a r i l ė (*lyg pro miegą*). O dabar — elgetauti, amžiniems vargams, kentėjimams išvaro!...

Z o s k a. Eiti svetimon pirkion tarnauti, pas svetimus žmones. Vergijon eiti!

L e v o n a s (*dusliai*). Kuo aš čia kaltas? Kuo aš kaltas? Kad mylėjau šitą žemę, šitą mūsų brangiąją? Tuo aš kaltas? Už tai mylėjau ją, kad ji man, mums atkeršytų, su krepšiais išvarytų... Cha-cha-cha! Žemė pavaro nuo savęs tuos, kurie ją per amžių amžius sūriu prakaitu ir karštu krauju šlakstė! Ir už ką? Už ką? (*Panarina galvą, vogčiom braukdamas ašarą.*)

Z o s k a (*prieina ir glosto tėvo galvą*). Nesielvartauk taip labai, tėveli! Nenusimink per daug! Nepražūsime žmonėse... Ką gi darysi? Kaip nors gyvensime. Nesigraužk, tėveli. Aš šiąnakt gerą sapną sapnavau.

VIII scena

Tie patys ir Simonas

Simonas (*įbėgdamas*). Tėve! Ko sėdi! Dvaro arklai mūsų daržus ir kviečius išaria!

Levonas. Tegul aria! Jų žemė — jų teisė.

Marilė (*kosėdama*). Paduokit man vandenių! Trošku man! (*Zoska paduoda vandens ir prilaiko geriančių motiną.*)

Simonas. Jeigu žemė jų, tai tegul ja ir paspringsta, bet pasėliai mūsų — juk mes sėjome!

Levonas (*su patyčia*). Mes sėjome, o žmonės piauna. Tau dėl to nei bėda, nei nauda? Ar ne?

Simonas. Tėvas savo bylomis visą ūkį prabylinėjai, o dabar ir likučius dvarui nuniokoti atiduodi?

Levonas. Ne aš atidaviau, o pati žemė jiems nuniokoti atsidavė. Aš, tu, penktas, dešimtas kažin kuo jai neįtikome, na, štai ji ir purtos savo vaikų.

Simonas. Mūsų triūso ji nesipurto. Ir užtat mes turime ją ginti visomis savo jėgomis.

Levonas (*pašaipiai*). Cha-cha-cha! Jis, mat, eis ginti tą žemę jėgomis, kurias jau seniai ir ta žemė, ir tie žmonės iš jo atėmė! Gudrus — nėra ko sakyti!

Simonas. Tėvui atėmė, o man dar nė kiek nesuspėjo atimti. Man dar užteks jėgų skriaudai nepasiduoti, ir nepasiduosiu. (*Čiumpa iš po suolo kirvį ir nori bėgti. Tėvas jį sustabdo ir stengiasi atimti kirvį.*)

Levonas. Nedrįsk jų liesti! Kitaip aš savo paties ranka tavo šituo kirviu nudėsiu!

Simonas. Aš ginsiu tik savo!

Levonas. Kirviu?

Simonas. Nors ir savo paties galva! Kas man uždraus? (*Grumiasi.*)

Zoska (*išskirdama juos ir bučiuodama rankas Simonui*). Liaukis, Simonka! Neik prieš tėtės valią! Ką gi tu vienas ten padarysi? Sergančią motiną tik išgąsdinote.

Danilka. Ir man baimės įvarėt. Liaukitės! Negi judu maži vaikai — šitaip grumtis.

Levonas (*Simonui*). Atiduok, plėšike, kirvį! (*Išplėšia.*)

Simonas. Ech, tėve, tėve! O kas mūsų laukia, jei mes visa tai jiems atiduosime?

Levonas (*sunkiai sėsdamasis ant suolo. Niūriai*). Teisybės ne kirviu, o protu reikia ieškoti. Tavo senelis neturėjo proto, neturėjau jo ir aš, tai bent tu jo turėtum, kad tavęs ir tavo vaikų neišvytų taip, kaip mus šiandieną!

IX scena

Tie patys ir Alionka su Jurka

Alionka ir Jurka (*įbėgę į pirkią, šluostosi kumščiais ašaras*). Tėte, tėte! Kažin kokie žmonės stogą nuo mūsų pirkios plėšia!

Levonas. Ne jūsų reikalas, tegul plėšia!

Zoska. Aš nueisiu, paprašysiu juos, gal...

Levonas (*prisiversdamas*). Nereikia! Neik! Gana jau tavo tėvas nugarą lankstė ir prašinėdamas duris varstė. Aš pats kaltas, pats ir atsakysiu už visus jus prieš dievą ir prieš žmones. Reikėjo man skirtu laiku iš šios pirkios išeiti, o ne laukti, kolei išvarys. O dabar... aš pats savo rankomis sau duobę išsikasiau! (*Kiek lukterėjęs.*) Taip, taip, pats sau duobę giliają išsikasiau... Be laiko reikės į ją gultis. Prapultis supa iš visų pusių ir dusina mane, smaugia. Akys temsta, mintys maišosi... Kažin kas gerklę spaudžia, alsuoti neleidžia. Kažkoks kalnas užgriuvo man ant pečių ir slegia mane; lyg akmuo prie žemės slegia. Ir tarytumei kažkoks žvėris puola, va, mano kaulų tykoja. (*It pamišęs.*) Kur aš? Kas man darosi? Tamsu, šiurpu aplinkui! (*Virš trobos girdėti treškėjimas, byra smėlys.*) Va, va! Smėlys iš dangaus byra, gal čia krinta mūsų žvaigždės, kurios pavedės mus su lazdomis po žemę elgetaujant? (*Isižiūrėdamas, nerimaudamas.*) Ne, ne! Čia ne žvaigždės, o smėlys, kurį ant pirkios pats savo pečiais tempiau. O mano smiltele, smiltele auksine! Aš tave viršun, ant aukšto vilkau, o tu mane iš viršaus amžių amžiams užversti nori! Ką gi, birk! Stambia kruša krisk!... (*Lyg atsikvošėjęs.*) Bet ką gi aš čia kalbu? Ko gi laukiu? Reikia paskubėti, tinkamiau pasiruošti į didžią kelionėlę! (*Triokštelėjimas. Pro atdarą langą matyti, kaip nuo stogo krinta šiaudai ir lentos. Alionka ir Jurka prisišlieja iš baimės prie Zoskos.*) Jūs čia pasėdėkite, o aš tuojau viską suruošiu kelionei. Reikia minkščiau motinai ratus pakloti, tie juk nesusipras! Svetimu vežimu, kaip ponias, šian-

dien jūsų motina iš savo trobos išvažiuos. (*Nubraukęs rankove ašarą.*) Neikite iš pirkios, kolei aš nesugrįšiu. (*Išeina.*)

X s c e n a

Tie patys, be Levono

D a n i l k a. Koks tas tėvas šiandien keistas, lyg ne savu protu.

S i m o n a s. Aš manau! Bene tai kokie juokučiai! Visko neteko — rankos nėra kur padėti. Kiekvienas iš proto išėitų!

M a r i l ė (*lyg pro miegą*). Vandens man duokite! (*Zoska paduoda. Tyla.*)

Z o s k a. Na, ir ką mes darysime?

S i m o n a s. Tuoju tėvas grįš, ko nors imsime. Gerai dar, kad man kirvį atėmė: būčiau užmušęs ką nors, ir reikėtų belangėj trūnyti.

Z o s k a. Šito nedaryk, broliuk. Tėvas senas, motina pasiligojusi, ką gi jie, šitie mažėliai, veiktu be mūsų, be manęs ir tavęs? O šiaip parsisamdysime ir padėsime jiems iš paskutinio.

S i m o n a s. Taigi! Reikia padėti. Reikia pradėti naują gyvenimą. Ir aš jį pradėsiu. Mes dar surasime žemelės savo šalelėje, mes dar pasistatysime pirkią ant savo užuoganos! Aš gerai prisižiūrėjau, kaip žmonės gyvena, ir gerai supratau, kaip reikia gyventi. Tėvas tiesą sakė, kad kovoti reikia protu, o ne kirviu. Ir aš imsiu protu kariauti. Ir kitus šito pamokysiu. Gana skriaudos! Gana neteisybės! (*Šiurpiai sutrata viršum galvos.*)

Z o s k a (*išsigandusi*). Ach! Kad tik be laiko troba mūsų nepalaidotų!

S i m o n a s. Nesibijok! Tai tik lentas nuo sparrų plėšia. Kol mūsų iš čia neišvys, lubų nelies. Be to, ir tėvas kieme: mato, kas ten dedasi...

D a n i l k a. O aš vis dėlto išeisiu iš čia. Kad juos paraliai! Nė smuikelio neleidžia ramiai pasidaryti! Eime, vaikai! (*Išeina, išsivesdamas Alionką ir Jurką.*)

XI s c e n a

M a r i l ė, S i m o n a s, Z o s k a

M a r i l ė. Padėkite man iš pirkios išeiti — baugu man!

S i m o n a s. Tuoju, mama, tuoju!

Z o s k a. Ir man kažkaip nejauku! Dar ir tas tėvas kažkur užtruko!

S i m o n a s. O mane, žinai, kas minutė kažkoks narsas užplūsta. Rodos, jau nieko dabar pasaulyje nebijau. Nors pati žemė prasiskirtų — nepabūgčiau į prarają šokti! Ir iš tikro. Tik pagalvok, sesele, o ko mums bijotis? Žemę iš mūsų atėmė, trobą nugriaus. pasiliksime lyg padegėliai vienais marškiniais. Kur mes tokie dėsime, kas gyvenime mūsų laukia? Žmogus be žemės, be savo pirkios — tiek pat vertas, ką ir pasiutęs šuo: jam nėra nei pastogės, nei duonos kąsnio, nei gero žodžio! Tyčiosis, vaikys, kol į bedugnę kokią įvys, iš kurios išeities jokios nesurasi. Na, o jeigu taip — tai galas viskam! (*Triokštelėjimas.*) Ir ką gi! Griūk, pirkele! Griūk greičiau! Užmušk visus! Visus palaidok po savimi! Ir be mūsų užtenka vargšų šiame margame pasaulyje: alkanų ir pavergtų kaimuose, girtuoklių ir sukčių

miestuose! Griūk, pirkele! Apglėbk mus savo medinėmis rankomis, kaip apglėbia balandėlė savo vaikus, vanagą pamačiusi. Priglausk mus, pirkele, sušildyk! Matai, kaip tamsu ir baisu! Chacha-cha! Negriūva troba. Medis labiau mūsų gailisi, nei gyvi žmonės — su širdim, su siela žmonės!

Z o s k a (*išgąstingu žvilgsniu žiūri į Simoną*). Simonka! Nekalbėk taip, broleli! Man baisu nuo tavo žodžių. O ir tėvas nesugrįžta... Nors greičiau visa tai baigtųsi. Šiurpu man. Kad tik neatsitiktų jam kas blogo?

XII scena

Tie patys ir dvariokai

V i e n a s i š d v a r i o k ų. Ko sėdite? Tėvas pasikorė!

Z o s k a (*išbėgdama iš trobos*). Ak dieve mano, dieve! Pribaigė senuką!

• M a r i l ė (*nori išlipti iš patalo ir parkrinta ant žemės*). Simonka, padėk man!

S i m o n a s, nejudėdamas iš vietos, sėdi ir piktdžiugiškai dairosi į šalis. Dvariokai prieina imti lovos

S i m o n a s (*pačiumpa kirvį ir, sukandęs dantis, pribėga prie lovos*). Tik išdrįskite kas nors paliesti!!!

U Z D A N G A

ANTRAS VEIKSMAS

Scenoje išdraskyta valstiečio sodyba: riogso stulpai, krosnis, išmėtyti rąstai, gegnės, šiaudai, apyvokos daiktai. Scenos gilumoje — sodas. Arčiau rampos — vienišas medis, netoli jo bet kaip sustatyti stalias, suolai, taburetės. Vaikai (Alionka ir Jurka) nuščiuvę ir įgąsdinti; žaisti jiems nesiseka. Laikas — pora savaitių po pirmojo veiksmo. Vakaras, leidžiasi saulė

I scena

Marilė, Danilka, vaikai

Danilka (kaldamas prie medžio šventą paveikslą). Na, mama, viskas atlikta! Štai mūsų pirkia ir aptvarkyta, geriau nė būti negali. Dargi dievulį pakabinau, kad būtų prieš ką melstis. O dabar man reikia savo darbo imtis. (Sėdasi atokiau ir dirba smuikelį.)

Marilė (sėdasi ant žemės ir atsiremia į medį). Štai ko prigyvenome, dieve mano, dieve mano! Ne pirkios kertėje ties krikštasuole kabo tavo atvaizdas, o čionai — šitame medyje, tarp griuvė-

sių. Kaip koks našlaitėlis kabo čia tavo paveikslas. Lietus jį plaus, saulė kepins, vėjas linguos, kaip berželį lauke. Sutrempė, viešpatie, verbą tavo švęstąją, sumindžiojo tavo graudulinę žvakele. O mes, ištikimi tarnai tavo, sėdime čia, lyg padegėliai po gaisro, ir saulelės tavo skaisčiosios pro ašaras nematome. Och! Och! Žmonės saulelės tavo neregį, teisybės tavo nežino, balso tavo negirdi. Apšviesk, viešpatie, sielą mano nuodėmingąją, neapleisk manęs našlystoje — suteik man jėgų šituos mažuosius išauginti! Neleisk jiems mirti badu ir nuo šalčio, nuo pikty žmonių apsaugok juos, viešpatie!

D a n i l k a. Mama, motule, nereikia šitaip verkauti, nes jau ir man graudu darosi, kai pažiūriu aš į tave!.. Gaila man tėvo, žinia, labai gaila, bet ką padarysi? Neraudok, mama! Tuoju aš savo smuikėlį pasidarysiu, ir tada kad užgrosiu, tai užgrosiu. jog niekam iš mūsų verkti noro nebus! O dabar geriau apie ką kita pasikalbėti. Kai jau man tiek liūdna pasidaro, kad ir smuikėlį nebesiseka dirbti, tada aš pats su savim kalbu, kalbu... Na, ir kuriam galui, rodos, šitaip dedasi? Sunku ir suprasti man viską. Aha! Štai pasakykite man, mama, dėl ko taip ilgai nelaidojo tėvo? Vis neprisirengiau šito tave paklausti.

M a r i l ė. Nelaidojo? Taip reikėjo — tardymą vedė. Įstatymas, matai, toks yra: kas pats per save miršta, to negalima laidoti, kol neištiria, kaip ir dėl ko jis dievui sielą atidavė.

D a n i l k a. Aha! Dabar suprantu! Vadinasi, kai aš numirsiu, tai ir manęs nelaidos, kol nesužinos, kodėl aš numiriau. O pasakyk man, mama,

kam žmonės gimsta, kad paskui vėl mirtų? Juk nesmagu po žeme užkastam gulėti.

M a r i l ė. Čia jau dievo taip žemėje surėdyta. Nieko nepadarysi.

D a n i l k a. Jei taip, ne kas tokia tvarka. O ar tiesa, mama, kad yra tokia šalis, kur gyvojo vandens upės teka? Sako, kad kas atsigers to gyvojo vandens, tas jau niekad nemirs.

M a r i l ė. Gal ir yra. Kas jį žino! Tik tos upės dar niekas nematė ir niekas nėra atsigėręs iš jos. Jeigu kas iš jos būtų atsigėręs, tai gyventų ir gyventų pasaulyje ilgiau negu visi, bet taip nėra: visi ligi vieno anksčiau ar vėliau mirdavo, miršta ir mirs. Tokia, mat, dievo valia.

D a n i l k a. O visgi gyvybės vanduo yra, kaip sau, mamyte, nori. Kitaip, kam gi žmonės kalbėtų apie tai? Kai užaugsiu toks didelis ir stiprus, kaip mūsų Simonka, išeisiu su savo smuikeliu šitos upės ieškoti. O kai rasiu — pats atsigersiu ir jus visus pavaišinsiu, ir tada gyvensime ir gyvensime, kol numirsime!

M a r i l ė. Na, ir nukalbėjai, vaikeliai! (*Pauzė.*)

D a n i l k a. Paaiškink man, mamule, kodėl žmonės trobas stato, o paskui patys jas ir nugriauna?

M a r i l ė. Statyti tai patys stato, bet nugriauna ne žmonės, tik jų nedalia karčioji.

D a n i l k a. Įdomu, kas per viena šita ponia — nedalia karčioji? Štai jai tai reikėtų toks vanduo surasti, kad, vos tik atsigėrusi, tuojau ir numirtų. Jeigu tokia nedalia sugriauna tai, ką žmonės pastato, kuriam galui žmonės dar statosi? Die, man dabar smagiau ir patogiau sėdėti šitoje laužynėje be sienų ir stogo negu pirkioje. Kai sėdėdavau pir-

kioje ir dirbdavau savo smuikelį, man atrodydavo, kad aš sėdžiu lyg kokiame narve, iš kur sunku ir ištrūkti į pasaulį. O čia — jokių užtvarų! Skriūk kur bepanorėjęs — lyg paukštis ir visa kita. Juk šitas didžiulis stogas, iš dangaus suskلياustas, kur kas gražesnis už mūsų šiaudinį. (*Tyla.*) Na štai, viena lentelė lyg ir baigta, dabar darysime antrą. Ko dar aš norėjau tave paklausti? Aha! Atsiminiau! Sakyk mamule, ar toli pasaulio kraštas? Sako, kad tikrai koks šimtas mylių nuo mūsų bus, jei ne daugiau?

M a r i l ė. Pasaulio kraštas ten, kur žmogaus laimės galas.

D a n i l k a. Ėhė! Kalbi, mamule, taip, kad nė pats raštininkas nesupras.

I I s c e n a

Tie patys ir S i m o n a s

M a r i l ė (*Simonui, dusliai*). Jau grįžai? Palaidojote? Gal bent kapi...

S i m o n a s (*sėsdamas, paniuręs*). O kaipgi!.. Palaidojome, tik ne kapinėse... neleido... už kapinių tvoros palaidojome. Čia, tarpe gyvųjų, nebuvo jam vietos — nėra jam vietos nė tarpe mirusiųjų. Savižudis!.. O ar paklausė, kas jį privedė prie savižudybės?!

M a r i l ė. Nieko, vaikeliai, nepadarysi. Nuodėminga mirtimi mirė — turi kentėti.

S i m o n a s. Kentėti! Kentėti! Ta amžina kančia tik žmogų žvėrimi paverčia, laukiniu, kaip

kokį valkata. Ir mane patį kuo šitas kentėjimas pavertė?! Pats savęs nepažįstu. Kai pyliau šian-
dien žemes ant savo velionio tėvo, tai man atro-
dė, kad šituo raudonu žvyru pats save, savo lai-
mę, savo jaunystės dienas užberiu: dievą, žmo-
nes, visą žemę užberiu; rodėsi, kad viską am-
žiams laidoju šaltame kape.

M a r i l ė. Nieko, sūneli! Praeis, tai tik siel-
vartas didis tavyje byloja. Žinok, kad dar ne visa
ir ne visus tu palaidojai: likome tau aš, broliai,
ir seselės tavo — jiems ir su jais privalai gy-
venti. Sunku tau dabar — o kam iš mūsų šiandien
lengva? Bet ką padarysi? Pakentėsime mėnesį,
kitą savo našlaitystėje ir vienaatvėje, paslankiosi
mėnesį, kitą, kaip skenduolis tarp gyvųjų, pastogės
nerasdamas, o po kokių metelių, pavasarį, kai pir-
mos gėlės sužydės virš tėvelio amžinojo guolio,—
sužydės gėlės ir tavo sieloje, ir širdyje, vaiskiosios
tylios ramybės ir šventojo liūdesio gėlės. Ir gy-
vensi toliau, ir ieškosi laimės žemėje.

S i m o n a s. Gėlės! Laimė! Nevalyvos kojos
sutremps gėles ant tėvo kapo, kaip ir jį patį
įtrempė žemėn; o laimę — kiek giliai ją beslėp-
tum savyje — vis tiek suniekins, be jokio gailes-
čio suniekins! Purvinomis rankomis kapstysis sie-
loje, kol išraus iš jos tą laimę, nublokš po kojo-
mis ir pasmaugs ją. (*Tyla.*)

M a r i l ė. Kaip ten bebūtų, o mums reikia pa-
galvoti, kaip toliau gyvensime. Norime nenorime,
o turime savimi pasirūpinti. To maža, kad tu,
sūneli, nutarei susivilkti čia viską, kas liko. Sotūs
tuo nebūsime.

Simonas. Negi tu, mama, tikiesi, kad aš vėl eisiu tenai malonės prašyti?

Marijė. O kad ir taip — kas čia blogo?

Simonas. Aš, mama, jau nuo pat pirmos dienos sakiau ir dabar tą pat sakau: neisiu aš ten, ir jūs niekas ten neisite. Žingsnio ton pusėn nežengsiu ir iš čia nepasitrauksiu. Tėvo kapas virto amžinu pertvaru tarp mūsų ir jų, ir jokia žmogiška jėga jo nesunaikins! Vargas tam, kas pirmas perkops šitą kapo kauburį, išties jiems ranką ir nueis su jais! Neilgai tas su jais pabuvos. Jeigu ir neišplėš jie širdies, neišgėdins sielos, tai bent apakins ir klaidžiais keliais amžinai klajoti paleis niekinamą ir žeminamą. O saviškiai tokį pirštais badys ir privengdami šnibždės: „Išdavikas! Parsidavėlis! Tėvo kapą peržergė, kad tik piktdarišką jų ranką galėtų palaižyti!“

Marijė. Betgi tu be jų neišsiversi. Anksčiau ar vėliau reikės pas juos eiti... darbo... duonos...

Simonas. Na ir kas? Jeigu ir eisiu — tai priverstas eisiu, kaip jų padienis, kaip belaisvis, o ne gera valia, kaip jų batlaižys ir pataikūnas. Mano vergiškas darbas tik duobę jiems giliai iškas, o duona, vergo rankomis kepta, nuodais pavirs jų gerklėse. Bet dabar... dabar jokia būdu nesikreipsiu į juos, nebent virvėmis nutemptų, jeigu tik yra pasaulyje tokių tvirtų virvių. Ten, prie tėvo kapo, aš prisiekiu gyvas nepasitraukti iš šios vietos, iš šio mūsų išdraskyto lizdo, kur tėvo kojos šaltą rasą braukė, o jo akys dangaus žvaigždėse laimės ieškojo. Neišeisiu ir nepasitrauksiu, tegul mane muša, piauna, kankina!

D a n i l k a. È! Kartais ir be virvės į kilpą lenda, kai vargas prispaudžia.

M a r i l è. Aprimk, Simonka! Nereikia dabar apie tai kalbėti! Gal valgyti nori? Štai truputis keptų bulvių! (*Lazdele traukia iš pelenų bulves.*)

S i m o n a s (*valgydamas*). Suvalgysiu, ko ne-suvalgyti? Nuo pat ryto nieko burnoje neturėjau. O darbo buvo daug: pats ir duobę turėjau iškas-ti — niekas nenorėjo pagelbėti; sako, baisu pa-karuokliui duobę kasti. Na, tegul bus jiems baisu! O aš žinau: ne iš baimės nenorėjo, o dėl to, kad nėr kas juos apmoka, nėr kas pavaišina, negalime jų pagirdyti degtine, lašiniaus pavalgydinti... Ne-norėjo — nereikia! Ir be jų už šermenų stalo pa-sėdėsime. Cha-cha-cha! Nėr ko sakyti — gausus stalas: bulvės ir vanduo, vanduo ir bulvės!.. Tik-rojo tėvo, ūkininkų ūkininko, šermenys! Kuklaus darbininko, sąžiningo sėjiko šermenys išdraskyto-je troboje, ištryptuose pasėliuose!.. Ką gi! Reikia ruošti šienavimui ir piūčiai, didžiajam šiena-vimui ir piūčiai! (*Piktai meta bulvę.*) Valgis bur-non nelenda — skersas stoja.

D a n i l k a. Ogi tu imk ir vandeniu užgerk, arba leisk — aš tau kuprą pakulsiu. Kai man kąsnis įstringa gerklėje, motulė kad stuktels — žiūrėk, kąsnelis jau ir įsmukęs ten, kur reikia.

M a r i l è (*Simonui*). Kur Zosė? Kodėl ji sy-kiu su tavimi neparėjo?

S i m o n a s. Zosė? Kur Zosė? Ją klausk, o ne mane, kur jinais dingsta. Anksčiau už mane iš ka-pinių išėjo, anksčiau turėjo ir pareiti.

M a r i l è. Kad nenuklystų kur! Kam tu ją vie-ną paleidai? Argi daug reikia iki nelaimės?

S i m o n a s. Iki nelaimės gal ir netoliausia, bet neišklys, jei pati nenorės. Nespėjo tėvas akių užmerkti, o ji jau iš tiesų pasimetė. Tu, motin, ligota ir lengvatikė, tai nieko nematai nei girdi, o aš viską matau ir girdžiu. Iš kapinių anksčiau už mane išspruko, kad į pono dvarą užsuktų — į liemeningą jaunąjį ponaitį pasižiūrėti, kaip kalaitė prie jo kojų pasiglaustyti.

M a r i l ė. Iš kur tu šitai ištraukei, kad Zosė... Zoska... mano dukrelė?

S i m o n a s. Taip, taip! Zoska, tavo dukrelė, o mano tikroji seselė, į dvarą pas ponaičiuką bėgioja. Visa apylinkė apie tai būgnija. Aš vis netikėjau, kol pats įsitikinau. Užvakar visai nakčiai ten pražuvo. Mačiau, tik tylėjau, tėvo dar nebuvome palaidoję, nenorėjau prie numirėlio apie šitą mūsų naują nelaimę kalbėti ir triukšmą kelti.

M a r i l ė (gailiai). Zoska... mano Zoselė... Ausim netikiu. Taip, taip, prisimenu: tą dieną, kai mus iš pirkios varė, ji pribėgo ir sako, kad ten, prie upelio... Argi gali būti? Zoska... Zoska...

S i m o n a s. Cha-cha-cha! Glotnus veidas, blausios akys, meilūs, saldūs žodeliai, begėdiški pakampių bučiniai — štai ta praraja, į kurią krinta prastuolė mergaitė, akis užmerkusi. Be didelių išlaidų ir derybų šitaip įžūlus savimyla kiek nori perkasi šviežių ir sveikų prekių, pasinaudodamas mūsų atviraširdiškumu ir tamsumu. O užmoka už tai sugriauta laime, nuplėšta šlove, piktomis ligomis... Zoska... Zoska... Bene jinai jam pirma ar paskutinė?...

D a n i l k a. Tu tikriausiai dar vis negali jiems atleisti, kad jie tau atmušė tavo Kastusią Duda-rišką, kurią po to, kai garnys jai vaiką atnešė, ir jie pavijo, ir tu pavijai.

III s c e n a

Tie patys ir Z o s k a, basa, tačiau rūpestingai susišukavusi ir apsirengusi; įėjusi, kurį laiką stovi nesiryždama, kažką laikydama po prijuoste; kalba tarytum bailiai, tarytum kaltai; tarpais jos balse girdėti trūkčiojimas

S i m o n a s. Nakvoti visgi parėjai! Kas tau pasidarė?

Z o s k a. Kodėl tu taip kalbi, brolau? Negi aš esu kur kitur nakvojusi, o ne savo pirkioje, arba dabar lyg nenakvoju kasnakt šituose griuvėsiuose?

S i m o n a s. O užvakar kur tu visai nakčiai buvai dingusi? Manai, nežinau?

Z o s k a. Nieko, ak, nieko tu, broleli, nežinai! Man pasidarė taip kraupu ir liūdna, kad tėvas nepalaidotas ir toks baisus su virve ant kaklo guli šalimais, jog neištvėriau — lyg apdujusi į laukus išbėgau. Ir niekur, niekur nenakvojau — visą naktį po laukus klaidžiojau. Nieko blogo nepadariau, kad aš taip laimės savos neregėčiau!

M a r i l ė. Nepriesaikauk, dukrele! Kam?.. Ne-reikia!

S i m o n a s. O kodėl šiandien laiku negrįžai iš kapinių? Kodėl?

Z o s k a. Šiandien? .. Iš kapinių? .. Taip sau! Užbėgau valandėlei pas tetą, kuri su dėde dvare tarnauja... Taip liūdna einant pasidarė, kad negalėjau išverti — užsukau... Štai ji, teta, mums truputį lašinių ir duonos paskolino. Sako: „Šiandien jūs tėvą laidojote, tai nors pavakarieniaukite į sveikatą.“ (*Ištraukia nešulį ir paduoda motinai.*) Iš tetos paskolinau... Nenorėjau iškart imti, o paskui man taip jūsų visų gaila pasidarė, kad ryžausi ir paėmiau.

S i m o n a s. Žinau, pas kokią tetą tu buvai; žinau, iš kokios tetos pasiskolinai. O atiduosi kuo? Kaipgi ne — tetą dar kažkokią išgalvojo! Geriau tiesiog pasakytum, kad pas dėdę buvai, pas jaunutį ir gražutį, iš tikrųjų mėgstantį visokias paskolas. Kaip tau ne nuodėmė, kaip tau ne gėda? Dar ant tėvo kapo smėlys neapdžiūvo, o duktė jau palakstom eina. Ar užmiršai, ką jis, velionis, prieš savo paskutinį atodūsį kalbėjo. Aš priminsiu, jeigu tavo tokia trumpa atmintis. Sakė tėvas: „Nesižemink prieš galiūną, nesižemink prieš turtuolį, jis tau į akis spiaus už tavo žeminimąsi prieš jį, o tavo sielą ir širdį su purvu sumaišys.“ Užmiršai tu šiuos žodžius, dar ir jauno mėnesio nesulaukusi po mirties to, kuris tau šitai pasakė. Ech, Zoska, Zoska! (*Sparčiu žingsniu išeina. Zoska, užsidengusi akis rankomis, atsisėda.*)

I V s c e n a

Marilė, Zoska, Danilka, vaikai

D a n i l k a. Ir ką čia Simonas galvoja, šitaip smarkaudamas? Jau ir aš pradėdau pykti ant jo.

Primalė, primalė liežuviu, o kam, kuriem galam, norisi paklausti? Tiek, ką mano smuikelio viršus sugadintas liko: nei dievui žvakė, nei velniui šakė. Eime, vaikai, ieškoti naujos lentelės! (*Išeina, išsivedamas Alionką ir Jurką.*)

V s c e n a

M a r i l ė, Z o s k a

M a r i l ė (lyg pati sau). Toks jis mielas kūdikėlis buvo. Žinia, ponų vaikas, ką ir besakyti... Mylėjau jį, kaip savo... Jau tuomet, kai jį krūtim penėjau, poniškas kraujas reiškęsi jo silpname kūnelyje... Kai tik išmoko rankos kumštelę sugniaužti, jau, būdavo, gnaibosi, oi, kaip gnaibosi. O kai ėmė dantukai dygti — kandžiojosi; kad krimstels — net kraujas iš krūties ištrykšta. Toks mažytis, o jau niršus! O negi taip seniai visa tai buvo? Rodos, visiškai dar neseniai pati jį supau, o dabar, mat, vyras kaip reikiant! (*Zoskai.*) Ar teisybė, Zoska, ką Simonas sakė? Ar teisybė, kad tu pas jį... į dvarą...

Z o s k a. Mamute! Kam tau visa tai žinoti? Lyg ne vis tiek? Jeigu tiesa — aš žuvus, jeigu netiesa — aš vis tiek neprisikelsiu... Padangėje maža žvaigždelė šypsosi didžiam mėnesiui, o žemėje gležna sedulėlė linksta prie stipraus jovaro. O aš ką gi...

M a r i l ė. Bet tu nežinai, kas tavęs laukia, jei glausiesi prie jo, kaip sedulėlė prie jovaro? Save pražudysi ir mus amžių amžiams sunešlovinsi. Jis pasimėgaus, pasimalonės ir mes tave, kaip nu-

metamas skuduras į sąšlavyną. Tik netikiu aš, ką Simonas kalba, niekada tuo nepatikėsiu. Suramink mane, vaikeli, pasakyk, kad tai netiesa. Aš užauginau tave, savo pienu išmaitinau — tu neprivalai manęs apgaudintėti.

Z o s k a (kovodama su savimi). Nekankinkite manęs, mamule! Aš pati nusigalavau per šias dvi savaites po tėvo mirties. kažkas baisaus vyksta su manimi ir aplink mane, ko aš savo menku protu nė suprasti nemoku. Motule, neklauskite geriau: aš nešiu meluoti, bet pati tu žinai, kad tiesą irgi ne visą galima pasakyti.

M a r i l ė. Savo motinai galima!

Z o s k a. O jeigu aš pati nežinau, kur tiesa, o kur vylius? Viskas susimaišė mano nelaimingoje galvoje. Aplink mane driekiasi kažkokia mėlyna mėlyna migla, ir atrodo, kad aš tyliai tyliai plūduriuojų joje, kaip tos baltos žąsys ežere arba šėmieji debesys tolimoje padangėje, ir kažin kur tempia mane, ima už rankų, apkabina per liemenį ir nešasi taip lengvutėliai, lyg koks vėjas balandėlės plunksnelę viršum žaliojo miško!

M a r i l ė. Tu visada buvai kažkokia tokia, kad nė pati neišmanau — kokia. Iš mažumės sunku buvo su tavim susikalbėti. Vislab ir tekalbėjai su vėju, giria, šaltinėliu. kažkas nežmogiško tūno tavyje.

Z o s k a. Argi aš kalta, kad aš tokia?

M a r i l ė. Tuo tu gal ir nekalta, bet kalta tuo, ką Simonas sakė. Jis matė tave užvakar naktį su juo.

Z o s k a. Netiesa, motule! Netiesa! Aš ten nebuvau — nebent mano šešėlis tenai buvo! Bet iš tie-

sų — šešėlis. Kartais aš matau, kaip mano šešėlis atsiskiria nuo manęs ir eina sau kažkur toli toli! Per aukštus kalnus eina, viršum sraunių, upių ir tamsių šilų plaukia, o paskui vėl prie manęs sugrįžta ir įkandin sekioja, tarytum saugodamas, įspėdamas mane. Tada baimė mane apninka. Oi, bijau aš tuomet savo šešėlio, lyg pamėklės iš ano pasaulio, bijau!

M a r i l ė. Tai tavo šešėlis ten buvo? ..

Z o s k a. Šešėlis, mamute, šešėlis! Manęs pačios ten nebuvo. Ir ko tik aš ten nepamačiau!

M a r i l ė (*pakilusi*). Netikiu aš tavimi! Tu viską nors nepaprasto išgalvoji, kad tik galvą kitiems sumaišytum. Šit kas: prisiek, kad tai netiesa, kad tu nevaikščiojai tenai! Prisiek! Kitaip tu iš proto mane išvarysi, kaip ir pati, matyti, eini.

Z o s k a (*stodama*). Prisiekiu, motule! Kuo nori prisiekiu, kad ten buvo mano šešėlis! Kuo tik nori, prisieksiu! Tegul ranka mano nudžius! Galvą duodu nukirsti!

M a r i l ė. Nereikalinga man tavo galva. (*Rodo paveikslą.*) Štai prieš dievą prisiek! Prieš jo atvaizdą. (*Zoska kovoja su savimi.*) Na, ko lauki? Klaupkis ir prisiek!

Z o s k a (*suklumpa prieš paveikslą*). Mama, aš bijau! Kažkoks šiurpas mane krečia.

M a r i l ė. Sudėk kryžium pirštus ir prisiek! Kitaip, apakinsiu aš tave, kad tu lig pat mirties kelio į ten nesurastum!

Z o s k a (*sudėdama kryžium pirštus*). Mama! Motule! Nežudykite manęs! Aš negaliu! .. Aš nežinau, kas iš tikrųjų mano šešėlis, o kas aš pati?

Marilė. O jeigu aš tau akis išbadysiu, ar sužinosi? Ką? Ar tada sužinosi? (*Girdėti, kad kažkas artinasi, švilpiniuodamas*)

Zoska (*nušvitusi*). Motule! Tai jis pats — mano šešėlis — artinasi! Sykiu su juo, dviese, prisieksime!

Marilė (*rankas užlaužus ant galvos*). Kas man darosi? Kas jai? Koks nelabasis ją supainiojo? Troba išdraskyta, tėvas palaidotas, o ji? (*Kimiai.*) Zoska! Zosiuke! ..

Zoska (*lyg ekstazės pagauta*). Mama! Motule! Vaiskus mėnuo su šviesia žvaigžde skrieja, žaliasis jovaras prie sedulėlės lenkiasi, o jis, mano šešėlis, iš tolimų kraštų prie manęs artinasi, brangias dovanas atneša: karštą širdį, švelnią sielą, beribę glamonę!

Marilė. Kas tau darosi, Zoska? .. Zosiuke? ..

Įeina Ponaitis

VI scena

Marilė, Zoska, Ponaitis

Zoska (*pašoka ir išskėstomis rankomis nori pulti prie ponaičio, tačiau Marilė, pati to nepastebėdama, užstoja jai kelią*). Ponaitis, ponaičiukas, pas mus atėjo!

Ponaitis (*žaisdamas lazdele*). Ar Simonas namie?

Marilė. Namie, ponaiti! Jis tik kažkur išėjo — tuoj sugrįš.

Z o s k a (*atneša ponaičiui suolelį ir apdengia jį skarele*). Sėskitės, ponaitėli. Aš... mes taip džiaugiamės, kad tu... kad jūs atėjote, taip džiaugiamės... Sėskitės.

P o n a i t i s. Nesirūpink, Zoska, aš galiu ir pastovėti. (*Tyla.*) Tai ką gi tas jūsų Simonas galvoja? Kodėl jis neišsikelia iš čia ir nesuieško jums kokios pastogės?

Z o s k a. Mes tuojau, ponaitėli, išsikelsime. Nėpykite!

M a r i l ė. Jis labai užsispyręs. Aš, motina, ir tai niekaip negaliu jo paveikti. Vargas, ponaitėli, su vaikais, vargas!

Z o s k a. Simonas apgedęs tėvą, ir išeisim. Nepasiliksime čia amžiams ponaičiui įkyrėti. Tikrai nepasiliksime!

P o n a i t i s. Dėl tėvo ir sūnaus atkaklumo be reikalo tik pirkią teko sugriauti.

Z o s k a. Nieko, ponaitėli. Tik gaila, kad tėvas pasikorė, o motiną ligotą teko išnešti.

P o n a i t i s. O kaip dabar Levonichos sveikata?

M a r i l ė. Ačiū, ponaiti, už dėmesį. Savaite po to vaikščioti negalėjau, o dabar jau šiaip taip kojas velku; kad tik greičiau kur nors toliau išsidanginus!

P o n a i t i s (*sėsdamasis ant suolelio*). Na, o kaip Zoska laikosi?

Z o s k a. Kaip matote, ponaiti! Paskutines valandas pasaulyje baigiu, o pasaulio neregium. Vienintelis mano džiaugsmas, vienintelė mano laimė, kai su tav... kai naktį stebuklingus sapnus regiu, kai mintimis skrieju prie tav... prie savo mėne-

sėlio skaisčiojo. Taip dabar, ponaitėli, gyvenu aš ir laikiu... naktelės vienos belaukiu!.. (*Sėdasi ant žemės netoli ponaičio ir meiliai žiūri į jį.*)

M a r i l ė (*į šalį*). Pasakysiu jam viską, į akis išdėsiu! Gal nuramins jis mano galvelę! (*Ponaičiui, kovodama pati su savimi*) Sakykite, ponaitėli, sakykite, sakalėli... neužpykite ant manęs!.. (*Krinta prie jo kojų.*) Nežudykite jos, ponaitėli! Ji dar vaikas ir nieko nesupranta... Nežudykite! Motinos pasigailėkite! Gal ir jums kada viešpats vaikų atsiųs... Nežudykite! Ją aš tomis pačiomis krūtimis maitinau, ką ir tave!.. Pagailėkite vargšės našlės! Argi tiesa, kad ji pas jus... kad ji? (*Ačaros neleidžia jai kalbėti. Atsiremia ranka į suolelį.*)

Z o s k a. Mama nieko nežino... Aš jai apie nieką nekalbėjau... Atleiskite jai, ponaitėli!

P o n a i t i s (*atsistojęs*). Kas? Ko tu, Levonicha, iš manęs nori? Aš nieko nesuprantu! Aš juk negaliu leisti iš naujo trobą statyti, jeigu šitas sklypas man reikia įjungti į dvarą. Sykį jau išmetė jus, tai ir viskas. O jeigu panorėsite dirbti pas mane, aš jums dvare ir trobą rasiu.

M a r i l ė. Aš ne apie tai. Aš... aš maldauju tave: neviliok jos, mano Zoskos! Tau, ponaiti, nieko neatsitiks, o jina pražus, prapuls be reikalo!

P o n a i t i s. Kokia Zoska prapuls? Ką tu čia išsigalvojai?

Z o s k a. Aš, motule, neprapulsiu, o jei prapulsiu, tai mano šešėlis pasiliks ir gyvens žemėje ligi amžių pabaigos. Taip! Šešėlis liks gyventi, jeigu aš pražūsiu!

M a r i l ė. Ar girdite, ponaiti, ką ji kalba? Tai tu ją užbūrei. Tai tu man dukrą išplėši! Tai jau

geriau širdį man, jos motinai, išplėšk ir žvakę sau iš jos pasidaryk, tik dukrelės neišplėšk našlei nelaimingai!

Z o s k a (prieina prie motinos, apkabina ir bučiuoja jos galvą). Gegele mano pašautoji! Vis tiek, šen ar ten, po margą pasaulį išklys tavo vaikeliai, ir pesliai kapos jų kūnus ir gers jų šiltą kraują, o siaučiantis vėjas išblaškys jų plunksnes ir jų kaulelius juodu smėliu užbers. Tik tu, gegele, šito sakalėlio dabar nekeik — jis niekuo nekaltas; aš geriau tai žinau.

M a r i l ė (prišliaužus nuo suoloelio prie ponaitio kojų). Ponaitėli! Aš tave, vaiką, prie savo krūtinės popinau, lepinau! Aš juk galėjau prigirdyti, pasmaugti tave, tu gyveni ir žydi. Nepamiršk to ir atkerėk, sugražink man mano Zoską! Juk ir tu turėjai motiną...

P o n a i t i s. Per vėlu jau, teta!

M a r i l ė. Ak, kodėl ne nuodai su mano pienu tekėjo tada, kai... *(Tariant paskutinius žodžius, įeina Simonas su kirviu, kurį, laikydamas rankoje, vis sukinėja į šalis; Zoska pirmoji pastebi Simoną ir pasitraukia į šalį.)*

VII s c e n a

Tie patys ir S i m o n a s

S i m o n a s. Ėhė! Matyt, prieš ponaitį jau poetariauti pradeda! *(Marilė pakyla ir pasitraukia į šalį.)*

Z o s k a. Tai motulė taip sau! Prašė ponaitį, kad leistų mums dar kurį laiką pagyventi šioje vietoje.

S i m o n a s. O tu prašei, kad jis leistų ten, pas jį, nakteles prasėdėti!

P o n a i t i s. Tu, mielas mano, sužvėrėjai ir nebesusigaudai, ką kalbąs. Turėk galvoje: užtenka man tik pirštą pajudinti, ir tu tuoju sužvanginsi grandinėmis — už tai, kad mano žmones puolei kirviu, kai tamstą iš pirkios vijo.

S i m o n a s. Žinau, žinau! Tik kolei mano sesuo ponaičiui neįgris, jis jos brolio ir motinos nė pirštu nepalies!

Z o s k a (*visą laiką seka Simoną, laikantį rankoje kirvį*). Broleli! Kam tu savo seserį į purvyną trempi? Dar ir be tavęs žmonės ją tremps! Liaukis ponaičiuką ir mane kankinęs: tuo bėdoje nepadėsi!

S i m o n a s. Cha-cha-cha! Gal liepsi atsiklaupiti ir melstis prieš jį? (*Ponaičiui.*) Ko, ponaiti, čionai atėjai? Ar maža, kad jina ten, į rūmus bėgioja? Ar maža tau to?

P o n a i t i s. Aš atėjau tave paklausti: lig kolei jūs sėdėsite mano žemėje?

S i m o n a s. Aš ne ponaičio, o savo žemėje sėdžiu, ir niekas manęs iš čia neišvys!

P o n a i t i s. O kam įstatymai?

S i m o n a s. Aš ir laikiu įstatymų: teismas bus, ir tiesa laimės.

P o n a i t i s. Jeigu tavo tiesa būtų, nesėdėtum čia po plynu dangumi.

S i m o n a s. O kam tu privedei mus prie to? Kam trobą sugriovei?

P o n a i t i s. Iš mano sienoju ji buvo pasta-
tyta.

S i m o n a s. O kas ją statė štai šituo kirviu?
(*Papurto kirvį.*)

Z o s k a (*stodama tarp ponaičio ir Simono*).
Broleli! Vienas kirvis pirkią statė, o kitas sugrio-
vė — kuo čia ponaitis dėtas? Jis kirvio nė į rankas
niekad neima. (*Įeina Danilka.*)

VIII scena

Tie patys ir Danilka

D a n i l k a (*į šalį*). Žiūrėk tik tu! Ir ponaitis
į svečius pas mus atėjo! Tik kuo mes jį pavaišin-
sime? (*Ponaičiui.*) Garbė Jėzui, ponaiti! O aš turiu
į tavo svarbų reikalą: paskolink man gyslų sty-
goms ir arklio uodegos strykeliui. Mat, smui-
kelį šiandien baigiu, o groti nebus kaip. Pasko-
link, ponaitėli! Kai praturtėsiu, atiduosiu.

S i m o n a s. Verčiau virvės ant kaklo papra-
šytum — ją greičiau iš žmonių gausi!

P o n a i t i s. Štai tau aš ją mielai paskolin-
čiau...

S i m o n a s (*niauriai*). Taip, kaip ir tėvui.

Z o s k a. Ponaitėli, nepykite ant jo! Jis ne toks
blogas, kokių dedasi. Ilgainiui jis pasitaisys ir
tarnaus tau, oi, kaip ištikimai tarnaus. Dirveles
tavo ars, žirgelius žiūrės, tavo vaikelius vežios.
O mudvi su motule javus tau, ponaitėli, piausim.
Nejsižeiskite ant jo!

P o n a i t i s. Aš nežinau, kas čia ponas: aš
ar jis?

S i m o n a s. Niekas!

D a n i l k a. Tu, Simonka, aš matau, tik ginčijiesi su ponaičiu, o apie svarbius reikalus, kaip šeimininkui dera, nepasikalbi. Tėvą šiandien palaidojai, o kryžiaus nepastatei. Paprašyk ponaitį medžio kryžiui.

P o n a i t i s. Tam mano giriose medžių užteks. Galite iš mano girios kryžių kiek norite statyti. Neprašomas leidžiu.

S i m o n a s. Per daug malonės! Aš pats kryžium atsistosis ant tėvo kapo ir amžinai jį saugosiu, kad tavo žagrės jo nesuardytų, kaip tavo kirviai šitas sienas išardė!

P o n a i t i s. Beprotis! Argi ne tavo paties rankos tatai darė ir daro? Pagalvok tik! (*Sparčiu žingsniu švilpiniuodamas išeina.*)

D a n i l k a (*beišeinančiam*). O gyslų ir ašutų aš ateisiu pas ponaitį. Įsakyk tik šunis pririšti!

IX scena

Tie patys, be Ponaičio

Z o s k a (*Simonui*). Supykdei tu jį, Simonka! Leisk — aš pabėgėsiu, pati jį perprašysiu. (*Šoka bėgti.*)

S i m o n a s (*suspausdamas kirvį ir užstodamas kelią*). Tik pajudėk į tą pusę!..

Zoska raudodama susmunka ant žemės. Simonas, metęs kirvį, sėdasi ant suoloelio ir nuleidžia galvą ant delnų. Danilka braukia rankove akis.

Pamažu leidžiasi uždanga

TREČIAS VEIKSMAS

I scena

Marilė (viena)

Marilė (sėdi ir siuva krepšį). Ak! Ak! Nelėmė dalelė savo geru naudotis, kaip visi geri žmonės naudojasi. Tik pagalvok! Gražūs buvo lineliai; roviau juos, braukiau, klojau, o kai išsigulėjo, džiovinau, myniau. Drauge su Zoska kiekvieną siūlelį išverpėm... išbalinusi stakleles pastačiau... kiek drobės priaudžiau... Marškiniams sau, velioniui ir vaikams audžiau... Nelaimė užgriuvo, ir viskas niekais nuėjo: vietoj marškinių — krepšius siuvu! Ak! Ak! Elgetų krepšius — sau ir vaikams! (Susimąsto.)

II scena

Marilė, Zoska, vaikai

Zoska (įeina su rugiagėlių puokšte, paskui ją vaikai). O tu vis siuvi, mama? Meskit!.. Baisu man darosi, žiūrint į tavo siuvinį. Tarytum tu

mums visiems, dar gyviems, įkapes siuvi. Meskit, mamule, šitą savo nelaimingą darbą! (*Sėdasi ir pina vainiką, šalia jos vaikai.*)

M a r i l ė (*Zoskai pasirodžius toliau siuva*). Ek, mano dukrele! O kas gi siūs? Negi tu? Kas mūsų laukia — manęs, tavęs (*rodo į vaikus*), jų — mūsų visų? Kas? O pasiūti reikia daug, oi, kiek daug — svetimų stalų nuograužoms! Elgeta — atmeni, kur pas mus buvo — sakė, kad kuo daugiau elgeta apsikrepšdavęs, tuo daugiau ir gaunęs. Gal, sakysi, netiesa? Ką?

Z o s k a. Mes dar ne elgetos, mama!

M a r i l ė. Ne šiandien, tai ryt poryt būsime elgetos. Tokia jau, matyti, vargšų dalia, ir neišvengsim mes jos. Tik pagalvok! Simonas visai padūko, ir nė pagalvoti nenori, kuo varge pasigelbėjus, — vis teismo kažkokio laukia. O tu, tu tik dar daugiau dervos į šitą ugnį pili. Iš čia ir kyla visos mūsų nelaimės.

Z o s k a. Mama! Aš tik noriu šitas nelaimes laime pakeisti...

M a r i l ė. O pati vis gilesnę ir gilesnę prarają tarp jų ir mūsų kasi. Ir pati į ją pateksi, ir dar mes visi sykiu su tavimi. Ir neiškopsime niekados kaip iš pelkės amžinosios. Oi! Oi! Abu jūs, vaikai, patys sau pražūtį kasate, abu: Simonas savo nepalaužiamu atkaklumu, o tu — savo beprotiška meile. Jūsų tėvai kitaip gyveno!

Z o s k a. Taigi, taigi, motule, kitaip! Užtat va ir tu šituos krepšius siuvi ir man su Simonu priekaištauji.

M a r i l ė (*neklausydama*). Žudote jūs save, mane, ir šituos mažylius. Dieve galingas! Vienas it

žvėris į viską žiūri ir valios niekam neduoda, kita visą giminę teršia.

Z o s k a. Motule, ko tu iš manęs nori? Aš jus visus išgelbėti noriu, nors gal ir pati žūsiu. O pagaliau, ką gi aš žinau, kas man darosi. Gal kokiais kerais kažin kas visus mus apkerėjo ir po tėvo mane pirmąja auka parinko? Ką gi aš žinau? Nemanyk, mama, kad aš tokia, kaip tau ir Simonui rodosi. Bet ką padarysi? Jums jūsų tiesa, o man sava. Audžia gyvenimas savo juodąją drobę ir aus, kol jam patys žmonės nepaduos ataudų — amžinos teisybės ir broliškos meilės, amžinos laimės ir džiaugsmo.

M a r i l ė. È! Pradėjo tarškala taukšti! Nori savo begėdystę nuo mūsų pridengti! Geriau tiesiai pasakytum, kad piktoms rankoms savu noru pasidavei — ir viskas! Bet ne! Dar reikia žmonėms visokiais niekakalbiais galvas sukti. Motinos, mano mieloji, neapgausi!

Z o s k a. Tu pati, mama, save apgaudinėji, jeigu taip galvoji. Visi žmonės patys save apgaudinėja, o atrodo jiems, kad kas kitas dėl to kaltas. Liaukimės, mama, ginčytis!... Žiūrėk, koks gražus saulėlydžio dangus! Ten, tuose danguose, ir mes kada nors gyvensime. Ir nebebus ten nei tokios nugriautos pirkios, nei tokių netikusių žmonių: bus ten vienas didelis namas visiems, ir ne toks, kaip čia, žemėje — ir visi bus ten kaip tikri broliai ir seserys. Iš tiesų, mama!

M a r i l ė. O kol prieis diena į ten keliauti, aš prakeiksiu tave ir šitą tavo... savo motinišku žodžiu!

Z o s k a (*suspausdama rankas*). Motule! Darykite su manimi, ką tik norite, tiktai jo nelieskite: dievaži, jis niekuo nekaltas, lygiai kaip ir aš nieko pikto nesu padariusi. Netiesa visa tai!

M a r i l ė. O kodėl prisiekti nenorėjai? Ką?

Z o s k a. Todėl... todėl, kad aš nežinojau ir dabar nežinau, kas tiesa, o kas netiesa, kas nuodėmė, o kas nenuodėmė!

M a r i l ė. Tai kodėl jis pasakė: „Per vėlu jau, teta!“?

Z o s k a. Kad ir jis nieko nežino.

Įeina S i m o n a s ir D a n i l k a. Jie nešasi po rąstigalį kryžiui, deda scenos viduryje

III scena

Tie patys, S i m o n a s ir D a n i l k a

D a n i l k a (*mesdamas rąstigalį*). Vargas man su šituo Simonu! Man pačiam darbo gyvas galas, o čia dar jam padėk šitą kryžių dirbti. (*Sėdasi ir imasi smuikelio.*)

S i m o n a s (*numetęs rąstigalį greta pirmojo, niūriai*). Tą šermukšnį nukirtau, po kuriuo tėvas... Geras bus kryžius. Mudu su Danilka aptašėm, prapiovas padarėm... beliko kiek aplyginti, ir viskas bus baigta. Ar nematėte leistuvo?

Z o s k a (*pakildama*). Aš jį, broleli, kažkur mačiau. Tuoju surasiu! (*Suranda leistuvą ir paduoda Simonui.*) Gal padėti tau?

S i m o n a s (*atsiklaupęs obliuoja kryžių*). Nieko nereikia! Matau, kad nėra tau laiko: vainikėlį pini, kaišai. Na ką gi, pink, kaišyk! Geri žmonės vienas kitam irgi virveles veja, maizgo!

Z o s k a (*sėdasi ir toliau pina vainikėlį; į šalį*). Motina prieš mane, brolis prieš mane, tai kas mane užstos?

D a n i l k a. Na, ir užvirė šiandien pas mus darbas! Zoska vainiką pina, Simonas kryžių dirba, mama krepšius siuva, o aš smuikėlį darau. Pasi-grožėkite, žmonės gerieji!

M a r i l ė (*Simonui*). Pavakare, kol jūsų čia nebuvo, vėl buvo tasai atėjęs ir prikalbinėjo bergždžiai nesispyriuoti prieš jį. Trobą, girdi, savo dvare duosiąs ir tave su Zoska į darbą priimsiąs.

S i m o n a s (*karštai*). Nieko nereikia, nieko! Sykį aš jau sakiau, kad to man nė neprimintumėt. Jų malonė ligi slenksčio, tik ligi slenksčio. Akyse it lapė meilinas, o pranyksi iš akių — ir iš širdies lauk! Nereikia! Pats pasigelbėsiu! Iš naujo trobą pasistatysiu, naują ūkį įsikursiu. Naują gyvenimą pradėsime. Reikia štai tik kryžių pastatyti ir su-laukti bylos galo! Ne ten, pas juos, o čia mūsų vieta. Niekas mūsų iš čia neišvys. Ir neišbaidys, nors patį liucipierių pagalbon pasikviestų! Per am-žius visa čia mūsų buvo, yra ir bus. Mes ne kokie prieklaidos! Teisės neturime nė žingsnio žengti iš čia ton pusėn. Tegul jie pas mus eina, ne mes pas juos!

D a n i l k a. Neištersi — pasiėjėsi!

S i m o n a s. O pagaliau gal ir tiesa! Gal net ir nubėgsiu! (*Mįslingai*.) Tik kaip ir su kuo?..

M a r i l ě. Kol tu savo pasieksi, ką gi mes valgysime? Nei pats eini kur nors uždarbiauti, nei kitus leidi. Manęs, savo motinos, nei šitų mažičių nesigaili. Ek, Simonai, Simonai! Žudai tu save ir mus visus!

S i m o n a s. Nebūkštauk, mama! Nepražudysiu! O jei ir žūsime, tai visas pasaulis apie tai sužinos, ir tiesa viršun išeis. Tik kad jūs man viską sunkinate: tu savo priekaištais, o Zoska tuo, kad vis prie anojo tebelimpa. Stovite jūs man ant kelio ir trypiate tai, ką aš noriu pasėti.

Z o s k a (*prieina prie Simono ir deda ranką jam ant peties*). Ek tu, mano mielas broleli! Išdidus ir atkaklus žmogus tu išaugai! Skrajūnu ereliu tau būti ir padebesiais skraidyti, kaip vėjas laisvasis skrajoja! Vargas tik vienas: sparnų tau neduota, sakale tu mano žvitriaaki! Nesakyk, broleli, kad aš mindau tai, ką tu sėji. Kas žino — gal tu savo išdidumu dar daugiau trypi tai, ką aš sėju savo mergautine širdim? Kas žino?

S i m o n a s (*niūriai*). Tėvo kapas ir šitas kryžius tai žino!

Z o s k a. Atkaklus tu, brolau! Sudegins šitas išdidumas tau sielą ir širdį, pelenais pavers. Ir žmogiškoji piktybė suniekins tavo gerą vardą, ir nieko tu neįrodysi, priešindamasis visam pasauliui! Ne šiandien, tai rytoj nueisi tais pačiais keliais takeliais, kuriais visi žmonės eina. Sulaužys tavo, atlyši, žūsi.

S i m o n a s. Tai bent savo valia nežūsiu, didesnė jėga mane sužlugdys, o tu pati savo noru pražudyti, amžiams suniekinti duodiesi!

Z o s k a (*pasitraukdama nuo Simono*). Dieve! Kaip man sunku čia gyventi! (*Sėdasi ir toliau pina vainiką. Pauzė.*)

D a n i l k a. Kryžių daryti darai, tik kuo jį nuveši?

S i m o n a s. Neverk dėl to! Neisiu aš arklio prašyti nei pas kaimynus, nei ten, pas juos! Ant savo pečių nuvešiu — dar atlaikys, užteks jėgų! Kai pats nuvilksiu, džiaugsmo daugiau suteiksiu tam, kuris po šiuo kryžium gulės, o patsai bent žinosiu, kad niekam nesilenkiau, prieš nieką nesižeminau.

D a n i l k a. O kam mama šituos krepšius siuva?

S i m o n a s. Siuva, kad neturi ką veikti. O kai pasiūs, visus ligi paskutinio sudeginsiu!

M a r i l ė. Kolei tu, vaike, prisirengsi sudeginti, jie ir patys sutrūnys ant manęs ir ant šitų mažųjų, o gal ir dar ant ko nors. Štai vienas krepšelis ir gatavas! (*Pakelia rankomis ir žiūrinėja.*) Regis, geras bus — ne mažas ir ne didelis, tik rankščius reikia dar pririšti. (*Ieško ir pririša.*)

S i m o n a s. Et, liaukitės, mama, žaisti kaip vaikas! Norite man širdį išplėsti be laiko — daugiau nieko! Neduodate ramiai net kryžiaus pa-
baigti.

M a r i l ė. Vaike, ką tu? Aš juk nieko! Pats tą gerai žinai ir išmanai, kad atsarga gėdos nedaro.

S i m o n a s (*Danilkai*). Pasidairyk, Danilka, ar nerasi kokio stavoro kryžiui sukalti. Viską jau pa-
baigiau — aplyginau.

D a n i l k a (*suranda rąstigalyje gembę ir kirviu traukia ją*). Štai tuoju tau gembę ištrauksiu: tėvas ant jos, kai pančius vydavo, pluoštą kabin-davo. (*Paduoda Simonui gembę. Šis ją aptašo ir sukala kryžių.*)

Z o s k a. Kada gi tu jį neši, Šimonka?

S i m o n a s. Kada? Šiandien! O kam tau ži-noti?

Z o s k a. Taip sau klausiu. Kieme antai jau tamsu: netinka nakčia nešti!

S i m o n a s. Netiesa! Nakčia geriau su kryžium eiti. Niekas tavęs neužkabins, neužgaus. Nakčia, vidurnaktį, ir nunešiu, nes dieną tai dar ir kryžių man išplėš, kaip kad išplėšė iš krūtinės visa, kas gera ir šventa. Nakčia nueisiu su kryžium į kapus, kaip ano pasaulio vaiduoklis, kad net ir mirusiems kraupu būtų! Tiktai mano tėvas pažins mane ir linksmas išeis manęs pasitikti — už kryžių padėkos ir palaimins, kad toliau ištvermingai su nedalia kovočiau. Nes jis, mūsų tėvas, ne toksai, kaip visi negyvėliai: jis neatsigulė su jais vienoje vietoje, o buvo palaidotas visai atskirai į šaltąją žemelę motinėlę. Tai ir kryžių jam nunešiu naktį, o ne dieną, kaip kad visiems neša ir stato.

M a r i l ė. Aš su tavimi eisiu, sūneli! Nė karto dar aš, nusidėjėlė, jo kapelio neaplankiau.

S i m o n a s. Gerai, mamule, nešime drauge! O jūs, Zoska su Danilka, pasiliksite vaikų ir pirkios saugoti.

D a n i l k a. Nors tu mane ir verstum, neisiu nakčia ir dar su kryžium. Kad kokios dar vilkai gali suėsti ar numirėliai išgąsdinti!

Z o s k a (*prieidama prie Simono*). O tu, broleli, leisk man sykiu su jumis eiti! Kai tu su motina išeisi, man baisu bus čia vienai sėdėti. Atrodo man, kad lyg kokia nelaimė čia mane ištiks, kai be jūsų pasiliksiu.

Simonas. Ne viena būsi! Vaikai, Danilka sykiu su tavimi bus.

Z o s k a. Jie suguls, o aš viena čia lyg šešėlis slankiosiu. Bijau aš šitos išdraskytos gaisravietės. Čia man visokios šmėklos vaidenasi. Paimk mane su savimi, broleli! (*Marilei.*) Mamute, paimkite mane — kryžių jums nešti padėsiu!

Simonas. Nelisk man į akis! Ne tavo reikalas kryžius nešioti ar paskui juos vaikščioti.

Iš tolo pasigirsta pabaigtuvių daina. Simonas pakelia kryžių ir laiko jį prie savęs. Visi valandėlę klausosi dainos

Z o s k a. Pabaigtuvių dainą traukia!

Simonas. Taigi! Pabaigtuvės dvarel!

Marilė. Matyti, jau namop eina.

Simonas. Taigi! Užtat ir mums jau metas eiti!

Marilė (*užsirišdama skarelę*). Metas, vaikai!

Simonas užsideda ant pečių kryžių ir išeina; paskui jį ir Marilė; Zoska taip pat pašoka: eiti, tačiau sugrįžta ir baigia pinti vainiką

IV scena

Zoska, Danilka, vaikai

Zoska. Išėjo! Nepasiėmė manęs su savim. Net gero žodžio nepasakė. O aš taip norėjau su jais eiti, taip norėjau! Vieni kryžių nunešė.

Danilka. Ė-ė! Pasidžiaugsi dar tu, Zoska, kryžium! Lukterėk truputį! Man jau ima nugarą mausti — matyti, nuo darbo prie šito smuikelio — bus ir tau tas pat!

Zoska. Geriau jau tylėk, Danilka! Verčiau tu man štai ką pasakyk: kada gi tu pagaliau šitą savo smuikelį pabaigsi?

Danilka. Tada, kai tu vainikėlį, kurį dabar pini, sudėvėsi.

Zoska. O iš kur tu žinai, kad aš pati jį dėvėsiu?

Danilka. Būta man čia ko nežinoti! Netgi žinau, kada tu jį sudėvėsi, na, tada ir mano smuikelis jau bus baigtas.

Zoska. Kada, tavo nuomone, visa tai bus?

Danilka. Tada, kai tu kelio į dvarą neregėsi.

Zoska. Tai kaipgi čia? Vadinas, aš apaksiu?

Danilka. Gal ir apaksi. Tik kad tu jau ir taip ne viską regi. Ek, Zoska! Gaila man tavęs. Mamytė nei Simonka tavęs nesigaili, o ir ten, kur tu tikiesi pagailą rasti, laimė tavęs nelaukia.

Zoska. Kodėl tu šitaip kalbi, Danilka?

Danilka (*neklausydamas*). Tegul sau šneka, kad aš kvailiukas, kad aš ir šioks, ir anoks. Aš viską matau ir viską suprantu. Nenoriu tik rodytis

su savo protu, nes šiame pasaulyje jis toli ne-
nuves. Kvailiukas Danilka ar visai kvailas — maža
bėda. Bent mažiau jį užkabinėja ir kamuoja kaip
išmintingą — tą galiu tikrai pasakyti; nes neišma-
no, kuo beįskaudinti Danilką, nes Danilka iš visko
juokiasi. O ką gi jūs protingi? Kad ir tu, ir Simo-
nas? Kepurnėjatės, kaip Morkus pragare arba kaip
musė dervoje, ir nieko daugiau. Kiekvienas jus
gnaibo, kiekvienas jus apgaudinėja, kiekvienas jus,
kaip sako, muša ir verkti neleidžia. O jeigu jūs
kvaili būtumėt, tai nors jus ir kamuotų, bet ne
taip smarkiai, nes kvailų jūsų ne taip bijotų, kiek
dabar protingų bijo.

Z o s k a. O kam tu visa tai plepi?

D a n i l k a. O štai nors ir tam, kad tavo po-
naitis, kai tik mūsų byla baigsis, kažkur į užjū-
rius vesti išvyksta.

Z o s k a (*išmesdama iš rankų vainiką*). Kaip
tai?.. Ką tu kalbi?.. Ponaitis ruošiasi vesti?..
Kaip tai vesti?..

D a n i l k a. Kaip vesti? Ogi taip, kaip ir visi
geri ir negeri žmonės veda... Ne taip, žinoma,
kaip...

Z o s k a (*pertraukdama*). O man kas? Tegul
veda! Nedidelė bėda! Bene jis mano jaunikis ar
mylimasis?

D a n i l k a. O dėl ko tu šiandien taisaisi
vainiku pasipuošti? Na, bet aš jau miego noriu!
(*Į vaikus.*) Eime, vaikai! Kas miegos — nenusidės.
Šiandien išsirinkau naują migį: mano laimei, šuns
būdą užmiršo sugriauti — štai ten, vaikai, Liskos
vietoje mes ir įsitaisysime. (*Beišeinąs.*)

Z o s k a (kovodama su savimi). Danilka? Ar tai tiesa, ką tu kalbėjai? Tiesa?

D a n i l k a (nusisukęs). Še tau grucė su pupom: kvailas pasakojo, o išmintingas ėmė ir patikėjo.

Z o s k a. Tai tu man pamelavai?

D a n i l k a. Žinoma, pamelavau! Nejaugi aš jau galvoj nė vieno šulo neturiu, kad protingiems tiesą sakyčiau? Miegok ramiai, sesele. *(Išeina.)*

V s c e n a

Z o s k a (viena)

Z o s k a. Ta-a-aip! Aišku, kad tai netiesa. Tik kas man darosi? Apie ką gi aš galvoju? Juk, šiaip ar taip, mano auksinis sapnas turės išsisklaidyti, migloti kerai turės pasibaigti, o aš tokia, kaip dabar, turėsiu mirti. O mano vietoje kažkokia kita pasvajūnė turės savo naujos dalelės jungą vilkti. Kalnuotais ar smėlėtais keliais, kaip katorgininkas karučius, turės savo dalelę vilkti, kol atsivilks ton vieton, iš kur jau nebegrįžtama... Ten, kur tėvas... kapuosna! Brrr! Ką aš čia svaičioju! Kaip ir visuomet naktis, it juodas paukštis, užgula mano svajones! Ak, nuves šitie paukščiai juodieji gyvenimą mano nelaimingąjį į tamsą nepraregimąją! Jėgas prarasiu, kovodama su šituo neaprėpiamu liūdesiu, kuris klostosi aplink mane ir žiūri į mano liūdnas akis šiurpiu žvilgsniu. Ne! Pabėgsiu aš ir vėl iš čia ir iki aušrelės balzganos klajosiu ten, kur jis... kur jį, savo karalaitį neatsižiūrimą,

sutiksiu. Sapnuosiu šalia jo stebuklingą savo jaunystės pasaką, užburta savo laimės sakmę; giedosiu savo įsisopėjusios širdies ir raudančios sielos giesmę! Nueisiu pas jį su šituo vainikėliu! (*Tinkinasi.*) Taip! Lyg apvainikuota pasirodysiu prieš jį ir padėsiu savo galvelę vargdienėlę ant jo baltos krūtinės. (*Girdėti šlamesys.*) Kas ten? Kas čia ateina? Danilka, ar tai tu? Dieve! Kaip baisu! Tikrai kažkas ateina! (*Prisiglaudžia prie medžio.*)

VI scena

Zoska, Nepažįstamasis

Nepažįstamasis (*su krivūle rankoje*). Nesibijok, mano sesuo! Aš savas žmogus, nors ir ateinu nei kviestas, nei siūstas.

Zoska (*išsigandusi*). Kas tu? .. Kas jūs? ..

Nepažįstamasis. Kas aš? .. Žmogus! O kas daugiau tau reikia žinoti, jei tik ne tai?

Zoska. Aš čia viena! .. Nieko namie nėra. Ko jums reikia? Gal nakvynės? Bet pas mus, patys matote, nėra kur. . .

Nepažįstamasis. Man nieko nereikia, sesuo mano. Aš ne iš tų, kurie ateina ko nors atimti, aš iš tų, kurie patys ką nors gera atneša.

Zoska. Bet kad aš jūsų bijau, žmogau! Jūs kažin koks keistas!

Nepažįstamasis. Nesibijok, sesuo! Aš lapas, nuplėštas nuo tokio paties medžio, kaip jūs ir milijonai į jus panašių. Laisvės vėjas atnešė

mane čia, į jūsų griuvėsius. Aš norėčiau su tavim ir su tavo broliu apie svarbius reikalus pasikalbėti.

Z o s k a. Aš jau sakiau jums, kad namie nieko nėra, o aš pati nieko nežinau.

N e p a ž į s t a m a s i s. Nieko, sesuo, nė žinoti nereikia, o kas reikia — aš pats pasakysiu, o tu broliui perduok... Klausykis, sesuo! Šaukiama didžioji sueiga, ir visi broliai ir seserys privalo į tą sueigą ateiti.

Z o s k a. Kas ją šaukia?

N e p a ž į s t a m a s i s. Pati savaimė ji šaukiama. Niekas nežino, iš kur toks įsakymas atėjo, bet visi, kur tik šis šaukimas pasklinda, kyla ir eina, kaip skruzdėlės, eina!

Z o s k a. O jei kas neis?

N e p a ž į s t a m a s i s. Kas savo valia neis, ties tuo prakeiksmas pakibs, nes milijonų žmonių likimas šitoje sueigoje spręsis. O tokiuose dideliuose reikaluose ir vienas žmogus gali šen ar ten nusverti.

Z o s k a. Tai ir aš turiu į šitą sueigą eiti?

N e p a ž į s t a m a s i s. Taip, sesuo! Tik seniai ir vaikai nuo jos atleidžiami.

Z o s k a. O kur eiti?

N e p a ž į s t a m a s i s. Sąžinė ir laimės troškimas tau ir kitiems kelią parodys. Su šituo vainikėliu eik! Tik eiti reikia neatsigręžiant. Kas atsigręš — miegančiu stulpu pavirs, kurio paskui nė perkūnas iš vietos nepajudins.

Z o s k a. Ta-a-aip! Aš eisiu, turiu kur nors eiti iš čia; čia taip baisu, taip baisu!

N e p a ž į s t a m a s i s. Eik, sesuo! Ir brolių su savim veskis, o aš tuo tarpu kitus pakviesiu.

Z o s k a. Pasakysiu Simonui. Tik kad jis tikriausiai, kol mūsų byla nepasibaigs, į jokias sueigas nė už ką neis.

N e p a ž į s t a m a s i s. Tegul po bylos ateina. Aš dar aplankysiu jus.

VII s c e n a

Z o s k a (viena)

Z o s k a (*sėdasi ant žemės*). Koks nepaprastas žmogus! Sakėsi dar aplankysiąs mus. Tiktai kad ne nakčia! Baugu jo klausytis ir kartu norisi klausytis. kažkas nepasakomo traukia į jį ir į šitą neregėtą sueigą... Nepaprastas žmogus! Nei žinąs, nei matęs — seserim mane pavadino! Kodėl jis šitaip mane pavadino? Ne! Reikia bėgti iš čia, nes dar kas nors kitas panašus ateis ir visokio baisumo atneš. Einu! Einu pas jį, pas savo mėnesėlį šviesųjį, apsivyniosiu aplink jį, lyg apynėlis aplink ažuolaitį, ir užmiršiu nors valandėlei savo neramias mintis, save pačią varguolėlę. Kaip linelių grįžtę išskleisiu savo mergaitišką kasą ant baltųjų savo pečių... jis myli mane tokią! (*Išpina kasą.*) O dabar užsidėsiu rugiagėlių vainiką ant galvos. Jis sakė, kad mano akys kaip rugiagėlės. Tegul žydi rugiagėlės mano plaukuose. (*Užsideda vainiką ant galvos.*) Dabar aš visai kaip undinė. Jis mane savo undine vadina. Tikriausiai kada nors aš ja ir tapsiu. Myliu šitą undinių viešpatystę! Ten undinės — kaip žuvelės vandenyje taškosi, tai vėl į šilus išeina ir šakelėse supasi, it varpeliai vasa-

ros lankose. Laimingos jos, šitos undinės, mūsų mergautinės laimės veldėtinės! Laimingos ir ramios! O tu čia kamuokis, nežinodama, kas tau daryti! Bet metas jau eiti! Jis, aukselis mano, matyti, jau seniai laukia nesulaukia manęs! Taip! Mėnesėlis jau seniai savo žvaigždelės laukia, o jina jam vis dar tik iš tolo šypso. (*Pakyla ir lėtai, palaidais plaukais, žengia kelis žingsnius, paskui nustebinta atšoka atgal.*) Jis pats ateina pas mane. Jis pats! Ak, kokia laimė!

Įeina P o n a i t i s; Zoska valandėlę gėrissi juo, o paskui krinta jam ant kaklo

U Z D A N G A

KETVIRTAS VEIKSMAS

Vėlyvas ruduo; sode prikritę lapų; šalta

I s c e n a

M a r i l ė, A l i o n k a, J u r k a

M a r i l ė (*įeina su Alionka ir Jurka. Ji nešasi žagarų; Alionka ir Jurka — bulvių sterblėse*). Tyliu, vaikai, tyliu! Tuoju apsišilsime ir pavakarieniausime. (*Meta žagarus.*) O bulveles čia paberkite! (*Vaikai paberia.*) Sakote, šalta? Na, aš tuoj ugnelę įkursiu. (*Įžiebia.*) Dabar sėskitės, vaikai, ir šilkite. Bulveles į ugnį, į žarijas sumeskite, kad greičiau iškeptų. Nebijokite, nesušalsite, iš bado nemirsite, kolei aš gyva šiame pasaulyje! Tuo tarpu dar ne taip šalta; tada, kai ruduo baigsis ir žiemos pūgos ims siausti, tuomet kita šneka! Bet ir tada nieko tokio, vaikeliai, nieko. Praėjo vasara, praeis ruduo ir žiema, o paskui ir pavasaris prasidės. Bus šilta, saulutė ims kaitinti, žolelės želti, paukšteliai giedoti, sodeliai žydėti... O dabar šilkite, vaikeliai, šilkite! Kad tik mūsų Simonka greičiau iš teismo sugrįžtų!

II scena

Tie patys ir Danilka

D a n i l k a (*eidamas prie ugnies*). Tai gerai, kad tu, motule, ugnele sukūrei ir bulveles kepi, nes, prisipažinsiu, man skruzdės kūnu taip bėgioja, kaip strykas smuikeliu. O čia (*rodo pilvą*) žarna žarną ryja,— nors uriadniką šauk joms išskirti! (*Sėdasi ir šildosi.*) A-ta-ta! Tai šilta! Oi, nepakenčiu aš šalčio! Įsirausčiau visam laikui kur nors irštvoje kaip meška ir išmiegočiau ligi pat pavasario. Tik gaila, kad oda meškos plaukais neapžėlė!.. Mama, kodėl aš ne meška?

M a r i l ė. Užtat, kad tu kvailutė varna! Pats nežinai, ką pliauški!

D a n i l k a. Ek! Kad tai aš būčiau bent varna!.. Seniai jau būčiau iš čia su savo smuikeliu nuskridęs kur nors į šiltesnę trobą. Bet kokia nauda iš tuščio į kiaurą pilstyti! Gal būt, aš truputį ir meška, truputį ir varna, o betgi vis vien tik Danilka: šiais laikais sunku liūtu arba sakalu tapti. Štai baigsiu smuikelį — nedaug darbo beliko — ir pradėsiu sau groti. Kam vestuvėse, kam krikštynose, o kam ir... Gaila, kad pakasynose negalima groti, aš tokį „Lozorių“ užgročiau, kad nors pritūpčiodamas šok!

M a r i l ė. Na, ir nukalbėjai! Lyg „Lozorių“ kas šoka pritūpčiodamas?

D a n i l k a. O kodėl ne? Pats pirmas pamėginčiau! Aš, kai tik muzika užgroja, taip ir pajuntu, kaip viskas viduje groja, o kojos panyžta šokti.

M a r i l ė. Išvis tu ne kaip žmogus. Tau tik ir šokti ten, kur kiti rauda.

D a n i l k a. È! Žmonės ir rauda dėl to, kad šokti nemoka; blaškosi šen ir ten, lyg šlapios varnos, drignių apsirijusios... Štai kad ir mūsų Zoska.

M a r i l ė. O ką — Zoska? Kur tu ją matei?

D a n i l k a. Kur mačiau? Iš dvaro grįžau, tai ji į tą pusę vilkosi. Ir plaukus paleidusi kaip undinė.

M a r i l ė. Nelaiminga mergaitė! Pražudys ji save šitomis nereikalingomis vaikštynėmis! Tu nors Simonkai to nesakyk.

D a n i l k a. Komedija nežinančiam, o ir žinančiam — ta pati komedija! Ir ko gi tas Simonas iš jų nori? Ten visai geri žmonės gyvena. Va, kad ir aš... Nuėjau šiandien pas juos ir paprašiau, kad duotų gyslų ar žarnų stygoms ir ašutų strykeliui. Na, jie man visa tai ir paskolino, bet stygoms tai vielos davė — žarnų ir gyslų, sako, nėra, išsibaigė. Tik nesakyk, mama, Simonui, kad aš ten vaikščiojau, nes dar ir iš trobos išvys.

III scena

Tie patys ir Simonas

S i m o n a s (*niūrus įeina ir atsisėda*). Ar nėra ko nors užvalgyti?

M a r i l ė. Tuoju bulvės iškeps. Na, ką? Kaip?

S i m o n a s. Viskas dingo: pralošėme! Liudininkai neparodė, savi žmonės nepatvirtino, kad iš seno šioje žemėje gyvename. Visi liudininkai buvo

nugirdyti ir papirkti. Dvylika žmonių melagingai prisiekė, ir teismas negalėjo patenkinti mūsų prašymo: patvirtino pirmąjį nuosprendį, priteisė išsi-
nešdinti iš čia. Galutinis sprendimas... toliau nėra
kur kreiptis.

M a r i l ė. Na, ir ką mes dabar darysime?
Kokią tu dabar, rudenį, išeitį rasi?

S i m o n a s. Kokią išeitį? Kokią išeitį? Tokią,
kaip ne kartą sakiau: nesudėsiu rankų kaip mal-
dai ir neisiu pas juos prašytis, kad kampininku
priimtų. Kokį nors gurbą laikiną susiremsiu, ir
prasėdėsime čia iki pavasario, o pavasarį daug kas
gali pasaulyje pasikeisti.

M a r i l ė. Prieš įstatymą nori eiti, dar dides-
nės nelaimės prisišaukti?

S i m o n a s. Ne prieš įstatymą, o prieš mūsų
smaugėjus — prieš kreivasiekius liudytojus ir tuos,
kurie šituos liudytojus papirko jų pačių krauju
aplaistytais variokais. Štai prieš šitokius noriu
eiti!

D a n i l k a. Oho! Vienas kvailys grašius ima,
kitas kvailys duoda — tam ir turgus!

S i m o n a s (*piktai*). O tu — trečias kvailys —
šnekučiuokis su savo smuikeliu ir nekišk nosies,
kur nereikia! (*Danilka pasitraukia į šalį.*)

M a r i l ė. Ką vienas padarysi prieš visus?
Nei upės, mano sūneli, plaukia į kalną, nei malūno
sparnai sukasi prieš vėją. Ne tuo keliu tuėjai ir
nori toliau eiti, oi, ne tuo keliu. Iš pat pradžių
aš jaučiau, kad nieko iš tavo atkaklumo nebus.
Ir ką gi, lyg ne mano teisybė? Reikėjo nusilenkti!
Trobą davė, darbo davė — buvo galima gerai susi-
tvarkyti: nors šitie mažulėliai turėtų kokią nors

priebėgą — šiltą nakvynę ir karšto viralo šaukštą. Bet tu nepanorėjai — vis kažkokio teismo laukei. Štai tau ir teismas! .. Dabar nori kažkokį gurbą suremti? .. Na, suremsi — tai kas iš to? Vėl ateis, išdraskys ir išmes mus į šaltį, į plyną lauką, alkanų vilkų džiaugsmui.

Simonas. Tegul išdrasko, tegul išmeta! Vėl grįšiu, vėl čia atsisėsiu ir pavasario lauksiu.

Marijė. Kol tu pavasario sulauksi — šaltis tau ir mums dantis išės ir ledu pavėrs.

Simonas. Na ir kas čia tokio? Virsime ledo stulpais, nepajudinamais akmenimis, o mūsų širdys su žemės širdimi suaugs, ir niekas neišdrįs mūsų paliesti, nes kas mus palies, pats ledo luitu virs, ir jokia saulė šito luito jau neištirpins!

Marijė. Tu šiandien tarytum ne savam protui, Simonai! Kliebi kažką baisaus, lyg karštligės apimtas. Verčiau paklausyk manęs, vaike, aš gi tave auginau. Nusilenk tu jiems, kol dar nevėlu!

Simonas. Cha-cha-cha! Nusilenk! O ar tu, mama, žinai, ką reiškia jiems nusilenkti? Gal bent numanai? Tai, mama, reiškia: paskandinti save, tave, mus visus, pasiduoti į jų vergovę amžių amžiams, patiems nueiti amžinon vergijon, iš kurios niekad durų nerasime nei mes, nei tie, kurie po mūsų šitą vergiją paveldės. Ar tu žinai tą, mama?

Marijė. Nieko aš, vaike, nežinau, bet lyg per sapną numanau, ko tu nori. Savo ir mūsų nelaimei toks tu apsigimei. Ne veltui nei tau, nei tėvui seni žmonės nieko gero nepranašavo, oi, ne veltui! (*Pauzė.*) Atsikvošėk, sūneli! Pergalvok, nusileisk, išmesk puikybę iš širdies, paklausyk motinos! Žinok, kad tikra motina savo vaikams pikto

nelinki. Nenori pats pas juos nueiti — aš nueisiu. Man, senai, vis tiek. Jie neatmes mūsų prašymo, o dar ir Zoskai prijaučia.

Simonas. O, kad jie skradžiai žemę prasmegtų su šituo prijautimu!

Įeina Nepažįstamasis su krivūle

IV scena

Tie patys ir Nepažįstamasis

Danilka (*įsistebeilydamas, į šalį*). O čia vėl kas per pranašas su krivūle?

Nepažįstamasis (*kalba, daugiau kreipdamasis į Simoną*). Prieš trejetą savaitių aš buvau pas jus, gerieji žmonės, tik namie neradau — sesuo viena buvo... Dabar vėl atėjau tuo pačiu reikalu.

Simonas. A! Tai jūs, tur būt, būsite tas pats, apie kurį Zoska pasakojo? Į kažkokią sueigą žmones šaukiate?

Nepažįstamasis. Taigi, taigi! Į didžiąją sueigą! Metas jau ir tau, brolau mano, iš savo lizdo pasikelti!

Marijė. Mūsų lizdas išdraskytas.

Nepažįstamasis. Sakė man, kad šiandien — tavo byla teisme baigėsi, dabar tu laisvas kaip paukštis, niekas tavęs neriša.

Marijė. Kaip tai — niekas neriša? O aš — jo motina? O šitie mažičiai? Jis turi man padėti juos išauginti ir į žmones išvesti.

Nepažįstamasis (*nesiklausydamas*). Gana jau nešė tavo tėvai ir protėviai nepakeliamą našta! Išmušė valanda, ir tu privalai, kaip galiūnas erelis, išskleisti savo sparnus ir skristi ten, kur ir visi dabar suskrenda. Baigėsi žmonijai amžinoji naktis, aušra ugninė aušta visoje žemėje nuo krašto lig krašto, nuo marių lig marių!

Danilka (*į šalį*). Ką jis čia suopia? Man atrodo, temsta, jam — švinta. Negi jis aklas, ar kas, kad nemato?

Nepažįstamasis. Ant kapų kryžių graudulinės dega, o ant dirvonais apžėlusių pilkapių deglai liepsnoja ir nušviečia kelią visiems, kas į didžiąją sueigą eina. Vargas tam, kas miegos šią sujudimo valandą!

Simonas. Sunku jus suprasti, žmogau! Pasakykite man bent, kam šaukiama ši sueiga?

Marilė. Taigi, kam? Galgi žemelę dalins?

Nepažįstamasis. Siaubūnui išvyti!

Visi. Siaubūnui? Kokiam siaubūnui?

Vaikai bailiai prisiglaudžia prie motinos

Nepažįstamasis. Ar negirdėjote?.. Kurgi jums girdėti? Jūs, it kirmėlės, akmenys prispaustos, vis kuičiatės šitoje laužynėje ir saulės šviesos nematote, ir girdėti nieko nenorite.

Danilka (*į šalį*). Na, aš tikrai būčiau tai sužinojęs, bet, matyti, visa tai tik pliauškalai?

Nepažįstamasis. Seniai, labai seniai mūsų žemėje, užburtuose raistuose, įsikūrė siaubūnas slibinas...

Visi. Vaje, netgi slibinas!

Nepažįstamasis. Taip, taip, gerieji žmonės! Ir va dėl šito slibino siaubūno prasidėjo pasaulyje visokie vargai ir nelaimės.

Marilė. Nejaugi ir mus dėl jo tokie vargai ištiko?

Simonas. Mama, nepertraukite kalbos!

Nepažįstamasis. Visokias ligas savo gyvatiška piktybe jis sėja, kad liaudies galybė neišaugtų, nenugalėtų jo! Juodas miglas į akis visiems leidžia, kad žmonės jo nepastebėtų. Naktimis iš pirkios į pirkia šliaužia ir šiltą kraują iš širdžių geria, o į žmonių sielas savo nuodus lašina, kad jie prošvaistės jokios neregėtų. Kur bent jo šešėlis šmėstelia, ten baidi nesantaika tarp brolių ir seserų, lyg koks gyvatės peras, įsišakni — nekaltas kraujas žemėje liejasi, geležinės grandinės ant žmonių rankų lyg vakariniai varpai žvangia. Žmogžudiškus troškimus žmonių mintyse gimdo šitas slibinas ir net pačią saulę gedulo šydu pridengia. Našles ir našlaičius šalčio ir bado vergijon varo, tėvams ir motinoms vaikus prieš laiką nuo krūtinės atplėšia. Ir visa tai tam, kad savo gyvatišką puikybę iškeltų. Štai koks šitas siaubūnas slibinas!

Danilka. O pasakykite, dėdule, ar tu matei jį?

Nepažįstamasis. Niekas jo nėra matęs!

Marilė. Tai kaipgi čia?

Nepažįstamasis. Ogi labai paprastai: ligi šiolei žmonės galvojo, kad ne slibino tai darbas, o taip dievas davęs.

Simonas. Tai kaipgi sueiga išvarys jį, jei niekas jo nėra matęs?

Nepažįstamasis. Kai visi broliai bei serys į sueigą susirinks, tada visi ir pamatys jį. Kad jį išvystum, reikia visus žvilgsnius į vieną vietą sutelkti.

Danilka. O jis ar nepraris jų visų už tai?

Nepažįstamasis. Jis suris tik tą, kuriam drąsos iki galo neužteks tiesiai jam į akis pažiūrėti.

Danilka. Jei taip, aš į šią sueigą neisiu!

Marilė. Tai, vadinasi, ir mano Simoną norite ten nusivilioti?

Nepažįstamasis. Aš, motin, nieko nevilioju! Aš tik šaukimą perduodu ir šitą žinią išnešioju visiems, iš pirkios į pirkią. O jei kas dar ne visai žuvęs ir su siela neprasmego slibino naguose, tas eis pats, ir jokia jėga jo nesutūrės.

Simonas. Aš neisiu, nors ir traukia mane į ten. Aš privalau pasilikti čia, kad rankomis ir dantimis laikyčiausi šio tėvų palikimo, nes jeigu jį prarasiu — nebus man vietos nė visame plačiame pasaulyje.

Nepažįstamasis. Ką gi, mano brole! Tu galvoji, kad šitas žemės lopelis skradžiai prasmegs? Taip tu galvoji?

Simonas. Neprasmegs, bet jei sykį pasitrauksiu, sugrįžti čionai man nebeleis.

Nepažįstamasis. Nebijok! Be tavo rankų niekur neišsivers.

Marilė. Kaip norite, gerasis žmogau, o savo Simono aš niekur nuo savęs neatleisiu. Verčiau tegul pagalvoja, kaip duonos ir pastogę žiemai susirasti.

Nepažįstamasis. Nesulaikysi, motin, savo sūnaus, jei kraujas jame užkais ir jo siela ims

į šviesą veržtis. Eis, nors žemė prieš jį skirsis. Su degančiu deglu per šaltą smėlį ir klampias plynes eis ten, iš kur aš su šia žinia pas jus ateinu. Paslaptingas balsas, lig šiol širdies glūdumoje miegojęs, nuves jį taip lengvai, kad ir neapsižiūrės, o tos skriaudos, kurias jo tėvai kentėjo ir kurias jis pats šiandien kenčia, paskatins jį. Gal būt, net pastūmės jį prie labai ir labai kraupių dalykų. Bet nieko — jis nueis, jis atsiims savo! (*Pauzė.*) Ką gi tu, Simonai? Laikas nesnaudžia. Ten tavęs laukia šimtai, tūkstančiai, milijonai tokių, kaip tu. O ir tu pats, žinau, lauki jų seniai, tik stengiesi nuslopinti savyje šitą jausmą. Metas prabusti, Simonai! Metas!

S i m o n a s (*nuleidęs galvą, tarytum vienas sau*). Palikti motiną, palikti žemę ir išeiti? O ar rasiu ten aš tai, ką čia prarandu? Ar rasiu? Bet kažkas mane traukia į ten! Apžavėjai tu mane, žmogau. Į dvi puses plyšta mano mintys ir mano širdis. Kaipgi tai šitaip staiga atsitiko? Tarytum baisią mįslę man kas užminė: nei ten eiti, nei čia pasilikti?!

N e p a ž į s t a m a s i s. Metas, Simonai, metas! Apsidairyk aplinkui, viską prisimink. Kolei kas niekur tu savo kelio nematei, nenuplautos ašaros tau visą laiką akis temdė, raudonas kraujas iš tavęs lašėjo į tavo pėdas. Prisitrynei rankas beardamas ir besėdamas, o godūs krankliai tavo išaugintą grūdą lesė. Iš pat jaunų dienų tu vis ką nors galvojai, ką nors darei, kūrei — ir ką? Metų metais tik savo nedalią auginai, jos galybę stiprinai. Daug nuostabių dainų ir sakmių pridainavo tau motina prie tavo lopšio: ilgai jos gyveno tavo krūtinėje ir

guodė tavo. O kas iš jų beliko šiandien? Išjuokė, apspiaudė jas neprašyti svečiai, kankintojai tavo — vargas ir skriauda! Apsidairyk, Simonai! Prisimink ir persvarstyk viską! Prisimink motiną, savo seserį, prisimink ir tą virvę, kuria pasikorė tavo tėvas! (*Sparčiu žingsniu išeina.*)

V s c e n a

Tie patys, be Nepažįstamojo

Simonas (*tarytum prabudęs*). Ak! Jis jau išėjo! (*Nori vytis Nepažįstamąjį.*)

Marilė (*nutverdama jį už rankos*). Simonka! Kur tu, vaikelį?

Simonas. Leisk, mama! Noriu tik paklausti, kur ta sueiga šaukiama.

Marilė. Nereikia! Neik! Kam tau tai? Aš, tavo prašau, vaikelį, pasilik!

Simonas. Aš tik paklausiu ir grįšiu atgal.

Marilė. Nežinai kur, ir nereikia! Kam tau ši baisioji sueiga? Neleisiu aš tavęs į ją! Neleisiu!

Simonas. Mama, leisk, aš tik sužinosiu ir nieko daugiau!

Marilė (*pakibusi Simonui ant kaklo*). Vis tiek — nereikia! Ten tavo ir mūsų pražūtis. Ak, dieve mano! Kas jį, šitą patrakėlį kvietėją, atnešė pas mus? Ko jam reikia iš mūsų? Nelaimė po nelaimės taip ir griūva ant mano vargšės galvos! (*Rauda.*)

Simonas. Ko tu raudi, motule? Nieko baisaus dar neatsitiko. Neverk, motule! Jeigu tu taip labai nori, tai aš nė teirautis neisiu.

M a r i l ě (krisdama ant žemės). Pribaigiate mane! Iš visų pusių pribaugia. Gyvenimą, nors ir tokį, išplėšia. Dievo bausmė ištiko visą mūsų giminę. Ak, dalele mano nelaimingoji!

S i m o n a s (atsitraukdamas į šalį). O visgi aš turiu sužinoti, kur ta sueiga šaukiama, kad ir nežinia kas. Ir reikėjo man šitą žmogų nepaklausti? O gal atsitiktinai jis Zoskai pasakė? (*Marilei.*) Mama! Kur Zoska?

M a r i l ě (aiškiai vengdama pasakyti). Dievas ją žino! Kažkur išėjo. Ar tik nebus grybauti nuėjusi.

D a n i l k a. Aš juk tau, mama, sakiau! Zoska išėjo... (*Dirstelėjęs į motiną, nebaigia sakinio.*)

S i m o n a s. Kur išėjo?

D a n i l k a. O gal ir grybauti, kaip mama pasakė, aš nežinau.

S i m o n a s. Apgaulioji! Gerai žinai, tik pasakyti nenori. Sakyk! O jei ne, tai...

M a r i l ě. Kam jos tau? Išėjo ir pareis! Bene pirmas kartas?

S i m o n a s. Pirmas ne pirmas, o šiandien aš turiu žinoti, kur ji išėjo. (*Prieina visai arti prie Danilkos.*) Sakyk, sukčiau, nes kad duosiu!

D a n i l k a. Aš tau sakiau, kad nežinau. O mušti manęs neturi teisės — tam yra motina.

S i m o n a s. Dar jis čia, varlė, atsikirsdinės! Jei klausiu — turi atsakyti! Aš vyresnis už tave ir ne koks priklydėlis, o tavo brolis.

D a n i l k a. Nors tu ir mano brolis ir vyresnis, aš vis tiek, nors ir žinočiau, nesakysiu! Ką tu man padarysi?

S i m o n a s. Pasakysi viską, net bus miela, kai tau kraują nuleisiu!

Marilė (Simonui). Liaukis tu prie jo kibęs! Kas tau šiandien yra?

Simonas. Klausiu, tegul atsako! *(Danilkai.)* Na? Girdi ar ne?

Danilka. O kaipgi? Girdžiu! Kam ausis turėčiau!

Simonas. Na, tai kalbėk! Antraip žiūrėk — šlapia vieta bepaliks!

Danilka. Nesakysiu!

Simonas. Sakysi!

Danilka. Nors papiauk!

Simonas (griebdamas kirvį). Sakyk, žalčiuk, arba iš tavo smuikelio, kaip mat, tik skeveldros beliks!

Danilka (slėpdamas už nugaros smuikelį). Nei smuikelį duosiu sudaužyti, nei pasakysiu.

Simonas (išplėšia iš Danilkos smuiką ir nori jį suskaldyti). Sakysi?

Danilka (klaupdamasis prieš Simoną ir bučiuodamas jam rankas). Broleli mano! Geriau mane į gabalėlius sukapok, tik smuikelio neliesk! Dievo vardu tave prašau!

Marilė (atstumdama Simoną). Betgi tu iš proto išėjai!..

Simonas (atsiplėšdamas). Nesikišk, mama! *(Danilkai, užsimodamas smogti į smuikelį.)* Sakyk!

Danilka (atsidusdamas). Simonka, broleli! Nekapok! Verčiau mane užmušk, papiauk, ką nori su manimi daryk, tik smuikelio neliesk! Antro tokio per visą gyvenimą nepasidarysiu.

Simonas (pakartotinai užsimodamas kirviu). Sukaposiu į skeveldrėles! Sakyk!

D a n i l k a (pripuldamas galva prie smuikelio). Kirsk man per sprandą, tik smuikelio neliesk! Viską pasakysiu. Pasakysiu tau, kur jinai!..

M a r i l ė (nusitverdama kirvio). Duok man kirvį! Duok kirvį! Aš pati tau pasakysiu, kur Zoska.

Už scenos triukšmas; girdėti Zoskos balsas: „Paleiskite mane... Aš pati nueisiu. Paleiskite.“ Dvejetas dvariokų įveda Zoską į sceną užpakalyje surištomis rankomis

V I s c e n a

Tie patys, Z o s k a ir d v a r i o k a i

V i e n a s i š d v a r i o k ų. Norėjo prie rūmų pasikarti, tai liepta surišti ir čia atvesti!

Z o s k a (mėgindama išvaduoti surištas rankas, baisiai jaudindamasi). Kam rankas surišote? Motule, broleliai, pasigailėkite, atriškite! Už ką gi taip nubaudė?

M a r i l ė, S i m o n a s, D a n i l k a sustingsta vietoje, lyg nustebę, lyg išgąsdinti. Vaikai pribėga ir prisiglaudžia prie Zoskos. D v a r i o k a i išeina.

Lėtai leidžiasi uždanga

PENKTAS VEIKSMAS

*Laikas — „visų šventų“ išvakarės. Vakaras. Tamsu.
Nyku. Švilpauja vėjas*

I s c e n a

M a r i l ė, D a n i l k a, v a i k a i

D a n i l k a (*visą laiką groja smuikeliu graudžią melodiją*). Motule, bėkime iš čia, nes jau ir man sunku ištverti: čia taip šalta, tamsu, šiurpu!

M a r i l ė (*šildydamasi su vaikais prie laužo*). Kaip Simonas pasakys, taip ir bus, nieko aš negaliu padaryti.

D a n i l k a. Vis Simonas ir Simonas! Nejaugi be jo niekaip negalima? O aš kam prie tavęs?

M a r i l ė. Kam? Ogi smuikeliu čirpinti — tai ir visa iš tavęs nauda ir paguoda. Štai ir dabar — tik čirpini ir čirpini, nors ausis užsikimšk.

D a n i l k a. O visgi pasakyk, mama, teisybę: juk šito smuikelio geresnis balsas, negu to, kurį anksčiau turėjau?

M a r i l ė. Anuo tu zyzei kaip gylys, o ir šituo vadžioji taip pat nežinia ką. Rado kada muzikuoti.

Dar tėvo gedime ir dar su Zoska tokia nelaimė atsitiko, o jis še tau — smuikeliu groja!

D a n i l k a. Motule, linksmo aš juk negroju, o vis, kaip pati girdi, tik taip, kad ir mirusius ne nuodėmė paminėti. Juk girdi, mano muzika liūdna, ne kitokia.

M a r i l ė. Ir tik dar daugiau liūdesio įvarai, širdis plyšte plyšta. Nė minčių savo negaliu sutvarkyti.

D a n i l k a. Kokių minčių? Mums visiems reikia ko greičiau išeiti iš čia. Ko galvą ilgai džiovinti? Susirinkai skudurus, ir duok dieve kojas bei sveikatą! ..

M a r i l ė. Tau viskas paprasta, o proto galvoje nė už grašį. Na, sakysim, mes išeiname — gerai! O Simonas, Zoska? Kaip, tavo manymu, atsisakyti mes jų turime, taip?

D a n i l k a. Tegul ir jie eina su mumis. Kas jiems to neleidžia?

M a r i l ė. O jeigu jie nenori?

D a n i l k a. Reikia juos atskirti, jeigu jiems netinka su mumis gyventi, jeigu jie nemoka tavęs klausyti.

M a r i l ė. O kam juos atskirti? Jie jau patys seniai nuo mūsų atsiskyrė. Tik aš, motina, negaliu nuo jų atsiskirti, palikti juos be niekur nieko. Bet ką tu, kvailiuk, supranti apie tai?

D a n i l k a. Aš tik tiek, mama, suprantu, kad reikia mums iš čia bėgti — tai ir viskas! Valgyti mums nėra kas, trobos nėra, tuoj žiema prasidės, šalčiai, speigas, sniegas... Brrr! Jau ir dabar šaltis kaulus perima, tarytum geležinėm adatom varsto... Sušalsime, mama, sušalsime. Ledu pa-

viršime, kaip Simonas sakė. O aš nenoriu būti ledu. Kaipgi aš tuomet savo smuikeliu grosiu? Mano pirštai tuomet tikriausiai visai atgrubs, o smuikelis nuo šalčio suskeldės! O toks skambus nusisekė šitas smuikelis. Toks skambus!

M a r i l ė. Betgi Simonas, Zoska!

D a n i l k a. Jeigu Simonas patsai nenori su šita nelaiminga degviete skirtis, tai mat jį dievai! Ir be jo susitvarkysim.

M a r i l ė. Ir kas iš to? Juk jis ir mūsų neleidžia!

D a n i l k a. Mes patyliukais nuo jo pabėgsime, dar šiandien pabėgsime. Kol jis grįš, mūsų nė pėdų jau neliks. Tos savo sueigos, apie kurią tas patrakėlis su krivūle kalbėjo, jis gali ieškoti ir be mūsų! Vis tiek mes jam ieškoti nepadedame.

M a r i l ė. Sakėsi jau pėdas aptikęs, ir tuoj viskas baigsis. Netrukus ir visą ūkį ant kojų pastatysias.

D a n i l k a. Lauk boba Petrinių — gausi sūrio! Jo galvoje jau viskas aukštyn kojom apsivertė, o mes turime jo klausyti ir savo negandos laukti, savo galo.

M a r i l ė. Na, o Zoska?

D a n i l k a. Zoską aš įkalbėsiu, ir ji eis su mumis. Dievaž, eis. Aš sugrosiu jai tą, ką ponaitis, čia būdamas, švilpiniavo — ji paklausys ir eis ten, kur aš su savo smuikeliu eisiu, net miela bus žiūrėti.

M a r i l ė (dusliai). O kurgi mes eisime? Su kuo? Ko?

D a n i l k a (karštai). Ogi patys vieni eisime: tu su mažaisiais, aš su smuikeliu. Per žmones, po pirkias duoneliaudami, eisime. Aš grosiu, tu gie-

dosì, o mažieji verkšlendami mums padės. Tokią kelionę pradėsime, kokia dar niekam nesisapnavo! Iš kaimo į kaimą, nuo kiemo prie kiemo, kolei didelį miestą pasieksime. Sako, kad yra tokių miestų, kur visi namai, lyg krosnys, iš plytų mūryti, o žmonių — aibės! Bažnyčios ten auksu dengtos, o bažnyčiose dideli ir maži dievuliukai kabo ir šiaip stovi. Brangieji akmenys birte byra žemėn nuo jų aptaisų ir vainikų, lyg ašaros arba kruša iš dangaus. O jau žmonės prie jų, prie šitų dievulių, eina ir eina, teka lyg vanduo. Nuo visokių ligų gydosi, nuo nelaimių apsisaugoja, dalelę sau geresnę išsiprašo. Tai tokie ten, motule, stebuklai, sako, dedasi! (*Bučiuodamas ranką Marilei.*) Tai bėkime iš čia, mama! Ten mums visiems bus gera ir linksma. Bėkim! Kam tu tada, mama, dar krepšius siuvai?!

II scena

Tie patys ir elgeta

Elgeta. Garbė Kristui, gerieji žmonės!

Visi. Garbė! Garbė! Dabar ir per amžių amžius!

Elgeta. Kas gi čia pas jus atsitiko, šeimininke? Kai pavasarį buvau pas jus, ne taip šita vieta atrodė!

Danilka. Jau ir tada ji šitaip atrodė, tik tada dar laikėsi, o dabar suižo.

Elgeta. Taigi, taigi, matau! O kurgi visa jūsų šeima? Juk daugiau buvo?

D a n i l k a. Ir tada, dėdule, tiek pat mūsų šeimos buvo. Tik tuomet mes pirkioje sėdėjome, tai daugiau ir atrodė.

E l g e t a. Taigi, taigi, numanau. Lizdą išdraskė, tai ir paukšteliai išlakstė kas sau. Numanau, numanau! Ir aš iš tokio lizdo.

M a r i l ė (*paduodama gabalėlį duonos*). Sėskitės, dėdule, ir pasimelskite už nuodėmingą Levono sielą.

E l g e t a (*nustebintas*). Ką sakai, šeimininke? Tavo vyras pasimirė?

D a n i l k a. Taigi, dėde. Tėtė nebeištvėrė, ėmė ir pasikorė!

E l g e t a. Amžiną atilsį. Amžiną atilsį jo sielai! (*Meldžiasi.*)

M a r i l ė. Iš kur, dėde, dievas tave atnešė pas mus?

E l g e t a. Iš toli, šeimininke! Iš tolimo pasaulio atkiūtinau. Che-che-che! Iš žmonių į žmones einu. Ir taip kas dienele, kas naktele, jeigu kur neapsinakvoju.

D a n i l k a. Tur būt, didelis, dėde, šis pasaulis? Ar turi jis kokį galą, ar ne? Iš nieko iškvosti aš to negaliu.

E l g e t a. Oi, didelis pasaulis, sūneli! Kur tik aš esu buvęs, niekur galo jo nei radau, nei mačiau, nei girdėjau. Gal kur ir yra jo galas — turėtų būti, nes iš kurgi mums dievas vėjus siųstų, vasarą ir žiemą, šilumą ir šaltį?

D a n i l k a. Tikriausiai gera gyventi tokiame dideliame pasaulyje? Aš ir mamai jau sakiau, kad gera.

Elgeta. Ten gera, kur mūsų nėra. Tačiau man mano elgetiškame padėjime visur neblogai. Kas gi man, sūneli, bloga gali atsitikti? Eini sau, kur akys mato — nei man sava troba rūpi, nei savieji riša, nei sava žemelė prie savęs traukia!.. Visas pasaulis — mano troba, visi žmonės — saviškiai, visa žemelė — mano gimtieji laukeliai. Visur sau ką nors susirandu: tai duonos kąsnelį, tai šiltą kertelę nakvynei, tai gerą žodį — ir už tai dėkoju dievui! Einu sau ir einu. Nieko nesibijau, nieko saugoti neturiu — visas mano turtas su manimi šituose krepšiuose: kampelis duonos, kartais lašinių arba sūrio gabalėlis. Ko man daugiau reikia? Gerai man ir taip. Skaniai valgau, ramiai miegu. Žinai, kad joks piktadarys neapvogęs, joks plėšikas neapiplėš. Visur mane myli — už gyvus ir mirusius pasimelsti prašo. Žinia, ne visi maloniai mane sutinka, ne visi myli, bet tai labiau tokie, kurie šunų ir bernų daug laiko — ten aš nė užėti neketinu. O šiaip visur pasaulyje, mano sūneli, gera visur!

Marijė. Gal ir teisybę, dėde, sakai, kad tau nesunku šiame pasaulyje gyventi. O mums čia labai sunku. Kai užgriuvo nuo pavasario nelaimė po nelaimės, tai nė pasislėpti nėra kur nuo jų.

Elgeta. Žinau, šeimininke, žinau.

Marijė. Pats matai — trobą mūsų nugriovė. Mano Levonka, amžiną jam atilsį, kaip jau Danilka tau sakė, neištvėrė šitos neteisybės ir pats be laiko ranką prieš save pakėlė.

Elgeta. Žinau! Sąžiningas buvo žmogus — ūkį ir teisybę mėgo. Kiek kartų čia lankiausi, tiek kartų lipšniai sutikdavo. Amžiną jam atilsį, ir

lengva tebūnie jam žemelė gimtoji! O viešpats dievas tegul jam kilpą nuo sielos nuims, kurią jis iš nevilties užsinėrė.

M a r i l ė. Amžiną jam atilsį! O Zoską mūsų taipgi atmeni, dėde? Kokia mergaitė buvo!

E l g e t a. Atmenu, šeimininke! Kurgi neatminsiu? .. Ne kartą duonele mane pamaitino ir vandenėliu pagirdė. Kai paskutinį kartą jus lankiau, dar ir gėlelių padovanojo — už ponaičio sveikatą pasimelsti prašė. Gera mergelė buvo. Tegul jai dievas dalelę gražią nuskirs!

M a r i l ė. Oi, mielas dėde! Ne savo džiaugsmui ir paguodai ją išauginau. Labai protinga buvo ir vis lyg ne sava. O pavasarį kaip įsidingojo kažką, kaip pradėjo dvaran bėgioti, tai dabar tarytumei ir visai pamišo.

E l g e t a. Ir tai žinau! Viską žinau! Jaunystėlė ją pražudė! Ir ko tik ji nežudė?

M a r i l ė. O mano Simonka taip pat ar galvą pametė, arba, kas jį žino, kas su juo dedasi. Nors užmušk — nenori iš čia išeiti, ir mums niekam valios neduoda, nors paskutinis teismas jau praėjo, ir mes savo bylą pralošėme. Ir dar kita bėda mano Simonką ištiko: kažin koks patrakęs žmogus čia lankėsi ir prisuokė jam apie kažin kokį siaubūną ir apie kažin kokią sueigą — dabar Simonka naktimis kliedi, vis šitos sueigos ieško. Nujaučia mano širdis — nebus gero iš to ieškojimo! Valkata jau visi jį ėmė vadinti. O gal iš tikro į valkatas įsirašė — kas jį žino? Pati čia aš nieko savo protu nesuvokiu. Galgi jūs, dėde, girdėjote ką apie šitą sueigą?

Elgeta. Nei girdėjau, nei žinau, ir nenusimanau kaip reikiant, kad tinkamai galėčiau paaiškinti. Laikai dabar pasaulyje tokie neramūs žmonėms užėjo, kad neduok tu dieve! Gal kur ir renkasi šita sueiga, tik kur — nieko nežinau. Kaip ir visuomet, daug visokių gandų vaikščioja, apie daug ką ir gero ir blogo kalbama, tik kas iš to bus, niekas gerai nenusimano. Nusilpo nūdieniai žmonės: per silpnas akis turi, kad viską kaip reikiant jomis matytų, per silpnas ausis turi, kad kiekvieną sučežėjimą nugirstų ir laukiamo vėjo kryptį numanytų, per silpną protą turi, kad suprastų — kur gera, o kur bloga jų laukia. Taip, taip, šeimininke! Žmonės silpni. Net jei turi šiokią tokią jėgą, tai ir tos parodyti nenori. Kažkoks snūdas ir baimė visus apraizgė.

Danilka. Teisybė, dėde. Man čia labai šiurpu. Bet kad būtų noro čia šaltyje miegoti — ne, to nepasakysiu.

Elgeta. Tai ko gi jūs čia šituose griuvėsiuose sėdite, jeigu jums baugu? Ko laukiate?

Danilka. Ogi vis laukiame, kolei Simonas tą sueigą aptiks.

Marilė. Nėra kur mums dėtis!

Elgeta. O kodėl man yra? O kur pasidės penktas, dešimtas toks, kaip aš, kaip daug kitų, panašių į mane?

Danilka. Na, šitokios vietos aš dar nežinau!

Elgeta. Kai išeisi, sūneli, elgetauti, tada sužinosi. Dieną saulelė, naktį Paukščių takas kelelį rodys. O eiti bus lengva lengva — pats vėjas varyte varys. Ir taip vis ieškosi ir ieškosi tos vietos, kol amžinąją ramybę surasi.

D a n i l k a. O jeigu ūkanota bus ir mes iš kelio išsimušime — kas tada parodys?

E l g e t a. Geri žmonės, sūneli, geri žmonės. O išeiti iš čia jums reikia.

D a n i l k a. Aš jau ir mamai tai sakiau, bet ji dar spiriasi.

E l g e t a. Nieko, šeimininke, čia tu neišsėdėsi. Išmesk iš širdies puikybę ir eik iš čia. Nesitikėk iš sūnaus pagalbos — jis su savo mintimis jau toli nuo tavęs ir negreit besugrįš atgal. Jūsų keleliai išsiskyrė ir susieis tik tada, kai jis, jo dabar ieškojoje sueigoje pabuvojęs, su šlove sugrįš prie tavęs. O dabar nebelaik jo, pati rūpinkis savimi. Matai, kokia baisi ši rudens naktis, o tu čia viena su savo mažičiais ir su šituo nelaimingu smuikuo-toju, kuris savo grojimu ašaras išspaudžia... Metas, motin, iš sugriauto lizdo kaip tai paukštei pasikelti, kad bent kitus savo vaikelius apgintum nuo piktų maitvanagių, nuo kurių neįstengei apginti nei Simonkos, nei Zoskos! Išmesk iš širdies puikybę, rask drąsos, suburk savo vaikus aplink save ir eik, eik, kur kojos veda, kur akys mato!

M a r i l ė. Aš jau iš pat pavasario krepšius visiems siuvau, ir daug daug jų prisiuvau! Bet Simonas, Zoska!.. Kaipgi man išeiti be jų?

E l g e t a. Nesibijok, šeimininke! Jie, jeigu neras to, ko ieško, kad laimę į tavo pirkią parneštų, patys sugrįš prie tavęs tuo pačiu keliu, kuriuo tu nuo jų išeini. Taip jau pasaulyje surėdyta tarpe mūsų, tarpe žmonių.

D a n i l k a. Na ir gerai surėdyta! Štai, pavyzdžiui, aš išeisiu į mišką grybauti, o grįšiu iš ten su epušės šakele.

Elgeta (*toliau*). Tavo sūnus, gal būt, ieško to, ko nepraradęs, bet jis turi ieškoti ir privalo. Gėda tokiam žmogui, kuris, nuleidęs rankas, laukia, kol pati laimė pas jį į pirkia ateis ir pasiprašys, kad teiktųsi ją priimti! Gėda tam, kuris, užsi-merkęs, eis tuo pačiu nuo senų senovės išmintu neteisybės keliu, galvodamas, kad kitaip nė būti negali ir kad ne jo jėgoms pakeisti seną neteisingo gyvenimo tvarką! Gėda tam, kuris, junge gimęs, it senas jautis, nuolankiai velka jį, nė trumpam laikui nepamėginęs nusimesti šitą teršiantį jo žmogiškus jausmus jungą! Gėda tokiam! Iš mūsų, senių, ko belauksi: mes ne gyvename, o tik baigiamės, bet jaunieji turi ko nors siekti, kažko ieškoti.

Marilė. Dėde! Nesuprantamas mano moteriškam protui kalbas tu kalbi. O visgi matau, kad ne be reikalo aš šituos krepšius siuvau. Oi, ne be reikalo!

Elgeta. Tavo sūnus taip pat kažkada to nesuprato, o gal nesupranta nė dabar. Betgi atėjo metas, išmušė tokia laimės ar nelaimės valanda, ir užgimė jo širdyje didelė ir svarbi mintis, kad negali toliau taip būti, ir ėmė traukti jį į kažin ką nežinomą, bet šviesų ir džiugų, na, ir visa sena tvarka apsivertė jo vargšėje galvoje. Pasakos ir dainos, kurias tu jam kadaise prie lopšio dainavai ir pasakojai, nemaža tam padėjo. Nekliudyk savo sūnui eiti tuo keliu, kurį jis pats pasirinko, kuriuo dabar eina.

Danilka. Gi mama jam nė nekliudo, tik jis pats sau kelią pastoja ir mums neleidžia pajudėti, kad iš šitos dykynės į platųjį pasaulį išsikepurnėtume.

III scena

Tie patys ir Zoska

Zoska (įeina, kažką liūdno niūniuodama; apsilvėkusi pašukiniais marškiniais ir sijonu, atlapota krūtine, ant pečių paleistais plaukais. Ant galvos — sausų lapų vainikėlis).

Elgeta (išsigandęs atšoka į šalį). Kas čionai tokia?

Marilė. Ar nepažinote? Mūsų Zoska!

Elgeta. Dieve! Dieve! Kas iš jos beliko!

Danilka. Tik šešėlis ir lapų vainikėlis!

Zoska (*dairydamasi*). Kas čia? Ko jūs susirinkote? Norite išskirti mane su juo? A? Cha-cha-cha! Ne ant tokios pataikėt! (*Elgetai*.) O tu, žiliau, ko čia atėjai? Gal gerą žinią man atnešei nuo mano tėvo ar nuo mano mylimojo? Nebijok — sakyk! Aš viską žinau!.. Anksčiau nieko nežinojau, o dabar, ak, kaip žinau!.. Mano tėvas dabar rūmuose viešpatauja: daug tarnų jam tarnauja ir lobių visokių daug turi. Didelį kraitį man duos, ak, kokį didelį!.. Šimtą, tūkstantį, milijoną! Tik kodėl tu, tėvuži, mylimąjį mano iš rūmų išvijai, ir jis už marių atsidūrė? Pametė mane mano neatsižiūrimasis, dėl piktų žmonių savo undinėlės rugiagėlių akimis išsižadėjo. Cha-cha-cha! Bet aš pati nueisiu pas jį. Per sraujas upeles, per melsvus šilus, per smiltele biriąją, nuplauksiu pas jį, kaip mėnesėlis per padangę plaukia! (*Sėda ir žarsto išgesusias žarijas*.)

Elgeta. Baisūs dalykai dedasi pas jus, šeiminke!

M a r i l ě. Štai jau pora savaitių, kai ji tokia! Trečia savaitė eina.

Z o s k a (atsistoja ir vaikštinėja scenoje). O jūs lauk iš čia, lauk visi! A! Numanau! Į mano vestuvės susirinkote! Nenoriu aš jūsų, juodvarniai,—kitokie svečiai rinksis pas mane! (*Elgetai.*) Tiesa, seni, kad kiti? Tyli! Na, kaip sau nori! O aš pasakysiu, kas pas mane bus: aukso žvaigždės iš dangaus subėgs, sidabro mėnuo atplauks, vaiskieji debesėliai sueis, ir šoks jie mano vestuvėse taip linksmi, linksmi! O vėjas mano vestuvėse gros,—skardžiai gros, kaip kartais jis groja giriose arba ežeruose! (*Danilkai.*) Parodyk tuojau pat man, jaunasis muzikante, kaip vėjas groja!

D a n i l k a groja liūdną, gūdžią melodiją, Z o s k a sukasi scenoje dainuodama:

Šoka žvaigždelės, o vėjas jom groja,
Poromis mėnuo jas renka,
O debesėliai linksmi ašaroja,
Mielas jiems sako: užtenka!

Gaisro pašvaistė nušviečia sceną. Zoska, vis tebedainuodama, dar kurį laiką sukasi scenoje. Danilka groja

V i s i (be Zoskos). Ak, gaisras kažkur!

M a r i l ě. Lyg ir nuo dvaro pusės ugnis muša!

E l g e t a (žegnodamasis). Dievo bausmė užgriūva šitą nelaimingą žemę! Čia pamišėlė šoka, o ten kažkas dūmais paleista.

V a i k a i. Baisu mums, mamyte!

D a n i l k a. Bėkim greičiau iš čia, nes dar ir mūsų namai sudegs!

Z o s k a (*paliovusi suktis*). Ak, kaip šviesu! O aš maniau, kad jau naktelė atėjo, ir man jau metas pas savo sakalėlį ruoštis. (*Įsižiūrėdama.*) Kogi aš, kvailė, delsiu? Juk tai jis! Čia mano karalaitis neatsižiūrimas! (*Rodo medį, ant kurio kabo paveikslas.*) Štai kur jis! Štai! Vienas, it našlaitėlis, stovi ir laukia, kolei aš, jo padangių žvaigždelė, prie jo prieisiu. Einu jau, einu, mano skaisčioji saulele! (*Prieina ir apglėbia medį, skruostu prisiglausdama.*) Atleisk, sakalėli, kad šiandien taip vėlai atėjau pas tave! Ilgą kelią teko eiti: gyvatės ant manęs šnypštė, vilkai staugė, apuokai ir šikšnosparniai gąsdino, betgi aš atėjau pas tave. Naktelė jau praėjo, ir, žiūrėk, šviesi diena aplinkui šviečia. Priglausk mane prie savo krūtinės, gerasis mano karalaiti! Sušildyk mano mergišką krūtinę, ji taip sustiro — regi, šalta jau darosi žemėje! Nevyk manęs nuo savęs, kaip tasai, kuris mane pravijo, o pats už marių iškeliavo. Tu — kitoks! Nors ir tas pats, o tu ne tas pats. Tavo širdis, girdžiu, plaka, o ano krūtinėje kažin koks akmuo gurgždėjo; tavo akys kaip žvaigždelės šviečia, o ano kaip alkani žalčiai spoksojo; tavo rankos apglėbia, kaip motina vaiką lopšelyje, o tas spaudė mane, lyg replėmis geležinėmis. Kalbėdamas anas lyg kranklys ties mirusiais krankė, o tavo balsas liejasi, kaip lumzdeliu grojama pavasario daina... Tai priglausk tu mane, sakalėli mielas, ir jau neišsižadėk daugiau savo karalaitės! (*Susmunka žemėn prie medžio ir įsigalvojusi sėdi.*)

Elgeta. Eisiu aš iš jūsų, gerieji žmonės! Čia kiekviena kertelė didžio sielvarto ir sunaikinimo pilna. Te dievas jums laimingesnę dalelę pasiunčia! Likite sveiki! Garbė Jėzui Kristui!

Danilka (*atilokęs*). Dėdule, pasiimk ir mane kartu! Dar viena tokia gaisri naktis, ir tada aš visai mirsiu iš baimės.

Elgeta. Kaip nori, sūneli. Vietos pasaulyje pakaks. Eime.

Marilė. Neišeik, dėde! Jau apsigalvojau ir aš: visi eisime su tavimi. Jėgų man neužtenka čia žūti.

Elgeta. Gerai, šeimininke. Gerai! Vietos ir tau nepristigs.

Marilė (*vaikams*). Na, vaikeliai! Metas ruoštis į kelionę! Tiktai kur mūsų krepšiai? (*Suranda krepšius ir kabina juos vaikams, Danilkai ir sau per pečius; elgeta padeda.*) Štai šitie mažieji jums, vaikučiai, o šitas didesnysis tau, Danilka.

Danilka (*užsimovęs krepšį*). Štai kaip dabar bus gerai! Rankose smuikelis, ant pečių krepšelis. Klajok, kiek širdis trokšta!

Elgeta. Ką gi! Ne be reikalo žmonės iš mažens poterių ir maldų mokosi. Kam nors senatvėje vis bus naudingi. O krepšio neturi pamiršti, netgi ir tie, kurie sodybose sėdi.

Marilė (*užsidėdama krepšį*). Na, šis pats didžiausias kaip tik man. (*Dirstelėdama į Zoską.*) Pameginsiu ir jai uždėti — gal eis su mumis. (*Prieina prie Zoskos ir nori užmauti jai krepšį.*) Zoska, leisk — užkabinsiu ir tau krepšelį, ir išeisime visi drauge!

Z o s k a (žvelgdama blausiomis akimis). Kas? Kur?

M a r i l ė. Užsidėk, Zoska, šitą krepšelį. Užsidėk, mano dukrele! (Nori jėga užmauti.)

D a n i l k a. Nesispirk, Zoska, eime! Aš tau dainelę sugrosiu, kurią ponaitis švilpiniuodavo.

Z o s k a (pašokdama nuo žemės ir gindamasi). Ką? Krepšį man norite užmauti? A? O jūs žinote, kas aš tokia? Žinote? Aš — karalaitė! Aš — viešpatnoji šios žemės — visų šių laukų, pievų, šios girios. Cha-cha-cha! O jie man krepšį kaip elgetai nori užkabinti! Žiūrėkit, aš vainikuota vaikštau. Mano plieno piautuvai visos žemės javus piauna, mano šilko audimai visus žmones dengia — o jie nori man šį krepšį užkarti! Šalin, begėdžiai! (Nuplėšia krepšį, sviedžia jį į laužą ir sukrinta prie medžiant žemės.)

M a r i l ė (ištraukdama krepšį iš ugnies). Nenori — nereikia! Jau nebėra man jėgų su tavimi kovoti. O krepšys tegul čia lieka — gal Simonui prireiks.

E l g e t a. Na tai ką, šeimininke, ar jau jūs pasiruošę?

M a r i l ė. Pasiruošę, dėde! Galime eiti.

D a n i l k a. Bėgam, dėde, nes ir aš jau pasiruošiau. O Zoska mus prisivys: tik neįkyrėkite jai. Tai gal dabar išeidami visi drauge sudainuosime?

E l g e t a. Nebent šventą giesmę kartais neuodėmė sugiedoti.

M a r i l ė (Zoskai). Zoska, kai atsikvošėsi, ateik drauge su Simonu pas mus!

Elgeta eina priešakyje, paskui jį — Marilė su vaikais, o paskui Marilę — Danilka. Visi gieda „Lozorijų“, Danilka groja. Kurį laiką jų giesmė girdėti už scenos, paskui pamažu nutyla

I V s c e n a

Z o s k a (viena)

*Z o s k a (lyg protą atgavusi, rodo į gaisrą).
Cha-cha-cha! Gaisras ten! Tai ir anie it padegėliai
su krepšiais išėjo.*

V s c e n a

Z o s k a ir S i m o n a s

*S i m o n a s (skubiai įeina iš gaisro pusės, jo rankoje smilkstantis nuodėgulis. Dairosi.) Išėjo! ..
Manęs taip ir neluktelėjo. O aš jau viską sutvarkiau. (Pastebėjęs Zoską.) Tik Zoska bepasilikusi! (Jai.) Ką tu čia viena veiki? Eime su manimi!*

Z o s k a (įsižiūrėdama). Tai tu čia, Simonai?

S i m o n a s. Aš, Zoska! Kelkis tuoj pat, sesele, ir eime! Kiekviena minutė dabar brangi!

Z o s k a. O kur mes eisime? Ko?

S i m o n a s (nuodėguliu rodydamas į priešingą gaisrui pusę). Į didžiąją sueigą! Už tėvų žemę!!!

Z o s k a (kildama nuo žemės). A-a!

Simonas paima ją už rankos, ir abu dingsta tamsoje

U Z D A N G A

T U R I N Y S

EILĖRAŠČIAI

Liaudies poetas (str.). Alb. Žukauskas - -	5
Mano dalia (1904). Vertė Eug. Matuzevičius - - -	27
Kaimietis (1905). Vertė J. Graičiūnas - - - - -	29
Mano dainoms [1906]. ¹ Vertė Eug. Matuzevičius -	31
Siaudžia gaudžia girių vėjai (1906). Vertė Vyt. Bložė	33
Verkia mano dainos [1906]. Vertė Eug. Matuzevičius	36
*** (Kam sielvartaut ir ašaras vien liet...) — 1906	
Vertė Eug. Matuzevičius - - - - -	39
Tenai (1906). Vertė Eug. Matuzevičius - - - -	40
Broliai, bus diena... (1906). Vertė Eug. Matuzevičius	43
Duona (1906). Vertė Vyt. Bložė - - - - -	44
Jūs sakot... (1906). Vertė Eug. Matuzevičius - -	46
Atsiliepimas į 1905 metų spalio 29 įvykius Minske	
(1906). Vertė Vyt. Bložė - - - - -	47
Našlės dalia (1906). Vertė J. Graičiūnas - - - -	49
O kas eina tenai? [1907]. Vertė A. Venclova - -	51
Sapnas (1907). Vertė Eug. Matuzevičius - - - -	52
Aš ne poetas [1907]. Vertė A. Venclova - - -	54
Ne jums... (1907). Vertė P. Keidošius - - - -	56

¹ Datos laužtiniuose skliausteliuose yra apytikrės.

Prieš audrą (1907). Vertė <i>Eug. Matuzevičius</i> - -	58
Piovėjui (1907). Vertė <i>V. Reimeris</i> - - - - -	59
Ne ragelis dejuoja [1908]. Vertė <i>K. Kubilinskas</i>	61
Jau švinta [1908]. Vertė <i>Eug. Matuzevičius</i> - - -	63
Bus pavasaris (1908). Vertė <i>P. Keidošius</i> - - - -	66
Šilas (1908). Vertė <i>J. Graičiūnas</i> - - - - -	68
Gimtasis žodis [1908]. Vertė <i>Eug. Matuzevičius</i> - -	70
Baltarusių poetui (1909). Vertė <i>P. Keidošius</i> - - -	71
Nužydėjimas (1909). Vertė <i>P. Keidošius</i> - - - -	73
Čia ir ten (1909). Vertė <i>Eug. Matuzevičius</i> - - -	74
Mūsų daina [1909]. Vertė <i>J. Graičiūnas</i> - - - -	75
*** (Aš neraudu prie kapo pravirkęs...) — 1909.	
Vertė <i>Vyt. Bložė</i> - - - - -	77
Broliui svetimoj šaly (1910). Vertė <i>J. Graičiūnas</i>	78
Aš toli nuo jūsų (1910). Vertė <i>J. Graičiūnas</i> - -	80
Aš dėl laisvės savos... (1911). Vertė <i>J. Graičiūnas</i>	83
Prie upelio (1911). Vertė <i>Vyt. Bložė</i> - - - - -	85
Tu ateik (1911). Vertė <i>K. Kubilinskas</i> - - - - -	87
Atsibusk, žalia giružė... (1912). Vertė <i>Vyt. Bložė</i>	89
Mano tikėjimas [1912]. Vertė <i>P. Keidošius</i> - - -	91
Drąsus būk!... (1913). Vertė <i>P. Keidošius</i> - - -	93
Deputatai ir piliečiai (1913). Vertė <i>K. Kubilinskas</i>	94
Neieškok [1913]. Vertė <i>P. Keidošius</i> - - - - -	95
Jaunimui [1914]. Vertė <i>Vyt. Bložė</i> - - - - -	97
Teisme (1915). Vertė <i>J. Graičiūnas</i> - - - - -	99
Tėvynė (1915). Vertė <i>J. Graičiūnas</i> - - - - -	100
1915-tasis pavasaris (1915). Vertė <i>J. Graičiūnas</i>	101
Palikimas (1918). Vertė <i>V. Reimeris</i> - - - - -	103
Mano mokslas (1919). Vertė <i>Vyt. Bložė</i> - - - -	105
Aukštyn! (1920). Vertė <i>Eug. Matuzevičius</i> - - -	108
O gegutė vis kukavo... (1921). Vertė <i>Vyt. Bložė</i>	109
Ereliukams (1923). Vertė <i>A. Venclova</i> - - - -	111
Už viską (1926). Vertė <i>K. Kubilinskas</i> - - - - -	115

Daina statybai (1931). Vertė A. Venclova - - -	117
Pirmyn vis, į priekį! (1931). Vertė A. Churginas	120
Aš tikiu... (1932). Vertė Ed. Mieželaitis - - -	122
Reikia dainų mums (1934). Vertė V. Reimeris - -	126
Saulei (1935). Vertė Vyt. Bložė - - - - -	129
Aliesia (1935). Vertė V. Reimeris - - - - -	131
Berniukas ir lakūnas (1935). Vertė Alb. Žukauskas	134
Linai (1935). Vertė V. Reimeris - - - - -	136
Senieji apkasai (1935). Vertė P. Keidošius - - -	139
Partizanai (1935). Vertė Eug. Matuzevičius - - -	141
Svečiai (1935). Vertė Ed. Mieželaitis - - - - -	143
Pušys (1935). Vertė Eug. Matuzevičius - - - -	146
Mūsų šventei (1935). Vertė Vyt. Bložė - - - -	148
Sveiki... (1936). Vertė Ed. Mieželaitis - - - -	150
Ispanija bus laisva! (1936). Vertė Ed. Mieželaitis	153
Kritikos ir savikritikos temomis (1937). Vertė J. Graičiūnas - - - - -	155
Saulėtajam Šotai Rustaveliui (1937). Vertė Alb. Žu- kauskas - - - - -	160
Genacvale (1938). Vertė A. Churginas - - - - -	162
Maksimo Gorkio atminimui (1938). Vertė A. Chur- ginas - - - - -	164
Mūsų jaunimas (1938). Vertė P. Keidošius - - -	166
Keliai (1939). Vertė A. Venclova - - - - -	168
Sveika, Maskva!.. (1939). Vertė Ed. Mieželaitis	170
Rugsėjis (1939). Vertė Eug. Matuzevičius - - -	172
Padainuoki man, mergele... (1939). Vertė Eug. Ma- tuzevičius - - - - -	174
Paragavom mes ponų malonių (1939). Vertė Ed. Mieželaitis - - - - -	176
Su nauja daina... (1939). Vertė Eug. Matuzevičius	178
Aš liaudžiai už dainą dėkoju (1941). Vertė Eug. Ma- tuzevičius - - - - -	180

Baltarusijos partizanams (1941). Vertė P. Keidošius	182
Pakilo liaudis [1941]. Vertė Vyt. Bložė - - - -	185

POEMOS

Niekam (1906). Vertė J. Graičiūnas - - - -	189
Pilkapis (1910). Vertė Eug. Matuzevičius - - - -	201
Jinai ir aš (1913). Vertė Vyt. Bložė - - - -	210
Prie Ariesės (1933). Vertė Alb. Žukauskas - - - -	229
Borisovas (1934). Vertė Eug. Matuzevičius - - - -	271
Taraso dalia (1939). Vertė Vyt. Bložė - - - -	278

PJESĖS

Paulinka (1912). Vertė Eug. Matuzevičius - - - -	293
Išdraskytas lizdas (1913). Vertė Eug. Matuzevičius	359

Я. КУПАЛА
НЕ ЖАЛЕЙКА СТОНЕТ

На литовском языке

Atsak. redaktorius *P. Diršė*

Viršelis dail. *E. Jurėno*

Techn. redaktorius *K. Dagys*

Korektorės *E. Ramonaitienė, T. Šmulkštytė* ir
R. Krikščiūnaitė

Pasirašyta spaudai 1957.XI.5. Leidinio Nr. 2308. Tiražas
5000 egz. Popierius 70 x 92 1/32 — 7,063 pop. l. = 16,53 sp. l.;
+ 1 įklija; 14,11 leid. l. Spausdino valstybinė spaustuvė
„Raidė“ Kaune, Spaustuvininkų g. 3. Užsak. Nr. 1732

Kaina 5 rb 50 kp